

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ปริญญานิพนธ์
ของ
ศิริมงคล ทนทอง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขุฎิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
มีนาคม 2553

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ปริญญานิพนธ์
ของ
ศิริมงคล ทนทอง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
มีนาคม 2553
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

บทคัดย่อ
ของ
ศิริมงคล ทนทอง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุริยบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
มีนาคม 2553

ศิริมงคล ทนทอง. (2553). การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนันตพงษ์,

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เตชะคุปต์.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย และเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรที่มีต่อการพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย จากการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้แบบแผนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ได้ผลดังนี้ หลักสูตรฉบับร่างซึ่งได้จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ความต้องการจากบุคลากรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และขององค์การบริหารส่วนตำบล, ผู้บริหารโรงเรียน, ครู, ผู้ปกครอง และปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 52 คน นำมาเป็นการรอบในการสร้างแบบสอบถาม แล้วนำไปสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดิม เพื่อยืนยันหัวข้อที่เหมาะสมในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย แล้วเขียนหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งประกอบด้วยจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร จึงนำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 5 ห้องเรียน คือ โรงเรียนบ้านตอกตรา โรงเรียนบ้านวังปลัด โรงเรียนบ้านทับทัน โรงเรียนบ้านเสียว โรงเรียนบ้านสนบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ใช้ระยะเวลาทดลอง รวม 4 สัปดาห์ จัดกิจกรรม 20 หน่วยการเรียนรู้ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 นำหลักสูตรมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปขยายผลการใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 2 ห้องเรียน จากโรงเรียนบ้านตาแตรวทพัตต์ และโรงเรียนหนองโสนวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 แล้วปรับปรุงหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัยให้เป็นฉบับสมบูรณ์ ประกอบด้วย 5 กลุ่มเนื้อหา คือกลุ่มที่ 1 การประกอบอาชีพ ประกอบด้วย หน่วยการทำนาปลูกข้าว หน่วยการทอผ้าไหม หน่วยการทำเครื่องเงิน และหน่วยการทำเครื่องจักสาน กลุ่มที่ 2 พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ประกอบด้วย หน่วยแซนโฎนตา หน่วยบุญผะเหวด หน่วยบุญสงกรานต์ และหน่วยบุญบั้งไฟ กลุ่มที่ 3 อาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วย หน่วยขนมบายกรีม หน่วยขนมเนยล หน่วยขนมนางเล็ด และหน่วยขนมดอกคำเจียก กลุ่มที่ 4 ศิลปะและการละเล่น ประกอบด้วย หน่วยของเล่นเด็ก หน่วยนิทานพื้นบ้าน หน่วยงานช่างสุรินทร์ และหน่วยกันตรึม และกลุ่มที่ 5 แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ ประกอบด้วย หน่วยสุรินทร์จังหวัดของหนู หน่วยพระยาสุรินทร์ภักดี ศรีณรงค์จางวาง หน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง และหน่วยหลวงปู่ดูล์ อดุล

ผลการศึกษาพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่าเนื้อหาและกิจกรรมเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่นของตนเอง ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความสนใจในกิจกรรมและต้องการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นสุรินทร์

THE DEVELOPMENT OF CURRICULUM FOR YOUNG CHILDREN BASED ON LOCAL
WISDOM IN SURIN PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
SIRIMONGKOL THONTHONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education Degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University

March 2010

Sirimongkol Thonthong. (2010). **The Development of Curriculum for Young Children Based on Local Wisdom in Surin Province**. Dissertation, Ed.D. (Early Childhood Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof.Dr. Sirima Pinyoanuntapong, Assoc.Prof.Dr. Boonchird Pinyoanuntapong, Assoc.Prof.Dr. Yawvapa Tejagupta

The purposes of this research were to develop a curriculum for young children based on local wisdom in Surin Province and to study its effects toward their academic development and self-esteem by following research and development design. The data for drafting curriculum were obtained by synthesizing related documents and research, and interviewing 52 people of Provincial Culture Office and Sub-district Administration Organization staff, school administrators, teachers, parents, and local philosophers for their needs about the topics in the curriculum. The data were then used as the framework of questionnaire to ask the same group of people to confirm the topics suitable for the local wisdom based curriculum for young children. The curriculum was drafted with the components of objectives, contents, learning-teaching activities, and evaluation. Its appropriateness and congruence were assessed by 7 experts. The drafted curriculum was used with the sample of second year kindergarten students in 5 classes of Ban Dokdra School, Ban Wnpalat School, Ban Thapthan School, Ban Sariang School, and Ban Sanop School under Surin Education Service Area Office 3. The experiment of 20 learning units was conducted within the period of 4 weeks in 2nd semester of 2009 academic year. The curriculum was adjusted after that and implemented with second year kindergarten students in 2 classes of Ban Tatraewthapdat School and Nonsano Witthaya School under Surin Education Service Area Office 3. The curriculum was adjusted again to complete its 5 content groups. Group 1 Occupations consists of Rice Farming, Silk Weaving, Silverware Making, and Basketry Units. Group 2 Ritual, Tradition and Culture consists of San Don Ta, Bunphawet, Bun Songkran, and Bun Bang Fai Units. Group 3 Local Food consists of Khanom Baikrim, Khanom Nian, Khanom Nang Let, and Khanom Dok Lamchiak Units. Group 4 Arts and Folks consists of Toys, Folk Tales, Surin Elephant Round-up, and Kantruem Units. Group 5 Historic Places and Important Persons consists of My Surin Province, Phraya Surin Phakdi Si Narong Chang Wang, Huay Saneng Water Reservoir, and Luang Pu Dun Atulo Units.

The results of study of academic development and self-esteem of young children revealed that the contents and activities were appropriate to the learners and made them understand their own local conditions. The curriculum helped develop the learners in all 4 areas: physical, emotional, social and intellectual areas. With the curriculum, the learners could learn with happiness, were interested in activities, wanted to learn more about local matters, and loved and were proud of their local Surin community.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือ เอาใจใส่ จากระองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เตชะคุปต์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้ความคิดเห็น คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เอื้ออาทร และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ศิษย์รู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.อารี สัตถ์หนวี และ อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ ที่ท่านกรุณาเสียสละเวลาเป็นกรรมการสอบพร้อมกับให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าทำให้ปริญญานิพนธ์นี้ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาการศึกษาปฐมวัยทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้และให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาของการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์สละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ช่วยเหลือในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณะครู และขอขอบคุณนักเรียนอนุบาล โรงเรียนบ้านอวอก โรงเรียนบ้านโตน้อย โรงเรียนบ้านร่มเย็น โรงเรียนบ้านศรีนวล โรงเรียนบ้านศรีมงคล โรงเรียนบ้านตอกตรา โรงเรียนบ้านวัง โรงเรียนบ้านทัพทัน โรงเรียนบ้านเสียว โรงเรียนบ้านสนบ โรงเรียนบ้านตาแตรวทพัตต์ และโรงเรียนหนองโสนวิทยา ที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณะครู นักการภารโรง และนักเรียนโรงเรียนบ้านตอกตราที่ได้ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจมาโดยตลอด

ขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตปริญญาเอกสาขาการศึกษาปฐมวัย รุ่นที่ 3 และน้องๆ ที่คอยช่วยเหลือให้กำลังใจ ทำให้การศึกษาและการวิจัยลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายสุดขอกราบขอบพระคุณคุณแม่ และขอขอบคุณครอบครัวททองที่เป็นกำลังใจมาโดยตลอด ที่สำคัญคอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในครั้งนี้

ศิริมงคล ทนทอง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางด้านการเรียน	11
ความหมายของพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน	11
องค์ประกอบของพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน	12
สาเหตุที่ต้องเตรียมพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน	12
ความสำคัญของพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน	13
การส่งเสริมพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน	14
การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย	18
การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ	30
การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม	33
การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมทางการเรียน	54
เอกสารเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเอง	58
ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง	58
ความเป็นมาของการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเอง	61
แนวคิดพื้นฐานของความภาคภูมิใจในตนเอง	62
ความเป็นมาของการเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง	64
ความสำคัญของความภาคภูมิใจในตนเอง	65
ลักษณะของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง	67
องค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเอง	68
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง	69

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร	71
ความหมายของหลักสูตร	71
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร.....	74
หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546.....	87
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย	93
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น	95
ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	96
การเกิดและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	96
ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	100
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	106
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์	108
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร.....	120
3 วิธีดำเนินการวิจัย	124
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	124
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	125
ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	127
ขั้นที่ 1 การสร้างหลักสูตรฉบับยกร่าง	127
ขั้นที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร	128
ขั้นที่ 3 การขยายหลักสูตร.....	128
การดำเนินการทดลอง	128
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	129
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	129
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	131
ตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรฉบับยกร่าง	131
ตอนที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร	136
ตอนที่ 3 การขยายผลหลักสูตร.....	158

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	160
สรุปผลการวิจัย	161
อภิปรายผล	163
ข้อเสนอแนะ	165
บรรณานุกรม	167
ภาคผนวก	183
ภาคผนวก ก	184
ภาคผนวก ข	187
ภาคผนวก ค	194
ภาคผนวก ง	200
ภาคผนวก จ	205
ภาคผนวก ฉ	288
ภาคผนวก ช	343
ประวัติย่อผู้วิจัย	356

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อและทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย ของเด็กรั้ว 3 – 6 ปี.....	21
2 แสดงลักษณะพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ – จิตใจของเด็กรั้ว 3 - 6 ปี.....	31
3 แสดงพัฒนาการทางสังคมของเด็กรั้ววัยเป็นไปตามอายุ.....	35
4 แสดงพัฒนาการทางสังคมของเด็กรั้ววัย อายุ 3 – 6 ปี.....	35
5 แสดงลักษณะพฤติกรรมทางสติปัญญาของเด็กรั้ววัยในแต่ละช่วงอายุ.....	47
6 กำหนดการจัดกิจกรรมการทดลอง.....	129
7 ผลการสำรวจสภาพความต้องการของชุมชน.....	133
8 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการทำนาปลูกข้าว.....	138
9 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการทอผ้าไหม.....	139
10 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการทำเครื่องเงิน.....	140
11 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการทำเครื่องจักสาน.....	141
12 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการแซนโฌนตา.....	142
13 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยบุญพะเหวด.....	143
14 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยบุญสงกรานต์.....	144
15 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยบุญบั้งไฟ.....	145
16 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยขนมบายกรั้ม.....	146
17 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยขนมเนยล.....	147
18 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยขนมนางเล็ด.....	148
19 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยขนมดอกกล้าเจียก.....	149
20 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยของเล่นพื้นบ้าน.....	150
21 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยนิทานพื้นบ้าน.....	151
22 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยงานช้างและงานกาชาด จังหวัดสุรินทร์.....	152
23 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยศิลปะกันตรั้ม.....	153
24 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยพระยาสุรินทร์ภักดี ศรีณรงค์จางวาง.....	154
25 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยหลวงปู่ดุลย์ อตุโล.....	155
26 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยสุรินทร์จังหวัดของหนู.....	156
27 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง.....	157

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
28 ผลการพิจารณาความเหมาะสมของร่างหลักสูตร	197
29 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินความพร้อมด้านการเรียนและ เจตคติของเด็กปฐมวัยกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	198
30 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินพัฒนาการเรียนรู้และ ความรู้สึภกาคภูมิไใจในตนเองของเด็กปฐมวัยกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	201
31 ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึภกาคภูมิไใจในตนเอง ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านดอกตรา	344
32 ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึภกาคภูมิไใจในตนเอง ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านวังปลัด	346
33 ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึภกาคภูมิไใจในตนเอง ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านทับทั้น	348
34 ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึภกาคภูมิไใจในตนเอง ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านเสีรียง	350
35 ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึภกาคภูมิไใจในตนเอง ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านสนบ	352
36 สรุปผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึภกาคภูมิไใจในตนเอง ของเด็กปฐมวัยของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยภาพรวม 5 โรงเรียน	354

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์.....	77
2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของเชอเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส.....	80
3 ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและสถาบันสังคมตามแนวคิดของสมิธ สแตนเลย์.....	81
4 การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสมิธ สแตนเลย์ และชอร์.....	81
5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา.....	83
6 ระบบพัฒนาหลักสูตรของ สจ๊วต อุทรานันท์.....	84
7 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่.....	86
8 แสดงกระบวนการเกิดและการสืบทอดภูมิปัญญา.....	98

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการที่จะสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคม เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาในด้านต่างๆ ตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิต การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2540: 2) นอกจากนี้การศึกษายังเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนสภาพคนให้มีคุณภาพตามที่บ้านเมืองต้องการ เพื่อเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ ให้สามารถดำรงอยู่ได้ เพราะการศึกษาของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2539: 14) การศึกษายังเกี่ยวพันโดยตรงกับคุณภาพคนในด้านจิตสำนึก ภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถของคนในการจัดการกับปัญหาต่างๆ และเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาในมิติต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนมั่นคง และนับตั้งแต่ประเทศไทยนำรูปแบบการศึกษาแผนใหม่จากประเทศตะวันตกเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้จัดการศึกษาแบบรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมาโดยตลอด กำหนดหลักสูตร ตำราและที่ใช้ในการสอนล้วนกำหนดโดยส่วนกลางทั้งสิ้นทำให้ระบบการเรียนรู้แบบเดิมของชุมชน เช่น การเรียนรู้เรื่องการทำนา การทอผ้า รวมถึงการปั้นฝ้าย ของพ่อ - แม่ และยายถูกกระทบกระเทือน ผู้คนหันไปยึดติดกับสิ่งใหม่ที่เข้ามาแทนที่และให้ความสำคัญมากกว่า ในขณะที่เดียวกันก็อาจเผลอเผลอดูถูกสิ่งที่ตนเคยมีอย่างไม่รู้ตัว (อุทัย อุดุลเกษม; และอรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540: 3)

การศึกษาระดับปฐมวัยนับว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมและพัฒนาการตามวัยอย่างมีศักยภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องรับทราบ เพื่อให้เด็กได้มีสภาพเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และสามารถศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปได้อย่างมีความสุข ตามความต้องการและความสนใจอันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชากร ในการพัฒนาและสืบสานวัฒนธรรมที่ดงามของชาติต่อไปในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541: คำนำ) ซึ่งสอดคล้องกับ สิริมา ภิญโญนันตพงษ์ (2545: 149) ได้กล่าวถึงเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่อยู่ในช่วงอายุแรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์-จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ และเป็นช่วงพลังแห่งการเจริญเติบโตองงามสำหรับชีวิต ดังนั้นครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการพัฒนาให้กับเด็ก จะต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของแต่ละคน และที่สำคัญต้องรับรู้อย่างมีความสุข นอกจากนี้การจัดการศึกษาระดับนี้ยังเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา หากเด็กไม่ได้รับการพัฒนาในช่วงวัยนี้การพัฒนาระยะต่อไปอาจเป็นไปได้ยากยิ่ง ทำให้พัฒนาการหลายด้านช้าเกินกว่าที่จะแก้ไขความบกพร่องต่างๆ ได้ทัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544: บทนำ) ซึ่งเป้าหมายสำคัญของการศึกษาปฐมวัย คือ การพัฒนาเด็กให้สูงสุดตาม

ศักยภาพของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ซึ่งระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลัก ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” และในการจัดการศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 8 ระบุเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ระบุความมุ่งหมายและหลักการการจัดการศึกษาไว้ใน มาตรา 7 ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ไว้ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ การเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ในด้านแนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย และมาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

บทบาทของภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาสังคม ได้รับการยอมรับมากขึ้นจากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และองค์กรชุมชน การศึกษาค้นคว้า และนำไปสู่การปฏิบัติการในแผนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ มากขึ้น ภูมิปัญญาไทยมีความหลากหลาย ซึ่งเป็นความหลากหลายที่แวดล้อมวิถีชีวิตของคนในสังคม ภูมิปัญญาไทยจึงเกี่ยวข้องกับทุกมิติทางสังคม โดยมีคนเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์กับมิติทางสังคมนั้นๆ หรืออีกนัยหนึ่งเรียกได้ว่าเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาของสังคมผู้รู้ สืบทอด พัฒนา ถ่ายทอด และนำความรู้ทางภูมิปัญญามาพัฒนาชีวิตของคนไทยในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541: บทนำ) ดังที่นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวว่า การประยุกต์ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตควรมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่หนึ่ง การมี

สัมมาทิฐิ คือมีแนวคิดที่ถูกต้องในภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยตระหนักในสำคัญของชาวบ้านและชุมชนว่า ชุมชนที่อยู่มาได้เป็นร้อยปีโดยไม่แตกสลาย ย่อมต้องมีภูมิปัญญา มิฉะนั้นจะดำรงอยู่ไม่ได้ ชาวบ้านมีการสั่งสมประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ เข้าด้วยกันและมีรากฐานของความจริงตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมชาวบ้าน ปัจจุบันสังคมไทยมองไปที่ตะวันตกอย่างเดียว ราวกับว่าประเทศเราไม่มีภูมิปัญญาเดิมอยู่เลย การทิ้งฐานภูมิปัญญาเดิมจะก่อให้เกิดความแตกร้างในสังคม เด็กจะไม่เคารพพ่อแม่หรือผู้ที่อาวุโสกว่า คนสมัยใหม่จะถูกคนชนบทว่า “เป็นบ้านนอกคอกนาไม่มีภูมิปัญญาอะไร” แต่ถ้าเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทยเด็กจะมีความเคารพนบถนอมและอ่อนโยนมากขึ้น เมืองจะเห็นคุณค่าของคนชนบทมากขึ้น ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในสังคม ชั้นที่สอง การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านก่อนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ต้องมีการศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญา แต่ละเรื่องให้กระจ่างชัดโดยศึกษาจากชาวบ้านให้มากที่สุด ให้ความรู้ว่าเขาทำอะไรเป็น เขาทำอะไรเก่ง มีอะไรอยู่บ้าง แต่ละชุมชนมีภูมิปัญญาอะไร เมื่อรวบรวมข้อมูลได้มากแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ เป็นแผนกเพื่อหาความหมายและคุณค่าที่แท้จริงโดยพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญากับระบบต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมองถึงมิติด้านระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมด้วย ชั้นที่สาม การถ่ายทอดภูมิปัญญา เมื่อศึกษาภูมิปัญญาจนกระจ่างชัดแล้ว ควรถ่ายทอดไปยังกลุ่มเป้าหมาย ในการพัฒนาด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่น การอบรม การศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติจริง (จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2543: 115-119)

สุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งของภาคอีสานที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นดินแดนที่มีความสำคัญในอดีต มีหลักฐานยืนยันหลายอย่างว่าเมืองสุรินทร์เคยเป็นแหล่งอารยธรรมและวัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรือง เปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มชนที่เข้าครอบครอง วัฒนธรรมที่ปรากฏในปัจจุบันจึงเป็นเครื่องบ่งชี้หรือแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่บรรพชนชาวสุรินทร์ได้สืบทอดความเจริญและวิวัฒนาการยาวนานนับพันปี ชาวสุรินทร์มีความแตกต่างจากชาวอีสานโดยทั่วไปคือ ชาวอีสานพูดลาว (ภาษาถิ่น) กินข้าวเหนียว แต่ชาวสุรินทร์พูดเขมร กินข้าวเจ้า นี่คือเอกลักษณ์ ที่โดดเด่นของชาวสุรินทร์ หนังสือประวัติศาสตร์ไทยสมัยภูมิภาคจังหวัดสุรินทร์ซึ่งพิมพ์เผยแพร่เมื่อพุทธศักราช 2526 ระบุว่า ประชากรของจังหวัดสุรินทร์ ร้อยละ 60 เป็นคนไทยเชื้อสายเขมร ร้อยละ 30 เป็นคนไทยเชื้อสายลาว และร้อยละ 10 เป็นคนไทยเชื้อสายกวยหรือกวย ดังคำกลอนของอดิภรณ์ ลิขสิทธิ์ที่ว่า (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2542: 246-248)

เมืองสุรินทร์	ถิ่นช้างใหญ่	ผ้าไหมสวย
สายใยกาย	เขมรลาว	เผ่าผสม
เชื้อชาติพันธุ์	บรรพชน	ชาวพนม
ที่สั่งสม	แต่ปางบรรพ์	นับพันปี
เอกลักษณ์	โดดเด่น	เจนละบก
มรดก	ขอมโบราณ	กาลก่อนนี้
ศิลปะ	อารยะ	ประเพณี
คือเครื่องชี้	ปรากฏชัด	สมบัติเมือง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ มีความสำคัญต่อชุมชนอย่างมาก เมื่อพิจารณาตามแบบแผนการดำเนินชีวิตจะเห็นว่า นอกจากภูมิปัญญาที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การประกอบอาชีพ ฯลฯ ชาวบ้านยังต้องประกอบกิจประเพณีส่วนตัว ซึ่งนิยมทำในแต่ละช่วงสำคัญของชีวิต เช่น การเกิด การบวช เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตทั้งในปัจจุบันและชาติภพหน้า นอกจากนั้นแล้วยังเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาชีวิต หรือป้องกันมิให้ชีวิตประสบกับปัญหาหรือเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจ เช่น ประเพณีสู่ขวัญเด็กอ่อน เป็นต้น หรือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้ประกอบพิธีรอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวงอีกด้วย และภูมิปัญญาด้านประเพณีส่วนรวม เป็นกิจที่ต้องทำร่วมกันทั้งชุมชน เพื่อให้ชุมชนมั่นคง มีสายสัมพันธ์ร้อยรัด ให้เกิดความสามัคคี ช่วยกันสร้างสิ่งที่เป็นหลักของชุมชนร่วมกัน เช่น วัด ศาลาการเปรียญ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน โรงเรียน หรือสร้างแบบแผนที่ดีงามให้เป็นบรรทัดฐานอย่างเดียวกัน เช่น แบบแผนการผลิต หลักศีลธรรม จริยธรรม ที่เป็นแนวปฏิบัติให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2542: 207-208)

การจัดการเรียนการสอนให้แก่กลุ่มผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ต่างกัน ซึ่งมีปัจจัยพื้นฐานต่างกันนั้น ครูจะใช้หลักสูตรกลางเพียงอย่างเดียวจึงไม่เหมาะสม เพราะหลักสูตรกลางได้รับการพัฒนาขึ้น จากหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาอยู่ในส่วนกลาง จึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในระดับกว้าง ไม่เจาะจงเฉพาะกลุ่มผู้เรียนในภูมิภาคหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ดังนั้นการมีเฉพาะหลักสูตรกลางเพียงอย่างเดียว จึงไม่อาจจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานตามที่รัฐกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งไม่ตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละท้องถิ่นและภูมิภาคได้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดหลักการข้อหนึ่งไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กนั้นต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย ซึ่งสอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรที่ว่า การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เอง ให้มีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา สามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนในแต่ละท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตนตามความเหมาะสม การจัดการเรียนการสอนแบบนี้มุ่งให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงกับชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง (กรมวิชาการ. 2540: 6-7) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กปฐมวัย จะมีผลต่อการสร้างสรรค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืนต่อไปการให้ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นการให้คุณค่าแก่เด็กที่สำคัญ ที่สร้างความรู้และสร้างวัฒนธรรมที่ตนเองสัมผัสอยู่โดยธรรมชาติหรือบริบทในท้องถิ่น ผ่านความเข้าใจ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภาษาไปสร้างสุนทรีย์แห่งการรู้คุณค่า เกิดความรัก ความพอใจ เกิดเจตคติที่ดี ซึมซับไว้ได้เป็นองค์ความรู้ของตนในที่สุด (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2546: 15)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรในระดับปฐมวัยให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตามมาตราที่ 27 ซึ่งองค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกลุ่มภูมิปัญญาที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ และใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ครู ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย ได้นำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัยต่อไป โดยมีคำถามวิจัยต่อไปนี้

1. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่เน้นความภาคภูมิใจมีสาระสำคัญอย่างไร
2. การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยได้ผลเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายหลักเพื่อพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรที่มีต่อพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยสามารถใช้เป็นหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยของจังหวัดสุรินทร์ ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีประโยชน์และคุณค่าต่อวงการศึกษาดังนี้

1. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับครูสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก และแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองสำหรับใช้ประเมินการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย
2. ผลการวิจัยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าหลักสูตรนี้ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ มีความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ดังนั้นถ้านำหลักสูตรนี้ไปใช้กับเด็กปฐมวัยอื่นจะส่งเสริมให้เด็กสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย

3. แนวทางการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนำไปปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5 - 6 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1,2 และ 3 จำนวน 22,527 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5 - 6 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านตอกตรา โรงเรียนบ้านวังปลัด โรงเรียนบ้านทัพทัน โรงเรียนบ้านเสียว และโรงเรียนบ้านสนบ รวมทั้งหมด 88 คน

เนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย ในครั้งนี้ได้จากการสำรวจความต้องการเบื้องต้น โดยการสอบถามความต้องการของชุมชน แล้วนำผลจากการสรุปแบบสอบถามมาจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535: 78) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 104-105) และสถาบันราชภัฏสวนดุสิต (2543: 249) มาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยควรได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และมีความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ดังนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะและการละเล่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ

ตัวแปรที่ศึกษา

ส่วนที่ 1 ตัวแปร คือ การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ส่วนที่ 2 ตัวแปรอิสระ คือ การใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ตัวแปรตาม คือ ผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่เน้นพัฒนาการ 4 ด้านและความรู้สึกความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งประกอบด้วย

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ
3. พัฒนาการด้านสังคม
4. พัฒนาการด้านสติปัญญา
5. ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

นิยามศัพท์

1. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์
2. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ หมายถึง หลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปี โดยหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหา กิจกรรม ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ที่สร้างขึ้นจากองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตัวผู้เรียน ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านอาชีพ ด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ด้านอาหารพื้นบ้าน ด้านศิลปะและการละเล่น และด้านแหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ หมายถึง องค์ความรู้และประสบการณ์ของชาวสุรินทร์ ที่ได้มีการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษเป็นเวลานาน
4. พัฒนาการด้านการเรียนของเด็กปฐมวัยและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง ความสามารถของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากวุฒิภาวะและการฝึกฝนจากการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย มีดังนี้
 - 4.1 พัฒนาการด้านร่างกาย คือ ความสามารถของเด็กในการใช้ระบบอวัยวะต่างๆ ทั้งภายในภายนอกร่างกายเคลื่อนไหวได้เป็นอย่างดี มีพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ได้แก่ การหยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว การเดินตามจังหวะเพลงและดนตรี การแสดงท่าทางต่างๆ การปฏิบัติตามสัญญาณ และความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา
 - 4.2 พัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ คือ ความสามารถของเด็กในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะความพึงพอใจและไม่พึงพอใจ อันเนื่องมาจากความไม่สอดคล้องกันระหว่างความคาดหวังของเด็กกับสิ่งที่เด็กได้รับ ได้แก่ การแสดงความร่าเริงแจ่มใส การสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่างๆ การแสดงความชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น การแสดงความพึงพอใจในผลงานของตนเอง และการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.3 พัฒนาการด้านสังคม คือ ความสามารถของเด็กในการมีปฏิสัมพันธ์อยู่ร่วมกับเพื่อนรวมทั้งบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ได้แก่ การที่เด็กมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน การรู้จักลำดับก่อน – หลังเวลาทำกิจกรรม การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม การแสดงความสนใจร่วมมือในการทำงานกลุ่ม และการเคารพกฎกติกาการเล่น
 - 4.4 พัฒนาการด้านสติปัญญา คือ ความสามารถของเด็กในการรับรู้ คิด จำ ใช้เหตุผล แก้ปัญหา และการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การทำกิจกรรมได้ถูกต้องและทันเวลา การมีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (ร้อยละ 80.43)
 - 4.5 ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง คือ ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็นของเด็กปฐมวัยที่ยอมรับและเล็งเห็นคุณค่าสิ่งที่ดีที่ได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ โดยเด็กแสดงออกด้วยการรู้สึกตื่นเต้นสนุกสนานมีความสุขที่ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น ร้องเพลง ทำอาหาร เล่นการละเล่นพื้นบ้าน ใช้อุปกรณ์ท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด และทำผลงานสร้างสรรค์ตามจินตนาการ

กรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร

การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler. 1949: 1) ที่ให้แนวคิดไว้ คือการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ในการวางโครงสร้างของหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล ของทาบา (Taba. 1962: 12) เซย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor; Alexander; & Lewis. 1981: 28 – 39) ได้ให้แนวคิดคือ การกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต การออกแบบหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร ของสมิธ สแตนเลย์และชอร์ (Smith Stanley; & Shores. 1996; อ้างอิงจาก วิชัย วงษ์ใหญ่. 2525: 32) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร โดยใช้รูปแบบการศึกษาสังคมเป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ของโอลิวา (Oliva. 1992: 171 – 175) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรทั้งหมด 12 องค์ประกอบ คือ การกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาปรัชญาและหลักจิตวิทยา การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน ผู้เรียน และเนื้อหาวิชา การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดโครงสร้างของหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ การกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน การเลือกยุทธวิธีการจัดการเรียนการสอน การเลือกวิธีการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน การนำยุทธวิธีการจัดการเรียนการสอนไปใช้ การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตร และของ สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 38-42) ที่เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพของสังคม การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหาสาระ การประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้ว และเมื่อได้ร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว เป็นขั้นของการนำเอาหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลที่ได้จากหลักสูตร ในขั้นตอนสุดท้ายต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร รวมทั้งแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2532: 35) เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้และระบบการประเมินหลักสูตรมาผสมผสาน จากแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้ปรับเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครั้งนี้เป็น 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การสร้างหลักสูตรฉบับยกร่าง ขั้นที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และขั้นที่ 3 การขยายผลหลักสูตร

จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535: 78) ซึ่งได้แบ่งเป็น 5 หมวดประกอบด้วย หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา หมวดภาษาและวรรณกรรม หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี หมวดการเล่นดนตรีและการพักผ่อนหย่อนใจ และหมวดชีวิตความเป็นอยู่ ของยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537: 9) ได้แบ่งภูมิปัญญาเป็น 9 ประเภท คือ ด้านคติความเชื่อ ด้านวัฒนธรรมและธรรมเนียมประเพณี ด้านเกษตร พื้นบ้าน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสวัสดิการชุมชน ด้านการรักษาพื้นบ้าน ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน ด้านศิลปะพื้นบ้าน และด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน ของอังกูล สมคะเนย์ (2535: 37-48) ได้แบ่งภูมิปัญญาออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิด

จากการสังสมถ่ายทอดกันมา กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย และกลุ่มแนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน และสุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540: 21-41) ได้แบ่งกฎหมายออกเป็น 5 ประเภท คือ กฎหมายท้องถิ่นเพื่อการยังชีพ กฎหมายที่เกี่ยวกับการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน กฎหมายเกี่ยวกับการสร้างและพิทักษ์ฐานะและอำนาจ กฎหมายการจัดการเพื่อสาธารณะประโยชน์ และกฎหมายที่เป็นการสร้างสรรค์พิเศษ จากการศึกษาแนวคิดการแบ่งกฎหมายดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงได้ปรับและคัดเลือกประเภทของกฎหมายที่มีองค์ความรู้เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก การปลูกฝังความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย และกฎหมายท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ กฎหมายท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ กฎหมายท้องถิ่นด้านพิธีกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมายท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้าน กฎหมายท้องถิ่นด้านศิลปะและการละเล่น และกฎหมายท้องถิ่นด้านแหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการด้านการเรียน
 - 1.1 ความหมายของการพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน
 - 1.2 องค์ประกอบของการพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน
 - 1.3 สาเหตุที่ต้องพัฒนาการในลักษณะเตรียมความพร้อมทางด้านการเรียน
 - 1.4 ความสำคัญของพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน
 - 1.5 การส่งเสริมพัฒนาการในลักษณะความพร้อมทางด้านการเรียน
 - 1.5.1 การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย
 - 1.5.2 การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ
 - 1.5.3 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม
 - 1.5.4 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการด้านการเรียน
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.1 ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.2 ความเป็นมาของการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.3 แนวคิดพื้นฐานของความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.4 ความเป็นมาของการเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.5 ความสำคัญของความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.6 ลักษณะของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.7 องค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเอง
 - 2.8 งานวิจัยเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเอง
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์
 - 3.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 3.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร
 - 3.3 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
 - 3.4 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย
 - 3.5 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.6 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.7 การเกิดและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 3.8 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.9 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3.10 ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์
- 3.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียน

1.1 ความหมายของการพัฒนาการเรียนในลักษณะความพร้อมทางการเรียน

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ มีผู้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาการเรียนของเด็กปฐมวัยไว้มากมายในลักษณะความพร้อมทางการเรียนหลายแนวความคิด ดังนี้ ครอนบัค (Cronbach. 1970: 45 – 50) ได้ให้ความหมายว่าเป็นสมรรถวิสัย (Capacity) หรือ วุฒิภาวะ (Maturity) ในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนสามารถแสดงการกระทำหรือปฏิกิริยาตอบสนองเพื่อให้เกิดความพร้อมหรือความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งพัฒนาการเรียนในลักษณะความพร้อมของผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ วุฒิภาวะด้านร่างกาย (Physical Maturity) และวุฒิภาวะทางด้านสติปัญญา (Intellectual Maturity) ส่วนดาวนิง และเทคเคย์ (Downing; & Thackrey. 1971: 9) ได้ให้ความหมายการที่เด็กเรียนง่าย และการที่เด็กได้รับความพึงพอใจ ความพร้อมนี้อาจเกิดขึ้นเองเพราะมีวุฒิภาวะ หรืออาจเกิดขึ้นเพราะการเล่าเรียน การฝึกฝนเพื่อเป็นพื้นฐานที่จะเรียนต่อไป กูด (Good. 1973: 442) ได้ให้ความหมายของความพร้อมว่า หมายถึง ความเต็มใจความต้องการและความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมที่กำหนดให้ความหมายจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน ประสบการณ์ที่ผ่านมา สติปัญญาและอารมณ์ ในทำนองเดียวกันนักการศึกษาไทยที่มีชื่อเสียงอาทิบันลือ พุกพะวัน (2522: 26) ได้ให้ความหมายของความพร้อมทางการเรียนว่า หมายถึง สภาพที่ผู้เรียนสามารถรับรู้ และเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเรียนการสอนได้ดี ภรณ์ รัตนะ (2535: 35) ได้ให้ความหมายของความพร้อมทางการเรียนว่าหมายถึง ความสามารถระดับหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนดำเนินไปได้ด้วยดี โดยมีอุปสรรคไม่มากนักเรียนได้ในอัตราปกติสำหรับเด็กทั่วไป ความสามารถดังกล่าว อาจเกิดจากการที่ผู้เรียนมีวุฒิภาวะ หรือจากการเรียนรู้ การฝึกฝนที่ผ่านมา หรือเกิดจากอิทธิพลทั้ง 2 สิ่งประกอบกันก็ได้ ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียน และปราศจากความคับข้องทางกาย อารมณ์ ส่วนพัชรี สอนแก้ว (2535: 34) ได้ให้ความหมายของความพร้อมหมายถึงความสามารถทางกายและจิตใจที่จะเรียนซึ่งประกอบด้วยความอยากเรียนมีทักษะและมีพื้นฐานที่เหมาะสม

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความพร้อมด้านการเรียน หมายถึง สภาพความพร้อมในด้านร่างกาย สังคม อารมณ์-จิตใจ และสติปัญญา ของเด็กที่จะเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างบังเกิดผล ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะหรือการฝึกฝน หรือทั้งสองประกอบกันก็ได้

1.2 องค์ประกอบของพัฒนาการในลักษณะความพร้อมด้านการเรียน

ศรียา นิยมธรรม และประภัสสร นิยมธรรม (2520: 77 - 79) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความพร้อมด้านการเรียนทั้ง 4 ด้าน คือ ความพร้อมทางกาย นอกจากจะมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงยังรวมถึงความสามารถในการใช้วัยวะต่างๆ ให้สัมพันธ์กันอย่างเต็มที่ ทั้งความพร้อมทางอารมณ์ มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถเลือกสิ่งที่ตรงกับความต้องการของตัวเองได้และอดทนเล่นกับเพื่อนโดยไม่มีความขัดแย้งทางจิตใจเป็นประจำ ความพร้อมทางสังคม สามารถช่วยตนเองติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้รู้เรื่อง และสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี และความพร้อมทางสติปัญญา มีความสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว รู้จักสังเกตและสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี

1.3 สาเหตุที่ต้องเตรียมพัฒนาการในลักษณะความพร้อมด้านการเรียน

ถึงแม้ว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่จะเรียกร้องให้ครูสอนอ่าน-เขียนทันทีที่เด็กมาโรงเรียน แต่จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ได้ข้อคิดว่ายังไม่ควรสอนภาษาหรือเนื้อหาที่เป็นแบบแผนให้แก่เด็กทันที ควรจะเตรียมความพร้อมทางด้านการเรียนก่อน ซึ่งมีนักศึกษาได้กล่าวถึงสาเหตุของการเตรียมความพร้อมทางด้านการเรียนไว้ดังนี้ อัญชลี แจ่มเจริญ, บังอร ทองพูนสวัสดิ์ และนันทิวา ไชยเย็นทร์ (2526: 29) กล่าวว่าสาเหตุสำคัญที่ต้องมีการเตรียมความพร้อม คือการที่เด็กเข้าเรียนใหม่ยังไม่พร้อมที่จะเรียนหนังสือ เพราะว่าสายตาของเด็กยาวผิดปกติและเมื่อใช้สายตานานเกินไปเด็กอาจจะเหนื่อย ดังนั้นครูจะต้องเตรียมความพร้อมทางด้านการเรียนให้แก่เด็กเสียก่อน การสัมผัสกับสังคมใหม่ที่เด็กไม่คุ้นเคย เช่น เพื่อนใหม่ ครูใหม่ สถานที่ใหม่ ทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ เพราะปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ และการที่เด็กที่เข้าเรียนใหม่มาจากสิ่งแวดล้อมต่างกัน ภูมิหลังการใช้ภาษาต่างกันบางคนพูดได้คล่องแคล่ว เพราะได้รับการฝึกฝนมาก่อน บางคนมาจากครอบครัวที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่บางคนพูดภาษาถิ่น จะมีประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะประสบการณ์ทางการเรียนรู้ บางคนครอบครัวฝึกฝนเด็กไว้ก่อน จึงทำให้มีความพร้อมมาก ส่วนภรณ์ รัตนะ (2535: 43-44) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเตรียมความพร้อมทางด้านการเรียน คือ การเรียนเป็นสิ่งที่ยากสำหรับเด็ก ภาษาเขียนในตัวมันเอง ประกอบด้วยสัญลักษณ์ต่างๆ จำนวนมาก ซึ่งต้องการเวลาในการจดจำทั้งหมด เช่น ภาษาไทยมีพยัญชนะ 44 ตัว สระ 28 รูป และวรรณยุกต์อีก 4 รูป เป็นต้น ซึ่งแต่ละตัวมีความเหมือนและความต่างกันไป การอ่านยังเป็นกระบวนการที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ต้องอาศัยอวัยวะสัมผัส คือ นัยน์ตา กล้ามเนื้อตา ต้องบังคับลูกตาให้เคลื่อนตามตัวอักษรที่เรียงเป็นบรรทัด ต้องใช้ระบบประสาท คือ การแปลความหมาย ต้องให้ความจำเกี่ยวกับสิ่งที่เคยรู้มาก่อนสำหรับเด็กที่เพิ่งมาโรงเรียนใหม่ๆ นับว่าเป็นสิ่งที่ยาก จึงไม่ควรบังคับให้เด็กอ่านเขียนทันที ส่วนการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ เมื่อเด็กอยู่บ้านเด็กจะรู้สึกปลอดภัยเพราะทุกคนเอาใจใส่ตลอดเวลา แต่ในโรงเรียนที่เป็นสิ่งแวดล้อมใหม่ที่มีสมาชิกมากมาย มีกฎเกณฑ์ระเบียบให้เด็กทุกคนปฏิบัติตาม ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเด็ก ความรู้สึกของเด็กย่อมไม่ดีนัก และยังไม่เข้าใจว่าเรียนหนังสือไปทำไม เด็กต้องการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ จึงไม่ควรสอนเนื้อหาวิชาทันที จนกว่า

เด็กจะรู้สึกปลอดภัยและไวใจครู รวมทั้งการเตรียมความพร้อมเป็นการปูพื้นฐานความรู้ของเด็กก่อนที่จะเรียนเนื้อหาวิชาให้อยู่ในระดับเดียวกัน เด็กแต่ละคนจะเติบโตมาจากบ้านที่ต่างกัน หรือมีสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน บางคนพูดจาจะฉะฉาน กล้าแสดงออก พ่อแม่บางคนไม่มีเวลาเอาใจใส่เด็ก เด็กรู้จักสิ่งแวดล้อมเพียงแค่ว่า พูดจาไม่คล่องแคล่ว ไม่ใคร่วางใจใครง่าย ๆ เด็กที่มีความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน เมื่อต้องมาเรียนเนื้อหาวิชาซึ่งเป็นสิ่งที่ยากอยู่แล้วย่อมมีปัญหาตามมาหลายประการ การเตรียมความพร้อมเป็นการปูพื้นฐานความรู้จำเป็นสำหรับการเรียน การเขียน ทำให้เด็กทุกคนมีระดับเท่ากันอีกครั้งหนึ่ง

สรุปสาเหตุที่ต้องเตรียมความพร้อมด้านการเรียนสำหรับเด็กเข้าใหม่ เพราะว่าเด็กที่เข้าเรียนใหม่นั้นต้องอยู่ในสังคมใหม่ที่เด็กไม่คุ้นเคย อีกทั้งสังคมใหม่นี้มีระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติตาม นอกจากนี้แล้วภูมิหลังของเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องการเรียน การใช้ภาษา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นที่ครูจะต้องเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กเข้าเรียนใหม่เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่อไป

1.4 ความสำคัญของพัฒนาการในลักษณะความพร้อมด้านการเรียน

ทวี ท่อแก้ว และอภรณ์ สนิทบาล (2517: 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความพร้อมที่มีผลต่อการเรียนการสอน ซึ่งความสำคัญดังกล่าว ย่อมมีทั้งต่อครูและนักเรียน คือในการสอนจะต้องถือเอาเด็กเป็นศูนย์กลางหรือเป็นหลัก ไม่ใช่เอาครูเป็นศูนย์กลาง เพื่อจะทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพ ส่วนความแตกต่างของเด็ก จะช่วยให้ครูพิจารณาการสอนของตน ให้เหมาะสมกับความพร้อมในการเรียนรู้ โดยไม่ต้องฝืนใจบังคับ และเมื่อเด็กยังไม่มีความพร้อม ครูจะต้องรู้จักวิธีจัดประสบการณ์ให้จนกว่าเด็กมีความพร้อม สอดคล้องกับนงเยาว์ แข่งเพ็ญแข (2528: 14 - 15) ได้กล่าวถึงความพร้อมทางด้านการเรียนสำหรับเด็ก มีความสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ ตรงกับระดับสติปัญญาของเด็ก เพียเจต์ (Piaget, 1962: 221 - 224) ได้ศึกษาพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กวัย 2 - 5 ปี พบว่า การศึกษาของเด็กอยู่ในขั้นนามธรรม กล่าวคือ เด็กจะคิดออกเป็นนักต่อเมื่อได้เห็นของจริง และยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่อาจคิดหรือแก้ปัญหาโดยใช้ทัศนะของผู้อื่นได้ การศึกษาที่สอดคล้องกับระดับสติปัญญาของเด็กวัยนี้ คือ เตรียมความพร้อมในการเรียนและวิธีการสอนก็ใช้วิธีเรียนปนเล่น การให้เด็กอ่านเขียน เป็นเรื่องที่เกินความสามารถของเด็ก เด็กอาจเรียนได้แต่ต้องทำซ้ำ ใช้เวลามากก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย และปราศจากความเข้าใจจำแบบนกแก้วนกขุนทอง ซึ่งเป็นผลเสียต่อเด็ก ดังนั้นการสอนความพร้อมในการเรียน จึงตรงกับระดับสติปัญญาของเด็กในวัยนี้ การช่วยเด็กที่เสียเปรียบด้านสิ่งแวดล้อมเด็กทุกคนมีศักยภาพที่จะเจริญเติบโตเท่าเทียมกัน แต่ศักยภาพนั้นมีได้สมบูรณ์ในตัวของมันเอง ต้องอาศัยปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมเป็นอันมาก กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมที่ดีจะเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กให้สมบูรณ์ดีทุกด้านและสิ่งแวดล้อมเป็นอันมาก กล่าวคือ สิ่งที่ทำให้พัฒนาการของเด็กบกพร่องเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจน และความพร้อมในการเรียนตลอดจนความล้มเหลวในการเรียนที่จะเกิดขึ้นในระยะเริ่มแรก ส่วนการเสริมสร้างพัฒนาการด้านลักษณะนิสัย

และสังคมนิยมมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกจิตใจ หรือเสริมสร้างลักษณะนิสัย และสังคมนิสัยที่พึงปรารถนาอย่างจริงจังมากที่สุด ถ้าหากมีนิสัยต่าง ๆ เกิดชะงักงัน ไม่พัฒนาเป็นลักษณะนิสัยและสังคมนิสัยที่พึงปรารถนาแล้วเด็กจะเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่ยอมรับผู้อื่น ไม่เข้าใจกฎระเบียบของสังคม ซึ่งเป็นอันตรายต่อตนเองและส่วนรวมอย่างยิ่ง และลดการเข้าชั้นในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในปัจจุบันการเกณฑ์เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 (6 ปี 4 เดือนขึ้นไป) เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถือหลักว่าเด็กที่พัฒนาการถึงระดับที่สมควรเรียนตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แล้วแต่ปรากฏว่า อัตราการเข้าชั้นมีสูงมากในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นที่มีปัญหาทางภาษาและเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กในท้องถิ่นเหล่านี้มักขาดความพร้อมที่จะเรียน

สรุป พัฒนาการด้านการเรียนมีความสำคัญยิ่งต่อเด็กที่เพิ่งเข้าเรียนใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีภูมิหลังแตกต่างกัน จึงทำให้เด็กบางคนขาดทักษะพื้นฐานบางอย่างที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน ดังนั้นการเตรียมความพร้อมทางด้านการเรียนจึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้มีความพร้อมในทุกด้าน ซึ่งได้แก่ ความพร้อมด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และสังคมให้อยู่ในสภาพที่สามารถเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 การส่งเสริมพัฒนาการในลักษณะความพร้อมด้านการเรียน

การส่งเสริมพัฒนาการด้านการเรียน มีปัจจัยดังนี้ (นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข. 2522: 3 - 12)

ปัจจัยทางบ้านหรือสภาพสิ่งแวดล้อม ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสติปัญญา ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนเป็นอันมาก เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับเก็บประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม สติปัญญาประกอบด้วยความสามารถด้านความเข้าใจ ความจำ การแปลความ การสร้างความคิดรวบยอด แก้ปัญหา และคิดหาเหตุผล สิ่งเหล่านี้คือเครื่องมือในการเรียนรู้ตนเอง แต่สติปัญญาของมนุษย์มีธรรมชาติเป็นศักยภาพ (Potential) ต้องได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดีจึงจะเจริญเติบโตได้เต็มที่ มนุษย์มีสติปัญญา แต่สติปัญญาก็มีพัฒนาการที่ซับซ้อนจะพัฒนาได้มาก-น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยพัฒนาเด็กให้มีสติปัญญาเต็มตามศักยภาพ แต่ในทางตรงกันข้ามสิ่งแวดล้อมที่ด้อยจะยังส่งผลให้สติปัญญาของเด็กไม่พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพและรายได้ของครอบครัว ซึ่งส่งผลต่อขนาดของบ้าน จำนวนบุตร อาหาร การพักผ่อน การอบรมเลี้ยงดูบุตร เศรษฐกิจของครอบครัวจะเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีเกี่ยวกับการเรียนของเด็กและผลสัมฤทธิ์ โดยเฉพาะความพร้อมด้านภาษาเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจดีและปานกลางจะมีพัฒนาการด้านภาษาดี ทำให้เด็กมีความพร้อมในการพูดและการฟัง ด้านบุคลิกภาพและด้านสังคม เด็กจะมีบุคลิกดีมีความมั่นใจ เข้าใจระเบียบวินัยของโรงเรียนซึ่งตรงกันข้ามกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำเด็กจะพัฒนาการด้อยไปทุกด้าน เช่น ด้านภาษาจะฟังครูพูด สิ่งไม่เข้าใจทำให้ไม่พร้อมที่จะเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวส่งผลถึงเจตคติของบิดามารดาที่จะเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาหรือ “อาหารสมอง” แก่เด็กอีกด้วย เช่น

พบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจยากจนมีประสบการณ์น้อยเพราะบิดามารดาไม่ค่อยจะพาเด็กไปเปิดหูเปิดตา หนังสือที่บ้านไม่ค่อยจะให้เด็กได้สัมผัสจับต้อง ไม่ใคร่จะพูดคุย เล่นิทาน หรือสนทนาเป็นกิจจะลักษณะกับลูก ซึ่งมีความแตกต่างกันมากในเรื่องนี้ระหว่างครอบครัวที่ยากจนกับครอบครัวที่ฐานะดีและปานกลาง ส่วนปัจจัยด้านสังคม หมายถึง ชนชั้นหรือฐานะทางสังคมของครอบครัวซึ่งยังส่งผลให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนแตกต่างกัน ทุกสังคมมีการจัดกลุ่มหรือชั้น มีการวัดจัดตำแหน่งของสมาชิกในสังคมว่า ใครอยู่กลุ่มใด ใครเด่นใครด้อย ซึ่งแสดงความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ อำนาจ อิทธิพล แบบแผนในการดำเนินชีวิต ความสะดวกสบาย ความมีหน้ามีตา ตัวบ่งชี้ในการจัดชั้นทางสังคม ได้แก่ ความมั่งคั่ง อำนาจ ชาติตระกูล และบางสังคมก็ใช้วรรณะด้วย การศึกษาพบว่าชนแต่ละชั้นมีความแตกต่างกันที่ “ทัศนคติและค่านิยม” ทัศนคติและค่านิยมก็คือ สิ่งที่เรานิยามว่าดีงาม ปรารถนาอยากได้และใฝ่ฝันหา ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นมูลเหตุให้คนแต่ละชั้นมีความคิดไม่เหมือนกัน นักจิตวิทยาตั้งข้อสังเกตว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับทัศนคติและค่านิยมมากกว่าเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ หากครูผู้สอนมีความเข้าใจถึงความแตกต่างในเรื่องนี้แล้วจะช่วยให้เข้าใจเด็กดีขึ้น และเสริมสร้างเด็กจากพื้นฐานเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนคุณภาพของชีวิตครอบครัว หมายถึง ความเป็นอยู่ภายในครอบครัวของแต่ละครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อจิตใจ อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพของเด็กมาก ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นหน่วยแรกที่ทำหน้าที่ให้แนวคิดแก่มวลมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรมแบบแผนการดำเนินชีวิต ศาสนา ความเชื่อ โอกาสของชีวิต ลักษณะการดำเนินชีวิตครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา บทบาทความรับผิดชอบของบิดามารดาต่อครอบครัว สิ่งที่ถูกกล่าวมานี้ครอบครัวทำหน้าที่วางรากฐานไว้แล้วทั้งสิ้น ซึ่งยังส่งผลต่อความเจริญด้านบุคลิกภาพ จิตใจ อารมณ์ สังคม ตลอดจนการปรับตัวของเด็ก ซึ่งจัดเป็นความพร้อมในการเรียนด้านหนึ่งด้วยการศึกษาลักษณะการดำเนินชีวิตครอบครัวที่ยากจนพบว่าเด็กได้รับความเชื่อและลักษณะการดำเนินชีวิตอันมีส่วนทำให้เด็กเหล่านั้นเสียเปรียบเป็นอันมาก เช่น การเชื่อโชคลาง มีความคับข้องใจ น้อยเนื้อต่ำใจทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับสังคมใหญ่ได้ มีความพอใจในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับการใช้กำลังกายมากกว่าสมอง ชอบเรื่องที่ตื่นเต้นต่าง ๆ และความสุขสบายฉาบฉวย พ่อแม่ที่ยากจนมักจะขาดทิศทางที่ชัดเจนถูกต้องและเป็นไปได้ในการดำเนินชีวิตอบรมเลี้ยงดูบุตร พ่อแม่ที่ยากจนไม่มีอะไรจะให้ลูกชื่นชมและเป็นแบบอย่างได้ซึ่งต่างจากพ่อแม่ชนชั้นกลางที่มีแบบแผนการดำรงชีวิตที่ชัดเจนและเป็นไปได้กล่าวคือ มุ่งความสำเร็จในชีวิตที่มั่นคง มีจิตลักษณะที่มุ่งอนาคตจึงมีความขยันอดทน และมีความรับผิดชอบและเมื่อหน่วยครอบครัวซึ่งทำหน้าที่วางรากฐานในการดำเนินชีวิตมีคุณภาพแตกต่างกันจึงยังส่งผลให้เด็กแตกต่างกันทั้งด้านภาษา ลักษณะนิสัยบุคลิกภาพและการปรับตัว ตลอดจนความพร้อมในการเรียนตั้งแต่แรกเรียนรวมทั้งโภชนาการซึ่งความสำคัญของโภชนาการเป็นที่ยอมรับกันทุกฝ่ายว่าอาหารมีความสำคัญต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ทั้งทางตรงและทางอ้อม อันตรายของการขาดอาหารมีผลกระทบต่อการพัฒนาการด้านร่างกาย ระบบย่อยอาหารและสุขภาพจิต

โรงเรียน ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีหน้าที่เสริมสร้างพัฒนาการและความพร้อมในการเรียนแก่เด็ก ครั้นเมื่อเด็กมีอายุย่างเข้าปีที่ 8 ก็พร้อมที่จะเข้าเรียนใน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยความจำเป็นหลายประการทั้งด้านวิชาการและด้านสังคม จึงจัดการศึกษาระดับก่อนประถมขึ้น โดยนำเอาเด็กที่มีอายุระหว่าง 3 – 6 ปี เข้ามาเรียน หลักการและวิธีการจัดการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้ จึงมุ่งสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านและความพร้อมในการเรียนยังสอดคล้องกับวัยของเด็กนั่นเอง ด้านการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในระบบโรงเรียน มีแนวคิดพื้นฐานในการจัดตั้งนี้คือการพัฒนาเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องพัฒนาทุกด้านควบคู่กันไปทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ซึ่งความรู้มีความสำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้ แต่ความสามารถในทางสติปัญญาและทักษะในการเรียนรู้ และนำเอาความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาของตนและสังคมมีความสำคัญมากกว่าตัวความรู้เฉยๆ ความสามารถและทักษะดังกล่าวจึงควรจะเป็นความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก การเรียนรู้ตลอดเวลาไม่ว่าจะอยู่ที่ใด กับใคร ในสถานการณ์ใด การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับประสบการณ์ ความสนใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันทุกด้านไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพ สติปัญญาและความสนใจ วิธีการเรียนรู้ และอัตราการเรียนรู้และความคงอยู่ของความรู้ ดังนั้น การกำหนดวิธีการเรียน และระยะเวลาเรียนที่เหมาะสมจึงไม่เป็นผลดีต่อเด็กทุกคน ควรเปิดโอกาสการเรียนรู้หลายวิธีและเวลาให้ยืดหยุ่นได้ การเรียนรู้ของเด็กวัยนี้เกิดขึ้นเมื่อนักเรียนได้สัมผัส จับต้อง ทดลองทำตามแบบ ดังนั้นการเรียนรู้ที่เน้นครูบอก นักเรียนรับฟังอย่างเดียวจึงไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ รวมทั้งการเล่นมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทุกด้าน เพราะการเล่นเป็นประสบการณ์ตรง ทำให้เด็กได้เรียนรู้ รับรู้ ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงความคิดความเข้าใจ ดังนั้นการเล่นจึงควรเป็นแนวทางการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากแนวคิดหรือความเชื่อดังกล่าวได้นำมาเป็นหลักในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็กดังนี้คือ ด้านโครงสร้าง ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คือ ให้พัฒนาเด็กทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ สถานที่เรียนของเด็กจะประกอบด้วยสถานที่ภายในและภายนอกห้องเรียน ในห้องเรียนนอกจากจะคำนึงถึงความสะอาด ความปลอดภัย และจะจัดมุมสำหรับการเรียนการสอน ส่วนสถานที่นอกห้องเรียน ได้แก่ สนามบริเวณโรงเรียน ด้านวิธีเรียน การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากครูทำหน้าที่ชี้แนะจัดประสบการณ์ตรงหรือจำลองให้สัมผัส จับต้อง ทดลอง ทำตามแบบอย่างจนเกิดความเข้าใจและยอมรับค่านิยม ปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูและนักเรียน จะช่วยให้การเรียนประสบผลดี เช่น การชมเชย ให้รางวัล ให้กำลังใจ มีความคาดหวังสูง สร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แก่เด็ก ช่วยแก้ปัญหา อำนวยความสะดวกจะเป็นผลดีต่อการเรียน ด้านพัฒนาการด้านร่างกาย เนื่องจากเด็กยังอยู่ในระยะที่อัตราการเจริญเติบโตเร็วมาก ดังนั้นจึงมีความต้องการอาหาร ออกกำลังกาย และพักผ่อนมากกว่าวัยอื่น จึงมีการให้อาหารหลายมื้อ ให้นอนพักผ่อน ให้เล่นออกกำลังกาย ด้านพัฒนาการด้านลักษณะนิสัยและสังคมนิสัย คือ จุดหมายของการศึกษาระดับนี้ การส่งเสริมพัฒนาการดังกล่าว ทำได้โดยผ่านทางกิจกรรมกลุ่มทุกกิจกรรม และด้านการวัดและประเมินผล

จะวัดและประเมินผลพัฒนาการและความพร้อมในการเรียน ทั้งกระบวนการเรียนและประเมินผลด้วยเครื่องมือหลายชนิด เช่น สังเกต ติดตาม ผลงาน ทดสอบ ทดสอบด้วยวาจา สนทนา เด็กประเมินเอง วราภรณ์ รักวิชัย (2533: 56 - 59) ได้เสนอวิธีส่งเสริมความพร้อมดังนี้ การเตรียมความพร้อมด้านร่างกายโดยการให้อาหารที่มีคุณค่า สะอาดถูกหลักอนามัยแก่เด็กอย่างเพียงพอกับความต้องการของเด็ก ให้การพักผ่อนหลับนอนอย่างเพียงพอ เช่น ให้นอนในตอนบ่ายวันละประมาณ 2 ชั่วโมง พาไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคเพื่อป้องกันคอติบ ไอกรณ บาดทะยัก และโปลิโอ ตั้งแต่วัยทารก เมื่ออายุ 4 ปี ควรได้รับการฉีดกระตุ้นอีกครั้ง ฝึกการขับถ่ายให้เป็นเวลา ฝึกให้เด็กได้มีโอกาสชักกล้ามเนื้อใหญ่และเล็ก เพื่อการเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่วและว่องไว โดยการให้ของเล่นที่เหมาะสมแก่เด็ก ควรจัดสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กให้สะอาด รวมทั้งร่างกายของเด็ก ด้านอารมณ์ พ่อแม่จะช่วยเตรียมความพร้อมทางอารมณ์ได้โดยให้ความรัก ความเอาใจใส่ ความอบอุ่นแก่ลูกด้วยการหยอกล้อ กอดรัด อุ้มชู เพื่อให้สภาพจิตใจของเด็กดี มองโลกในแง่ดี รักธรรมชาติ ขจัดความกลัวในสิ่งต่างๆ การใช้คำพูดกับเด็กโดยพูดให้เข้าใจในเหตุผลต่างๆ สร้างความมั่นคง มั่นใจในตนเองให้กับเด็ก สอนให้เด็กรู้จักตนเอง รวมทั้งฝึกให้เด็กมีอารมณ์มั่นคง ยิ้มแย้มแจ่มใส ด้านสังคม พ่อแม่จะช่วยเตรียมความพร้อมทางสังคมได้โดยสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่น รักใคร่กลมเกลียวกัน ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจและจะสามารถแผ่ความสัมพันธ์อันดีออกไปสู่สังคมภายนอกได้ สนับสนุนเด็กให้ได้ออกไปเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ บ้าง พาเด็กให้ไปรู้จักและเล่นกับญาติพี่น้องอื่น ๆ หรือเล่นกับลูกของเพื่อนบ้าน คอยแนะนำและสอนให้เด็กเล่นกับเพื่อนอย่างเป็นมิตรไม่รังแกผู้อื่น หรือแย่งของเล่นของคนอื่น พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กได้เลียนแบบบทบาทของพ่อแม่ จากการกระทำของพ่อแม่ที่เด็กได้เห็นทุกวัน ด้านสติปัญญาโดยการจัดประสบการณ์พื้นฐานให้เด็ก โดยให้เด็กได้เล่นหรือทำในสิ่งที่เขาสนใจเพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้กับเด็กในการเรียนรู้ เพราะการเล่นคือการเรียนรู้ของเด็ก แนะนำของเล่นที่เป็นประโยชน์ และจะช่วยให้การเรียนรู้ทางภาษา คณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ จัดประสบการณ์ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลองให้กับเด็ก โดยจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องเล่นให้กับเด็ก ให้เด็กได้เรียนรู้จากการสัมผัส พูดคุยสนทนาเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่น่าสนใจและเด็กควรรู้ เล่านิทาน ท่องบทกลอนสั้นๆ เพื่อความสนุกสนานและสอนเด็ก โดยให้เด็กได้ดูนิทานประกอบ พาเด็กออกไปเรียนรู้ประสบการณ์นอกบ้าน เช่น พาไปซื้อของ ไปทัศนศึกษาที่สวนสัตว์ ฯลฯ และเข้าใจให้เด็กถามในสิ่งที่เด็กสนใจ และตอบคำถามของเด็กทุกครั้งโดยใช้คำถามที่ง่าย ๆ และสั้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาการทางด้านภาษา และสติปัญญาของเด็ก รวมทั้งการให้โอกาสเด็กได้มีส่วนร่วมกิจกรรมบางอย่างของครอบครัว เช่น การช่วยพ่อดัดไม้ ไม้ ช่วยล้างรด ช่วยทำอาหาร ช่วยกวาดบ้าน ภูบ้าน จัดของให้เป็นที่

การเตรียมความพร้อมของเด็กจะให้ความสำคัญในเรื่องการพิจารณาพัฒนาการของเด็กว่าเด็กมีพัฒนาการอยู่ในขั้นไหนควรจะให้ประสบการณ์ในสิ่งที่เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ ดังเช่น จัดของเล่นประเภทรถจักรยาน 2 ล้อ ให้กับเด็กที่เดินได้อย่างคล่องตัวและมีอายุประมาณ 4-5 ขวบ ไม่ใช่เด็ก 1 ขวบ เป็นต้น กิจกรรมที่จัดให้ต้องเป็นกิจกรรมในแนวกว้างๆ ในการเรียนรู้ไม่ควรจะจัดกิจกรรมที่แคบ เพราะการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้หลายๆ ทาง เด็กสามารถเลือกวิธีเล่นหรือทำได้หลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน ตามความถนัดและความสนใจของเด็กเอง เช่น จัดกิจกรรมปั้นแป้ง

หรือดินน้ำมันให้กับเด็ก เด็กสามารถเล่นอย่างไรก็ได้ อาจจะใช้ปั้นเป็นรูปต่าง ๆ ตามความต้องการ หรืออาจจะใช้ทุบเล่นปาเล่นก็ได้ เป็นต้น ส่วนวินัย ตำสุวรรณ (2538: 146 - 152) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมความพร้อมตามบทบาทของพ่อแม่และโรงเรียนว่าด้านร่างกาย พ่อแม่จะต้องฝึกฝนลูกในเรื่อง การรับประทานอาหาร การนอน การขับถ่าย การเคลื่อนไหวและการใช้กล้ามเนื้อเป็นสำคัญ ด้านอารมณ์ พ่อแม่ต้องรู้เรื่องอารมณ์ของเด็ก เพื่อให้เด็กรู้จักใช้อารมณ์ของตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง เมื่อมีปัญหาหลายอย่างเกิดขึ้นพร้อมกัน ซึ่งเด็กไม่มีคำตอบหรือการกระทำเพื่อแก้ปัญหานั้น ความเปลี่ยนแปลงจากภายในนี้เรียกว่า “อารมณ์” เด็กที่ได้รับการเอาใจใส่ช่วยเหลือในการฝึกอารมณ์ให้เป็นไปในทาง ที่ถูกต้องแล้ว เด็กจะมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มั่นคง ด้านสังคม การฝึกหัดหรือเตรียมความพร้อม ให้แก่ลูกควรสอนให้รู้จักเหตุผลของความถูกต้อง จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการเตรียมความพร้อม ทางด้านสังคม คือ การฝึกให้เด็กรู้จักแบ่งปัน เล่นกับเพื่อน ช่วยเหลือเพื่อน ฯลฯ ส่วนด้านสติปัญญา ประสบการณ์พื้นฐานของเด็กจะทำให้เกิดความพร้อมทางสติปัญญา คือ การเล่น เพราะการเล่นของเด็กจะทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนบทบาทในการเตรียมความพร้อมโดยการเตรียมความพร้อม ด้านทักษะ เป็นการเตรียมความพร้อมที่รวมทักษะทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะภาษาไทย ทักษะคณิตศาสตร์ และทักษะการคิด โดยโรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมความพร้อมทั้ง 3 ทักษะนี้ การเตรียมความพร้อมด้านประสบการณ์ชีวิต ประกอบด้วยประสบการณ์พื้นฐานในการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม ความสนใจในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การคิดแก้ปัญหาด้วยเหตุผล ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะ จัดเป็นเนื้อหาให้เด็กได้เรียนรู้ และการเตรียมความพร้อมด้านลักษณะนิสัย ครูต้องจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังความประพฤติที่ดีงามให้แก่เด็ก เช่น การแสดงความเคารพ การใช้คำพูด การกินอาหาร การออกกำลังกาย การรักษาความสะอาด เป็นต้น

สรุป การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยต้องส่งเสริมให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ซึ่งทางโรงเรียนจะต้องร่วมมือกับทางบ้าน ในการเตรียมความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็กปฐมวัย

1.5.1 การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย

ความหมายของพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยไว้ว่า พัฒนาการของมนุษย์เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เริ่มตั้งแต่การปฏิสนธิจนถึงบรรลุนิติภาวะและในหลายกรณีก็ยังมีพัฒนาการต่อไปจนตลอดชีวิต พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงหลากหลายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและประสบการณ์พัฒนาการของเด็กปฐมวัยดำเนินไปตามขั้นตอนที่เป็นแบบแผนและทิศทางเฉพาะนอกจากนั้นสิ่งที่ช่วยให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการได้อย่างรวดเร็วก็คือ ความพร้อม ซึ่งเด็กแต่ละคนจะมีความพร้อมที่แตกต่างกัน ดังนั้นเด็กปฐมวัยควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมจึงจะทำให้พัฒนาการของเด็กเจริญเต็มที่และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2529: 359) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางด้านร่างกาย หมายถึง การที่ร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลงคือมีร่างกายสูงขึ้น มีน้ำหนักมากขึ้น มีกระดูกและกล้ามเนื้อใหญ่ขึ้น การทำงานของกล้ามเนื้อและระบบประสาทต่างๆ ทำหน้าที่ถูกต้องตามระบบของมันและมีประสิทธิภาพ ส่วนภรณ์ี คุรุรัตน์ (2535: 18 - 21) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายไว้ว่า พัฒนาการทางร่างกายจัดเป็นพัฒนาการด้านหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะการพัฒนาทางด้านร่างกายเป็นพื้นฐานของทางด้านสติปัญญา การพัฒนาทางด้านสติปัญญาของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำกลับไปสู่การทำงานของระบบประสาทส่วนกลางเกิดเป็นโครงสร้างสติปัญญาในตัวเด็ก นอกจากนี้พัฒนาการทางร่างกายยังมีผลสืบเนื่องถึงพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม การพัฒนาสมอง สติปัญญา การเรียนรู้ และจินตนาการ การพัฒนาในด้านสติปัญญา ความสามารถ อารมณ์ สังคม มีเงื่อนไขหรือรากฐานจากพัฒนาการทางร่างกายสำหรับกูด (Good) ให้ความหมายว่า พัฒนาการหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการทำงานการจัดระเบียบส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งทำให้มีการเพิ่มพูนทั้งด้านขนาดความแตกต่างความสลับซับซ้อนการผสมกลมกลืนกับความสามารถ ประสิทธิภาพหรือก่อให้เกิดความเพิ่มพูนภาวะสุดขีด รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่มีความคงทนถาวร อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ที่ยาวนานซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายหรือเกิดขึ้นตามเหตุการณ์ (ขวัญแก้ว ดำรงค์ศิริ. 2539: 10) ทำนองเดียวกัน สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2550: 89) กล่าวว่า พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง การเจริญเติบโตของร่างกาย การเจริญเติบโตของร่างกาย ปรากฏออกมาในภาพของสุขภาพอนามัยในด้านรูปร่างและสัดส่วนของร่างกาย

ลักษณะพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

ในการพัฒนาการเคลื่อนไหวทางร่างกายของเด็กนั้น มีลักษณะของการพัฒนาการที่แน่นอนซึ่ง ซินแคร์ (Sinclair) ได้ศึกษาการเคลื่อนไหวของเด็กเป็นระยะเวลายาวนาน พบว่า ลักษณะของการพัฒนาการเคลื่อนไหวทางร่างกายของเด็กนั้น มักจะมีระยะเวลาที่แน่นอนในการพัฒนาการพัฒนาการเคลื่อนไหวให้ดีขึ้นจะต้องให้เด็กเกิดความพยายามและฝึกฝนในสภาพแวดล้อมที่ดี ลักษณะของการเคลื่อนไหวทางร่างกายเบื้องต้น เริ่มตั้งแต่วัยเริ่มแรกของเด็ก การแสดงออกของร่างกายและการพัฒนาการเคลื่อนไหวของร่างกายจะเปลี่ยนแปลงไปตามอายุ เพศ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กผู้หญิงจะพัฒนาการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว เมื่อมีอายุได้ 2 - 3 ขวบ ในขณะที่เด็กผู้ชายจะพัฒนาได้อย่างรวดเร็วเมื่อมีอายุได้ 4 - 6 ขวบ ส่วนศรัณย์ ดำริสุข (2525: 18-120) ได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยแบ่งได้ดังนี้ ส่วนสูงและน้ำหนัก จะลดลงกว่าวัยเด็กตอนต้น แต่จะมีความแข็งแรงและคล่องแคล่วว่องไวมากขึ้น อายุ 6 ขวบ จะสูงราว 2 ใน 3 และมีสัดส่วนราว 2 ใน 5 เมื่อเป็นผู้ใหญ่ระยะนี้เด็กผู้ชายจะมีน้ำหนักและส่วนสูงมากกว่าเด็กผู้หญิงเล็กน้อย สัดส่วนของร่างกายของเด็กวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านสัดส่วนจะขยายออกทางส่วนสูงมากกว่า ทางด้านส่วนกว้าง ลำตัวแบน แขนขายาวออก รูปร่าง เปลี่ยนแปลงใกล้เคียงผู้ใหญ่มากขึ้น

กระดูกข้อมือจะเพิ่มจาก 2 - 3 ชั้น ในวัย 2 ขวบ เป็น 6 - 7 ชั้น และจะมีครบ 8 ชั้น เมื่อถึงวัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น อายุ 6 ขวบ ฟันน้ำนมจะเริ่มหัก ฟันแท้ซี่แรกหรือกรามซี่นอก (นอกจากฟันซี่กลางไปเป็นซี่ที่ 6 - 7 จะเริ่มก่อนเด็กชายเล็กน้อย ฟันแท้จะขึ้นครบเมื่ออายุ 17 - 21 ปี) สุขภาพ ระยะนี้เด็กรับเชื้อโรคต่างๆ ค่อนข้างง่าย เช่น เกี่ยวกับวัยเด็กตอนต้นจึงควรให้เด็กได้รับการฉีดวัคซีนเพื่อให้ภูมิคุ้มกันโรค เด็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบ ควรฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบและบาดทะยัก เพื่อกระตุ้นภูมิคุ้มกัน พัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ที่ใช้ในการเคลื่อนไหว กิจกรรมที่น่าสนใจของเด็กระหว่าง อายุ 6 ขวบ ลักษณะของต่ายยังไม่เจริญสูงสุด ต่ายต่ายยาวอยู่มีทำงานประสานกันไม่ดีนักเพราะพัฒนาการของกล้ามเนื้อไม่เท่ากัน ดังนั้น จึงไม่ควรให้เด็กใช้กล้ามเนื้อทำงานที่ประณีตหรือใช้งานมากเกินไป เพราะอาจจะทำให้เด็กเครียดหรือพิการภายหลังได้ ส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2530: 84-86) ได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านร่างกายว่ามี 2 ลักษณะ คือ พัฒนาการด้านโครงสร้างของร่างกาย ได้แก่ การพัฒนาด้านน้ำหนัก ส่วนสูง สัดส่วนกล้ามเนื้อใหญ่ขึ้น กระดูกแข็งแรงและยาวขึ้น ในประสาทและสมองเจริญเต็มที่ และการพัฒนาด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย ได้แก่ การพัฒนาความสามารถในการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ แต่ก็ยังอยู่ที่วุฒิภาวะของร่างกาย ทำนองเดียวกันสิทธินันท์สวัสดิ์ (2532: 45) ได้กล่าวถึง พัฒนาการของเด็กปฐมวัยพอสรุปได้ว่าเด็กอายุ 4 ขวบ น้ำหนักประมาณ 18 กิโลกรัม ส่วนสูงประมาณ 100 เซนติเมตรสามารถปั่นจักรยานได้คล่องแคล่ว เดินได้เร็ว มีความมั่นใจที่จะขึ้นหรือลงบันได ขอบป็นปาย ห้อยโหน เตะลูกบอลสามารถโยนลูกบอล วาดรูประบายสี ปั้นดินเหนียวได้ สร้างสิ่งต่างๆ จากไม้บล็อกจากกล่อง หรือลังกระดาษ เด็ก 5 ขวบหนัก 19.5 กิโลกรัม ส่วนสูงประมาณ 107 เซนติเมตร มีความแข็งแรงมากและมีพลังมาก แต่งตัวได้โดยไม่ต้องมีคนช่วย วิ่งกระโดด ปีนปาย หรือเต็น หรือก้าวโยนลูกบอลได้อย่างดี เริ่มวาดรูปคน บ้าน เรือ หรือรถที่เคยเห็น นอนประมาณ 10 ชั่วโมงต่อ 1 วัน เด็กอายุ 6 ขวบเป็นวัยที่มีพลังสูง มีความรู้ที่จะเล่นผาดโผน ใช้ร่างกายคล่องแคล่ว ขอบป็นปาย กระโดดเหวี่ยงแขนห้อยโหน ตีลังกา กระโดดเชือก ห้อยโหนตามราวเชือกได้ เริ่มใช้ของเล่นที่เป็นไม้ดี ฟันน้ำนมเริ่มหลุดหายไป ฟันแท้จะขึ้นมาแทน สอดคล้องกับพัชรี สวนแก้ว (2536: 9) ได้กล่าวถึงความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อและทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายของเด็กวัย 3 - 6 ปี ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อและทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายของ เด็กวัย 3 – 6 ปี

3 ปี	4 ปี	5 ปี	6 ปี
- น้ำหนักประมาณ 15 กิโลกรัม - ความสูงประมาณ 90 เซนติเมตร - เดินถอยหน้าถอยหลังได้ - เดินสลับขาได้ - ขึ้น – ลงบันไดได้ - ปีนป่ายและแกว่งตัวได้ - โยกตัวกระโดดตามจังหวะได้ แต่การทรงตัวยังไม่ดีนัก - ปั่นจักรยาน 3 ล้อได้ - รับประทานอาหารได้ - อาบน้ำ, แต่งตัวได้ - เข้าห้องน้ำเองได้ - ยกถาดอาหารเล็กๆ หรือ แก้วเล็กๆ ได้ - เทน้ำจากเหยือกลงสู่แก้วได้ - ใช้กรรไกรตัดกระดาษได้ - ตอกตะปูได้ - ร้อยลูกปัดอันโตๆ ได้ - ต่อแท่งลูกบาศก์ได้ 8-10 แท่ง - จับดินสอลากเส้นได้บนดินเหนียวหรือดินน้ำมันได้	- น้ำหนักประมาณ 18 กิโลกรัม - ความสูงประมาณ 100 เซนติเมตร - ยืนขาเดียวได้ - เดินบนไม้กระดานกว้าง 6 เซนติเมตรได้ - ขึ้นลงบันไดได้คล่องขึ้น - เตะลูกบอลขณะกลิ้งได้ - ห้อยโหน ปีนป่ายบันไดหรือตาข่ายได้ - เขียนวงกลม กากบาท และรูปสี่เหลี่ยมได้ - ฉีกกระดาษเป็นชิ้นใหญ่ได้ - ขยำกระดาษเป็นก้อนได้ - เขียนรูปคนตามคำสั่งได้ แต่ไม่สมบูรณ์ - พุดได้ประมาณ 1,500 คำ รู้จักสีได้มากกว่า 1 สี	- น้ำหนักประมาณ 19.5 กิโลกรัม - ความสูงประมาณ 107 เซนติเมตร - ทรงตัวได้ด้วยปลายนิ้วเท้าหลายวินาที - วิ่งกระโดด ปีนป่าย เต้นเหวี่ยงตัวได้ - ปั่นจักรยานได้รวดเร็ว - ลากเส้นตรงได้ดี วาดรูปคนได้ - ตบมือ เคาะจังหวะได้ดี - ร้อยลูกปัดใส่ไม้ใส่เชือกได้ - กางนิ้วมือ งอหัวแม่มือจรดนิ้วมืออื่นๆ ได้ - พุดได้ครั้งละ 10 คำหรือมากกว่านั้น - พุดและรู้จักคำพุดได้ประมาณ 2,000 คำ รู้จักสีมากขึ้น	- ฟันน้ำนมเริ่มหลุดและฟันแท้ขึ้นมาแทนที่ - ตีลังการกระโดดเชือกได้ - การเคลื่อนไหวทุกส่วนคล่องแคล่วขึ้นมาก - เคลื่อนไหวตามจังหวะเพลงด้วยความเข้าใจดีขึ้น - โยนหรือรับลูกบอลได้ - วิ่งเขย่งปลายเท้าได้ - ยืนขาเดียวได้นาน - กำมือ-บีบมือที่ละอย่างได้ - เดินถอยหลังได้ - เล่นฟุตบอลได้ - เขียนรูปสามเหลี่ยมได้ - ตบมือสลับข้างได้ - หยิบจับสิ่งของเล็กๆ ได้ - เขียนตัวอักษรได้ - ขยับนิ้วที่ละนิ้วได้

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกาย

นักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้ให้ความหมายพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้ พัทธี สวนแก้ว (2536: 28-30) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของมนุษย์จะเกี่ยวข้องกับขบวนการพื้นฐาน 2 ฐาน คือ วุฒิภาวะ (Maturation) หมายถึง ผลรวมที่เกิดจากอิทธิพลของยีนส์ซึ่งถ่ายทอดทางพันธุกรรม ซึ่งป็นตัวควบคุมแบบแผนของร่างกายอันจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ ในระดับอายุต่างๆ โดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์หรือการเรียนรู้แต่ต้องอยู่ภายใต้

สภาวะแวดล้อมที่ปกติ เช่น เด็กเมื่อถึงระยะหนึ่งก็คลานได้และเมื่อกล้ำเนื้อหรือไ้โครงกระดูกเจริญแข็งแรงพอก็พร้อมจะเดินได้ เป็นต้น และการเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลเนื่องจากการประสบการณ์หรือการฝึกหัดนั้น คือกิจกรรมต่างๆ ที่เด็กได้กระทำหรือการเรียนรู้ของเด็กต้องการฝึกการทดลองเพื่อการเปลี่ยนแปลงในด้านกิจกรรมซึ่งมีผลทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางร่างกายและพฤติกรรมของเด็กอีกด้วย การเรียนรู้ทำให้เด็กมีประสบการณ์ต่างๆ เพิ่มขึ้นเพราะเด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ ได้เห็น ได้ฟัง และได้สัมผัส จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดพัฒนาขึ้นสำหรับเด็กปฐมวัยลักษณะของพัฒนาการประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ลักษณะดังนี้คือ 1) องค์ประกอบภายในร่างกาย (Internal factors) ประกอบด้วย พันธุกรรม เซลล์แต่ละชนิดภายในร่างกายมนุษย์จะประกอบไปด้วย 46 โครโมโซม ซึ่งจะมีการจับคู่ 23 คู่ในแต่ละโครโมโซมนั้นจะประกอบไปด้วยยีนส์ (Genes) หลายพันยีนส์ ดังนั้นภายในโครโมโซมซึ่งมียีนส์อยู่เป็นจำนวนมาก จึงเป็นลักษณะที่กำหนดการเจริญเติบโตและลักษณะของพัฒนาการในแต่ละขั้นตอนของชีวิตลักษณะของพัฒนาการที่ถูกกำหนดโดยพันธุกรรมจะประกอบด้วย ลักษณะทางร่างกายต่างๆ เช่น สีของลูกตา ชนิดของเส้นผม ลักษณะความสูงของร่างกาย รวมทั้งลักษณะทางร่างกายอื่นๆ ซึ่งนับว่าเป็นลักษณะที่มีการถ่ายทอดทางพันธุกรรมการมีวุฒิภาวะเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอย่างมีรูปแบบภายในร่างกายในลักษณะที่เป็นขนาด รูปร่างและทักษะ ซึ่งจะเริ่มปรากฏขึ้นมาตั้งแต่จุดกำเนิดของชีวิตและต่อเนื่องกันมาตามลำดับ การมีวุฒิภาวะไม่จำเป็นที่จะต้องมีการฝึกฝนและการเรียนรู้ใดๆ เพราะเมื่อถึงเวลาอันสมควรแล้ว เด็กจะสามารถทำพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างแน่นอน ดังนั้น ขณะที่เด็กกำลังอยู่ในครรภ์เด็กจะมีวุฒิภาวะและมีการพัฒนาการเป็นไปตามลำดับขั้นไป อันเป็นผลเนื่องมาจากการมีวุฒิภาวะจากสภาพความพร้อมของร่างกายนั่นเอง 2) องค์ประกอบภายนอกในร่างกาย (External Factors) สิ่งที่จะช่วยให้บุคคลมีการพัฒนาการต่อไปได้ คือ อิทธิพลที่มากจากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ซึ่งนับเป็นขบวนการหลังคลอดการเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วยลักษณะการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning) เป็นการเรียนรู้ที่สืบเนื่องมาจากผู้เรียนถูกเร้าให้มีการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ โดยอาศัยลักษณะธรรมชาติหรือปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex) เช่น น้ำลายไหล การดูด การกลืน หรือการกะพริบตาเป็นต้น นับว่าเป็นปฏิกิริยาตามธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดมีอาการตอบสนองได้โดยไม่ต้องมีการวางเงื่อนไขมาก่อน การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning) เป็นการเรียนรู้ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากผู้เรียนได้กระทำเองเพื่อต้องการให้ตนเองได้รับสิ่งที่ตนปรารถนาเช่น เมื่อเด็กหิวจะพยายามกระทำพฤติกรรมต่างๆ เพื่อต้องการให้ตนได้รับรางวัลในสิ่งที่ตนพึงปรารถนาและในขณะที่เด็กกระทำพฤติกรรมต่างๆ อย่างมากมายก็ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ขึ้นมาได้ ลักษณะการเรียนรู้แบบนี้จึงเป็นลักษณะของความพร้อม หรือความเต็มใจของผู้เรียนที่ต้องการกระทำพฤติกรรมต่างๆ ตามความปรารถนาของตนและเมื่อกระทำลงไปแล้วจะทำให้ผู้เรียนเกิดการจดจำงานในที่สุดกลายเป็นลักษณะนิสัยใหม่ และการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) เด็กและบุคคลทั่วไปมักจะมีการกระทำพฤติกรรม ตามพฤติกรรมหรือการกระทำของคนอื่นที่ปฏิบัติมา ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ประสบผลสำเร็จหรือได้รับรางวัลมาแล้ว การเลียนแบบโดยการสังเกตนี้เด็ก

จะมีการเลียนแบบจากพฤติกรรมของพ่อแม่หรือบุคคลใกล้ชิดในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาการแสดงออก จริยธรรม 3) องค์ประกอบในและภายนอกร่างกาย (Interactional Between Internal and External Factors) พฤติกรรมของเด็กทั่วไปจะเป็นผลมาจากการที่เด็กได้มีโอกาสเผชิญกับสิ่งต่างๆ ในชีวิตอย่างมากมาย สิ่งที่เด็กได้เผชิญอยู่นั้นจะประกอบทั้งภายในและภายนอกร่างกายซึ่งจะมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก ประกอบด้วยลักษณะสำคัญคือ ลักษณะที่ไม่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรม (Nongenetic Biological Variables) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ไม่ใช่สิ่งที่ได้รับมาจากพันธุกรรมหรือได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษแต่อาจจะได้ผลสืบเนื่องมาจากสภาพการณ์ปัจจุบัน เช่น การขาดออกซิเจนขณะกำลังคลอด หรือต่อมพิทูอิทารี (Pituitary) ทำงานผิดปกติ เป็นต้น

สภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีผลต่อสภาพทางจิตใจของเด็ก (Social Psychology Environment) จะประกอบด้วยบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็ก เช่น พ่อแม่ พี่น้อง กลุ่มเพื่อน ครูในโรงเรียน มีอิทธิพลต่อจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก เช่น ถ้าเด็กไม่ได้รับความสนใจจากเพื่อนจะทำให้เด็กขาดความรู้สึกมั่นคงและไม่อบอุ่นใจ เป็นต้น เช่นเดียวกันกับสภาพทางสังคมวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ (The General Social and Culture) นับว่ามีส่วนสำคัญต่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพการแสดงออก และกิจกรรมทางสังคมเป็นอย่างมาก เพราะหากสังคมที่บุคคลอยู่มีข้อกำหนด มีเงื่อนไขหรือมีวัฒนธรรมและประเพณีเป็นอย่างไรก็ตาม บุคคลที่อยู่ในสังคมนั้นย่อมจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขของสังคมนั้น ๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ (2528: 57-58) กล่าวไว้ว่าเด็กอายุ 2-6 ขวบ ซึ่งอยู่ในวัยเด็กตอนต้นมีการพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ (Locomotion) มากขึ้น เด็กสามารถเดินได้อย่างมั่นคง เพราะมีการเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และเพิ่มทักษะอื่นๆ เช่น วิ่ง กระโดด ปีนป่าย ฯลฯ รวมทักษะที่ใช้มือ เช่น การขว้าง การรับ เด็กวัยนี้ควรได้รับการส่งเสริมด้านการเคลื่อนไหวแบบต่างๆ อยู่เสมอ (Singer. 1976: 238) ในการส่งเสริมการเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ควรคำนึงถึงพัฒนาการทางร่างกาย ด้านกล้ามเนื้อใหญ่ ดังนี้ อายุ 2-3 ขวบ เด็กสามารถเดินได้อย่างแข็งแรงมั่นคง เดินถอยหลังได้ ยืนขาเดียว โยนลูกบอล โดยใช้อุ้งมือ และขา ทำท่าทางเคลื่อนไหว เมื่อได้ยินจังหวะเพลง วิ่งไปข้างหน้าได้คล่อง ใช้เท้าทั้งสองกระโดดอยู่กับที่ได้ เดินเขย่งเท้าได้ อายุ 3-4 ขวบ ขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ ยืนขาเดียวได้นานขึ้น กระโดดขาเดียวได้ โยนลูกบอลระยะไกลได้ 1 เมตร รับลูกบอลด้วยมือทั้งสองข้าง แกว่งแขนและขาไปตามจังหวะเพลง อายุ 4-5 ขวบ กระโดดสลับเท้า กระโดดข้ามสิ่งกีดขวางที่ไม่สูงนัก เดินต่อเท้าถอยหลัง ขว้างโยนลูกบอลและรับลูกบอล รับลูกบอลกระดอนจากพื้น แสดงท่าทางเคลื่อนไหวตามจังหวะได้ อายุ 5-6 ขวบ เมื่อวิ่งอย่างรวดเร็วสามารถหยุดได้ทันทีที่รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นได้ด้วยมือทั้งสอง กระโดดขาเดียวตรงไปข้างหน้า เดินต่อเท้าถอยหลังบนขอนไม้ หรือบนกระดานแผ่นเดียว เดินตามจังหวะเพลงหรือตามจินตนาการ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

ไกรสิทธิ์ ตันติศิริพันธ์ (2531: 27-32) ได้กล่าวถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้ ปัจจัยที่ 1 พันธุกรรม เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสามารถสูงสุดของบุคคล ถ้าพ่อแม่มีแนวโน้มที่จะเตี้ยแต่บางครั้งพ่อแม่ที่เตี้ยอาจจะมีพันธุกรรมสูงแฝงอยู่ซึ่งมาจากปู่ย่าตายาย ถ้าพันธุกรรมแฝงที่ว่ามีมาพบกันลูกคนนั้นก็อาจสูงได้ อย่างไรก็ตามขนาดความสูงตามพันธุกรรมที่แท้จริงจะเห็นได้ก็ต่อเมื่อเด็กได้รับปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมอย่างอุดมสมบูรณ์เต็มที่ ปัจจัยที่ 2 อาหารการกิน สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ โปรตีนและแคลเซียม รวมทั้งอาหารกลุ่มอื่นที่ให้พลังงานทางด้านวิตามินและเกลือแร่ต่างๆ ก็มีความสำคัญเช่นกัน แต่สิ่งที่จะเน้นเป็นพิเศษคือ อาหารที่ให้โปรตีนและแคลเซียมตลอดจนเกลือแร่ต่างๆ ถ้าเด็กได้รับอาหารเหล่านี้พอเพียงกับที่ร่างกายต้องการตั้งแตอยู่ในท้องแม่ วัยก่อนเรียน จนกระทั่งวัยรุ่น เด็กก็จะมีผลสูงเป็นไปตามพันธุกรรมที่ควรจะเป็น แต่ถ้าเด็กได้รับประทานอาหารไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย มีการขาดสารอาหารเป็นระยะๆ เด็กจะมีพัฒนาการความสูงไม่เต็มที่ ปัจจัยที่ 3 การออกกำลังกายจะช่วยกระตุ้นกระดูกให้มีการเจริญเติบโตเป็นไปตามปกติ ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะการที่กระดูกจะแข็งแรงได้นั้นจะต้องมีการออกกำลังกาย และปัจจัยที่ 4 ความเจ็บปวดด้วยโรคต่างๆ จะมีผลกระทบต่อความสูงเช่นกันที่สำคัญที่สุดคือ การขาดอาหารถือว่าเป็นความเจ็บป่วยชนิดหนึ่ง ทำให้เด็กเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์ในด้านน้ำหนักและความสูง

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2537: 333) ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยว่า เมื่อเด็กโตเข้าสู่ระยะปฐมวัย พัฒนาการด้านร่างกายจะปรากฏในรูปของความสามารถใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายได้ชัดเจนขึ้น ทั้งทางด้านกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัส ความสามารถของกล้ามเนื้อใหญ่ ได้แก่ การใช้ร่างกาย แขน ขา เช่น การเดิน การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย ทรงตัว เป็นต้น ส่วนความสามารถด้านกล้ามเนื้อเล็ก ได้แก่ การใช้มือ นิ้ว และการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เช่น ลากเส้น วาดภาพ ปั่น ดัด ฉีก แปะ ร้อยลูกปัด เป็นต้น ส่วนศรีเรือน แก้วกังวาล (2540: 289) ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางกาย ดังนี้พัฒนาการทางร่างกายของเด็กในระยะวัย 5-6 ขวบ เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปช้าๆ แต่สม่ำเสมอในระหว่างนี้เป็นระยะที่เด็กหญิงโตเร็วกว่า เด็กชายวัยเดียวกันทั้งในด้านความสูง และน้ำหนักลักษณะเช่นนี้ยังดำรงสืบไปจนกระทั่งย่างเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลาย เด็กชายจึงโตทัน และลำหน้าเด็กหญิงร่างกายขยายทางสูงมากกว่าทางกว้าง ลำตัวยาว แขนขายาวออก รูปร่างเริ่มเปลี่ยนแปลงเข้าลักษณะผู้ใหญ่ปอด อวัยวะ และระบบการหมุนเวียนของโลหิตเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ พันแท้นแทนที่พิน้ำนม อวัยวะเพศเติบโตขึ้นเนื่องจากกำลังกายทวีมาก เด็กในวัยนี้จึงไม่อยู่นิ่ง ชอบเล่นและทำกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ความรวดเร็ว ไม่สู้ความระมัดระวังมากนัก จึงประสบอุบัติเหตุง่ายและบ่อย การทำงานประสานกันของกล้ามเนื้อใหญ่นี้เป็นสิ่งจึงทำได้แล้ว เด็กสามารถเล่นเกมที่ซับซ้อนและทำกิจกรรมการเล่นชนิดสร้างสรรค์ได้ (Creative Plays) เช่น การวาดภาพ การปั้นรูป การเล่น ดนตรี ฯลฯ การเติบโตทางกายและการตระหนักถึงบทบาททางเพศทำให้เด็กเกิดความ

อยากรู้ อยากเห็นเรื่องราวทางร่างกายของเพศตรงข้าม ความเจริญเติบโตแข็งแรงทางกายขึ้นอยู่กับการอิทธิพลหลายประการ เช่น ลักษณะกรรมพันธุ์ อาหาร การออกกำลังกาย ความมั่นคงทางอารมณ์ การพักผ่อนหลับนอน การมีสุขภาพที่ดี เป็นพื้นฐานของความเจริญเติบโตด้านอารมณ์ สังคมและสติปัญญา สำหรับนิตยา ประพตติก (2539: 90) ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของเด็กเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในบรรดาพัฒนาการทั้งหลายของเด็ก เมื่อร่างกายพัฒนาขึ้นเด็กเริ่มพึ่งตนเองได้มากขึ้น สามารถใช้ร่างกายและอวัยวะต่างๆ ให้ประสานสัมพันธ์กันมากขึ้น รู้จักร่วมมือกันทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างทักษะด้านร่างกาย และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองของเด็ก คือ เมื่อเด็กรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ เด็กจะเต็มใจในการทดลองประสบการณ์ใหม่และแปลกๆ ออกไป ทำนองเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 23-24) ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านร่างกายของเด็ก 5-6 ปี มีความสามารถทางร่างกายอย่างต่อเนื่อง เช่นความสามารถในการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทางการเคลื่อนไหวซึ่งเกี่ยวข้องกับการบังคับกล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างการใช้กล้ามเนื้อต่างๆ เป้าหมายในการพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เช่น รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นได้ด้วยมือทั้งสอง เดินขึ้น-ลงบันได สลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว เดินต่อเท้าถอยหลังบนกระดานไม้ทรงตัวได้ วิ่งได้เร็วและหยุดได้ทันที และกระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ส่วนการใช้กล้ามเนื้อเล็ก เช่น ตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นโค้งตามที่กำหนดได้ เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ ใช้เชือกร้อยวัสดุตามแบบได้และพับกระดาษเป็นรูปร่างต่างๆ ได้

สอดคล้องกับกุลยา ตันติผลาชีวะ (2542: 8) ที่กล่าวว่า เด็กก่อนวัยเรียนนั้นมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการเช่นเดียวกับเด็กวัยอื่น เปลี่ยนแปลงทั้งรูปร่าง สัดส่วน และมีการพัฒนาการใหม่ๆ เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปทั้งปริมาณและคุณภาพ เป็นความต่อเนื่องสิ่งเก่าที่ไม่จำเป็นจะหมดไปแต่มีสิ่งใหม่เกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น จากคว่ำ คืบ นั่ง คลาน ยืน และเดิน จากกล้ามเนื้อใหญ่ไปกล้ามเนื้อเล็กที่ได้รับสัมผัสจากประสบการณ์การเคลื่อนไหว ทำให้สายตาและกล้ามเนื้อได้ทำงานประสานกัน ซึ่งการสอนดูแลสนับสนุนและให้ประสบการณ์จะสร้างเสริมพัฒนาการส่วนนี้ให้สมบูรณ์ นอกจากนี้การเลี้ยงดูในขั้นต้นที่ดีต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีสุขภาพที่ดีร่างกายแข็งแรงโดยเด็กรับประทานอาหารถูกต้อง ได้ออกกำลังกายและมีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสมตามลำดับขั้นของพัฒนาการ

ทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกาย

พัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจนโดยเฉพาะในระยะวัยทารก เนื่องจากอัตราการเจริญเติบโตทางร่างกายเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก เมื่อเทียบกับพัฒนาการด้านอื่นๆ เมื่อเด็กโตเข้าสู่ระยะปฐมวัย พัฒนาการด้านร่างกายจะปรากฏในรูปของความสามารถใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายได้ชัดเจนขึ้น ทั้งทางด้านกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัส ความสามารถของกล้ามเนื้อใหญ่ ได้แก่ การใช้ร่างกาย แขน ขา เช่น การเดิน การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย ทรงตัว เป็นต้น ส่วนความสามารถด้านกล้ามเนื้อเล็กและประสาทสัมผัส ได้แก่

การใช้มือ นั้น การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เช่น ลากเส้น วาดภาพ ปั่น ดัด ฉีก แปะ ร้อยลูกปัด เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537: 333) สำหรับ กีเซลล์ (Gesell) แบ่งพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกเป็น 4 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านการเคลื่อนไหว ได้แก่ ความสามารถทางร่างกายในการเคลื่อนไหวเป็นความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ พฤติกรรมส่วนนี้เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับพัฒนาการของระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ความสามารถในการยืน การเดิน การนั่ง การคืบ การคลาน การคว่ำ การกระโดด เป็นต้น พฤติกรรมด้านการปรับตัว เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการประสานสัมพันธ์ระหว่างการใช้มือและตา การถือวัตถุ การสำรวจ และการจัดกระทำต่อวัตถุ เช่น การจัดกลิ้งลูกบาศก์ การวาดภาพ เป็นต้น พฤติกรรมทางด้านการสื่อสาร การแสดงออกทางใบหน้า การใช้อวัยวะต่างๆ เช่น มือหรือศีรษะถ่ายทอดความคิด การออกเสียง การใช้ภาษาพูด รวมทั้งความเข้าใจจากการสื่อสารของผู้อื่น และพฤติกรรมทางด้านสังคมและส่วนตัว เกี่ยวข้องกับการตอบสนองของเด็กต่อบุคคลอื่นในด้านวัฒนธรรมและสังคม แบบของพฤติกรรมในกลุ่มนี้ เช่น การเลี้ยงดู การฝึกขับถ่าย การยิ้ม การตอบสนองต่อวัตถุบางอย่าง เช่น กระเจ๊กเงา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537: 334)

การเจริญเติบโตของเด็กสามารถสังเกตได้จากการแสดงออก ซึ่งพัฒนาการด้านร่างกายนั้นหมายถึง การที่เด็กแสดงความสามารถในการจัดกระทำกับวัสดุ เช่น การเล่นลูกบอล การขีดเขียน เด็กต้องใช้ความสามารถของการใช้สายตาและกล้ามเนื้อมือ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของระบบสมองและการเคลื่อนไหวประกอบกัน ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของเด็กในขณะนี้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหว การทำงานของระบบประสาทกล้ามเนื้อ การพัฒนาความสามารถในการควบคุมร่างกายบังคับส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กแบ่งเป็นช่วงอายุ (Gesell; & Lig. 1964: 14) ดังนี้ ช่วงอายุ 3 ขวบ เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อยเป็นค่อยไป กล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น ชอบทำกิจกรรมที่ต้องออกกำลังกล้ามเนื้อ เช่น กล้ามเนื้อมือ กล้ามเนื้อแขน ขา และเท้า เริ่มชอบออกกำลังกาย นั่งเล่นได้เป็นเวลานานๆ รู้จักใช้วัตถุที่มีสีในการเล่น ระยะนี้เด็กมีการเจริญเติบโตทางระบบกล้ามเนื้อและระบบประสาทมากขึ้น สนใจการเล่นที่ใช้มือ สามารถลากเส้นได้ดีขึ้น ไม่ยุ่งเหยิง สามารถวิ่งได้เร็วและเวลาวิ่งแล้วเป็นมุมได้ดีขึ้น สามารถหยุดได้ทันทีทันใด ขึ้นลงบันไดได้โดยไม่ต้องความช่วยเหลือ การประสานงานของกล้ามเนื้อดีขึ้น ช่วงอายุ 4 ขวบ การเจริญทางร่างกายของเด็ก จะเห็นว่าการทรงตัวดีขึ้นมาก สามารถเดินบนกระดานแผ่นเดียวได้เป็นอย่างดี สามารถวิ่งก้าวยาวๆ ได้ กระโดดให้ลอยตัวสูงได้ ยืนเท้าเดียวได้นานหลายวินาที สามารถใส่กระดุม - ถอดกระดุมและผูกเชือกรองเท้าได้โดยง่าย สามารถใช้มือถนัดขึ้น หยิบวัตถุเล็กๆ ได้ พับกระดาษซ้อนกันสามทบได้ เขียนวงกลมได้ดี และเขียนจากซ้ายไปขวาได้ แต่ยังเขียนรูปขนมเปียกปูนตามแบบไม่ได้ อย่างไรก็ตามเด็กสามารถเขียนเครื่องหมายกากบาทได้ดี แสดงถึงการทำงานประสานกันระหว่างตากับกล้ามเนื้อนั้นดีขึ้น ดอกตะปู และหมุดได้ เขียนตามรอยโค้งได้ เล่นดินเหนียวปั้นเป็นรูปต่างๆ ได้ และสามารถแต่งตัว ล้างมือ แปรงฟันได้มากขึ้น ถ้าหากได้รับคำชมเชย ช่วงอายุ 5 ขวบ จะสามารถควบคุมการทำกิจกรรมของร่างกายได้ดีขึ้นมาก เช่น สามารถทรงตัวได้ดี เดินตามเส้นตรงได้ ชอบกระโดดป็นปาย ชอบช่วยแม่

อยู่นิ่งได้นานขึ้น มือและตาทำงานประสานกันได้ดีและยังไม่ละเอียดยัง มีความแข็งแรงและมีพลังมาก แต่งตัวเองได้โดยไม่ต้องมีคนคอยช่วยเหลือ การเคลื่อนไหวร่างกายส่วนต่างๆ ประสานกันได้ดี จึงทำให้สามารถใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น แปรงสีฟัน หวี ในการแปรงฟัน หวีผม และล้างหน้าได้ดีกว่า เด็กวัย 4 ขวบ เด็กวัยนี้ฝึกพับกระดาษ ตัดกระดาษ และเล่นเกี่ยวกับการก่อสร้างได้ดี ใช้กรรไกรตัดกระดาษตามรูปได้ดี ปั่นดินน้ำมัน เย็บผ้าด้วยเข็มเล่มโต วาดเขียนด้วยดินสอและสีน้ำได้ และช่วงอายุ 6 ขวบ เป็นวัยที่มีพลังสูง ชอบเล่นโลดโผน การเคลื่อนไหวกระฉับกระเฉงว่องไว ชอบการปีนป่าย กระโดด เหยียดแขน ห้อยโหน สามารถตีลังกา กระโดดโลดเต้นและทำการหลบหลีกได้ดี จึงสามารถเล่นกีฬาได้หลายอย่าง ชอบของเล่นทุกชนิดที่มีล้อเลื่อน แต่งตัวเองได้โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น (กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรและสื่อทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา. 2535: 33 -34)

การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

นักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้ให้ความหมายพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2535: 18-21) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายไว้ว่า พัฒนาการด้านร่างกายจัดเป็นพัฒนาการด้านหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะการพัฒนาการด้านร่างกายเป็นพื้นฐานของทางด้านสติปัญญา ซึ่งการพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการรับรู้เพื่อนำกลับไปสู่การทำงานของระบบประสาทส่วนกลาง เกิดเป็นโครงสร้างสติปัญญาในตัวเด็ก นอกจากนี้พัฒนาการทางด้านการร่างกายยังมีผลสืบเนื่องถึงพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคม พัฒนาการทางสมองสติปัญญา การเรียนรู้ และจินตนาการ ความสามารถ อารมณ์ และสังคมมีเงื่อนไขหรือรากฐานมาจากการพัฒนาการทางด้านการร่างกายเป็นสำคัญเนื่องจากธรรมชาติของเด็ก เด็กทุกคนไม่ชอบอยู่นิ่ง ชอบการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะเด็กก่อนวัยเรียน ชอบเดิน ชอบวิ่ง ชอบกระโดด ปีนป่าย กางแขนหมุนตัว ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็กปฐมวัยควรจัดโดยมีจุดมุ่งหมายของการเสริมสร้างพัฒนาการด้านร่างกาย เพราะในขณะที่เด็กมีการเคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกายจะทำให้กล้ามเนื้อแข็งแรง เสริมสร้างการทำงานประสานกันระหว่างกล้ามเนื้อต่างๆ จะทำให้เป็นคนคล่องแคล่วว่องไว มีสุขภาพที่แข็งแรง พัฒนาทางด้านกล้ามเนื้อใหญ่ แขน ขา และส่วนต่างๆ ของร่างกายทำให้ร่างกายมีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การทรงตัว ความอ่อนตัว เป็นต้น และยังเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก ในการทำกิจกรรมที่ต้องใช้นิ้วมือการรับรู้กับการเคลื่อนไหวนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เนื่องจากการเคลื่อนไหว ของร่างกายเป็นผลเนื่องจากการรับรู้ ร่างกายของคนเรานั้นมีอวัยวะที่ทำให้เกิดการรับรู้ ซึ่งจะถ่ายทอดสิ่งที่รับรู้เข้าไปสู่สมองและสมองก็จะสั่งให้ร่างกายเคลื่อนไหว เพื่อสนองตอบการรับรู้ นั้น อวัยวะที่ทำให้เกิดการรับรู้ นั้นสามารถที่จะรับรู้ เสียง ภาพ การสัมผัส ความรู้สึก รสชาติและกลิ่น ซึ่งประสาทการรับรู้ นั้นพัฒนาไปเองตามธรรมชาติ โดยผ่านการเล่นของเด็ก ได้แก่ การเล่นกลางแจ้ง ในร่ม หรือกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ถ้ามีการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์จะเป็นการเสริมสร้างความพร้อมด้านร่างกายมากเช่นกัน ส่วนกิจกรรมการเคลื่อนไหวของร่างกายนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เนื่องจากการ

เคลื่อนไหวของร่างกายเป็นผลเนื่องมาจากการรับรู้ ร่างกายของคนเรานั้นมีอวัยวะที่ทำให้เกิดการรับรู้ ซึ่งจะถ่ายโยงสิ่งที่รับรู้เข้าไปสู่สมอง และสมองก็จะสั่งให้ร่างกายเคลื่อนไหว เพื่อสนองตอบการรับรู้ที่ก่อให้เกิดการรับรู้ที่สามารถที่จะรับรู้ เสียง ภาพ การสัมผัส ความรู้สึก รสชาติ และกลิ่น ซึ่งประสาทการรับรู้ที่พัฒนาไปเองตามธรรมชาติ โดยผ่านการเล่นของเด็ก ได้แก่ การเล่นกลางแจ้ง ในร่ม หรือกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ถ้ามีการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบอุปกรณ์ก็จะเป็นการเสริมสร้างความพร้อมทางด้านร่างกายมากขึ้นกัน ดังนั้น กิจกรรมการเคลื่อนไหวทางร่างกายจึงต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวตลอดทั้งร่างกายอาจได้แก่ การวิ่งไล่จับการกระโดดหรือการเต้นรำ เป็นต้น การเคลื่อนไหวเฉพาะส่วนของร่างกาย ได้แก่ การหัน การใส่กระดุมเสื้อ การใช้ค้อนทุบ เป็นต้น การรับรู้ทางโครงสร้างของสิ่งของ ได้แก่ การจำแนกประเภทสิ่งของ การต่อบล็อกไม้ การวาดภาพ เป็นต้น การรับรู้เรื่องขอบเขต ได้แก่ การสำรวจสภาพแวดล้อมการเปรียบเทียบ และการจำแนกสิ่งของการจับต้อง การวิ่ง เป็นต้น การรับรู้ทิศทาง ได้แก่ การชี้ การบอกทิศทางที่สิ่งของวางอยู่ การเดินทางไกล การบอกตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ เป็นต้น การรับรู้เรื่องความสมดุล ได้แก่ การเดินโดยเอาสิ่งของไว้บนศีรษะ การตบลูกบอล การเดินบนไม้แผ่นเดียว การหาบของ เป็นต้น ทักษะต่างๆ รวมกันเช่น การตีลูกบอลในขณะที่ลูกบอลกำลังเคลื่อนไหว การตอบสนองต่อสัญญาณเสียง การขี่จักรยาน เป็นต้น และกิจกรรมที่ต้องมีการแสดงออก เช่น การเล่นดนตรี การวาดรูป การเต้นรำ และการแสดงแบบละคร ส่วนทฤษฎี ชามมณี และคณะ (นภเนตร ธรรมบวร. 2540: 88-89; อ้างอิงจาก ทฤษฎี ชามมณี; และคณะ. 2535: 91-93) ได้กล่าวถึงหลักพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยว่า การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายให้แก่เด็ก จะต้องจัดให้สอดคล้องกับบุคลิกภาวะและความพร้อมของเด็กแต่ละคน ซึ่งแตกต่างกันไปและต่อเนื่องไปตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการทางร่างกาย คือ พัฒนาจากส่วนกลางไปสู่ส่วนข้าง ส่วนบนไปสู่ส่วนล่างและกล้ามเนื้อใหญ่ไปกล้ามเนื้อเล็ก การอบรมเลี้ยงดูและจัดการศึกษาปฐมวัย มีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 2 ด้านอย่างครบถ้วน คือ พัฒนาการทางสุขภาพและพัฒนาการทางการเคลื่อนไหว ต้องได้รับอาหารที่มีประโยชน์ ถูกส่วนและเพียงพอเพื่อร่างกายสามารถเจริญเติบโตได้อย่างเหมาะสม การออกกำลังกาย เป็นการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อต่างๆ ในร่างกายเด็กจำเป็นต้องออกกำลังกาย บริหารทุกส่วนในร่างกายทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กเพื่อให้กล้ามเนื้อต่างๆ แข็งแรง และพัฒนาไปได้อย่างเหมาะสม จึงควรมีการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงของเด็กปฐมวัยและเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างสม่ำเสมอเพื่อช่วยให้ทราบอัตราการเจริญเติบโตของเด็กและสามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันเวลาที่เมื่อเด็กมีปัญหาทางสุขภาพ เอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดและหมั่นสังเกตความเปลี่ยนแปลงหรือความผิดปกติโดยเทียบกับพัฒนาตามวัยการของเด็กปกติผู้เลี้ยงดูและครูสามารถค้นพบปัญหาพัฒนาการทางร่างกายของเด็ก สามารถให้ความช่วยเหลือได้ตั้งแต่ปัญหายังไม่รุนแรงนัก การให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ การมอง การฟัง การดม การชิม และการลูบคลำสัมผัส จะช่วยให้ประสาทสัมผัสส่วนนั้นๆ พัฒนา ตลอดจนกระตุ้นให้สมองมีการเจริญเติบโตได้ดีด้วย ครูและผู้ปกครองควรจัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด และถูกสุขลักษณะเพื่อช่วยให้เด็กมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ จัดให้เด็กได้

พักผ่อนอย่างเพียงพอเพื่อช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ตามวัย รวมทั้งดูแลรักษาความสะอาดร่างกายของเด็กปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

ดังนั้นการจัดกิจกรรมให้กับเด็กอายุ 4 - 6 ปี เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายต้องเป็นกิจกรรมที่เด็กได้มีการเคลื่อนไหว มีความเป็นอิสระ เป็นกิจกรรมที่ทำท่ายได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเล่นตามมุม และกิจกรรมเคลื่อนไหวเข้าจังหวะ เป็นต้น การพัฒนาการรับรู้ การเคลื่อนไหวของเด็กจะพัฒนาได้ดีเมื่อปล่อยให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระตามธรรมชาติ ซึ่งความจริงแล้วทักษะการรับรู้และการเคลื่อนไหวของร่างกายจะพัฒนาจากการเล่นอย่างอิสระ ในสถานที่เล่นที่ทำท่ายและสร้างสรรค์แก่เด็ก ซึ่งครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยสามารถทำได้โดย จัดสภาพแวดล้อมให้ตื่นเต้นและท้าทายความสามารถของเด็ก เตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเอื้อต่อการพัฒนาการรับรู้และการเคลื่อนไหวทางร่างกายของเด็ก จากนั้นปล่อยให้เด็กเล่นอย่างอิสระโดยครูหรือผู้เกี่ยวข้องคอยดูแลอยู่ห่างๆ การส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายจะต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กดังนี้ ช่วงอายุ 3 ปี กล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น ชอบออกกำลังกายสามารถบังคับการเคลื่อนไหวได้ดีมาก กระโดดหรือวิ่งได้ ชอบปั่นจักรยานสามล้อ กระโดดสูง กระโดดขาเดียว และเล่นเกมต่างๆ ที่ต้องวิ่งปีนป่ายได้ ช่วงอายุ 4 ปี กล้ามเนื้อขาและแขนแข็งแรงกระฉับกระเฉงขึ้นสามารถปีนป่ายและเดินท่าต่างๆ ได้อย่างสนุกสนาน ใช้มือถนัดขึ้น หยิบวัตถุเล็กๆ ได้ เด็กวัยนี้ควรฝึกให้ใช้มือทำกิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น เช่น ฝึกการขีดเขียน ตัดกระดาษ ปั้นดินน้ำมัน และการเล่นของเล่นที่สวมเข้ากันและดึงออกได้ และช่วงอายุ 5 - 6 ปี สามารถควบคุมกล้ามเนื้อได้เป็นอย่างดี แต่ส่วนที่ละเอียดยังไม่ดีนัก เด็กวัยนี้สามารถฝึกการพับกระดาษ ตัดกระดาษ และเล่นเกี่ยวกับการสร้างได้ดี ใช้กรรไกรตัดกระดาษตามรูปได้ดี ปั้นดินน้ำมัน ระบายสีด้วยดินสอและสีน้ำได้

สรุปการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายนั้นเป็นสิ่งสำคัญเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยดังที่ สิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2550: 86) กล่าวว่า พัฒนาการทางด้านร่างกาย คือ การเจริญเติบโตของร่างกาย ปรากฏออกมาในรูปของสุขภาพอนามัยในด้านรูปร่างและสัดส่วนของร่างกาย อันเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงลักษณะหรือทำหน้าที่ของระบบอวัยวะต่างๆ ทั้งภายในภายนอกซึ่งมีผลต่อเนื่องมาจากการเจริญเติบโตที่สามารถวัดได้จากความสูง น้ำหนัก ความแข็งแรงของร่างกายตลอดจนพัฒนาการเคลื่อนไหวรวมทั้งพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก เป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของระบบสมองและการเคลื่อนไหวประกอบกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหว การทำงานของระบบประสาทกล้ามเนื้อ การพัฒนาความสามารถในการควบคุมร่างกายบังคับส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ได้แก่ พันธุกรรม อาหารการกิน การออกกำลังกายและความเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ จะมีผลกระทบต่อความสูง ที่สำคัญที่สุดคือ การขาดอาหารถือว่าเป็นความเจ็บป่วย ทำให้เด็กเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์ ในด้านน้ำหนักและความสูง ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายให้กับเด็กปฐมวัยควรมีจุดมุ่งหมายที่พัฒนาทั้งกล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่และส่งเสริมการทำงานที่สัมพันธ์กันของอวัยวะต่างๆ กิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายอย่าง

อิสระเหมาะสมกับวัยของเด็กปฐมวัย และจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนควรเข้าใจถึงพัฒนาการเหล่านี้ของเด็ก และรู้หลักการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้เหมาะสมกับโครงสร้างของร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5.2 การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ

เฮอร์ล็อก (Herlock. 1967: 296) กล่าวว่า เด็กวัยนี้มีลักษณะเป็นคนเจ้าอารมณ์ ฉุนเฉียว โกรธง่าย หวาดกลัว อิจฉาริษยา ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536: 18) ได้ให้ความหมายของอารมณ์ ว่าเป็น ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นไม่ว่าจะเป็น สิ่งเร้าภายใน คือความต้องการหรือแรงขับ และสิ่งเร้าภายนอกแล้ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ สำหรับศรีเรือน แก้วกังวาล (2545: 405) กล่าวว่า ระยะวัยเด็กตอนต้น (อายุ 2 ปีครึ่งถึง 6 ปี) เด็กวัยนี้มีอารมณ์หงุดหงิดง่ายกว่าวัยทารก เอาแต่ใจตนเอง เจ้าอารมณ์ ทั้งนี้เพราะอยู่ในวัยช่างปฏิเสธ ในชีวิตประจำวันของเด็กมีเรื่องยั่วอารมณ์ให้เด็กหงุดหงิด ทั้งนี้เกิดจากความต้องการของเด็กกับท่าทีการปฏิบัติของผู้ใหญ่และเพื่อนเล่น ตลอดจนสิ่งต่างๆ มากมายที่อยู่แวดล้อมตัวเด็ก ซึ่งเด็กอยากรู้อยากทดลองให้เข้าใจ บางครั้งเข้าใจง่าย บางครั้งเข้าใจยาก เด็กเริ่มมีลักษณะอารมณ์ประเภทต่างๆ อย่างที่ผู้ใหญ่มี อารมณ์ของเด็กแสดงออกมาทั้งทางบวกและทางลบ เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์ดีชอบปฏิเสธ อารมณ์อยากรู้อยากเห็น อารมณ์ก้าวร้าว อารมณ์อิจฉาริษยา อารมณ์หวาดกลัว อารมณ์หรรษา สอดคล้องกับ สิริมา ภิญโญนันตพงษ์ (2550: 89) ที่กล่าวว่า พัฒนาการทางด้านอารมณ์ – จิตใจ หมายถึง ความสามารถในการรู้สึกและแสดงความรู้สึกของเด็ก เช่น พอใจ ไม่พอใจ รักชอบ สนใจ เกลียด โดยที่เด็กรู้จักควบคุมแสดงออกอย่างเหมาะสมกับวัยและสถานการณ์ ตลอดจนการสร้างความรู้สึกที่ดีและนับถือตนเอง พิชรี สวนแก้ว (2536: 11) ได้กำหนดลักษณะพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ – จิตใจ ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงลักษณะพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ – จิตใจ ของเด็กวัย 3 – 6 ปี

3 ปี	4 ปี	5 ปี	6 ปี
- เริ่มมีความรู้สึกที่จะร่วมมือกับผู้อื่น - มีการพึ่งเหตุผลและคำแนะนำจากผู้ใหญ่ - เลียนแบบความรู้สึกหรือท่าทางของผู้ใหญ่ - เริ่มมีความรู้สึก วิตกอาย หรือประหม่าในบางครั้ง	- มีความมั่นใจในการกระทำและแสดงความตั้งใจในการกระทำ - เมื่อพบปัญหาเริ่มใช้เหตุผลในการตัดสินใจ - เลียนแบบการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดต่างๆ	- มีความมั่นใจในตนเอง - ชอบโอ้อวด - แสดงความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อผู้อื่น - สนใจที่จะหัดสิ่งใหม่ๆ - ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น	- เปลี่ยนความรู้สึก รักเกลียดได้ง่าย - หวงของ ก้าวร้าว - แสดงการต่อต้านเป็นบางครั้ง - ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือ - อยากรู้ อยากเห็น - ทนต่อความผิดหวังได้ยาก

การวัดพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ – จิตใจ

พฤติกรรมที่ควรวัดและประเมินความพร้อมทางด้านอารมณ์และจิตใจ ประกอบด้วย ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ความรู้สึกที่ดีต่อบทบาทของตนเอง ความชื่นชม ต่อความสามารถและการเห็นคุณค่าของตน ซึ่งเป้าหมายของความพร้อมทางด้านอารมณ์ และจิตใจ มีดังนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2536: 17 – 21) รู้จักพักผ่อนคลายความเครียด มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสม มีความรักและชื่นชมในศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่น และประเทศชาติ และเห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อม

ทฤษฎีพัฒนาการด้านอารมณ์

ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ของซิกมันด์ ฟรอยด์

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud. n.d.) กล่าวถึงประสบการณ์ในวัยเด็กของบุคคลซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่โดยฟรอยด์เน้นว่าชีวิตของบุคคลวัยเด็กหรือปฐมวัยเป็นวัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ การจัดการตอบสนองและให้ประสบการณ์ที่ดีต่อความต้องการทางร่างกาย จะทำให้เด็กพัฒนาไปตามขั้นตอนเป็นอย่างดี ฟรอยด์มีความเชื่อว่า ลักษณะจิตใจของบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ Id เป็นเสมือนแรงจูงใจหรือความยากที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นความต้องการของร่างกายหรืออาจกล่าวได้ว่า Id เป็นอำนาจฝ่ายต่ำก็ได้เพราะเป็นความปรารถนาซึ่งดำเนินตามความพอใจของตนเองแต่อย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงความนิยมหรือมาตรฐานของสังคม Ego เป็นสิ่งที่จะทำให้ Id บรรลุตามจุดมุ่งหมายเป็นส่วนของจิตที่รู้สำนึก รู้จักกล่อมเกล่า

จิตใจให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่แท้จริง รวมทั้งยังรู้จักเลือกและควบคุมความปรารถนาต่างๆ โดยคำนึงถึงความเป็นจริง และ Superego คือ ส่วนที่เป็นมโนธรรมและศีลธรรม มีวิจารณ์และความรู้สึกผิดชอบ โดยเป็นส่วนที่คอยควบคุม Id (พัชรี สวนแก้ว. 2545: 92 – 95) ฟรอยด์ได้แบ่งลำดับพัฒนาการของเด็กออกเป็น 5 ขั้น แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 4 ขั้นตอนแรกที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนี้ ขั้นที่ 1 ความพอใจอยู่ที่บริเวณปาก (Oral Stage) ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 0 – 1 ปี เป็นช่วงที่ทารกพุ่งความสนใจไปที่ปาก สิ่งที่จะนำความสุขมาให้แก่ทารกมากที่สุดคือการได้สัมผัสบริเวณปาก โดยการดูด กัด สัมผัส ซึ่งการดูดนอกจากจะเป็นการสนองความต้องการทางร่างกายคือความหิวแล้วยังทำให้ทารกได้ผ่อนคลายความตึงเครียดทางร่างกายด้วย ขั้นที่ 2 ความพอใจอยู่ที่ทวารหนัก (Anal Stage) ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 1 – 2 ปี ระยะเวลาที่เกิดเมื่อเด็กเริ่มเรียนรู้เรื่องการขับถ่าย การขับถ่ายของเด็กควรเป็นไปโดยความพอใจของเด็กไม่ใช่ความขัดแย้งหรือการวางกฎเกณฑ์บังคับเด็ก เช่น การฝึกให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลาควรทำไปทีละเล็กละน้อย ไม่ใช่ขู่เข็ญบังคับจนเด็กเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ ขั้นที่ 3 ความพอใจอยู่ที่บริเวณอวัยวะเพศ (Phallic Stage) ขั้นนี้อยู่ในช่วง 3 – 5 ปี ระยะเวลาความพอใจจะเปลี่ยนไปอยู่ที่อวัยวะเพศ ลักษณะที่เด่นชัดของช่วงนี้ คือ เด็กจะมีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสภาพทางร่างกาย ซึ่งแตกต่างไปจากเพศของตนเอง การเกิดของตน บทบาทของพ่อแม่ในการให้กำเนิดบุตร และพฤติกรรมทางเพศของพ่อแม่ ผู้ปกครองเราจะพบว่าเด็กจะเล่นอวัยวะเพศในช่วงอายุดังกล่าวซึ่งเป็นวัยก่อนเข้าโรงเรียน การให้ความรักความอบอุ่นของบิดามารดา จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ถึงบทบาททางเพศของตนเองและเกิดความอยากที่จะเลียนแบบ (Identification) บทบาทของบิดามารดา ขั้นที่ 4 ก่อนวัยเรียน (Latency Stage) ขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 6 – 12 ปี เป็นระยะที่เด็กจะหันเหความสนใจจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไปสู่เพื่อนฝูง ระยะเวลาพลังต่างๆ ในขั้นที่ 3 จะยังคงแฝงเร้นอยู่ไม่แสดงออกมา ส่วนฟรอยด์ เชื่อว่า พัฒนาการในแต่ละขั้นดังกล่าวมาแล้วจะผ่านไปด้วยดีต้องอาศัยการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ ซึ่งถ้าเด็กขาดการตอบสนองในขั้นใดขั้นหนึ่งอย่างถูกต้องก็จะเกิดการชะงัก (Fixation) ในพัฒนาการขั้นต่อไป และอาจทำให้เกิดความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตเมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น และจะแสดงพฤติกรรมถดถอย (Regression) เข้าสู่วัยเด็ก (เยาวยา เดชะคุปต์. 2542: 25 - 27)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg. 1994) กล่าวว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นลำดับขั้นเช่นเดียวกับพัฒนาการด้านอื่น โคลเบอร์กมีความเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะต้องเกิดขึ้นตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากขั้นแรกก่อน แต่ระยะเวลาในการอยู่ขั้นใดขั้นหนึ่งนั้นจะแตกต่างกันแล้วแต่บุคคล หรือบางคนอาจจะอยู่ในขั้นที่คาบเกี่ยวกันก็ได้พัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นเช่นเดียวกับพัฒนาการทางด้านความคิดและเหตุผล กล่าวคือ จะค่อยๆ มีการเปลี่ยนแปลงในการแยกแยะถึงผลดี ผลเสีย แล้วนำไปก่อให้เกิดการจัดระบบใหม่ที่จะนำไปสู่ขบวนการสมดุลย์ของโครงสร้างในที่สุด ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ประกอบด้วยขั้นพัฒนาการให้

เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ขั้นตอน ซึ่งมีระดับความคิดทางจริยธรรม 3 ระดับ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 1 ขั้นตอนแรกที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยคือขั้นระดับเริ่มมีจริยธรรม (Preconventional Level) เป็นระดับก่อนเกณฑ์ (อายุ 2 – 10 ปี) เด็กในระดับนี้จะทำตามคำสั่งที่กำหนดว่าดีหรือไม่ดี แต่ส่วนใหญ่จะมองที่ผลของการกระทำว่าได้รับความเจ็บปวด หรือความพึงพอใจและจะทำตามกฎเกณฑ์ที่ผู้มีอำนาจเหนือตนกำหนดไว้ เลือกทำพฤติกรรมเฉพาะที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น ระดับนี้มีพัฒนาการ 2 ขั้น คือ ช่วง อายุ 2 – 7 ปี เด็กจะเคารพกฎเกณฑ์เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ และช่วงอายุ 7 – 10 ปี ใช้หลักการแสวงหารางวัล เด็กจะเลือกกระทำในสิ่งที่น่าสนใจมาให้ตนเท่านั้น สิ่งใดที่สนองความต้องการของตนถือว่าสิ่งนั้นถูกต้อง การมองความสัมพันธ์ของคนยังแคบเป็นลักษณะการแลกกัน เช่น “ถ้าเธอดีฉัน ฉันจะดีเธอบ้าง” (พัชรี สวนแก้ว. 2536: 106)

สรุปชีวิตวัยเด็กหรือปฐมวัยเป็นวัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ ประสบการณ์ในวัยเด็กจะมีผลต่อบุคลิกภาพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ในการปฏิบัติตนของเด็กนั้นส่วนใหญ่จะมองที่ผลของการกระทำว่าได้รับความเจ็บปวด หรือความพึงพอใจและจะทำตามกฎเกณฑ์ที่ผู้มีอำนาจเหนือตนกำหนดไว้ เลือกทำพฤติกรรมเฉพาะที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น ดังที่ สิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2550: 89) กล่าวว่า พัฒนาการทางอารมณ์ - จิตใจ หมายถึง ความสามารถในการรู้สึกและแสดงความรู้สึกของเด็ก เช่น พอใจ ไม่พอใจ รักชอบ สนใจเกลียด โดยที่เด็กรู้จักควบคุมแสดงออกอย่างเหมาะสมกับวัยและสถานการณ์ ตลอดจนการสร้างความรู้สึกที่ดีและนับถือตนเอง ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะความพึงพอใจและไม่พึงพอใจ อันเนื่องมาจากความไม่สอดคล้องกันระหว่างความคาดหวังของเด็กกับสิ่งที่เด็กได้รับ ซึ่งเด็กวัยนี้มักจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิด และโกรธง่าย โมโหร้ายโดยปราศจากเหตุผลมักจะแสดงอาการขัดขืนและดื้อดึงต่อพ่อแม่เสมอ เป็นวัยที่เรียกว่า ชอบปฏิเสธ ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติของมนุษย์อย่างหนึ่ง เมื่อเด็กคบหาสมาคมกับเพื่อนๆ อารมณ์ดังกล่าวจะค่อยๆ หายไป พัฒนาการทางอารมณ์ - จิตใจ ของเด็กจะมั่นคงเพียงใด ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูเป็นสำคัญ

1.5.3 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม

ความหมายของพัฒนาการทางสังคม

เฮอร์ลอค (Hurlock. 1959: 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคม คือ การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมตามแผนที่สังคมยอมรับ ปฏิบัติตนได้เหมาะสมตามบทบาทที่สังคมกำหนดและมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีส่วนร่วมและพอใจในสังคม นักการศึกษาไทย อาทิ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528: 220) กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในพฤติกรรมของมนุษย์ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับเพื่อเข้ากับสังคมได้ ส่วนศรีเรือน แก้วกังวาล (2545: 160) กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น วัยทารกและวัยเด็กตอนต้นเป็นระยะวางรากฐาน

ของลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลแต่ละคนว่าในภายภาคหน้าเขาจะมีแบบของการเข้าสังคม สร้างสัมพันธภาพ มีชีวิตกลุ่มในลักษณะใดบ้าง แบบพฤติกรรมสังคมมีหลายๆ อย่าง บุคคลแต่ละคนมีพฤติกรรมสังคมมาในรูปใด ขึ้นอยู่กับอิทธิพลต่างๆ หลายประการที่เรียนรู้และได้รับในระยะทั้งวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ซึ่งสอดคล้องกับซีเฟลด์ (Seefeldt. 1990: 264) ที่กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมว่า เด็กวัย 3 – 5 ปี จะใช้เวลาส่วนใหญ่เรียนรู้ทักษะทางสังคมและภาษา เด็กวัยนี้จึงควรได้มีโอกาสพัฒนาทักษะทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือ การช่วยเหลือ การเจรจาความขัดแย้ง และพูดคุยกับผู้อื่นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาระหว่างเด็กกับบุคคลอื่น ครูควรสนับสนุน ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาทักษะทางสังคมอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น พัฒนาการทางสังคม จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้สามารถอยู่ร่วมในสังคมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข และในเด็กปฐมวัยและเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคนควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมด้านสังคม โดยเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่อยู่รอบตัว เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการสังคมเป็นไปตามลำดับขั้นของทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมที่จะกล่าวถึงต่อไป

จุดมุ่งหมายของพัฒนาการทางด้านสังคม

จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของการจัดประสบการณ์ในด้านสังคมให้แก่เด็กปฐมวัย คือการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2537: 3) รู้จัก เข้าใจตนเอง และบุคคลที่ใกล้ชิด ให้ความสำคัญของครอบครัว สังคมและชุมชน มีสังคมนิยมที่ดี สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ สนใจ และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความภาคภูมิใจในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และความเป็นไทย พัฒนาการทางสังคมของเด็กนั้นจะมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีแบบแผนตามลำดับ ขึ้นอยู่กับอายุและประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในแต่ละช่วงอายุ ซึ่ง ฟรอยด์ (Freud) ได้เน้นว่าประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะแรกมีความสำคัญต่อเด็ก เพราะจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ (สุณี ธีรดากร. 2523: 83) หากความต้องการของเด็กในขั้นใดขั้นหนึ่งไม่ได้รับการตอบสนองแล้วก็อาจทำให้พัฒนาการเกิดชะงักในขั้นต่อไปได้ แนวคิดของ ฟรอยด์ใกล้เคียงกับแนวคิดของเพียเจต์ ที่มีความเห็นว่าลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุจะแตกต่างกัน ดังที่ (พัชรี สวนแก้ว. 2536: 12) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยไปตามอายุ ดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยเป็นไปตามอายุ

อายุ	ลักษณะพฤติกรรม
2 – 3 ปี	เด็กมักจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ชอบอยู่กับเพื่อนแต่ต่างคนต่างเล่น
3 – 4 ปี	ไม่เล่นด้วยกัน และไม่แบ่งปันสิ่งของให้แกกัน
4 – 6 ปี	เด็กจะเข้าอยู่ในหมู่เพื่อน ๆ บ้าง และแยกเล่นคนเดียวบ้าง เด็กจะเข้าสังคมได้ดีขึ้น ชอบอยู่กับเพื่อน เล่นด้วยกัน ช่วยเหลือและแบ่งปันสิ่งของให้แกกัน แต่ก็ยังมีการแย่งกันและทะเลาะกันบ้าง

ส่วนพัชรี สวนแก้ว (2536: 12) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย อายุ 3 – 6 ปี ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย อายุ 3 – 6 ปี

3 ปี	4 ปี	5 ปี	6 ปี
- เล่นใกล้กันกับเด็กอื่น ๆ แต่ไม่ได้เล่นในสิ่งเดียวกัน - ดูการเล่นของเด็กคนอื่น ๆ และเล่นกับคนอื่นได้เป็นช่วงสั้น ๆ - เล่นใกล้กันกับเด็กอื่น ๆ แต่ไม่ได้เล่นในสิ่งเดียวกัน - ดูการเล่นของเด็กคนอื่น ๆ และเล่นกับคนอื่นได้เป็นช่วงสั้น ๆ - หวงแหนของ ๆ ตน - ชอบเล่นสมมติ - ร่วมแสดงกิจกรรมกลุ่มที่ง่าย ๆ	- สนุกสนานในการเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ - เริ่มมีบทบาทในการเล่น - เริ่มแบ่งปันของเล่น - สนุกสนานในการเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ - เริ่มมีบทบาทในการเล่น - ผลัดกันเล่นโดยคำบอกเล่าของผู้ใหญ่ - เริ่มเล่นแสดงท่าทางที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	- เล่นและมีบทบาทกับเด็กคนอื่น ๆ - เล่นและแสดงท่าทางที่ใกล้เคียงกับความจริง - เล่นและมีบทบาทกับเด็กคนอื่น ๆ - เล่นและแสดงท่าทางที่ใกล้เคียงกับความจริง - ชอบเล่นเลียนแบบ - ชอบแสดงความสนใจในการสำรวจเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศ	- เลือกเพื่อนเล่นที่ถูกต้อง - เล่นเกมที่มีกติกาง่าย ๆ ได้ - ชอบเล่นเกมแข่งขัน - เลือกเพื่อนเล่นที่ถูกต้อง - เล่นเกมที่มีกติกาง่าย ๆ ได้ - ชอบเล่นเกมแข่งขัน - รวมกลุ่มกับเพื่อนมากขึ้น รู้จักตัดสินการเล่นร่วมกัน มีการมอบหมายหน้าที่ และเข้าใจการเล่นที่ยุติธรรม

ความหมายและลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ความหมายของพฤติกรรมทางสังคม

อิงลิช และอิงลิช (ขจิตพรรณ ทองคำ. 2536: 12; อ้างอิงจาก English; & English. 1958: 506) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออก เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของบุคคลหรือองค์กรทางสังคม อาทิ ครอบครัว โรงเรียน ส่วนก๊อด (จิตรา ชนะกุล. 2539: 12; อ้างอิงจาก Good. 1973: 44) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า เป็นการแสดงออกที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมหรือเป็นการแสดงออกของกลุ่มบุคคล ทำนองเดียวกัน เพจ โทมัส และมาร์แชล (บุศรินทร์ สิริปัญญาธร. 2541: 11; อ้างอิงจาก Page, Thomas; & Marshall. 1977: 314) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทางสังคมหมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกลุ่มบุคคลที่ควบคุมโดยองค์กรทางสังคมหรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อพยายามมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น สอดคล้องกับ สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2550: 91) ที่กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง ความสามารถของเด็กในการช่วยเหลือตนเองและสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน ปรับตัวในการเล่นหรืออยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทำหน้าที่ตามเวลา มีความรับผิดชอบ รู้จักกาลเทศะ การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

ลักษณะพฤติกรรมทางสังคม

เด็กแต่ละคนจะพัฒนาการเรียนรู้ทางสังคม คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539: 21) กล่าวว่า จากความรู้สึกผูกพันภายในครอบครัวที่ต้องการพึ่งพาตนเองและการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น มีความสนใจกับการเรียนรู้รอบตัวมากขึ้นและเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่การแสดงพฤติกรรมสังคมในระยะแรก อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น เพราะเด็กวัยนี้จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันหรือผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งได้รับการปลูกฝังลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคม เด็กย่อมสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและเรียนรู้บทบาทของตนเองได้ดียิ่งขึ้น หากพิจารณาตามระดับอายุ ก็เซล และอีลค์ (Gesell; & Ilg. 1964: 354 – 355) ได้อธิบายถึงลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนช่วงอายุ 4 ถึง 6 ปี ว่า ช่วงอายุ 4 ปี ช่วงนี้เด็กจะเล่นร่วมกันกับเพื่อนสนิท สนทนากับเพื่อนและมีการเล่นแบบจินตนาการ แต่มักมีพฤติกรรมต่อไปนี้ คือ กีดกันเพื่อน พุดไม่มีสาระ โตเถียง ทะเลาะวิวาทสนใจเพื่อนวัยเดียวกันมากกว่าผู้ใหญ่ ดูแลเด็กที่อายุน้อยกว่าหรือขี้อายและมีเพื่อนสนิทเป็นเพศเดียวกันกับตน ช่วงอายุ 5 ปี ช่วงนี้เด็กจะเล่นกับเด็กอื่นได้ดี โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีขนาดเล็กไม่ยืนกรานที่จะเล่นด้วยวิธีที่ตนชอบ และไม่วิตกกังวลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้อื่น ชอบเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกันหากไม่มีผู้ดูแล เด็กบางคนจะมีพฤติกรรมเกเรมาก ทำตัวเป็นนายและร้องไห้รุนแรง แต่ก็พร้อมที่จะหยุดได้ง่าย นอกจากนั้นเด็กยังเล่นกับเพื่อนนอกบ้านมากขึ้น และมีความสัมพันธ์ดีกว่าภายในบ้าน และช่วงอายุ 6 ปี ช่วงนี้เด็กสนใจที่จะคบเพื่อน มีเพื่อน และอยู่กับ

เพื่อนมากกว่า มักใช้คำว่า “เพื่อนที่โรงเรียน” หรือ “เพื่อนเล่น” อยู่กับเพื่อนได้นาน นอกจากไม่มีผู้ดูแลและอาจทะเลาะกันตีกัน เพราะต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน มีพฤติกรรมการเล่นที่ไม่มีสาระมากขึ้น มักทำตัวเด่นและเป็นนายในหมู่เพื่อน ส่วน ซีเฟลด์ (Seefeldt. 1980: 7 – 11) ก็ได้อธิบายถึงลักษณะพฤติกรรม ทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนไว้เช่นกัน ซึ่งเป็นช่วงอายุ 3 - 6 ปี คือ อายุ 3 ปี ช่วงนี้เด็กจะเห็นว่าตนเป็นคนสำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียว แม้ในขณะที่เล่น เด็กชอบที่จะนั่งเล่นอยู่ข้างๆ ผู้อื่น แต่เด็กก็จะไม่เล่นเป็นกลุ่ม ไม่ให้ความร่วมมือและไม่มีการแบ่งปัน ไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษและจะเล่นเฉพาะกับเด็กอื่นที่มาอยู่ใกล้ๆ เท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นช่วงของการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง อายุ 4 ปี ช่วงนี้เด็กจะเริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้น จึงเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ชอบเล่นบทบาทสมมติ เล่นเลียนแบบชีวิตครอบครัวที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่โดยทั่วไปเด็กยังคงมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เออะอะ ไม่ระมัดระวัง เกเร และยังมีลักษณะของการเป็นนายแต่ขณะเดียวกันก็จะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตรเริ่มรู้จักแลกเปลี่ยนและการรอคอยเริ่มมีการแบ่งปัน อายุ 5 ปี ช่วงนี้เด็กจะมีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้น จาก 2 คน เป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเด็กเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น เริ่มมีความเห็นคล้อยตาม และเริ่มมีความรู้สึกไม่พอใจถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม และอายุ 6 ปี เป็นช่วงที่เด็กจะเริ่มมีการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่มและมักเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้สึกกังวลเกี่ยวกับสังคมภายในกลุ่มของตน แต่ในการเล่นยังชอบแสดงเป็นตัวเด่น เล่นรุนแรง ต้องการชนะและพยายามชนะเป็นที่หนึ่ง และหากการเล่นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินความสามารถของตนก็จะพยายามปรับกฎให้เป็นประโยชน์กับตนเอง สำหรับมุสเซนและคองเกอร์ (ขจิตพรธน์ ทองคำ. 2536: 12; อ้างอิงจาก Mussen; & Conger. 1965; Child Development; & Personality. n.d.: 383) กล่าวว่า เด็กวัย 3 – 6 ปี เป็นวัยที่เริ่มพัฒนาความสามารถในการเข้าสังคม ซึ่งจะขยายจากสังคมภายในครอบครัวออกสู่สังคมภายนอก เด็กจะเพิ่มความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ทำนองเดียวกันซีเฟลด์ (วันเพ็ญ ปลูกพัฒนา. 2539: 16 – 17; อ้างอิงจาก Seefeldt. 1980. *Teaching Young Children*. p. 7 – 11) ได้กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยว่า ลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัย 3 ปี เป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางเด็กจะเห็นว่าตนเป็นคนสำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียว แต่เริ่มสนใจผู้อื่นบ้างแม้ว่าเด็กจะเล่นกับตนเองแต่ก็ชอบที่จะไปนั่งเล่นข้างๆ ผู้อื่น แต่ไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นรวมกับผู้อื่น ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่แบ่งปัน ยังต้องการความเอาใจใส่ความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษและจะเล่นกับเด็กอื่นที่มาอยู่ด้วยใกล้ๆ เท่านั้น ในช่วง 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นเด็กจะเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ ชอบเล่นบทบาทสมมติ เล่นเลียนแบบชีวิตครอบครัว ซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่โดยทั่วไปเด็กยังมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เออะอะ ไม่ระมัดระวัง เกเร ยังมีลักษณะของการเป็นนาย ขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยน การรอคอย และเริ่มมีการแบ่งปัน ส่วนเด็กวัย 5 ปี เด็กจะมี

ความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้นจาก 2 คนเป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น เป็นระยะที่เริ่มจะมีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น และเริ่มมีความรู้สึกไม่พอใจถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม และเด็กวัย 6 ปี เป็นวัยที่เริ่มประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้สึกกังวลกับสังคมภายในกลุ่มของตน ในการเล่นชอบแสดงเป็นตัวเด่นเล่นรุนแรงพยายามเป็นที่หนึ่ง ต้องการชนะ และถ้าหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินความสามารถของตนเองก็จะพยายามปรับกฎนั้นให้เป็นประโยชน์กับตน สอดคล้องกับเฮอร์ลิค (รัชดาภรณ์ อินทะนิน. 2544: บทนำ; อ้างอิงจาก Hurlock. 1978: 239) ที่กล่าวถึง เด็กอายุ 2 – 6 ปี ว่าทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้คือ การต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้นำผู้ตาม การมีใจกว้างขวาง การเป็นที่ยอมรับของสังคม การเห็นอกเห็นใจ และพฤติกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อบุคลิกภาพและได้แบ่งรูปแบบพฤติกรรมทางสังคม 2 รูปแบบ คือ 1)รูปแบบพฤติกรรมที่เข้าสังคม (Social Behavior Patterns) ประกอบด้วยรูปแบบพฤติกรรมด้านการร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเด็กเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น ยังมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากเท่าไรก็จะทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือกับผู้อื่นมากขึ้นไปด้วย ด้านการแข่งขัน (Rivalry) การแข่งขันจะกระตุ้นให้เด็กทำในสิ่งที่ดีที่สุด ชิงดีชิงเด่นเพื่อแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวัง การมีใจกว้างขวาง (Generosity) เป็นการแสดงความเต็มใจที่จะแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม (Desire for Social Approval) ถ้าเด็กมีความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างรุนแรงมากจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมยอมทำตามความคาดหวังของสังคม ความต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่จะเกิดขึ้นก่อนความต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อน ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เด็กจะไม่สามารถแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นจนกว่าจะเคยอยู่ในสภาพการณ์ที่คล้ายคลึงกับผู้นั้นมาก่อน เด็กจะแสดงความเห็นอกเห็นใจโดยพยายามที่จะช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่ผู้อื่นที่อยู่ในสถานการณ์ที่กดดัน การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) เป็นความสามารถที่เด็กจะเอาตนเองเข้าไปแทนที่ในประสบการณ์ของผู้อื่น เด็กจะพัฒนาความสามารถนี้ขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเขาสามารถเข้าใจการแสดงออกทางสีหน้าและคำพูดของผู้อื่น การพึ่งผู้อื่น (Dependency) แรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการพึ่งพาผู้อื่นก็คือบุคคลปรารถนาที่จะได้รับการดูแลทะนุถนอม ได้รับความสุขสบาย ความเป็นเพื่อน (Friendliness) เด็กแสดงความเป็นเพื่อนเนื่องจากต้องการทำสิ่งต่างๆ ร่วมกันหรือเพื่อผู้อื่น และเป็นการแสดงความรักความพึงพอใจต่อผู้อื่น ความไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness) การที่เด็กมีโอกาสช่วยเหลือและแบ่งปันสิ่งที่มีอยู่ให้ผู้อื่น ถือเป็นการเรียนรู้ที่เด็กจะมีใจคิดถึงผู้อื่นและทำเพื่อผู้อื่นมากกว่าที่จะคิดถึงแต่ความสนใจและความต้องการของตนเองเท่านั้น การเลียนแบบ (Imitation) โดยการเลียนแบบบุคคลที่ได้รับการยอมรับในกลุ่มจะทำให้เด็กพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ และได้รับการยอมรับจากกลุ่ม การติดบุคคล (Attachment Behavior) การที่ทารกมีความผูกพัน มีความรักความอบอุ่นกับแม่นั้น เด็กจะถ่ายทอดรูปแบบของพฤติกรรมนี้ไปสู่คนอื่น ๆ และเรียนรู้ที่จะสร้างความเป็นมิตรกับบุคคลเหล่านั้นในระยะที่ย่างเข้าสู่วัยเด็กเล็ก

2) รูปแบบพฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคม (Unsocial Behavior Patterns) ประกอบด้วย การต่อต้าน (Negativism) เพื่อจะผลักดันพฤติกรรมของผู้อื่นให้ไปในแนวทางที่ตนต้องการ เด็กจะแสดงการต่อต้านโดยการแสดงออกทางร่างกาย แสดงการต่อต้านด้วยอารมณ์ที่รุนแรง เด็กที่สามารถปรับตัวได้ดีจะใช้คำพูดบอกสิ่งที่ต้องการจะทำ ความก้าวร้าว (Aggression) หมายถึง การกระทำที่เป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่นซึ่งสามารถแสดงออกได้ทั้งทางคำพูดและการกระทำทางร่างกาย การแสดงความก้าวร้าวจะลดลงไปตามอายุ การทะเลาะวิวาท (Quarreling) การทะเลาะกันเป็นการแสดงออกของอารมณ์โกรธ ซึ่งบุคคลหนึ่งใช้โจมตีอีกฝ่ายหนึ่ง การทะเลาะวิวาทแตกต่างจากความก้าวร้าว การทะเลาะวิวาทจะเกี่ยวข้องกับคน 2 คนหรือมากกว่านั้น และบุคคลหนึ่งซึ่งอยู่ในระหว่างการทะเลาะวิวาทจะแสดงบทบาทป้องกันตนเองในขณะที่บุคคลที่ก้าวร้าวก็จะแสดงบทบาทที่ก้าวร้าว การล้อเลียนและข่มขู่ (Teasing and Bulling) การล้อเลียนเป็นการรุกรานผู้อื่นทางวาจา ขณะที่การข่มขู่เป็นการรุกรานผู้อื่นทางกาย ผู้รุกรานจะเฝ้ามองความไม่สบายใจของผู้อื่นอย่างพึงพอใจ และพยายามจะแกล้งอยู่เสมอ ความมีอำนาจเหนือ (Ascendance Behavior) เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่พยายามจะข่มขู่หรือเป็นนายผู้อื่น ถ้าเขาทำได้สำเร็จก็มีลักษณะความเป็นผู้นำ แต่ถ้าทำไม่สำเร็จก็就会被กลุ่มปฏิเสธ การถือตนเองเป็นใหญ่ (Egocentrism) เด็กมักจะคิดถึงและพูดถึงแต่ตนเองเท่านั้น การที่พฤติกรรมนี้คงอยู่ เพิ่มขึ้นหรือลดลงขึ้นอยู่กับว่าเด็กจะตระหนักหรือไม่ว่าการมีพฤติกรรมนี้ทำให้ตนเองไม่เป็นที่น่าสนใจ และมีความต้องการหรือรู้สึกวิตกกังวลที่จะทำตนเองให้เป็นที่น่าสนใจมากขึ้น ความลำเอียง (Prejudice) พฤติกรรมนี้เริ่มเกิดขึ้นในวัยเด็กเล็ก เนื่องจากเด็กเห็นถึงความแตกต่างในคุณลักษณะและพฤติกรรมระหว่างตนเองกับผู้อื่น และเห็นความแตกต่างกันทางสังคมที่ทำให้บางคนเกิดความต่ำต้อย เด็กมักจะแสดงความลำเอียงโดยการแยกแยะความแตกต่างของคนอื่นไปในทางลบ และการแบ่งเพศ (Sex Antagonism) เด็กชายเมื่ออยู่ในกลุ่มมักหลีกเลี่ยงการมีความสัมพันธ์กับเด็กหญิง หรือไม่เล่นร่วมกับเด็กหญิง เพราะเขาเรียนรู้ว่าความเป็นชายอยู่เหนือความเป็นหญิง แม้ว่าในระยะนี้เด็กชายจะยังต่อต้านเด็กหญิง แต่เขาก็จะหลีกเลี่ยงและรังเกียจกิจกรรมของเด็กหญิง ในทำนองเดียวกันนักการศึกษาไทย อาทิ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2523: 7 – 13) ได้จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยว่าเด็กอายุ 3 ปี พฤติกรรมของเด็กจะมีลักษณะพึงพอใจเมื่อได้เล่นกับเด็กคนอื่นต้องการมีเพื่อน ต้องการความรัก และการยอมรับจากผู้ใหญ่ มีความเป็นอิสระในการเล่น ช่วงอายุ 4 ปี มักจะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่ม กิจกรรมที่เด็กสนใจ เด็กเริ่มเลือกคบเพื่อนที่ถูกใจการเล่นบทบาทสมมติ และใช้จินตนาการที่มีความหมายมากขึ้น แสดงความรู้สึกหึงหวงหรือกังวลต่อเด็กที่อ่อนแอกว่า ไม่มีความแน่นอนในการรอคอย เด็กมีความต้องการพึ่งพาผู้ใหญ่เพื่อให้ปลอบประโลมในบางครั้ง ช่วงอายุ 5 ปี มีความพอใจที่จะเล่นคนเดียวเป็นเวลานานๆ ชอบเล่นกับเพื่อน ชอบแข่งขัน และมีการร่วมทีมกันในการแข่งขันต้องให้ผู้ใหญ่ตัดสิน บางครั้งไม่พอใจเมื่อเห็นเด็กโตกว่าเล่นรุนแรง และช่วงอายุ 6 ปี เริ่มห่างจากผู้ใหญ่ แต่ต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องคำชมเชย มักทะเลาะกับเพื่อน แต่ก็ต้องการเพื่อนเล่น อาจจะรักเพื่อนบางคนเป็นพิเศษ ห่วงของเล่นส่วนที่ศนา เขมมณี และคณะ (2536: 71 - 129) กล่าวถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัยสามารถติดต่อและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักเคารพในสิทธิ

หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคม กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี ทำนองเดียวกันมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช (2537: 504 – 509) ได้กล่าวถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้ ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ขวบ จะสนใจในเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกันและชอบเล่นเป็นกลุ่มมากขึ้น ชอบเล่นกับเพื่อนต่างเพศ เด็กผู้ชายมักชอบเล่นกับเด็กเพศเดียวกันมากกว่าเด็กผู้หญิง เด็กวัยนี้จะสนุกสนานกับการเล่นละครหรือการเล่นบทบาทสมมติ เวลาเล่นด้วยกันมักจะร่วมมือกันมากขึ้น และเริ่มต้นที่ใช้การพูดมากกว่าการชกต่อยเมื่อเกิดขัดแย้งกัน เด็กวัยนี้ก็สามารถที่จะให้ความร่วมมือเป็นมิตรและเกิดความสบายใจที่จะทำงานด้วย เด็กวัย 4 ขวบ ส่วนใหญ่สามารถที่จะยอมรับในการรอคอยการผลัดเปลี่ยน การแข่งขัน และยอมรับกฎเกณฑ์ แต่ผู้ใหญ่ก็ยังคงจะต้องคอยชักเตือนอยู่ด้วยเสมอในช่วง 5 ขวบ เด็กวัยนี้มักจะเป็นมิตร ให้ความร่วมมือและชอบกระทำการสิ่งต่างๆ ให้ผู้อื่นพอใจ เริ่มที่จะชอบการมีเพื่อนฝูงเป็นกลุ่มเด็กประมาณ 2 – 5 คน และชอบมีเพื่อนสนิท เด็กวัยนี้สนุกสนานกับการแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การแสดงการขัดแย้งในกลุ่มลดน้อยลง เด็กวัยนี้เริ่มที่จะสนใจสิ่งต่างๆ และสนใจผู้อื่นมากกว่าที่จะสนใจตนเองนั่นคือ เด็กเริ่มลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง เด็กวัยนี้เป็นวัยยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งขณะเดียวกันก็จัดได้ว่าเป็นช่วงวิกฤติของเด็กบางคนที่อยู่ในกลุ่มและไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม และช่วง 6 ขวบ เด็กในวัยนี้เริ่มที่จะมีการเปลี่ยนของเล่นและทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ การเข้าร่วมเล่นกับเพื่อนในระยะนี้มักจะเล่นกับเพศเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามเด็กก็ยังจัดว่าเป็นเด็กที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเขามักสนใจเกี่ยวกับตนเองและสิ่งที่ผู้อื่นกระทำกับเขา กิจกรรมกลุ่มได้รับการนิยมน้อยมากสำหรับเด็กวัยนี้ เด็กมักต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อนและมักจะแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน เพื่อต้องการให้เพื่อนยอมรับ

จากที่กล่าวถึงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยข้างต้น แสดงว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบพฤติกรรมที่เข้าสังคม และรูปแบบพฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคมลักษณะเด่นของพฤติกรรม คือ มีการเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มและทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม โดยมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือ สามารถเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักการรอคอยผู้อื่น มีลักษณะเป็นผู้นำผู้ตาม ให้การช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งเป็นส่วนสำคัญของพฤติกรรมด้านสังคม ครูสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าวได้ โดยให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม ทำให้เกิดการเรียนรู้และสามารถปรับตัวเข้าหากันเพื่อปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันอย่างราบรื่น และในที่สุดเด็กเกิดพฤติกรรมด้านสังคมในทางดีและเหมาะสมกับวัย ซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมที่พัฒนาสังคมโดยส่วนรวม ดังนั้น ถ้าครูให้เวลาและโอกาสแก่เด็กในการทำงานหรือเล่นร่วมกับผู้อื่นมากเท่าใด ก็จะทำให้เด็กยิ่งเกิดการพัฒนาพฤติกรรมด้านสังคมมากยิ่งขึ้น

รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยบางพฤติกรรมมีรากฐานมาจากพฤติกรรมในวัยทารก และบางพฤติกรรมก็เริ่มเกิดขึ้นในระยะปฐมวัย ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ใหม่ๆ เช่น จากการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัวและรวมไปถึงเด็กที่

ได้เห็นมาจากภาพยนตร์ การแสดง หรือเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่ง เฮิร์ลล็อก (Hurlock. 1978: 239) ได้แบ่งรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ออกเป็น 2 รูปแบบ คือรูปแบบพฤติกรรมที่เข้าสังคม (Social Behavior Patterns) หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้ว สร้างความพอใจเป็นที่นิยมชมชอบต่อตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วยรูปแบบพฤติกรรมความร่วมมือ การยอมรับจากสังคม ความเป็นเพื่อน ความเห็นอกเห็นใจ การพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในการช่วยเหลือ ความไม่เห็นแก่ตัว การเลียนแบบ และการแข่งขัน อาจเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เด็กเกิดความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท โอ้อวดจะทำให้เด็กลดความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม และรูปแบบพฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคม (Unsocial Behavior Patterns) หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้วสร้างความเดือดร้อนและไม่พอใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมความก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การใช้อำนาจเหนือผู้อื่น การล้อเลียน ข่มขู่ การปฏิเสธอคติ และการแบ่งแยกเพศตรงข้าม

ความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย

พรณี ชุทัย เจนจิต (2537: 157 – 158) กล่าวว่า เด็กในช่วงอายุนี้นี้เรียนรู้ที่จะติดต่อสมาคมกับคนอื่น ๆ โดยเฉพาะเพื่อนวัยเดียวกัน เด็กเริ่มที่จะเรียนรู้ปรับตัวเข้ากับสังคม จากการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนในวัยเดียวกัน ซึ่งมีเพื่อนเพียง 1 – 2 คน และเป็นเพศเดียวกัน มีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มเล็กและเป็นกลุ่มย่อยๆ การเล่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างเล่น แม้ว่าจะอยู่กลุ่มเดียวกัน มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อยๆ แต่เป็นช่วงระยะสั้นๆ เด็กมักจะลืมนาย และต้องการที่จะแสดงออก สนุกสนานกับการเล่นละคร ซึ่งเขาอาจแต่งขึ้นเองหรือเลียนแบบรายการโทรทัศน์ เด็กชายและเด็กหญิงมีความสนใจคล้ายกัน และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศ รวมทั้งต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่และกลุ่มเพื่อน ต่างจากวัยทารกซึ่งกลัวคนแปลกหน้า ส่วนภรณ์ คุรุรัตน์ (2540: 21 – 25) กล่าวถึง ความต้องการทางสังคมของเด็กอายุ 5 – 6 ปี ซึ่งสรุปได้ว่ามีความต้องการได้รับกำลังใจจากผู้ใหญ่ในความพยายามและคำชมเชยในผลงาน ต้องการความช่วยเหลือ คำตอบที่ถูกต้องเมื่อถามคำถามผู้ใหญ่ ต้องการความอิสระที่จะเล่น ทดลอง สำรวจ ในบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่แปลกใหม่ชวนให้สนใจ

พฤติกรรมทางสังคมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็ก

ลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์หรือพฤติกรรมด้านสังคมที่ดีประกอบด้วยลักษณะใดบ้างนั้น ได้มีผู้เขียนไว้หลายท่าน อาทิ สุมณ อมรวิวัฒน์ และองค์การ อินทรมพรรย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2524: 147; อ้างอิงจาก สุมณ อมรวิวัฒน์ และองค์การอินทรมพรรย. ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้มีในจิตใจของเด็กไทยไว้ดังนี้ คือ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย ตามธรรมเนียมไทย สำรวมและควบคุมตนเองได้ มีสัมมาคารวะ มั่นใจในตนเอง มีระเบียบวินัย กล้าแสดงออก แก้ไขปัญหาได้ มีเหตุผล ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มองโลกในแง่ดี มีสุนทรียภาพ รับผิดชอบ เป็นประชาธิปไตย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ และมีความเมตตาและเอื้อเฟื้อ นอกจากนี้ ผุสดี กุฎอินทร์ และคนอื่นๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2526: 43; อ้างอิงจาก ผุสดี กุฎอินทร์;

และคนอื่น ๆ. ม.ป.ป.) เห็นว่า ควรเน้นลักษณะนิสัยต่อไปนี้เป็นพิเศษ คือ การช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีสัมมาคารวะ และรู้จักใช้วาจาที่เหมาะสม มีความเชื่อมั่นและตัดสินใจด้วยตนเองได้ รู้จักแก้ไขปัญหาและกล้าแสดงออก ทำงานเป็นกลุ่มและปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีระเบียบวินัย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์และอดทน

ทฤษฎีพัฒนาการด้านสังคม

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Theory of Human Development) อีริกสันได้ศึกษาถึงความต้องการของมนุษย์และเชื่อว่าการกระทำของบุคคล จะขึ้นอยู่กับเหตุผล ได้เน้นความสำคัญของวัยเด็กว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ น่าตื่นเต้นสำหรับเด็ก ถ้าสภาพแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ทำให้เด็กมีความสุข เขาจะมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และเกิดความไว้วางใจผู้อื่น แต่ถ้าเด็กประสบสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ประสบการณ์รอบตัวดังกล่าว จะทำให้เด็กขาดความสุขและเด็กจะมองโลกในแง่ร้ายและขาดความมั่นใจในตัวเอง (เยาวยา เดชะคุปต์. 2542: 27) อีริกสันได้กำหนดขั้นพัฒนาการทางสังคมออกเป็น 8 ขั้น โดยใช้อายุเป็นเกณฑ์เพื่อให้ครอบคลุมพัฒนาการตลอดช่วงอายุ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 3 ขั้นตอนแรกที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนี้ วัยทารกแรกเกิดถึง 1 ขวบ เป็นวัยที่เด็กเริ่มเรียนรู้สภาพแวดล้อม จะเชื่อใจหรือไม่ไว้วางใจในสภาพแวดล้อม (Trust VS. Mistrust) ถ้าสิ่งแวดล้อมดี เด็กจะเกิดความอบอุ่นเป็นมิตรกับทุกคน แต่ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่ดี เด็กก็จะไม่ไว้วางใจใครเป็นศัตรูกับทุกคน วัย 1 – 3 ขวบ เป็นวัยที่เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยตนเอง มีความสงสัยและความอาย (Autonomy VS. Shame and Doubt) เด็กเริ่มจะช่วยเหลือตนเอง ผู้ใหญ่ต้องให้ความร่วมมือ ดูแลเอาใจใส่ไม่ให้เกิดอันตราย วัย 3 – 6 ขวบ เป็นวัยที่เริ่มเข้าเรียน เด็กจะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยการเล่นเลียนแบบบทบาทสมมติ ถ้าสภาพจิตใจไม่ดีก็จะทำให้เกิดความขัดข้องใจ แล้วมักจะคิดว่าตัวเองมีความผิด (Intitutive VS. Guilt) ถ้าในวัยเด็กได้รับการสนับสนุนให้หัดใช้ความสามารถของตนเอง จะเริ่มพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะเด็กปกติจะมีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองทำสิ่งต่างๆ ตามความคิดของตนก็จะให้มีความคิดจินตนาการสูง แต่ถ้าหากผู้ใหญ่บังคับไม่ให้ทำตามความคิดของตนเอง เด็กก็จะเกิดความคิดว่าสิ่งนั้นผิดก็จะเกิดเป็นความคิดว่าตนเองทำผิดเสมอ และจะทำให้ไม่กล้าทำอะไร จะทำเฉพาะสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกให้ทำเท่านั้นซึ่งจะเป็นการไม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (วรภรณ์ รักวิจัย. 2527: 54 – 56; เยาวยา เดชะคุปต์. 2542: 28 – 29; และพัชรี สวนแก้ว. 2545: 108 – 115)

ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล (A Socila Interpersonal Theory of Development) เฟสต์ (Feist. 1990: 216 – 227) ได้รวบรวมทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลของ ซัลลิแวน (Sullivan) ไว้ว่า ซัลลิแวนได้กำหนดขั้นพัฒนาการจากรูปแบบที่สำคัญของบุคลิกลักษณะของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล และการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้น ซัลลิแวนแบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 7 ขั้น คือ วัยทารก (Infancy) วัยเด็ก (Childhood) วัยเข้าโรงเรียน (Juvenile Era) วัยก่อนวัยรุ่น

(Pre Adolescence) วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) และวัยผู้ใหญ่ (Adulthood) ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงขั้นที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย คือ ขั้นวัยเด็ก (Childhood) อยู่ในระหว่างอายุ 1.5 – 2 ปี จนถึงอายุ 5 – 6 ปี เป็นระยะที่พัฒนาโครงสร้างประโยคทางภาษา ซึ่งจะปรากฏออกมาอย่างชัดเจนเมื่อเด็กเล่นกับเพื่อนที่เสมอภาคกัน เด็กสามารถค้นพบเกี่ยวกับตัวเอง และรู้จักการสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น การที่เด็ก 2 คนจะสามารถเล่นบทบาทสมมติหรือเล่นละครร่วมกัน เด็กจะได้เรียนรู้ถึงรูปแบบวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ควบคู่กับการพัฒนาทางภาษาที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในขั้นนี้เด็กจะเกิดความวิตกกังวลแต่สามารถจะจัดการความวิตกกังวลได้ เด็กจะเรียนรู้คุณค่าในด้านคุณธรรมจากสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมทั้งด้านดีและไม่ดี ขณะเดียวกันเด็กจะเรียนรู้การถูกจำกัดอิสรภาพจากประสบการณ์ ความคิดเห็นของตนที่กำลังเจริญงอกงามอยู่ด้วย ในวัยนี้เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีความหมาย การเล่นร่วมกับผู้อื่น จะทำให้เด็กค้นพบตัวเอง รู้จักผู้อื่นและเป็นประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นต่อไป

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกฮอร์ส (Havighurt's Theory of Development) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537: 77 – 78) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกฮอร์ส (Havighurst) ไว้ว่า ฮาวิกฮอร์สได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอิริคสันเกี่ยวกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละวัยของชีวิตนั้นเป็นงานประจำ ซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้นๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้นจะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกฮอร์สแบ่งงานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ออกเป็น 3 ประการ คือ 1) เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคมและทางกายภาพซึ่งหมายถึงการที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย 2) เด็กสามารถที่จะเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้อง และบุคคลอื่นๆ รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น และ 3) เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิดและเริ่มพัฒนาการทางจริยธรรม

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมทั้ง 3 ทฤษฎีข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยนั้นเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกับผู้อื่นของเด็กจะช่วยพัฒนาการทางภาษาเป็นไปอย่างรวดเร็ว

แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2524: 31 - 36) กล่าวว่า การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็กเป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็กอาจทำได้โดยการปรับพฤติกรรมของเด็ก ต้องให้เด็กค่อยๆ ปรับพฤติกรรมทีละน้อยด้วยการเสริมแรง เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็กมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อ แม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละครในนิทานและผู้ที่มิชื่อเสียง และ

การให้สัญญาณเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่าเด็กควรทำหรือไม่ ด้วยคำพูดหรือพยักหน้า เป็นสัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่เด็กจะทำอะไรลงไป จะดีกว่าการตีเตือนเมื่อเด็กทำอะไรผิดลงไปแล้ว ส่วนมุสดี กุฏอินทร์ และคนอื่นๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2526: 48 – 52; อ้างอิงจาก มุสดี กุฏอินทร์; และคนอื่นๆ. ม.ป.ป.) ยังได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังพฤติกรรมเด็กไว้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการสร้างพฤติกรรมทางสังคมที่ดีให้แก่เด็ก การให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการมีลักษณะนิสัยที่ดี จะช่วยให้เด็กได้ดูดซึมสิ่งที่ดีงาม โดยอาศัยการฝึกฝนการกระทำที่สม่ำเสมอค่อยเป็นค่อยไปจนติดเป็นนิสัย ซึ่งสามารถจัดในรูปแบบของการจัดสภาพแวดล้อมด้านสถานที่และเครื่องใช้ต่างๆ สร้างบรรยากาศร่มรื่น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีบรรยากาศเหมือนบ้าน ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ ให้เด็กช่วยรดน้ำต้นไม้และให้อาหารแก่สัตว์ ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ และการจัดประสบการณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมมีผลต่อการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็ก ครูอาจจัดได้ 2 แนวทางที่หนึ่ง คือ ครูสอนลักษณะนิสัยต่างๆ โดยตรง โดยครูใช้วิธีการสาธิต การบอกกล่าว การแนะนำ การสนทนา การเล่าเรื่อง เหตุการณ์หรือนิทาน การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง การเล่นเกม เล่นละคร ร้องเพลง เป็นต้น ครูต้องดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ส่วนแนวทางที่สอง ได้แก่ การสอดแทรกลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์เข้าไปในการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมใดๆ ให้แก่เด็ก ควรจะต้องคำนึงว่ากิจกรรมนั้นจะปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงาม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกมารยาท การกราบไหว้ ความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ การพูดจาสุภาพ ถูกกาลเทศะ เป็นต้น

สรุปแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมเป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็ก ดังที่ สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2550: 91) กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง ความสามารถของเด็กในการช่วยเหลือตนเองและสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน ปรับตัวในการเล่นหรืออยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทำหน้าที่ตามเวลา มีความรับผิดชอบ รู้จักกาลเทศะ การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ถ้าพ่อแม่ ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้การส่งเสริมอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องโดยให้เด็กได้ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งพฤติกรรมที่เข้าสังคมและพฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นการเอื้ออำนวยต่อการมีลักษณะนิสัยที่ดี จะช่วยให้เด็กได้ดูดซึมสิ่งที่ดีจนติดเป็นนิสัยอันเป็นพฤติกรรมที่ชื่นชอบของตนเองและผู้อื่น ในการอยู่ร่วมกันในสังคม การให้เวลาและโอกาสเด็กทำกิจกรรมกับผู้อื่นมากเพียงใดเด็กก็จะยิ่งเรียนรู้การปรับพฤติกรรมของตนให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนมากยิ่งขึ้น และในการจัดกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัยควรจัดให้เด็กได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน มีอิสระในการแสดงออกและได้รับความสุขในการทำกิจกรรม รวมทั้งสามารถพัฒนาพฤติกรรมความเป็นสมาชิกของสังคมได้เป็นอย่างดี

1.5.4 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา

ความหมายของสติปัญญา

กูก (อุษา สังข์น้อย. 2531: 9; อ้างอิงจาก Good. 1945: 225. *Dictionary of Education*.) หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์อย่างรวดเร็ว เป็นความสามารถทางสมองในการรวบรวมประสบการณ์ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งความสามารถทางสมองนี้สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือทดสอบทางสติปัญญา ส่วนแคเทลล์ (Catell. 1950: 478) กล่าวว่า สติปัญญาเป็นพฤติกรรมทางสมองของมนุษย์ แบ่งออกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ได้สองลักษณะ คือ ฟลูอิด อบิลิตี้ (Fluid Ability) เป็นสติปัญญาที่เป็นอิสระ ปราศจากการเรียนรู้และประสบการณ์ แต่เป็นผลมาจากพันธุกรรมเป็นปัญหาที่ติดตัวมาแต่กำเนิด สมรรถภาพสมองด้านนี้จะมีแทรกอยู่ในทุกอิริยาบถของกิจกรรมทางสมองไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิดหรือการแก้ปัญหา เช่น ความสามารถในการใช้เหตุผล การมองเห็นความสัมพันธ์ เป็นต้น และอีกลักษณะหนึ่งของพฤติกรรมทางสมอง คือ คริสตอลไลซ์ อบิลิตี้ (Crystallize Ability) เป็นสติปัญญา ที่เป็นผลของประสบการณ์และการเรียนรู้สติปัญญา ลักษณะนี้มักจะมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีประสบการณ์ มากขึ้น สำหรับเพียเจท์ (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. 2545: 8; อ้างอิงจาก Piaget. 1952. *The Origins of Intelligence in Children*.) ให้ความหมายสติปัญญาไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสามารถของอินทรีย์ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เป็นการทำงานในรูปของการคิดออกมาในรูปของสองกระบวนการ คือกระบวนการจัดระบบ และกระบวนการปรับตัว การสมดุลระหว่างการปรับเข้าโครงสร้าง (Assimilation) และการปรับขยายโครงสร้าง (Accommodation) ซึ่งจะประกอบเข้าเป็นกลไกเดียว เป็นการปรับสิ่งต่างๆ แล้วกลายเป็นการจัดระบบความคิดของตัวเอง ทำให้เกิดการคิดได้ในโครงสร้างสิ่งใหม่ขึ้น ทำนองเดียวกันเวชลอร์ (จันทนา ดีฟิ่งตัน. 2536: 33; อ้างอิงจาก Wechsler. 1958. *The Measurement and Appraisal of Adult Intelligence Scale*. p. 7) กล่าวว่าสติปัญญาเป็นความสามารถของบุคคล ในการจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างมีจุดมุ่งหมาย คิดหาเหตุผลและสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การ์เรทท์ (เยาวพรรณ ทิมทอง. 2535: 12; อ้างอิงจาก Garrett. 1966: 150. *Statistics in Psychology and Education*) ได้ให้ความหมายของสติปัญญาไว้ว่า เป็นความสามารถต่างๆ ที่จำเป็นในการแก้ปัญหา ซึ่งจะต้องใช้ความเข้าใจ และสัญลักษณ์ สอดคล้องกับมอสโควิทซ์ (สุณี บุญพิทักษ์. 2535: 21; อ้างอิงจาก Moskowitz. 1969. *General Psychology*. p.248) ที่กล่าวว่าสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้สำเร็จและรวดเร็ว และหมายถึง ประสิทธิภาพของพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกภายในช่วงเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน และยังมีนักการศึกษาไทยที่มีชื่อเสียง อาทิ วาโร เฟ็งสวัสต์ (2542: 57) ได้ให้ความหมายของสติปัญญาว่า หมายถึง ความสามารถของสมองในการคิด การจำ ความมีเหตุผล ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความสามารถทางด้านสติปัญญา สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมการจำสิ่งของต่างๆ และเรียกชื่อได้ถูกต้อง การจำแนกความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งต่างๆ ได้ และสามารถเรียงลำดับสิ่งต่างๆ

ได้โดยองค์ประกอบที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาได้แก่ การเล่น และการใช้ภาษาของเด็ก สำหรับอารี พันธุ์ณี (2542: 49) กล่าวว่า สติปัญญา หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคล ในการเรียนรู้ คิดหาเหตุผล การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ตลอดจนการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ การปรับตัวเองต่อสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับ สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2550: 92) กล่าวว่า สติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ การเข้าใจสิ่งต่างๆ การใช้เหตุผล การแก้ปัญหา ซึ่งแสดงออกโดยการใช้ภาษาในการสื่อความหมายเป็นส่วนใหญ่

จุดมุ่งหมายของพัฒนาการด้านสติปัญญา

วรรณดี ม้าลำพอง (2525: 135 - 173) ได้กล่าวว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาระดับปฐมวัยนั้นเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทางสติปัญญา มุ่งให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ ความรู้ทางกายภาพของวัตถุ (Physical Knowledge) เป็นการมุ่งให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับลักษณะและธรรมชาติของวัตถุ โดยการจับต้อง สังเกต และคิดหาเหตุผลต่อการเปลี่ยนแปลงของวัตถุ เช่น การยืด การลอย การหัก ตัวอย่างเช่น สังเกตว่าวัตถุจะมีปฏิกิริยาอย่างไร ทำนายผลที่เกิดขึ้นกับวัตถุ ความรู้เกี่ยวกับสังคม (Social Knowledge) เป็นความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของสังคม เช่น เรียนรู้บทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในสังคม ความสามารถในการจัดประเภท (Logical Knowledge : Classification) คือความสามารถในการจำแนก แยกประเภทสิ่งของ หรือการจัดกลุ่มสิ่งของโดยพิจารณาถึงปริมาณ หรือคุณภาพ เช่น การแยกไม้สีเดียวกันไว้ด้วยกัน และการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของการจัดสิ่งของในกลุ่ม เช่น จัดเรียงแท่งไม้ตามลำดับความยาว หรือสามารถบอกได้ว่า ถ้า ก สั้นกว่า ค สั้นกว่า ข และ ข สั้นกว่า ก แล้ว ง จะสั้นที่สุด ความเข้าใจเกี่ยวกับจำนวน (Logical Knowledge : Numerical) เป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจความหมายของจำนวน และสามารถเปรียบเทียบจำนวน 2 จำนวน ได้มากกว่าหรือสั้นกว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างทางมิติ (The Structuring of Space) เป็นความสามารถในการบอกลักษณะของมิติ เปรียบเทียบมิติ และสร้างภาพมิติเหมือนตัวอย่าง ความเข้าใจเกี่ยวกับเวลา (The Structuring of Time) เป็นความสามารถในการเรียงลำดับเหตุการณ์ว่าสิ่งใดเกิดก่อนหลัง ความสามารถดังกล่าวนี้สัมพันธ์กับความรู้ทางกายภาพเป็นอย่างมาก ความสามารถในการใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมาย (Representation of the Symbol Level) เป็นความสามารถในการแปลสัญลักษณ์ให้เป็นภาษาที่มีความหมาย และความสามารถในการใช้ภาษา (Representation of the Language Level) เป็นความสามารถในการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามหลักภาษา สามารถสร้างประโยคเพื่อใช้ในการสื่อความหมายได้ ในระดับปฐมวัยนี้มุ่งพัฒนาความสามารถในการเชื่อมโยงระบบการฟังกับกลไกการพูด นอกจากนี้พัฒนา ชัชพงศ์ (2536: 4 – 13) ยังกล่าวว่าจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านสังคม และพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ซึ่งการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ประกอบด้วย การฝึกการสังเกตในการมอง การฟัง การดม การสัมผัส การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ ความจำ การฝึกพูด และการเพิ่มคำศัพท์

ลักษณะพฤติกรรมทางสติปัญญา

พัชรี สวนแก้ว (2536: 13) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุแตกต่างกัน ดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงลักษณะพฤติกรรมทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุ

3 ปี	4 ปี	5 ปี	6 ปี
- สนองตอบคำสั่งง่ายๆ - เรียกชื่อรูปภาพและบอกได้ว่าเป็นรูปอะไร - บอกได้ว่าใครกำลังทำอะไร - ช่วงความสนใจและสมาธิสั้น - เลียนแบบท่าทางของผู้ใหญ่ - เรียนรู้จากการสำรวจวัตถุ	- รู้จักและจับคู่สีได้ประมาณ 6 สี - มีความตั้งใจในการทำงาน เช่น ต่อแท่งไม้ - วาดรูปสิ่งที่ตนรู้จัก - มีช่วงความสนใจสั้น - เรียนรู้โดยการเลียนแบบ การสังเกต - ชอบถามว่าทำไมอย่างไร	- สามารถชี้และรู้จักสีได้ 4 – 6 สี - จับคู่ภาพเหมือนได้ - เขียนรูปภาพคนได้โดยมีส่วนต่างๆ 2 – 6 ส่วน - วาดรูปและอธิบายรูปที่วาดได้ - นับเลข 1 – 5 ได้ - มีช่วงความสนใจนานขึ้น - เรียนรู้จากการสังเกต ฟังการสำรวจ - เข้าใจหน้าที่และประโยชน์ของสิ่งต่างๆ	- บอกอักษรและเลขบางตัวได้ - นับปากเปล่า 1 – 10 ได้ - เล่าเรื่องจากหนังสือภาพจากที่เคยฟังได้ - จับคู่สิ่งของที่มีลักษณะเดียวกันได้ - ใช้อุปกรณ์ในห้องได้ดี เช่น ดินสอ กรรไกร - เข้าใจความสัมพันธ์ของเวลาและกิจวัตรประจำวัน - รู้เกี่ยวกับหน้าที่ ประโยชน์ และเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้

องค์ประกอบของพัฒนาการทางสติปัญญา

องค์ประกอบทางด้านสติปัญญาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมในการเรียน ซึ่งได้มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาจำนวนมากที่สนใจศึกษาสมรรถภาพทางสมอง ได้เสนอและวิเคราะห์องค์ประกอบความสามารถทางสมองแตกต่างกันออกไป ดังเช่น ในปี ค.ศ. 1938 เรอร์สโตน (Thurstone and Thurstone) ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบแยกความสามารถต่างๆ ของมนุษย์ออกเป็น 7 กลุ่ม คือ (สรวงศ์ โค้วตระกูล, 2533: 80 - 81) องค์ประกอบด้านเลขคณิต (Number Factor) องค์ประกอบด้านความคล่องแคล่วในการใช้คำ (Wordfluency Factor) องค์ประกอบด้านความเข้าใจ (Verbal Factor) องค์ประกอบด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Factor) องค์ประกอบด้านความจำ (Memory Factor) องค์ประกอบด้านเหตุผล (Reasoning Factor) และองค์ประกอบด้านการรับรู้ (Perception Factor) แล้วได้สร้างแบบทดสอบเชาว์ปัญญาซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง 7 กลุ่ม เรียกแบบทดสอบว่า Primary Mental Abilities แบบทดสอบนี้มีประโยชน์ในการชี้ให้เห็น

ความแตกต่างภายในตัวบุคคล (Intra Individual Differences) ส่วนฮิลเดรท (ซลลดาวัลย์ ตันมงคล. 2538: 23; อ้างอิงจาก Hildreth. 1950. *Readiness for School Beginners*. p.17) ได้กล่าวว่า การรับรู้ทางสายตาในการสังเกต และการจำแนกเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาด้านสติปัญญา ซึ่งมีผลต่อความพร้อมทางการเรียนของเด็กเกี่ยวกับการเรียนรู้อักษร การสะกดคำและการเรียนรู้เรื่องจำนวนอีกด้วย สำหรับดาวนิงและแทคเคย์ (อุษา สังข์น้อย. 2531: 33; อ้างอิงจาก Downing; & Thackray. 1971. *Reading Readiness*. p.15) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของพัฒนาการทางสติปัญญาประกอบไปด้วย ความสามารถในการรับรู้ ความสามารถในการจำแนกภาพและเสียง ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และความสามารถในการแก้ปัญหา ทำนองเดียวกัน

เธอร์สโตน (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2528: 41- 48; อ้างอิงจาก Thurstone. n.d.) ได้กล่าวว่า ความสามารถทางสมองของมนุษย์ต้องประกอบด้วยความสามารถย่อยๆ หลายอย่าง คือ ความสามารถ ด้านความเข้าใจภาษา ความสามารถในการใช้คำอย่างคล่องแคล่ว ความสามารถในการใช้ตัวเลข ความสามารถในการมองเห็นภาพมิติ ความสามารถทางด้านความไวต่อการรับรู้ ความสามารถทางด้านความจำและความสามารถทางด้านเหตุผล นอกจากนี้ซาลิวสกี (อิชยา แสงบรรเจิดศิลป์. 2538: 15; อ้างอิงจาก Zelewski. 1978. *Dissertation Abstracts International*.) กล่าวว่าองค์ประกอบที่ช่วยในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ ความสามารถในการเข้าใจสัญลักษณ์ ความสามารถในการจัดกระทำ ความเข้าใจในการอ่าน เข้าใจศัพท์ การมีความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์และทักษะในการคำนวณ สอดคล้องกับ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (เยาวพา เตชะคุปต์. 2542: 33; อ้างอิงจาก Howard Gardner. 1993. *Frame pf Mind*.) นักวิทยาศาสตร์ด้านระบบประสาท แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของสติปัญญา และจำแนกความสามารถ หรือสติปัญญาไว้ 7 ประเภท และภายหลังเพิ่มเติมอีก 1 ประเภท โดยได้คิดทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligence MI) ซึ่งสติปัญญาทั้ง 8 ด้านนี้ ประกอบด้วย สติปัญญาด้านภาษา (Verbal / Inquistic Intelligence) คือ ผู้ที่มีความสามารถทางด้านภาษาสูง สติปัญญาด้านตรรกศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (Logical / Mathematic Intelligence) คือผู้ที่มีความสามารถสูงในการใช้ตัวเลข สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual / spatial Intelligence) คือ ความสามารถในการมองเห็นพื้นที่ สติปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily Kinesthetic Intelligence) คือ ความสามารถในการใช้ร่างกายของตนเองแสดงความคิด ความรู้สึก สติปัญญาทางด้านดนตรี (Musical / Rhythmic Intelligence) คือ ความสามารถทางด้านดนตรี สติปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) คือ ความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น ทั้งนี้รวมถึงความไวในการสังเกต น้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง ทั้งยังมีความสามารถสูงในการรู้สึกถึงลักษณะต่างๆ ของสัมพันธภาพของมนุษย์และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สติปัญญาด้านตน หรือการเข้าใจตนเอง (Interpersonal Intelligence) เป็นความสามารถในการรู้จักตนเอง และสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้จากการรู้จักตนเอง และสติปัญญาด้านการรักธรรมชาติ (Naturalistic) เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และปรากฏการณ์ธรรมชาติ เข้าใจความสำคัญของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความสามารถของตนที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตมนุษย์

การเตรียมความพร้อมทางสติปัญญา

จากผลการวิจัยของ เพียเจต์ (Piaget. 1962: 74) ซึ่งชี้ว่าเด็กในวัยประถมศึกษา มีพัฒนาการอยู่ในขั้นก่อนการคิดปฏิบัติการ ซึ่งเป็นช่วงเชื่อมต่อการคิดแบบรูปธรรม (concrete Operational Stage) ซึ่งจะต้องอาศัยประสบการณ์ที่ได้ตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมจึงทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้นได้ ลักษณะนิสัยของเด็กวัยนี้ยังอยู่ในระยะที่เรียกว่า “Ego – centric” คือ มีลักษณะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจะกระทำกิจกรรมที่ตนสนใจและพอใจเท่านั้น ครูจะจัดสิ่งแวดล้อมหรือสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเพื่อเป็นการสอนโดยตรงไม่ได้ จึงจำเป็นต้องเตรียมสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก ให้เด็กเกิดความสนใจและพอใจ ที่จะเล่นหรือกระทำพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ขึ้นโดยทางอ้อมตามที่ครูวางแผนกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมไว้

นักการศึกษาจำนวนมากยอมรับว่าความคิดเห็นของ บรูเนอร์ และเพียเจต์ (สุโขทัยธรรมมาธิราช. 2525: 88; อ้างอิงจาก Bruner; & Piaget. n.d.) ในเรื่องการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็ก เพราะมีเด็กจำนวนมากที่มีฐานะยากจนพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาเอาใจใส่เนื่องจากต้องประกอบอาชีพทำให้เด็กขาดแรงจูงใจ ขาดปฏิสัมพันธ์โดยเฉพาะการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาสติปัญญา ดังนั้นจึงไม่ควรปล่อยให้เด็กมีความพร้อมตามธรรมชาติ ควรจัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย สำหรับนงเยาว์ แข่งเพ็ญแข และวิจิต ทองนุ้ย (2529: 28 - 42) ได้กล่าวว่าการประเมินความพร้อมทางสติปัญญาจะประเมินจากองค์ประกอบของความพร้อมทางสติปัญญา 8 องค์ประกอบ ดังนี้คือความรู้พื้นฐานทั่วไป การเปรียบเทียบ การฟังและพูดโต้ตอบ การปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำ การลำดับเหตุการณ์ การจัดประเภทสิ่งของการจำแนกความแตกต่าง ความคล้ายคลึงของภาพและเสียง และการนับและรู้ค่าของจำนวน 1 - 10 ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534: 89 – 98) ได้แบ่งพัฒนาการและประเมินความพร้อมด้วยการเรียนด้านสติปัญญาออกเป็น 6 ด้าน คือ ความสามารถในการรับรู้ ความสามารถในการจำแนกเปรียบเทียบ ความสามารถในการจัดหมวดหมู่ ประเภท ความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอด ความสามารถในการหาความสัมพันธ์ ความสามารถในการแก้ปัญหา และ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2529: 190 – 195) ได้กำหนดเนื้อหาของการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสำหรับชั้นอนุบาลไว้ดังนี้ 1) ฝึกการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การชิม การมอง การดม การสัมผัส และการฟัง โดยกำหนดเนื้อหา ดังนี้คือการวาดภาพ ฉีก ตัด ปะ ร้อย ประดิษฐ์ การสังเกต ทดลอง ความเหมือนความแตกต่างของวัตถุต่างๆ ฝึกการฟังดนตรี และคำที่แตกต่างกัน 2) ฝึกการคิดการแก้ปัญหาที่อาจประสบในชีวิตประจำวัน โดยกำหนดเนื้อหา ดังนี้คือการนับ การรวมและการแบ่งจำนวน การปรับตัวในการอยู่ร่วมในสังคม ฝึกการทดลอง การแก้ปัญหา 3) ฝึกการสังเกตโดยใช้สายตา กำหนดเนื้อหา ดังนี้ คือ การสังเกตความเหมือน ความแตกต่าง สิ่งที่ขาดหายไป และภาพที่สัมพันธ์กัน 4) ฝึกความคิด

สร้างสรรค์โดยกำหนดเนื้อหา ดังนี้ การเคลื่อนไหว วาดภาพ พิมพ์ภาพประดิษฐ์ ฟังนิทาน ฟังเรื่องราว การเล่าเหตุการณ์ 5) ฝึกความจำโดยกำหนดเนื้อหา ดังนี้ จดจำสิ่งที่หายไป จดจำลักษณะของวัตถุต่างๆ ที่พบเห็น จำศัพท์ใหม่ๆ ที่ได้รับ จำเนื้อเพลง พูดเลียนแบบคำ หรือประโยคสั้นๆ จำจำนวนที่ไม่ได้เรียงลำดับ 6) ส่งเสริมพัฒนาการสื่อความหมายโดยใช้ภาษา กำหนดเนื้อหา ดังนี้ ฝึกความพร้อมในการฟัง ฝึกคำสั่ง และสามารถปฏิบัติตามได้ และฝึกการเล่าเรื่องจากภาพ จากประสบการณ์ 7) ส่งเสริมพัฒนาการทักษะด้านจำนวน กำหนดเนื้อหา ดังนี้ การเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ ตามรูปร่าง ขนาด น้ำหนัก และปริมาณ เรียนรู้ตำแหน่งสิ่งของใกล้ ไกล บน ล่าง หน้า หลัง การนับ โดยรู้ค่าความหมายจำนวน 1 - 5 และการรวมกลุ่ม การจำแนกประเภท

ทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญา

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Cognitive Development) (วิณี ชิตเชิดวงศ์. 2537: 119 – 126; อ้างอิงจาก Slavin. 1991: 26 – 27) เพียเจต์ได้ให้ความหมาย สติปัญญาว่าเป็นความสามารถของคนในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในระหว่างที่มีคนเพื่อรักษาดุลยภาพแห่งชีวิต จะเกิดการเรียนรู้และความคิดขึ้นมาในกระบวนการปรับตัวนั้น หลักการสำคัญของสติปัญญา คือ โครงสร้างทางสติปัญญา (Schemes) เป็นกระบวนการของความคิดที่จะนำไปสู่พฤติกรรม หรือโครงสร้างทางสติปัญญา แล้วปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) การแปลประสบการณ์ใหม่เพื่อเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมเป็นการปรับเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาและจัดระเบียบภายในโครงสร้างทางปัญญา เข้าสู่กระบวนการปรับขยายโครงสร้าง (Accommodation) เป็นการปรับ Schemes ที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมกับสถานการณ์แล้วปรับขยายโครงสร้างเพื่อให้เกิดภาวะสมดุล (Equilibration) เป็นการปรับโครงสร้างทางสติปัญญาเพื่อให้เกิดภาวะสมดุลโครงสร้างต่างๆ จะพัฒนาขึ้นตามระดับอายุ ซึ่งเพียเจต์ ถือว่าเป็นไปตามลำดับขั้น จะข้ามขั้นไม่ได้ แต่อัตราของพัฒนาการอาจมีความแตกต่างกันไปในเด็กแต่ละคนซึ่งความแตกต่างนี้เนื่องมาจากความแตกต่างของสิ่งแวดล้อม เน้นในเรื่องของสิ่งแวดล้อมมาก ถือว่าพัฒนาการทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน มีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เพียเจต์ได้ศึกษาถึงกระบวนการคิดทางด้านสติปัญญาของเด็กจากแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น เขาสนใจขั้นตอนของการพัฒนาการ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ (Cognition) และมีความเชื่อว่าเป้าหมายของพัฒนาการนั้น คือ ความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุผลกับสิ่งที่เป็นามธรรม คิดตั้งกฎเกณฑ์และการแก้ปัญหา

เพียเจต์ยังกล่าวอีกว่า ระหว่างระยะเวลาตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่นคนเราจะค่อยๆ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และเขาได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาและความอยากรู้อยากเห็นเป็น 4 ขั้น แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 2 ขั้นแรกที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นพัฒนาการประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) อายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เป็นขั้นที่เด็กได้รับรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ปาก หู ตา เด็กจะเรียนรู้จากวัตถุสิ่งของ หรือสิ่งที่มีตัวตน ขั้นที่ 2 ขั้นพัฒนาการความคิดก่อนเกิดการปฏิบัติการ (Preoperational Thought) เป็นระยะที่เด็กอายุ 2 – 6 ปี เริ่มเรียนรู้ภาษาและเข้าใจการสื่อสาร เช่น

ท่าทางที่สื่อความหมาย เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น แต่ยังอาศัยการรับรู้ เด็กสามารถเข้าใจสัญลักษณ์ต่างๆ ความฝัน และความคิด แต่ยังไม่สามารถคิดหาเหตุผลและยกเหตุผลมาอ้างอิง (วราภรณ์ รักวิจัย. 2527: 53 – 54)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner's Cognitive Development Theory) (วิณี ชิตเชิดวงศ์. 2537: 143 – 146) บรูเนอร์ ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางการคิด และใช้เหตุผล (Cognitive) โดยอาศัยแนวคิดของเพียเจต์เป็นหลัก เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาเช่นเดียวกับเพียเจต์ โดยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) และการสอนพื้นฐานวิชาการต่างๆ ให้กับเด็กปฐมวัยเท่าที่เด็กจะสามารถรับรู้ได้ด้วยการเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นเด็ก นอกจากนี้ บรูเนอร์ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 2 ขั้นแรกที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ ขั้นทารก (Enactive Stage) เป็นระยะที่ทารกเข้าใจสิ่งแวดล้อมจากการกระทำ การเดินหรือการขี่จักรยานจะช่วยให้ทารกรู้จักสิ่งแวดล้อม ในขั้นนี้ยังไม่มีภาพวาดภาพในสมอง (Imagery) แต่มีลักษณะพัฒนาการด้านทักษะ ดังนั้น ทารกจะเคลื่อนไหว จับ กัด ตะ แทะ ภู และตอกสิ่งของเพื่อให้รู้จักสิ่งเหล่านั้นและมีประสบการณ์ Kassen (1965) ยืนยันว่าทารกใช้สายตาและเคลื่อนไหวมือ เช่น กำแบ ซึ่งเป็นสัญชาตญาณ ยิ่งอายุน้อยก็ยิ่งกำมือแน่น เป็นต้น ขั้นนี้เปรียบได้กับขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของเพียเจต์ และขั้นก่อนการคิดแบบเหตุผล (Iconic Representation Stage) เริ่มตั้งแต่อายุ 3 ปี ระยะนี้เด็กบางคนเริ่มตั้งแต่ปลายขวบแรกถึง 3.5 ปี โดยข้อมูลต่างๆ ได้มาจากการวาดภาพในสมองสามารถเข้าใจเฉพาะจากสิ่งที่รับรู้ ทำไปโดยไม่ได้อคิด แต่จะสนใจแสงสว่าง เสียงการเคลื่อนไหว ความเด่นชัดจะจำจากการเห็นและเกิดความประทับใจสนใจลักษณะต่างๆ ของสิ่งแวดล้อมเพียงลักษณะเดียว Gibson และ Olun (1960) กล่าวถึงการรับรู้ของเด็กวัยนี้ว่ารู้จักสิ่งที่เป็นธรรมชาติแต่พิสดารได้และทฤษฎีต่างๆ สามารถหาข้อสรุป และตีความได้ นำสิ่งที่มีเหตุผลจากเรื่องหนึ่งไปใช้กับเรื่องหนึ่งได้ คิดได้หลายแง่หลายมุม ตั้งแต่เรื่องทั่วๆ ไปจนถึงเรื่องเฉพาะ ให้เหตุผลมากขึ้นและกำหนดข้อตกลงที่มีเหตุผลสามารถทดสอบได้ และสามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ นอกจากนี้ความคิดของเด็กจะมีระบบระเบียบมากขึ้นยอมรับข้อเท็จจริงมากขึ้น รู้จักสรุปรวบรวมสิ่งที่เห็นพร้อมๆ กับรู้จักพิจารณาและวิจารณ์ตนเอง รู้จักประเมินความคิดของตน เริ่มวิเคราะห์ค่านิยมและความประพฤติของคนรุ่นผู้ใหญ่ มีค่านิยมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและปรับเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมมากขึ้น

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 2 ทฤษฎีข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยนั้นเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญา การเรียนรู้ด้วยการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) และการสอนพื้นฐานวิชาการต่างๆ ให้กับเด็กปฐมวัยเท่าที่เด็กจะสามารถรับรู้ได้

หลักการในการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย

การส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัยมีหลักการปฏิบัติดังนี้

ทิสนา แชมมณี (2535: 135 – 137) คือฝึกให้เด็กรู้จักสะสมความรู้ (สตมยปัญญา) สร้างความคิด (จินตมยปัญญา) และนำความคิดๆ ไปใช้ประโยชน์ (ภาวนามยปัญญา) รวมทั้งการให้การเสริมแรงแก่เด็ก และประเมินผลตลอดกระบวนการอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาสติปัญญาของเด็กที่มีมาแต่กำเนิด ซึ่งแต่ละคนมีสภาวะทางปัญญาแตกต่างกัน การเข้าใจความแตกต่าง มีความคาดหวังและปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และความสามารถของเด็กจะช่วยทำให้เด็กมีพัฒนาการไปอย่างเหมาะสมและราบรื่น ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กและการทำตนเป็นกัลยาณมิตรของผู้เลี้ยงดูเด็ก (ปรโตโมสะ) เป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างศรัทธาอันเป็นองค์ประกอบนำไปสู่การพัฒนาสติปัญญาของเด็ก ในระยะ 6 ปีแรกของชีวิตเป็นระยะที่สมองมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วการได้รับอาหารที่มีประโยชน์อย่างเพียงพอ การอยู่อย่างปลอดภัยจากสารพิษและการกระทบกระเทือนของสมอง การได้รับการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 อย่างเพียงพอ จะช่วยให้สมองของเด็กมีพัฒนาการอ่านเหมาะสม เด็กปฐมวัยมีธรรมชาติ หรือความต้องการอยากรู้อยากเห็น อยากเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัวและอยู่ในขั้นพัฒนาการเรียนรู้ โดยผ่านทางประสบการณ์ต่างๆ การส่งเสริมให้เด็กได้รับรู้สิ่งเร้าต่างๆ อย่างหลากหลาย การให้เด็กมีประสบการณ์อย่างกว้างขวางการให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหลายวัยหลายระดับ การกระตุ้นและตอบสนองความสนใจของเด็ก การส่งเสริมความสนใจของเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เลี้ยงดูเด็กพึงกระทำเพื่อช่วยพัฒนาความคิดความเข้าใจและปรับขยายโครงสร้างทางสติปัญญาของเด็ก การพัฒนาสติปัญญาให้เกิดขึ้นต้องอาศัยปัจจัยภายในคือ โยนิโสมนสิการ หรือการรู้จักคิดโดยแยบคาย การฝึกฝนการคิดให้ถูกวิธีจึงเป็นกระบวนการที่ควรฝึกฝนให้แก่เด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเริ่มเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป ความสามารถในการคิดและเข้าใจของเด็ก มีจำกัดและมีการพัฒนาไปเรื่อยๆ กระบวนการคิดของเด็กไม่เหมือนผู้ใหญ่ การเข้าใจธรรมชาติของเด็ก มีความคาดหวังและปฏิบัติต่อเด็กอย่างสอดคล้องกับระดับความสามารถของเด็ก จะช่วยให้ผู้ใหญ่และเด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดของตนไปตามลำดับขั้นได้อย่างราบรื่น การให้โอกาสเด็กสำรวจตรวจค้นแสวงหาความรู้ ทดลอง และแสดงความคิดของตน โดยไม่ถูกสกัดกั้น จะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของตนได้ การจัดประสบการณ์ที่สอดคล้อง และท้าทายความสนใจและความสามารถของเด็ก การให้โอกาสเด็กได้ใช้จินตนาการคิดฝันตามธรรมชาติจะช่วยทำให้เด็กสามารถพัฒนาความคิด สติปัญญาของตนขึ้นไปสู่ระดับที่สูงขึ้นได้ การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กพูดคุยกับเด็กบ่อยๆ รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาเป็นไปอย่างเหมาะสม การหัดให้เด็กสะสมความรู้ หัดจดจำ หัดใช้ความรู้หัดคิดและทำความเข้าใจเป็นกระบวนการตามหลักเหตุผลที่ควรฝึกฝน เพราะเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ในการแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 สามารถช่วยให้บุคคลเกิดปัญหาหลุดพ้นจากภาวะของทุกข์หรือปัญหา เด็กจึงควรได้รับการฝึกฝนกระบวนการแก้ปัญหา

ดังกล่าวเพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาชีวิต ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเอง ทำงานสำเร็จได้ด้วยตนเอง เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก สนับสนุนให้เด็กเล่น และทำงานเป็นกลุ่ม และการให้คำแนะนำที่เหมาะสมแก่เด็กสามารถช่วยสร้างเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กได้ การเล่นที่สนุกสนานที่บ้าน ปรินาคำทาย การเล่น โดยใช้ภาษา เช่น คำคล้องจอง เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาสติปัญญาของเด็กได้ จึงควรส่งเสริมให้มีการนำสิ่งเหล่านี้มาใช้เป็นสื่อในการพัฒนาเด็ก และจำเป็นต้องได้รับโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนทำ และตรวจสอบความสามารถของตนเองในการกระทำสิ่งต่างๆ ตลอดจนโอกาสและเวลาในการฝึกทำสิ่งต่างๆ ที่พึงเรียนรู้จนชำนาญ เพื่อเป็นพื้นฐานให้สามารถพัฒนาสติปัญญาของตนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นได้ เด็กที่ขาดลักษณะสนใจใฝ่รู้ตามธรรมชาติเช่นเด็กทั่วไป จำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นพัฒนาการเพื่อให้สามารถสนใจสิ่งรอบตัว และเรียนรู้ไปตามขั้นตอนของการพัฒนาการทางสติปัญญา ในการสร้างเสริมสติปัญญาให้กับเด็กนั้น จะต้องเข้าใจว่าเด็กทุกคนไม่ใช่อัจฉริยะแต่เด็กทุกคนสามารถพัฒนาสติปัญญาจนถึงขีดสุดของแต่ละบุคคลได้ หลักการที่จะพัฒนาสติปัญญาให้แก่เด็กกระทำได้ดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542: 110; อ้างอิงจาก Boulton – Lewis; & Cathewood. 1994. *The Early Years : Developmental , Learning and Teaching*. pp.52-53) ให้โอกาสในการแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจประสบการณ์ที่ได้รับด้วยการพูด การวาดภาพ ช่วยเด็กให้เกิดความชัดเจนในมโนทัศน์ (Concept) ของประสบการณ์ที่เด็กได้รับด้วยการอธิบายหรือยกตัวอย่าง สนับสนุนกำลังใจให้เด็กใช้ภาษาที่เหมาะสมในการบอกหรืออธิบายข้อมูลต่างๆ ที่เด็กต้องการสื่อ สร้างใยเชื่อมโยงสารสนเทศที่เป็นพื้นฐานความรู้ของเด็กด้วยการเล่นที่สนุกสนาน เพื่อสร้างการเชื่อมโยงความคิด กระตุ้นความจำเด็กสั้นๆ เป็นระยะๆ กระตุ้นความจำยาวของเด็ก เอื้ออำนวยให้เด็กสะท้อนประสบการณ์ที่เด็กพบ เช่น ดูละครแล้วให้เล่าความ และให้โอกาสเด็กในการแก้ปัญหา

สรุปพัฒนาการทางสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ การเข้าใจสิ่งต่างๆ การใช้เหตุผล การแก้ปัญหา ซึ่งแสดงออกโดยการใช้ภาษาในการสื่อความหมายเป็นส่วนใหญ่ โดยมุ่งให้เด็กมีความรู้ทางด้านกายภาพของวัตถุ สังคม ความสามารถในการจัดประเภท จำนวน โครงสร้างทางมิติ เวลา สัญลักษณ์ และภาษา รวมทั้งพัฒนาการตามวัยของเด็กอีก 3 ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาการทางสติปัญญา ได้แก่ ความสามารถในการสังเกต การจำ การจำแนกเปรียบเทียบ การนับ การรู้ค่าจำนวน ความสามารถทางด้านภาษา ดนตรี ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์รอบๆ ตัว ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล และความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง การเตรียมความพร้อมที่จะส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น สามารถกระทำได้ด้วยกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์และจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมให้เด็กได้เล่น ลงมือปฏิบัติ ฝึกการสังเกต ค้นคว้า ทดลอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น แสดงออกและตัดสินใจ รวมทั้งจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องเหมาะสมและท้าทายความสามารถของเด็ก จะช่วยให้เด็กเพิ่มพูนสมรรถภาพการเรียนรู้และพัฒนาสติปัญญาของเด็กให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านการเรียน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านการเรียนโดยแยกเป็นพัฒนาการดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านร่างกาย

งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการด้านร่างกายของ รัชนี รัตนา (2533: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้กิจกรรมจากชุดให้ความรู้ผู้ปกครองที่มีต่อความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลสามเสน ชั้นอนุบาล 1 จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กในกลุ่มทดลอง มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กสูงกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ความสามารถของเด็กในการใช้กล้ามเนื้อเล็กทั้ง 2 กลุ่มสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ดลชัย ศรีสำราญ (2537: 102) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการฝึกแบบสถานีกับเครื่องเล่นสนามที่มีต่อสมรรถภาพทางกลไกของนักเรียนชายระดับก่อนประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตอนุบาล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ชั้นอนุบาลปีที่ 2 จังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 ได้จากการสุ่มแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ผ่านการฝึกแบบสถานีกับเครื่องเล่นสนามมีสมรรถภาพทางกลไกดีขึ้น สมรรถภาพทางกลไกของกลุ่มทดลองแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขวัญแก้ว ดำรงค์ศิริ (2539: 25) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยเน้นจุดประสงค์ที่มีต่อความพร้อมทางด้านการร่างกายของเด็กโรงเรียนอนุบาลยโสธร ชั้นอนุบาลปีที่ 1 โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่ายผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กที่ผ่านการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะโดยเน้นจุดประสงค์มีพัฒนาการด้านร่างกาย ทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มมีพัฒนาการด้านร่างกายแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ รุจิรา กีสวัสดิ์คอน (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความพร้อมทางด้านการเรียนของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพร้อมทางด้านการเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย กับความพร้อมทางด้านการเรียน 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นระดับอนุบาล จำนวน 168 คน พบว่า นักเรียนชั้นอนุบาล 1 โดยส่วนรวม และจำแนกตามวิธี การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขันมีความพร้อมทางด้านการเรียนโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา และด้านอารมณ์และสังคม อยู่ในระดับมาก ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความพร้อมทางด้านการเรียนโดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ความพร้อมด้านสติปัญญา และความพร้อมด้านอารมณ์และสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความพร้อมด้านร่างกายอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ จีเวน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534: 23; อ้างอิงจาก Gwen. n.d.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะ

การใช้วัยวะในการเคลื่อนไหวของเด็กอนุบาลระหว่างการเรียนพลศึกษาการเล่นทั่วไป เพื่อศึกษาการใช้วัยวะในการเล่นของเด็กอนุบาลระหว่างการเล่นชั่วโมงพลศึกษากับการเล่นทั่วไป ใช้เด็กอนุบาล 12 คน เป็นตัวอย่างในการสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรม ผลการวิจัยพบว่า เด็กมีความกระตือรือร้นในการเล่นทั่วไป (เล่นตามสบาย) มากกว่าเล่นในชั่วโมงพลศึกษา การเล่นทั่วไปนั้นเด็กอนุบาลใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายมากกว่าและเป็นไปตามธรรมชาติ ใช้วัยวะได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งต่างจากการเล่นในกิจกรรมพลศึกษาที่มีการใช้วัยวะเฉพาะส่วนและไม่เป็นไปตามธรรมชาติ เด็กชายและเด็กหญิงไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายในการเล่น เด็กที่ซุกซนใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายในการเล่นทั่วไปมากจะสามารถใช้วัยวะได้เหมาะสมมากยิ่งขึ้นกว่าเด็กที่ไม่ค่อยเล่น และวิลเคส์ (Wilkes. 1977: 2652 - A) ได้ศึกษาผลของการฝึกสมรรถภาพทางกลไก 6 สัปดาห์ที่มีต่อทักษะทางกีฬาของเด็กชายในระดับต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 83 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่าการฝึกสมรรถภาพทางกลไก 6 สัปดาห์ ทำให้เกิดความสามารถที่เปรียบเทียบได้้นอกจากความคล่องแคล่วว่องไว ส่วนในช่วงการฝึก 3 สัปดาห์แรกไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ และสมรรถภาพทางกลไกด้านความแข็งแรง กำลัง ความเร็ว และความอ่อนตัว มีผลในการช่วยเหลือส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติทักษะทางกีฬามากที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ

งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ ของ วัฒนา บุญญฤทธิ์ (2531: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์และความรู้สึกของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยอายุ 3 – 6 ปี ทั้งที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมาก และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อยมีการลดลักษณะการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์และความรู้สึกลงทั้งสองกลุ่ม เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดโอกาสเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนมากมีการลดลักษณะของการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์ และความรูสึกลงมากกว่าเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดโอกาสเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนน้อย เด็กปฐมวัยอายุ 3 – 4 ปี 4 – 5 ปี และ 5 – 6 ปี มีการลดที่ไม่แตกต่างกัน ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมของโรงเรียนระดับอายุ และรูจิรา กีสวัสดิ์คือน (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความพร้อมทางด้านการเรียนของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพร้อมทางด้านการเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย กับความพร้อมทางด้านการเรียน 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นระดับอนุบาล จำนวน 168 คน พบว่านักเรียนชั้นอนุบาล 1 โดยส่วนรวมและจำแนกตามวิธี การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขันมีความพร้อมทางด้านการเรียนโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา และด้านอารมณ์และสังคม อยู่ในระดับมาก ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความพร้อมทางด้านการเรียนโดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ความพร้อมด้านสติปัญญา และความ

พร้อมด้านอารมณ์และสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความพร้อมด้านร่างกายอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้เนนซี อีสเซ็นเบิร์ก และคณะ (Nancy Eisenberg; other. 1997; อ้างอิงจาก เทิดศักดิ์ สุพันธ์. 2544) ได้รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับความสามารถของเด็กในการควบคุมความสนใจของตนเองในเด็กอายุ 4 – 6 ขวบ พบว่าเด็กชายที่มีอารมณ์ทางลบน้อย และมีวิธีการจัดการกับปัญหาแบบสร้างสรรค์และความสามารถควบคุมความสนใจของตนเองได้ จะได้รับการประเมินว่ามีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมจากผู้สังเกต จากครู และมีการยอมรับจากเพื่อนๆ เมื่อวิเคราะห์ร่วมกันทั้งเด็กชายและเด็กหญิง พบว่า เด็กที่มีความเข้มแข็งของอารมณ์ทางลบสูง มีวิธีการจัดการกับปัญหาแบบไม่มีสร้างสรรค์และมีความสามารถในการควบคุมความสนใจของตนเองต่ำ จะได้รับการยอมรับจากเพื่อนน้อยและมีทักษะทางสังคมต่ำ ตามการรายงานของครู

งานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการด้านสังคม

งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการด้านสังคมของ รุจิรา กีสวัสดิ์คอน (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความพร้อมทางด้านการเรียนของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพร้อมทางด้านการเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย กับความพร้อมทางด้านการเรียน 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นระดับอนุบาล จำนวน 168 คน พบว่า นักเรียนชั้นอนุบาล 1 โดยส่วนรวมและจำแนกตามวิธี การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขันมีความพร้อมทางด้านการเรียนโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา และด้านอารมณ์และสังคม อยู่ในระดับมากส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความพร้อมทางด้านการเรียนโดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ความพร้อมด้านสติปัญญา และความพร้อมด้านอารมณ์และสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความพร้อมด้านร่างกายอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยที่เกี่ยวกับพัฒนาการด้านสติปัญญา

งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการด้านสติปัญญาของ บุญไท เจริญผล (2533: 60 – 61) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางสติปัญญาที่แสดงออกโดยภาพวาดกับทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โดยจำแนกตามตัวแปร อายุและเพศ ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถทางสติปัญญามีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์โดยจำแนกตามตัวแปรอายุและเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เยาวพรรณ ทิมทอง (2535: 83 – 84) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้เล่นเกมการศึกษาแบบปกติ ตามหน่วยการสอนและเด็กปฐมวัยที่ได้เล่นเกมมิติสัมพันธ์รูปร่างเรขาคณิต ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบปกติ มิติสัมพันธ์และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบปกติ ตามหน่วยการสอนมีการพัฒนาสติปัญญา บุญประจักษ์ วงษ์มงคล (2536: 94 – 95) ได้ศึกษาผลของการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหาร และการจัดประสบการณ์แบบทั่วไปที่มีต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มี

ความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีความสามารถทางสติปัญญาสูงแบบทั่วไป มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์แตกต่างกัน จีวีวรรณ นิยมชาติ (2538: 116 - 117) ได้ศึกษาการพัฒนาความพร้อมทางคณิตศาสตร์ของเด็กประถมศึกษาที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่นมุมคณิตศาสตร์อย่างมีแบบแผน โดยทดลองกับเด็กอายุ 5 – 6 ปี ที่ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 ของโรงเรียนมุขธารา จำนวน 50 คน ผลพบว่า เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมคณิตศาสตร์อย่างมีแบบแผนมีความพร้อมทางคณิตศาสตร์สูงกว่า เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมคณิตศาสตร์แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อรุณี เอี่ยมพงษ์ไพฑูรย์ (2538: 52 – 54) ได้ศึกษาความพร้อมทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสนทนาโดยการเสริมประสบการณ์คณิตศาสตร์ประกอบสื่อ โดยทดลองกับเด็กอายุ 5 – 6 ปี ที่ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนชุมชนจอมบึงจำนวน 40 คน ผลพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสนทนา โดยการเสริมประสบการณ์คณิตศาสตร์ประกอบสื่อกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสนทนา โดยการเสริมประสบการณ์คณิตศาสตร์ประกอบคำถาม มีความพร้อมทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รุจิรา กี่สวัสดิ์คอน (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความพร้อมทางด้านการเรียนของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพร้อมทางด้านการเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย กับความพร้อมทางด้านการเรียน 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ของนักเรียนชั้นอนุบาล 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นระดับอนุบาล จำนวน 168 คน พบว่า นักเรียนชั้นอนุบาล 1 โดยส่วนรวมและจำแนกตามวิธี การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และแบบเข้มงวดกวดขันมีความพร้อมทางด้านการเรียนโดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา และด้านอารมณ์และสังคม อยู่ในระดับมาก ส่วนเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย มีความพร้อมทางด้านการเรียนโดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ความพร้อมด้านสติปัญญา และความพร้อมด้านอารมณ์และสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความพร้อมด้านร่างกายอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ คาร์ลตัน (carton. 1990: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความพร้อมทางการอ่านและคณิตศาสตร์ของเด็กเกรด 1, 2 และ 3 กลุ่มทดลองเป็นเด็กมาจากโครงการพัฒนาพ่อแม่ลูกในเวอร์จิเนียกลุ่มควบคุมไม่เคยผ่านอนุบาลเลย เป็นเด็กด้อยโอกาส ซึ่งนำมาอยู่ด้วยกัน ไม่ต่ำกว่า 40 วัน ทำการทดสอบโดยครู ผลปรากฏพบว่า เด็กที่มาจากโครงการพัฒนาพ่อแม่ลูกจะได้รับการส่งเสริมที่ดีในเรื่องของความพร้อมทางการอ่านและความพร้อมทางคณิตศาสตร์ คอแนลด์สัน และมาร์เก็ต (รัชนี้ สมประชา. 2533: 15; อ้างอิงจาก Donaldson; & Magarat. 1968. *British Journal of Psychology*. pp.461 - 471) ได้ศึกษาความเข้าใจของเด็กในเรื่องการจำแนกความแตกต่างของจำนวนมากกว่า – น้อยกว่า กับเด็กอายุ 3-4 ปี จำนวน 15 คน ผลจากการศึกษาพบว่าเด็กระดับอายุ 3-4 ปี จะสามารถเข้าใจคำว่า “มากกว่า” และ “น้อยกว่า” ได้แล้ว แต่มีแนวโน้มว่าเด็กจะเข้าใจความหมายของคำว่า “มากกว่า” ได้ดีกว่า “น้อยกว่า” และ แวนซ์ (ทวีพร ณ นคร. 2533: 15; อ้างอิงจาก Vance. 1973) ได้เสนอแนวความคิดการจัด

ประสบการณ์ทางเรขาคณิตเบื้องต้นให้แก่เด็กปฐมวัยไว้ว่า ควรสอนรูปเรขาคณิต เพราะวัสดุเกือบทุกชนิดมีคุณสมบัติทางเรขาคณิต ซึ่งรูปเรขาคณิตสามารถนำไปใช้ในวิชาชีพต่างๆ มากมาย และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเองควรให้เด็กสำรวจสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่อง ตำแหน่ง รูปร่าง ขนาด นอกจากนี้ควรหมั่นสังเกตสิ่งที่อยู่รอบตัว ตลอดจนการเล่นด้วยอุปกรณ์ที่มีรูปร่าง ขนาด ลักษณะแตกต่างกัน รูปเรขาคณิตยังช่วยให้เด็กจำลองสิ่งต่างๆ รอบตัวได้ และกิจกรรมที่จัดเพื่อการเรียนรู้ส่วนมากใช้วัสดุที่มีรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต

จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมทางด้านการเรียนดังกล่าวสรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการฝึกฝนและเสริมสร้างประสบการณ์เป็นอย่างดี ซึ่งมีวิธีการจัดประสบการณ์ได้หลายวิธีโดยอาจใช้กิจกรรมในรูปแบบบูรณาการผ่านการเล่นที่หลากหลาย หรือการใช้สื่อที่ครูสามารถจัดสอดแทรกไว้ในกิจกรรมต่างๆ ได้ เพื่อสามารถส่งเสริมและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้เด็กเรียนได้อย่างมีความสุขต่อไป

2. เอกสารเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเอง

2.1 ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง

ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเองมีหลายความหมาย ดังนี้ สแตกเนอร์ (Stagner. 1961: 199) กล่าวว่า บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองมักจะรับรู้ว่าคุณค่าของตนเองนั้นเป็นคนที่เหนือกว่าคนอื่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายๆ ด้าน หรือเหนือกว่าคนอื่นทุกๆ ด้าน ส่วนไวลี (Wylie. 1961: 224 – 225) กล่าวว่า การศึกษาหลายครั้งได้มีการทดสอบภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองและได้มีการตรวจสอบหลักฐานอีก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นศูนย์กลางของบุคลิกลักษณะ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในสถานการณ์การเรียนรู้ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างการวัดความภาคภูมิใจในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็ยังไม่เป็นที่แน่นอน คูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1967: 4 – 5) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นการประเมินค่าของตนเองแต่ละบุคคลและยึดถือความคิดนั้นไว้ เป็นการอธิบายทัศนคติของความคิดที่เห็นชอบและขัดแย้ง และชี้แจงถึงขอบเขตที่บุคคลเชื่อในตัวเองเกี่ยวกับความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีคุณค่า

โรเซนเบิร์ก (ปรารภนา ชอนแก้ว. 2542: 11; อ้างอิงจาก Rosenberg. 1965. *Society and the adolescent self – image.*) ให้ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเองไว้ว่าหมายถึง การเคารพตนเอง มองเห็นตนเองเป็นคนมีค่า โดยไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นว่าดีกว่าหรือเลวกว่า และไม่คิดว่าตนเองต้องเป็นคนเลวเลิศ แต่ควรตระหนักในข้อจำกัดของตนและสามารถคาดหวังได้ว่าจะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นได้อย่างไร สำหรับมาสโลว์ (Maslow. 1970: 45) ให้ความหมายว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีสมรรถภาพ ในการกระทำสิ่งต่างๆ มีความเชี่ยวชาญและมีความสามารถ ในทำนองเดียวกัน ไวท์ (White. 1972: 392) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองคือคุณค่าของบุคคลที่ได้รับจากบุคคลที่มีความหมายต่อเขา แต่ที่สำคัญคือคุณค่าที่บุคคลนั้นพิจารณาตัดสินเอง เช่นเดียวกับ กูด (Good. 1973: 525) กล่าวว่า

ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การตัดสินใจและทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง และแซสซี (Sasse. 1978: 48) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความต้องการที่จะรู้สึกถึงความสำคัญและคุณค่าที่มีอยู่ในตนเอง ต้องการการยอมรับและความเชื่อถือจากบุคคลอื่น เพื่อให้ตนเองเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและนับถือตนเอง

นอกจากนี้ ไฟเบิล และ เฮล (Fibel; & Hale. 1978: online) ยังกล่าวว่าความภาคภูมิใจในตนเองหมายถึง ความรู้สึกเชื่อมโยงในเรื่องของความสามารถและพลังในตัวคนๆ หนึ่ง เช่น ความรู้สึกมีความเชื่อมั่นที่เกิดจากประสบการณ์ หรือความสามารถที่ทำให้เกิดความสำเร็จ แบรินเดน (Branden. 1981: 110 – 112) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นลักษณะของความเชื่อมั่นและความนับถือตนเอง ที่เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองความมั่นใจในความสามารถของตนที่จะประสบความสำเร็จในสิ่งที่พอใจ ส่วนคาเพนิตโต้ (Carpenito. 1983: 392) กล่าวว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่งของบุคคล ที่มีความรู้สึกในค่าของตนเอง และจากการประเมินตนเองในเรื่องความสามารถ และการยอมรับของสังคม สำหรับแบนดูรา (Bandura. 1986: 356) ได้ให้ความหมายของความภาคภูมิใจในตนเองว่าหมายถึง การประเมินตัวของเขาเองว่าเขาเป็นคนอย่างไร ถ้าบุคคลใดแสดงความรู้สึกว่าตนเองไร้ค่า จะกล่าวได้ว่าเขาเป็นคนที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ขณะที่บุคคลที่แสดงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง กล่าวได้ว่าเขาเป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองในตนเองสูง ซึ่งสอดคล้องกับลอเรนซ์ (Lawrence. 1987: 4) ที่กล่าวว่าความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึงการที่บุคคลประเมินตนเองระหว่างตนที่เป็นอยู่จริงกับตนในอุดมคติ บุคคลที่มีความแตกต่างในการประเมินมาก จะมีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ส่วนคนที่มีความแตกต่างในการประเมินน้อยจะมีความภาคภูมิใจในตนเองสูง คีรา (Khera. 1988: 95) ที่นิยามว่าความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึงความรู้สึกที่มีต่อตนเองที่จะตัดสินความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการทำงาน ผู้ที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองจะรู้สึกมีความสุข และมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย ส่วนเบตনারและปีเตอร์สัน (Bednar; & Peterson. 1995: 4) กล่าวว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความรู้สึกพึงพอใจในตนเองอย่างแท้จริง และเป็นความรู้สึกที่คงทนอยู่นานออสบอร์น (Osborne. 1996: 22) ก็ให้ความหมายว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบเกี่ยวกับตนเอง อาจมีสิ่งที่ดีหรือไม่ดีเกิดขึ้นและมีทั้งเพิ่มขึ้นและลดลง เป็นสิ่งที่บุคคลเผชิญและเข้าใจทั้งความสำเร็จหรือความล้มเหลวของตนเอง และยังมีนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงอีกหลายท่าน อาทิ ริช (Rice. 1996: 184) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การรับรู้ตนเองว่าตนเองมีคุณค่าตามที่ตนเองรับรู้ ซึ่งการประเมินคุณค่านี้นำไปสู่การยอมรับตนเอง มีความพอใจในตนเองและมีความสอดคล้องกันระหว่างมโนทัศน์ของตนเองกับจินตนาการส่วนตน จาก The National Association for Self – Esteem (1997: online) ระบุว่า ความภาคภูมิใจในตนเองหมายถึง ความสามารถในการเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายในชีวิต และมีความรู้สึกที่มีคุณค่าตลอดจนรู้สึกมีความสุขกับสิ่งนั้นๆ ส่วนวูล์ฟอล์ค (Woolfolk. 1998: 73) กล่าวว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นการบ่งบอกถึงคุณค่าของแต่ละบุคคลในเรื่องของความสามารถและพฤติกรรม สอดคล้องกับรีซอนอร์ (Resoner. 2005: online) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองหมายถึงความรู้สึกที่ดี หรือการมีความรู้สึกในทางบวกในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ในทำนองเดียวกันนักการศึกษาของไทย อาทิ จันทรฉาย พิทักษ์ศิริกุล (2532: 19) ได้สรุปความหมายของความภาคภูมิใจในตนเอง ว่า หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองจากการประเมินตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ คุณค่า และการประสบความสำเร็จ โดยแสดงออกมาในรูปของทัศนคติที่มีต่อตนเอง มีการยอมรับนับถือ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง สถิตย์ ภัทร (2535: 17) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การพิจารณา ตัดสินคุณค่าของตนตามความรู้สึกและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเองในเรื่องราวความสำเร็จความล้มเหลว การยอมรับตนเอง การยอมรับจากคนอื่น การมีความสามารถเพียงพอในการทำสิ่งต่างๆ การมีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคม และมะลิ อุดมภาพ (2538: 11) สรุปความหมายของความภาคภูมิใจในตนเองได้ว่าหมายถึงความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลว่าตนเองนั้นเป็นบุคคลที่เก่ง มีคุณค่า มีความสามารถมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป และมีบุคลิกลักษณะสง่าผ่าเผยเป็นที่น่าเชื่อถือ ส่วน สุพรรณิ จันทรวิเศษ (2539: 10) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึงการประเมินคุณค่า หมายถึง การประเมินคุณค่าให้กับตนเองในด้านความสามารถความสำเร็จ การได้รับการยอมรับจากบุคคลในสังคม ตลอดจนการมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง นริศรา จิตรสำนึก (2540: 4) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองหมายถึง เจตคติที่บุคคลมีต่อตนเองและยอมรับในความสามารถของตนเอง เกิดจากความเชื่อมั่นและการมองเห็นคุณค่าในตนเอง สุกัญญา พีระวรรณกุล (2541: 6) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองหมายถึงการรับรู้ของตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ คุณค่าดี และความมีพลังอำนาจในตน สำหรับ ปราธนา ช้อนแก้ว (2542: 13 – 14) สรุปว่าความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึงการพิจารณาตัดสินคุณค่าของตนตามความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อตนเองในเรื่องความสำเร็จความล้มเหลว การยอมรับจากบุคคลอื่น ซึ่งการประเมินคุณค่านี้นำไปสู่การยอมรับตนเอง มีความพอใจในตนเอง มีความเชื่อมั่นในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ พวงทอง อินใจ (2544: 11) ให้ความหมายว่า ความภาคภูมิใจในตนเองหมายถึงความรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ มีคุณค่า มีความสำคัญอันเนื่องมาจากความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวัง รวมทั้งการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น เช่นบิดา มารดา ครูอาจารย์ เพื่อน นอกจากนี้จุฑามาศ แหนจอน (2544: 13) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นองค์ประกอบของบุคลิกภาพ และเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบถ้ามีการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้น จะทำให้บุคคลนั้นพัฒนาขึ้นสูงคือรู้จักเข้าใจ และยอมรับตนเอง

จากความหมายและคำจำกัดความข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การพิจารณาตัดสินค่าของตนเองตามความรู้สึก และทัศนคติที่มีต่อตนเองทั้งในด้านดีและไม่ดีในเรื่องต่างๆ เช่น การประสบความสำเร็จ การประสบความสำเร็จล้มเหลว การปฏิเสธตนเอง การพึ่งตนเอง คิดว่าตนเองมีค่าในสังคม ตลอดจนได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นและสังคม

2.2 ความเป็นมาของการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเอง

ความเป็นมาของการศึกษาเรื่องความภาคภูมิใจในตนเอง มรัค (Mruk. 1995: online) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการศึกษาเรื่องความภาคภูมิใจในตนเองไว้ ดังนี้ ในปี ค.ศ. 1890 เจมส์ (James) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้เริ่มศึกษาเรื่องความภาคภูมิใจในตนเอง โดยมองว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นเรื่องของความรู้สึกภายในจิตใจเป็นปรากฏการณ์ของความรู้สึก เช่น การมีชีวิตอยู่เป็นเรื่องของอารมณ์และความรู้สึก เป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวไม่อยู่นิ่งซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความสำเร็จ หรือความล้มเหลวนอกจากนี้ยังได้มองเชื่อมโยงระหว่างความภาคภูมิใจในตนเอง ค่านิยม ความสำเร็จ และความมีประสิทธิภาพ ไวท์ (White. 1963) นักจิตวิเคราะห์ที่มีมุมมองคล้าย วิลเลียม เจมส์ มองว่าเป็นปรากฏการณ์ที่มีการพัฒนา และเกิดจากสิ่งที่มากระทบกับร่างกาย โดยมองว่าความภาคภูมิใจในตนเองเกิดจากสององค์ประกอบ คือองค์ประกอบภายในร่างกาย และภายนอกร่างกาย ส่วนโรเซนเบิร์ก (Rosenberg. 1965) ได้นิยามของคำว่าความภาคภูมิใจในตนเองว่าเหมือนกับเจตคติ ที่มีทั้งด้านที่ดีและไม่ดี และยังมองอีกว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นผลผลิตที่ได้รับอิทธิพลจาก วัฒนธรรม, สังคม, ครอบครัว และสัมพันธภาพที่มีกับผู้อื่น และได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับความภาคภูมิใจขึ้นมา จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง 5,000 คน โดยเชื่อมโยงในเรื่องของความวิตกกังวล และความซึมเศร้า และวิเคราะห์ได้ว่าความภาคภูมิใจเป็นเรื่องของความรู้สึก โดยผู้ที่มีความรู้สึกวิตกกังวลและซึมเศร้า มาจากความรู้สึกที่ไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง คูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1967) นักพฤติกรรมนิยม มีมุมมองคล้ายกับ โรเซนเบิร์ก โดยมองว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นเรื่องของเจตคติ และการแสดงออกทางอารมณ์เกี่ยวกับความรู้สึกไม่มีคุณค่า และคูเปอร์สมิธชี้ให้เห็นว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเกิดจากความสำเร็จและการมองเห็นคุณค่าในตนเอง นอกจากนี้ คูเปอร์สมิธ ยังได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเอง โดยมองว่าความภาคภูมิใจในตนเองเสมือนโครงสร้าง หรือคุณลักษณะของแต่ละบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ในเรื่องของควมมีคุณค่าจากครอบครัว และคนอื่นๆ สำหรับแบรนด์เดน (Branden. 1969) นักมานุษยวิทยามองว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นเรื่องของความสามารถและการมองเห็นคุณค่า ถ้าหากว่ามนุษย์เราขาดสองสิ่งนี้ ก็จะนำไปสู่ความรุนแรง การฆ่าตัวตาย ความวิตกกังวล และซึมเศร้านอกจากนี้ยังมองอีกว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ตามธรรมชาติและได้สร้างทฤษฎีขึ้นมาโดยมีความเชื่อว่าความภาคภูมิใจในตนเองเกิดจาก ความสามารถในการมองเห็นคุณค่าของแต่ละบุคคล ความเชื่อมั่นในตนเอง และการเคารพตนเอง เป็นเรื่องสำคัญ และ เอปสไตน์ (Epstein. 1985) มองว่าความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เกิดจากความเข้าใจในโลกของตนเอง และโลกของผู้อื่นที่มีสัมพันธภาพกับตนเองด้วย และให้ความสนใจในเรื่องของการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง จะเห็นได้ว่าเรื่องของความภาคภูมิใจในตนเองเป็นเรื่องของความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับมนุษย์เรา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าเรื่องอื่นๆ นอกจากนี้นักทฤษฎีเหล่านี้ยังเห็นพ้องต้องกันว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นเรื่องที่มนุษย์เราสามารถพัฒนาได้ วัดได้ ดังจะเห็นได้จากนักทฤษฎีหลายๆ ท่าน ที่ได้พยายาม

สร้างเครื่องมือขึ้นมาที่จะวัดความภาคภูมิใจในตนเองและได้พัฒนาเครื่องมือเหล่านั้นเป็นไปตามลำดับ แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังคงใช้เครื่องมือเหล่านี้อยู่ นอกจากนี้ มรัค (Mruk. 1995: Online) ยังได้กล่าวอีกว่าความภาคภูมิใจในตนเองจะปรากฏอย่างแท้จริงเมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น เพราะเด็กสามารถเริ่มที่จะประเมินตนเองได้ ทั้งความมีคุณค่า ประสบการณ์ ตลอดจนเจตคติ และยังเมื่อเขามีอายุมากขึ้นก็จะยิ่งแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี ในการประเมินความภาคภูมิใจในตนเองนั้น ไม่สามารถประเมินได้ก่อนอายุ 5 – 6 ปี เพราะว่าในวัยนี้เด็กยังต้องพึ่งผู้อื่นอยู่โดยเฉพาะในเรื่องของความสามารถ และการมองเห็นคุณค่าในตนเอง เราสามารถที่จะเริ่มวัดความภาคภูมิใจในตนเองได้เมื่อเด็กมีอายุตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป และสามารถวัดได้ 5 ด้านคือ ลักษณะทางด้านร่างกาย การได้รับการยอมรับจากสังคม ความสามารถทางด้านการเรียน ความสามารถทางด้านกีฬา ความสามารถทางศิลปะและพฤติกรรม (Harter. 1983; cited in Joseph. 1994)

2.3 แนวคิดพื้นฐานของความภาคภูมิใจในตนเอง

ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นการพิจารณาตัดสินคุณค่าของตนเอง ซึ่งแสดงถึงทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง (Coopersmith. 1984: 5) ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของมโนภาพแห่งตน เป็นปริมาณคุณค่าที่เราให้กับตนเอง ซึ่งได้จากการเรียนรู้จากผู้อื่นและกลายเป็นส่วนสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลอื่นยอมรับเราอย่างไร หรือความคิดที่เรามองเห็นจากการที่ผู้อื่นเห็นคุณค่าในตัวเรา (Lindgren; & Harvey. 1981: 238) มโนภาพแห่งตน (Self – Concept) มีลักษณะเป็นหน่วยรวมของความคิดที่มีระบบประกอบด้วยการรับรู้คุณลักษณะของสิ่งที่เป็น “ตัวฉัน” และการรับรู้ความสัมพันธ์ที่ “ตัวฉัน” มีกับผู้อื่นและสิ่งอื่น รวมทั้งค่านิยมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เหล่านี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งในขณะรู้ตัวและไม่รู้ตัว การรับรู้ตนเองจะเป็นในแง่ของความสามารถคุณค่า ค่านิยม ข้อจำกัด ฯลฯ จึงเป็นรายละเอียดของเนื้อหาที่บุคคลใช้เพื่อชี้บอกรวมชาติของตนเอง และใช้ในการเปรียบเทียบกับผู้อื่นโดยอาศัยประสบการณ์ของการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลรอบข้างว่า ตนเองสามารถทำอะไรได้บ้าง มโนภาพแห่งตนจึงเป็นเรื่องของความคิดต่างๆ เกี่ยวกับลักษณะ ของตนเอง ซึ่งอาจไม่ตรงกับที่เป็นจริง แต่เป็นเสมือนข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับจุดอ่อน – จุดแข็ง มีความเจริญงอกงามที่เป็นไปได้ และรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมตามปกติของตน สิ่งเหล่านี้ไม่มีลักษณะคงที่แน่นอน สามารถเปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์ต่างๆ ทำให้เป็นเสมือนข้อผูกมัดที่คนให้กับตนเอง และมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมที่แสดงออก (Rogers; & Diamond. 1959: 200) จากการมีมโนภาพต่อตนเอง บุคคลจะประเมินมโนภาพแห่งตนออกมาเป็นความภาคภูมิใจในตนเองในตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าจากการตรวจสอบตนเองด้วยผลงาน ความสามารถ และคุณลักษณะต่างๆ นำมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานและค่านิยมส่วนบุคคล แต่จะแสดงให้เห็นได้ด้วยลักษณะท่าทาง หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมภายนอกความภาคภูมิใจในตนเองเกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์เรื่องความสำเร็จ และการกระทำสิ่งต่างๆ ได้บรรลุตามเป้าหมาย ส่งผลให้ได้รับคำชมเชยจากพ่อแม่หรือคนอื่นๆ เป็นการสะสมความพึงพอใจต่อ

ตนเองขึ้นมาทีละน้อย กลายเป็นความรู้สึกเชื่อมั่นถึงความสามารถที่จะก้าวไปให้ถึงคุณค่าที่ได้ตั้งไว้ ถ้าทำได้สำเร็จก็จะเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเองที่สุด (Branden. 1981: 124; Coopersmith. 1981: 236) มาสโลว์ (Maslow. 1970: 85) ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น ความต้องการความภาคภูมิใจในตนเองอยู่ในขั้นที่ 4 รองลงมาจากความต้องการบรรลุสัจจะการแห่งตน (Self – Actualization) ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองเกิดขึ้นจากการที่ผู้อื่นให้การยอมรับ โดยดูจากการตอบสนองของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และเพื่อนรุ่นเดียวกัน และมักต้องอาศัยความเชี่ยวชาญหรือความสามารถบางอย่างของบุคคลนั้นประกอบด้วย การประเมินจะออกมาในรูปของทัศนคติหรือความเชื่อว่าตนจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการกระทำสิ่งต่างๆ จะต้องใช้ความพยายามมากเท่าใด จะเสียใจหรือไม่ถ้าล้มเหลว หากประเมินแล้วอยู่ด้านบนก็เกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน ความรู้สึกนี้หากได้รับการตอบสนองจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตน มีความเข้มแข็ง ความสามารถเพียงพอที่จะกระทำสิ่งต่างๆ รู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์ และมีความสำคัญต่อโลก และหากไม่ได้รับการตอบสนองจะรู้สึกมีปมด้อย อ่อนแอ ช่วยตนเองไม่ได้ ซึ่งคนทั่วไปล้วนปรารถนาที่จะมีความมั่นคง มีการประเมินคุณค่าตนเองสูง นับถือและภาคภูมิใจในตนเอง รวมทั้งได้รับการเห็นคุณค่าจากผู้อื่น ในทางจิตวิทยาความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองนับเป็นสิ่งที่ดี เพราะช่วยเหลือสภาวะทางจิตใจให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับความคาดหวังในความสำเร็จ การได้รับการยอมรับและความเข้มแข็งทางจิตใจ จะเป็นผลให้บุคคลปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น และ (Maslow. 1970: 45 – 46) ได้จำแนกความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง การยอมรับนับถือและการประเมินค่าตนเอง ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ คือ ความต้องการมีความเข้มแข็ง (strength) ผลสัมฤทธิ์ (achievement) ความพอเพียงสำหรับการทำสิ่งต่างๆ (adequacy) ความเชี่ยวชาญและความสามารถ (mastery and competence) ความเชื่อมั่น (confidence) ความมีอิสระเสรีภาพและความเป็นตัวของตัวเอง (independence and freedom) ประเภทที่ 2 เกี่ยวข้องกับการได้รับความเห็นคุณค่าจากผู้อื่น เป็นความต้องการมีชื่อเสียงหรือเกียรติยศ ตำแหน่ง ความรุ่งเรือง มีอำนาจเหนือผู้อื่น ได้รับการยอมรับและสนใจ มีความสำคัญ มีศักดิ์ศรีหรือเป็นท่าชมเชยของผู้อื่น (Maslow. 1970: 45 – 46; Coopersmith. 1981: 236)

นอกจากนี้มาสโลว์ (Maslow. 1970: 45) ยังกล่าวอีกว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ ความต้องการนี้ประกอบด้วย ความนับถือ ตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถ มีความภาคภูมิใจในตนเอง หากได้พัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองขึ้นไปอีกก็จะเข้าสู่ขั้นบรรลุสัจจะการแห่งตน ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ส่วนแฟรงค์ และเมอโรลลา (Taft. 1985: 77 – 87; Citing Frank; & Marcella. n.d. *Modern English : a practical reference guide.*) ได้แบ่งความภาคภูมิใจในตนเองออกเป็น 2 ประเภท เช่นเดียวกัน คือ ความภาคภูมิใจในตนเองภายใน (Inner Self – Esteem) คือ การที่บุคคลมีความสามารถ มีสมรรถนะและการกระทำในสิ่งที่ตนต้องการ แล้วได้ผลตามที่ตนปรารถนากระบวนกร ประเภทนี้ได้มาจากการรับรู้ของตนเองจากสิ่งแวดล้อม โดยเกี่ยวข้องกับการกระทำการควบคุมและกำลังความสามารถ เพราะถ้าบุคคลรู้จักตนเองจากการกระทำได้รับผลสำเร็จจากความพากเพียรพยายาม

สิ่งนี้จะเป็พื้นฐานของคุนสมบัติแห่งตน (Self – Efficacy) ความภาคภูมิใจในตนเองชั้นพื้นฐานจะถูกสร้างขึ้นอย่างถาวรจากประสบการณ์ตั้งแต่ช่วงแรกของชีวิต และความภาคภูมิใจในตนเองภายนอก (Functional Self – Esteem) ความภาคภูมิใจชนิดนี้สร้างขึ้นโดยผ่านการประเมินปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในชีวิต และเกี่ยวข้องกับการที่บุคคลเปลี่ยนแปลงบทบาทอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และการได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความคาดหวังต่อบทบาททางสังคมและความสามารถในการเผชิญปัญหา และเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากกว่าที่เป็นความภาคภูมิใจในตนเองชั้นพื้นฐาน เพราะถ้าความภาคภูมิใจในตนเองประเภทนี้ลดลง บุคคลจะแสดงออกถึงความหมดหวัง หมดแรง อ่อนล้า มีพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากเดิม

2.4 ความเป็นมาของการเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

วอยท์ (Voigt. 2007: online) ได้อธิบายว่าความภาคภูมิใจในตนเองของคนเรานั้นเกิดจากการที่ได้รับอิทธิพลจากหลายๆ ด้าน เช่นครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู จากการที่เด็กมีเจตคติต่อตนเองในเรื่องการช่วยเหลือตนเองได้หรือไม่ได้ รวมไปถึงการที่ตนเองรู้สึกว่ามีความสามารถหรือมีปมด้อย นอกจากนี้การที่ทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นก็จะทำให้เด็กขาดความสามารถไปด้วย หรือขาดความน่าเชื่อถือของพ่อแม่ไปด้วย ในส่วนของสังคมก็มีส่วนที่จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองได้เช่นกัน โดยมาจากเพื่อน โรงเรียน ถ้าหากว่าเด็กรู้สึกไม่ภาคภูมิใจในตนเองแล้ว ครอบครัว เพื่อน หรือสังคมที่เขาอยู่จะต้องช่วยกันปรับเปลี่ยนและพัฒนาตามแนวทางที่ควรจะเป็น อารอนสัน (Aronson. 2007: online) ได้อธิบายว่าความภาคภูมิใจในตนเองนั้น เกิดและพัฒนามาจากทุกช่วงวัยของชีวิต เกิดจากการที่เราสร้างหรือจินตนาการเกี่ยวกับตัวเราเองรวมทั้งจากประสบการณ์ การมีกิจกรรมของแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป ประสบการณ์ในวัยเด็กในการเล่นหรือการมีสัมพันธภาพกับคนอื่น จะเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อเด็กโตขึ้นพบกับความสำเร็จหรือความล้มเหลว ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเป็นสมาชิกในครอบครัว จากครู ศาสนา และเพื่อนๆ สิ่งเหล่านี้จะช่วยก่อรูปให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวตนของเรา นอกจากนี้ อารอนสัน ยังกล่าวอีกว่า เด็กที่อยู่ในวัยเรียนเกรด 1 – 8 ควรได้รับความเข้าใจในเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง หลายต่อหลายครั้งที่เมื่อพูดถึงเรื่องความภาคภูมิใจในตนเองเด็กจะมีความรู้สึกในทางลบ ดังนั้นจึงควรใช้กิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความสามารถและเปลี่ยนความรู้สึกเป็นไปในทางที่ดี ส่วน เบิร์ค (Berk. 1998: 248) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กตอนต้น เกิดจากการพิจารณาตัดสินและประเมินความสามารถจากความรู้สึกของตนเองในช่วงตอนต้นของวัยนี้ ความภาคภูมิใจในตนเองไม่ได้ถูกมองจากบุคคลที่มีอายุมากกว่าหรือผู้ใหญ่ แต่เกิดจากการประเมินความสามารถที่ตนเองแสดงออกมา และความสามารถนั้นก็มาจากทักษะใหม่ๆ หลายๆ ด้าน ที่จะช่วยพัฒนาให้เด็กมีความเข้มแข็งและเติบโตที่สมบูรณ์ และ (Berk. 1998: 319 - 320) ยังกล่าวต่อไปอีกว่า ความภาคภูมิใจในตนเองที่เด็กมีมาแต่ต้นจะมีความสำคัญอย่างมาก เพราะหลังจากนั้นเด็กจะได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเองมาจากหลายๆ ด้านที่แตกต่างกันออกไป ข้อมูลที่เด็กได้รับนี้

เด็กจะนำไปเปรียบเทียบกับเพื่อน ๆ ผลของการเปรียบเทียบจะทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กเปลี่ยนไป และจะลดลงเมื่อเข้าสู่ชั้นประถมศึกษา เด็กส่วนใหญ่จะมีบุคลิกภาพและเจตคติต่อตนเองเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับที่ยอมรับตนเอง และการเคารพตนเอง หลังจากนั้นความภาคภูมิใจในตนเองก็จะคงอยู่ตามที่ตนเองรู้สึก ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถและสัมพันธภาพที่มีกับเพื่อน ส่วนอิทธิพลที่จะทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองเกิดความเข้มแข็งก็คือความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมในแต่ละวันกับความภาคภูมิใจในตนเอง นอกจากนี้ความภูมิใจในด้านวิชาการก็จะสามารถพยากรณ์ความสำเร็จของเด็กได้ด้วย รวมทั้งเด็กจะประเมินความภาคภูมิใจในตนเองของตนเองเป็นไปอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะวัยรุ่น โดยจะมองตนเองในเรื่องความสามารถทางการเรียน ความมีคุณค่าของตนเอง รวมทั้งความมีคุณค่าในสังคมความสามารถทางด้านร่างกาย ซึ่งมีผลที่สำคัญในช่วงเวลานี้ อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเองของวัยรุ่น ซึ่งวัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีมุมมองเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเองในทางที่ดี มีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน มีความเชื่อ ความศรัทธาในความสามารถของตนเอง และเชื่อว่าสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตได้ในทางกลับกัน วัยรุ่นที่มีความรู้สึกเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเองในทางที่ไม่ดีก็ส่งผลต่อพัฒนาการรวมไปถึงการอยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่อการติดยา การถูกออกจากโรงเรียนกลางคันอย่างไรก็ตามวัยรุ่นควรมีความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องความภาคภูมิใจในตนเองในทางที่ดีมากกว่าทางลบ ดังนั้นครอบครัว ครู ควรสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับวัยรุ่นเพื่อให้มีความรู้สึกความภาคภูมิใจในตนเองในทางที่ดีต่อไป (Berk. 1998: 389 – 390)

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองนั้น เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กและพัฒนามาเรื่อยๆ ตามประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่ตนเองได้รับ คือทั้งจากครอบครัว ครู เพื่อน โรงเรียน และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองนี้ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาอาจมีความรู้สึกที่ดี หรือไม่ดีก็ได้ขึ้นอยู่กับช่วงเวลา แต่ที่สำคัญคือในช่วงวัยรุ่นจะเป็นช่วงที่สำคัญเพราะเด็กกำลังหาเอกลักษณ์ของตนเอง ถ้าวัยรุ่นมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองในทางที่ดีก็ส่งผลต่อความเชื่อมั่น การเห็นคุณค่า การมองเห็นความสามารถในตนเอง ก็จะพัฒนาวัยรุ่นให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

2.5 ความสำคัญของความภาคภูมิใจในตนเอง

การรับรู้เกี่ยวกับตนเองของบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของอัตมโนทัศน์ (Self – Concept) และความภาคภูมิใจในตนเอง อัตมโนทัศน์มีความหมายกว้างกว่าความภาคภูมิใจในตนเอง เพราะอัตมโนทัศน์มีลักษณะเป็นหน่วยรวมของความคิดที่มีระบบประกอบด้วยการรับรู้ตนเองและสัมพันธภาพที่ตนมีต่อบุคคลอื่นและสิ่งอื่น ตลอดจนการประเมินคุณลักษณะเหล่านั้น แต่ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นการให้ความสำคัญที่การประเมินคุณลักษณะต่างๆ ของตน การมีอัตมโนทัศน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะมีผลต่อความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะมีผลมากน้อยขึ้นอยู่กับระดับการประเมินและความสำคัญของเรื่องนั้น (สุจิตรา เพื่อนอารีย์. 2533: 20; อ้างอิงจาก Albrencht. 1987. *Social Psychology*; Rosenberg. 1965. *Society and the Adolescent Self – image*; citing Marsh. 1986.

Journal of Personality and Social Psychology.) ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง เป็นการชื่นชมหรือให้คุณค่าแก่ตนเอง ซึ่งเป็นส่วนที่บุคคลรับรู้ว่าเป็นตัวเขาเป็นการผสมผสานระหว่างลักษณะทางกายภาพ จิตใจความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ความสามารถทางปัญญา รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม (จันทรฉาย พัทธศิริกุล. 2532: 2; อ้างอิงจาก Jersild. 1978: 22. *The Psychology of Adolescent*; Rogers. 1959: 200. *Psychotherapy and Personality*.) นิวแมน (Newman. 1986: 281 – 286) กล่าวว่า บุคคลที่รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามีคนรัก ได้รับการยกย่องหรือประสบความสำเร็จ มักจะประเมินตนเองในด้านดี เห็นคุณค่าในตนเอง แต่หากบุคคลใดมีความรู้สึกที่ไม่มีใครสนใจ ไม่ได้ได้รับการยอมรับ ถูกเหยียดหยามหรือไม่ประสบความสำเร็จ จะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้จะทำให้บุคคลนั้นขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ฉะนั้น ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองที่แตกต่างกันจึงมีผลต่อความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ความภาคภูมิใจในตนเองในตนเองเป็นองค์ประกอบสำคัญของพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพ เช่น การกล้าแสดงออก การเป็นคนอ่อนน้อม ส่วนบุคคลที่ประสบความล้มเหลวทางด้านการศึกษาและด้านสังคม มีความผิดปกติทางจิต อัมพาตและอาชญากรมักจะเป็นบุคคลที่ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง (สุใจ ตั้งทรงสวัสดี. 2532: 12) ความภาคภูมิใจในตนเองยังมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของบุคคลมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและเป็นพลังทางด้านจิตใจที่ช่วยให้บุคคลสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศศิกันต์ ธนะโสธร. 2529: 14 – 15) บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีศักยภาพ มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อสังคม ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลนั้นไม่มีความภาคภูมิใจในตนเอง เขาก็มักจะมีความวิตกกังวล มีปมด้อย อ่อนแอช่วยตนเองไม่ได้ รับรู้ตนเองในทางที่ไม่ดี ห่อเหี่ยว คิดว่าตนเองไม่มีประโยชน์ สิ้นหวัง ประเมินคุณค่าในตนเองต่ำกว่าผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลนั้นๆ ด้วย นอกจากนี้บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มีแนวโน้มที่จะโทษผู้อื่น มีสภาพจิตใจไม่เข้มแข็ง ไม่สามารถยอมรับการวิจารณ์จากผู้อื่นและปฏิเสธการวิจารณ์นั้น ทั้งนี้เพราะการวิจารณ์ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองด้อยลงและไม่ได้ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ทำให้เขาขาดความมั่นใจในตนเองและไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต (สุใจ ตั้งทรงสวัสดี. 2532: 12)

จะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อสังคม ในทางตรงข้าม บุคคลที่ไม่มีความภาคภูมิใจในตนเองจะรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย ช่วยตนเองไม่ได้ รับรู้ตนเองในทางที่ไม่ดี คิดว่าตนไม่มีประโยชน์ สิ้นหวังประเมินตนเองต่ำกว่าผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลนั้นๆ ด้วย

2.6 ลักษณะของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง

จากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองทำให้ได้คุณลักษณะของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะดังกล่าวไว้หลายคน เบสส์ (Bass. 1960: 129) ได้ทำการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มองตนเองในด้านบวก มีความรู้สึกมั่นคง และปลอดภัย ไม่หวั่นไหวต่อคำวิจารณ์ หรือการตำหนิจากผู้อื่นได้ง่าย มีลักษณะการยอมรับตนเอง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ใส่ใจและสามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นได้อย่างละเอียดอ่อน สามารถแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนเองได้อย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง ใช้กลไกในการป้องกันตนเองด้วย มักเป็นผู้เริ่มสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นก่อน มีความยืดหยุ่นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ มีความกระตือรือร้น กล้าทำงานที่ทำทลายความสามารถ พอใจที่จะใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีความวิตกกังวลน้อยซึ่งโดยภาพรวมแล้วบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะมีความสุขและใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วน มัสเซน และคนอื่นๆ (Mussen; others. 1969: 492) กล่าวว่า บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะรับรู้คุณค่าของตนตามความเป็นจริง ตระหนักถึงศักยภาพของตนเองมีจิตใจที่เปิดกว้างและยอมรับสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม มีความกระตือรือร้น มานะ พยายามมีความเชื่อมั่นในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ไม่กลัวการเสี่ยงสร้างสิ่งใหม่ๆ หรือสิ่งที่ต่างไปจากเดิม จะไม่เป็นทุกข์มากนักถ้าสิ่งที่เขาทำไม่เป็นผลดี มักเป็นผู้นำในการอภิปรายและมีความเป็นตัวของตัวเองในการแสดงความคิดเห็น ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจ เคารพและประทับใจในตนเอง ตระหนักถึงความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สำหรับฮามาเชค (Hamacheck. 1978: 180) กล่าวว่า บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง จะเห็นตนเองมีคุณค่า มีความสำคัญเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีวิจรรย์ญาณ ไม่กลัวการเสี่ยงสิ่งใหม่ๆ หรือสิ่งที่ต่างไปจากเดิม จะไม่เป็นทุกข์มากนักถ้าสิ่งที่เขาทำไม่เป็นผลดี และมักจะได้รับผลสำเร็จด้านวิชาการ สอดคล้องกับคูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1981: 65) และมาสโลว์ (Maslow. 1970: 237) ได้ศึกษาพบว่า เพศหญิงที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะมีลักษณะเข้มแข็ง มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก มีความวิตกกังวลต่ำ มีลักษณะเหนือผู้อื่น และยิ่งมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงมากเท่าใด เขาก็จะเป็นบุคคลที่ยิ่งตั้งเป้าหมายชีวิตไว้สูง อีกทั้งยังมีความกระตือรือร้นต่อสิ่งใหม่ๆ และสิ่งที่ท้าทายความสามารถ พอใจกับงานที่ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ อยากรู้ อยากเห็น ใจกว้างและสามารถยอมรับผู้อื่นได้มาก นอกจากนี้ แมคเนล (Mc.Neil. 1974: 106) ยังได้ทำการวิจัยพบว่า เยาวชนหนุ่มสาวที่มีลักษณะความภาคภูมิใจในตนเองสูง จะเป็นผู้ที่กระฉับกระเฉงว่องไว เป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม กล้าแสดงความคิดเห็นเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคาดหวังสูง มองโลกในแง่ดี และมักจะไม่ได้เดือดร้อนใจมากนักถ้าประสบปัญหา ส่วน แบรินเดน (Branden. 1981: 131) กล่าวว่าถ้าหากบุคคลใดก็ตามที่ยิ่งมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งตั้งเป้าหมายไว้สูงขึ้นและท้าทายขึ้นเท่านั้น

กระตือรือร้นต่อสิ่งใหม่ๆ และสิ่งที่ท้าทาย พอใจงานที่ได้ใช้ความสามารถเต็มที่ อยากรู้ อยากเห็นและ
ใจกว้าง สามารถยอมรับผู้อื่นได้มาก ในทำนองเดียวกันนักการศึกษาไทย อาทิ ทัดติมา ระเบียบดี
(2531: 44 – 45) ได้ศึกษาลักษณะของบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง พบว่าจะสามารถปรับตัว
ได้ดี มีความกระตือรือร้น มีความมานะพยายามและอดทน มองโลกในแง่ดี ส่วน มะลิ อุดมภาพ
(2538: 14) ได้ศึกษาลักษณะของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงเช่นกัน พบว่าผู้ที่มีความภาคภูมิใจ
ในตนเองสูง จะเป็นบุคคลที่มองเห็นตนเองว่ามีคุณค่า มีความสำคัญ มีความคาดหวังสูง ไม่เป็นทุกข์
มากนัก ถ้าสิ่งที่เขาทำไม่เป็นผลดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง
และเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะทำทางที่ดี และ 2) ลักษณะของผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ บุคคล
ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำจะมีลักษณะที่ต่างออกไป คือ จะไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง
จะมองตนเองว่าเป็นคนไม่ดี รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ไม่มีความสามารถ มีข้อบกพร่อง ไม่กล้าแสดง
ความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากคนอื่น มีความวิตกกังวลสูง รู้สึกไม่เป็นสุข ไม่มีความพยายามในการ
ทำงานที่ยากลำบาก เมื่อพบอุปสรรคก็ละทิ้ง หลีกเลี่ยงการแก้ปัญหา ไม่มีความยืดหยุ่น ยึดติด
กับสิ่งที่รู้จักหรือเคยชินเพื่อความรู้สึกที่ปลอดภัย หลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น มักจะ
คล้อยตามผู้อื่น มีความอายสูง ไม่กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ กลัวการตัดสินใจของคนอื่นที่มีต่อ
ตนเอง รู้สึกว่าตนเองด้อย กลัวการทำให้ผู้อื่นโกรธหวั่นไหวต่ออิทธิพลของสังคม มักจะนำความคิดของ
บุคคลอื่นมาใส่ใจ มักจะคิดว่ากลุ่มเพื่อนไม่ให้การยอมรับ ไม่ให้ความสนใจและเกิดความรู้สึกเสียใจ
บ่อยๆ (Hamacheck.1978: 180) นอกจากนี้ มักจะมีความลำบากในด้านการเรียนรู้หรือด้านวิชาการ
(Mussen; Other. 1969: 492)

ดังนั้นสรุปได้ว่า บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นใน
ตนเอง เห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีความคิดสร้างสรรค์ ชอบเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม
กล้าแสดงออก และมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ส่วนบุคคล
ที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ดีมีความ วิตกกังวลสูง
มีความขลาดกลัวและขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความรับผิดชอบชอบสร้างปัญหา และไม่อาทร
ร้อนใจกับสิ่งใดๆ

2.7 องค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเอง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยมีผู้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความภาคภูมิใจ
ในตนเอง (Self-Esteem) ทาฟาโรดีและสวาน (Tafarodi; & Swan. 1995: online) ศาสตราจารย์ทาง
จิตวิทยาสังคม ทั้งคู่จบปริญญาเอกจาก มินโซต้า (University of Minnesota) และเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ทางด้านจิตวิทยาสังคม ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเทกซัส ได้กล่าวถึง องค์ประกอบ
ของความภาคภูมิใจในตนเอง โดยกล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองประกอบด้วย ความมีประสิทธิภาพ
ในตนเอง (self- competence) การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self- worth) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-
confidence) การเคารพตนเอง (Self – respect) ส่วนพอลลาดิโน (Polladino. 1994: 3) ผู้เชี่ยวชาญ

ทางด้านการให้คำปรึกษาอาชีพ (Career Counselor) สำเร็จปริญญาเอกทางด้านจิตวิทยาการศึกษา (Ph.D. in Educational Psychology) ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนในซานฟรานซิสโก (University of San Francisco) กล่าวว่าความภาคภูมิใจในตนเองประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – worth) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self – confidence) และการเคารพตนเอง (Self – respect)

สำหรับ ไชมอนและชัสเตอร์ (Simon; & Schuster. 1997: online) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความภาคภูมิใจว่า ประกอบด้วย การยอมรับตนเอง (Self – acceptance) ความรับผิดชอบต่องานตนเอง (Self – responsibility) และความกล้าแสดงออกต่อตนเอง (Self – assertive) ในทำนองเดียวกัน แบรินเดน (Branden. 1994: online) นักมานุษยวิทยาที่สนใจในเรื่องความภาคภูมิใจในตนเองมาตั้งแต่ปี 1969 ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเองประกอบด้วย ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของตนเอง (Self – efficacy) และการเคารพตนเอง (Self – respect) นอกจากนี้ โรเซนเบิร์ก (Rosenberg. 1965: Online) ผู้ที่สนใจทางด้านวัฒนธรรมสังคม และได้สร้างเครื่องมือวัดความภาคภูมิใจในตนเองขึ้นมา ยังกล่าวถึงองค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเองว่าประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมในครอบครัว และการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ส่วนคูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1981: 118 – 119) นักพฤติกรรมนิยมที่สนใจในเรื่องความภาคภูมิใจในตนเอง และได้สร้างเครื่องมือวัดต่อจาก โรเซนเบิร์ก (Rosenberg) กล่าวว่าองค์ประกอบของความภาคภูมิใจในตนเองแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ องค์ประกอบภายในบุคคล หมายถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคนที่มีผลทำให้มีความภาคภูมิใจในตนเองต่างกันออกไป ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยได้แก่ ลักษณะทางกายภาพความสามารถในการกระทำ ภาวะทางอารมณ์ และค่านิยมส่วนตัว และองค์ประกอบภายนอกบุคคล หมายถึงลักษณะแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยยังพบน้อยมาก จึงนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้เรียนในระดับสูงขึ้น ดังนี้ ระจิตกรแก้ว เล็กอุทัย (2542: 86 – 88) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของนิสิตคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตคณะแพทยศาสตร์ชั้นปีที่ 1–6 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 323 คน เป็นนิสิตชายจำนวน 160 คน และนิสิตหญิง 163 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของนิสิตแพทย์ ซึ่งแบ่งออกเป็นสามด้านได้แก่ด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว และด้านบรรยากาศการเรียนการสอน พบว่า ตัวแปรทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภาคภูมิใจของนิสิตแพทย์ และตัวแปรที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของนิสิตแพทย์มากที่สุดได้แก่ บรรยากาศในการเรียนการสอน อรุมา สงวนญาติ (2544: 71-73) ได้ศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบวัดความภาคภูมิใจในตนเองที่มีรูปแบบการตอบและการวิเคราะห์ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2

ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนมัธยมส่วนกลางสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามวัดความภาคภูมิใจในตัวเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 2 ฉบับ เป็นฉบับแบบข้อความ และฉบับแบบสถานการณ์โดยวัดคุณลักษณะ 4 ด้าน คือด้านการยอมรับนับถือตนเอง ด้านการได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน ด้านการได้รับการยอมรับจากครอบครัว และด้านการได้รับการยอมรับจากโรงเรียน พบว่า ในการวิเคราะห์ทั้งสองแบบ แบบวัดทั้งสองมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เหมือนกัน ส่วนค่าความสอดคล้องภายในมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่าทั้งสามองค์ประกอบมีความสอดคล้องกัน อัมพร ทองจรรยา (2547: 74 – 75) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของครูศูนย์การเรียนชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูศูนย์การเรียนชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 145 คน เป็นครูชาย 59 คน ครูหญิง 86 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของครูศูนย์การเรียนชุมชน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจของครูศูนย์การเรียนชุมชนได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับ ผู้บังคับบัญชา และครูกับสมาชิกในครอบครัว ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และกรองกาญจน์ ใจซื่อตรง (2548: 69 – 70) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความภาคภูมิใจในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลกลุ่มตัวอย่าง เป็นนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 422 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พบว่าองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภาคภูมิใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาได้แก่ ระดับการศึกษามหาวิทยาลัย สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาและสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษาด้วยกัน ส่วนองค์ประกอบที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความภาคภูมิใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง สุขภาพจิต ความผูกพันต่อสถาบัน และลักษณะทางกายภาพของมหาวิทยาลัย ส่วนผลการวิจัยของพาร์ทิงตัน (Partington. 2004: online) ได้ศึกษาผลกระทบทางด้านวิชาการที่มีต่อความภาคภูมิใจในวัยรุ่นที่เป็นชนกลุ่มน้อย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่อยู่ในเกรด 10 – 11 อายุระหว่าง 15 – 19 ปี โดยใช้แบบสอบถาม MSCS (Multidimensional Self Concept Scale) พบว่านักเรียนที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง และมีแรงบันดาลใจในการทำงานมากกว่านักเรียนที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ อเบดาฮาฟิซ (Abedalhafiz. 2003: online) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางด้านกีฬากับความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนอเมริกันเชื้อสายอาหรับ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 7 – 9 จำนวน 147 คน ศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม Rosenberg Self-Esteem Scale และ Adolescent Self-Perception พบว่าการรับรู้และความสามารถทางด้านกีฬาของเพศชายและหญิงต่างกัน ในเพศเดียวกันการรับรู้และความสามารถทางด้านกีฬาเพศหญิงมีต่างกัน ส่วนเพศชายไม่ต่างกัน และเพศชายมีระดับของความต้องการที่จะมีกิจกรรมทางด้านร่างกายและความภาคภูมิใจในกิจกรรมทางด้านกีฬามากกว่าเพศหญิง อัดัม (Adams. 2003: online) ได้ศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่นหญิงผิวดำ โดยศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องของการเห็นคุณค่าในตนเองและการตำหนิตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็น

นักเรียนหญิงวัยรุ่นที่ศึกษาในระดับ high school จำนวน 2355 คน โดยแยกเป็นวัยรุ่นผิวดำ จำนวน 253 คนและผิวขาวจำนวน 1,902 คน จากการศึกษาพบว่า นักเรียนหญิงผิวดำที่มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงจะมีการมองเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนหญิงผิวขาว ในขณะที่เดียวกันก็มีการตำหนิตนเองสูงกว่านักเรียนหญิงผิวขาวเช่นกัน และฮอง (Hong. 2002: online) ได้ศึกษาความภาคภูมิใจของนักเรียนที่อยู่ในระดับ

มัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 1,672 คน เป็นนักเรียนชาย 779 คน นักเรียนหญิง 813 คน โดยใช้แบบสำรวจ SSQ (Secondary Student Questionnaire) จากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จทางด้านวิชาการจะมีความภาคภูมิใจในตนเองมากกว่านักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จทางด้านวิชาการ และมีผลการเรียนที่ดีกว่า

สรุปจากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นคุณลักษณะที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับบุคคลทุกวัย โดยเฉพาะเด็กระดับปฐมวัย การวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมให้เด็กปฐมวัยเกิดความรู้ความรูสึกภาคภูมิใจในตนเองในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดของตนเองอย่างมีความสุข สนุกสนานและมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมาย ภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในด้านต่างๆ การบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาชาตินั้น หลักสูตรถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นหลักและเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา และแนวโน้มความต้องการของสังคม หลักสูตรจะช่วยให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้มองเห็นองค์ประกอบต่างๆ และแนวทางกำหนดเนื้อหาสาระ แนวทางในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้น (Armstrong. 2003: 4) รวมทั้งแนวทางในการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ดังนั้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการศึกษาและก่อประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

3.1 ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” มีความหมายที่แตกต่างกันหลายประการในภาษาอังกฤษ คำว่า หลักสูตร หรือ “Curriculum” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Racecourse” ซึ่งหมายถึงสนามแข่ง ความเป็นจริงและความคิดเกี่ยวกับหลักสูตร แต่เดิมนั้นคนส่วนใหญ่คิดว่าหลักสูตร มีลักษณะเป็นสนามแข่งขันจริงๆ

คือ นักเรียนต้องแข่งขันกันเรียนให้จบ เพื่อที่จะได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญา แม้ในปัจจุบันความเชื่อหรือแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรก็ยังยึดมั่นอยู่ว่า “หลักสูตร” คือ สนามแข่งขันที่ประกอบด้วยรายวิชาต่างๆ ซึ่งนักเรียนจะต้องเรียนให้ประสบความสำเร็จ ผลสำเร็จ (ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. 2530: 1)

นักวิชาการทางสาขาหลักสูตรได้ให้คำนิยามโดยมีจุดเน้นที่ต่างกัน ดังเช่นการให้ความสำคัญในรายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่สอน มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนกิจกรรมการเรียน การสอน สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับ สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทาง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน เป็นต้น ในการนิยามคำว่าหลักสูตร บางคนก็นิยามแบบกว้าง บางคนก็นิยามแบบแคบ ขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน ความหมายที่แคบของหลักสูตร คือ วิชาที่สอนหรือข้อกำหนดการเรียน ส่วนความหมายที่กว้างของหลักสูตรก็คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนซึ่งเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงปรารถนา (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537: 6; 2538: 46) จากคำนิยามหลักสูตรดังกล่าวสามารถแบ่งคำนิยาม หลักสูตรของนักวิชาการด้านการศึกษา ออกเป็น 2 ลักษณะคือ กลุ่มที่ให้ความหมายแบบกว้าง และกลุ่มที่ให้ความหมายแบบแคบ

กลุ่มที่ให้ความหมายแบบกว้าง ดังเช่นสมิธ แสตนลีย์ และชอร์ส (Smith, Stanley; & Shores. 1957: 3) ให้ความหมายไว้ว่าหลักสูตรคือ ลำดับของประสบการณ์ที่มีศักยภาพซึ่งจัดขึ้นในโรงเรียนเพื่อวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้คิดและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง ส่วน ทาบา (Taba. 1962: 10) กล่าวว่า หลักสูตรมีลักษณะเป็นโครงการแผนการเรียนแนวทางก่อนการปฏิบัติหรือเป็นรายการที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้นให้กับเด็ก เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและควบคุมลักษณะให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนด สำหรับโบแชมพ์ (Beauchamp. 1981: 61 – 62) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรมีอยู่ด้วยกัน 3 สถานะคือ ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของศาสตร์สาขาวิชาหนึ่ง ซึ่งศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร วิธีการใช้หลักสูตรและวิธีการประเมินผลหลักสูตร ความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งความหมายนี้จะหมายถึงเอกสารซึ่งเขียนอย่างเป็นทางการ ในเอกสารประกอบด้วยรายละเอียด จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดประเมินผลการเรียนรวมทั้งกำหนดเวลาสำหรับการเรียนการสอนด้วย และความหมายของหลักสูตรในขอบเขตของระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร หมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้แก่ การจัดบุคลากร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร กระบวนการประเมินผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการมองที่เน้นกระบวนการและผลผลิตจากกระบวนการนั้นๆ ทำนองเดียวกัน โอлива (Oliva. 1992: 9) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรคือแผนหรือโปรแกรมการจัดประสบการณ์ทั้งหมดที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับภายใต้นโยบายของโรงเรียนนอกจากนี้พอสนเนอร์ (Posner. 1995: 7) ยังกล่าวอีกว่า หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดวางแผนให้กับผู้เรียน โดยโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ

และยังมีนักการศึกษาไทยที่มีชื่อเสียง อาทิ สัจจ อูทรานันท์ (2528: 16) กล่าวว่า คำนิยามของหลักสูตรคือข้อความในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้ หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน และหลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งเขาได้ทำ ได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะแนวของทางโรงเรียน ส่วนรัชชัย ชัยจิรณายกุล (2529: 10) นิยามว่า หลักสูตรมีลักษณะเป็นประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งอยู่ภายใต้การอำนวยการหรือการจัดการของโรงเรียนที่จัดให้เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ประสบการณ์อย่างเป็นระบบตลอดจนการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สำหรับสิริพร บุญญานันท์ (2529: 5) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายความว่า ประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้รวมถึงส่วนที่เป็นข้อกำหนดรายการสอนและส่วนที่เป็นกระบวนการทั้งปวง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามข้อกำหนดนั้น ในทำนองเดียวกันธำรง บัวศรี (2542: 7) กล่าวว่าหลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดกิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับชูศรี สุวรรณโชติ (2542: 41 – 42) ที่กล่าวว่า หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและเจริญงอกงาม และมาเรียม นิลพันธุ์ (2543: 6) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า เป็นเอกสารข้อกำหนดเกี่ยวกับมวลประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้เจริญงอกงามพัฒนาไปในแนวทางที่ต้องการ

กลุ่มที่ให้ความหมายแบบแคบ ได้แก่ พอสเนอร์ (Posner, 1995: 4-7) กล่าวถึงคำว่าหลักสูตรไว้ดังนี้ หลักสูตร คือ ขอบเขตและลำดับของผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่กำหนดเอาไว้ในรูปของวัตถุประสงค์ว่าผู้เรียนควรทำอะไรได้บ้าง แผนการเรียนที่จัดให้กับผู้เรียนว่ามีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีหัวข้ออะไรที่ต้องเรียน มีแหล่งการเรียนรู้อะไรบ้าง พร้อมทั้งแนวการวัดและประเมินผล รายการหัวข้อต่างๆ ที่จัดให้กับผู้เรียน วัสดุการสอนที่ใช้สำหรับประกอบการสอนในชั้นเรียน และชุดวิชาที่จะต้องเรียน ส่วนวิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 1-20) ได้นิยามว่า หลักสูตร คือ รายการที่ทางโรงเรียนกำหนดสอนและรวมทั้งวัสดุหลักสูตรอื่นๆ รายวิชาที่จัดให้กับเด็ก รายวิชาที่ทางโรงเรียนเปิดสอน การวางแผนจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ ซึ่งทางโรงเรียนจัดเสนอแนะขึ้นไว้สำหรับสังกัด อูทรานันท์ (2528: 16) กล่าวว่า หลักสูตรคือสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับตามความยากง่ายหรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว โดยได้จัดแบ่งประเภทคำนิยามของหลักสูตรที่ปราชญ์ทางสาขาหลักสูตรให้ไว้ โดยมีจุดมุ่งเน้นที่แตกต่างกันไว้ 8 ประเภท คือ รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก กิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทางทางการเรียน ข้อผูกพันระหว่างครู นักเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

หลักสูตรในความหมายอื่นๆ กาญจนา คุณารักษ์ (2535: 1 – 4) ได้รวบรวมความหมายของหลักสูตร ไว้ดังนี้ หลักสูตร คือ รายวิชาหรือรายการเนื้อหาที่สอนในโรงเรียน ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ สิ่งที่โรงเรียน ผู้ปกครอง คาดหมายหรือมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้รับหรือมีคุณสมบัติในสิ่งนั้นๆ พาหนะที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการศึกษา สิ่งแวดล้อมต่างๆ ทางกรเรียน และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน แผนหรือแนวทาง หรือข้อกำหนดในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เอกสาร หนังสือหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรใดๆ เช่น แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน เป็นต้น และหลักสูตร คือ วิชาความรู้สาขาหนึ่งที่วัดด้วยทฤษฎี หลักการ และแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า หลักสูตร คือ สิ่งสร้างขึ้นอันประกอบด้วยมวลประสบการณ์ ที่ได้วางแผน จัดเรียงลำดับและขั้นตอนเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงปรารถนา สำหรับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัยนี้ เป็นหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่แสดงถึงข้อกำหนด และมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย

3.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 วรรค 2 ได้กำหนดให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 16) โดยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ได้กำหนดให้สถานศึกษาสร้างหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามบริบทของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กำหนดในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษามีดังนี้ (ศึกษาธิการ. 2544: 27 - 28) หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ ประสบการณ์ให้ผู้เรียน และพัฒนาความมั่นใจให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกันผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสารส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และหลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกแหว่งถูกและผิด เข้าใจ

และศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม ตลอดจนต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนักเข้าใจและยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก รวมทั้งควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล เป็นอิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร คลาร์กและแคพแลน (Clark. 1997: 395-396;citing Clark; & Kaplan. 1981) ได้กำหนดลักษณะของหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ และสิ่งควรมีและไม่ควรมีในการพัฒนาหลักสูตร เอาไว้ดังนี้

1. หลักสูตรควรมีการวางแผนและการจัดการอย่างเป็นลำดับ ซึ่งจะต้องกำหนดสิ่งเหล่านี้ไว้ในหลักสูตรด้วย นั่นคือความคาดหวังเฉพาะของแต่ละเนื้อหาวิชา ความรอบรู้ในทักษะต่างๆ ความสร้างสรรค์ในผลงานที่เกิดขึ้น การพัฒนาเจตคติและความประทับใจในตนเองและบุคคลอื่น รวมทั้งการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วย หลักสูตรไม่ควรเป็นการรวม (potpourri) กิจกรรมต่างๆ ที่ไม่มีการสอดประสานกัน (disjoint) และเลือกกิจกรรมเหล่านั้นมาบรรจุไว้ตามอำเภอใจ โดยไม่มีการอ้างอิงถึงเกณฑ์เฉพาะในการเลือกกิจกรรมเหล่านั้น

2. หลักสูตรควรเน้นเรื่องการที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันละกัน (interdependence)ทั้งในด้านเนื้อหาวิชาต่างๆ ทักษะต่างๆ ผลงานต่างๆ และการเข้าใจตนเองภายใต้โครงสร้างหลักสูตรที่เหมือนกัน หลักสูตรไม่ควรเน้นในเรื่องของการพัฒนาสมรรถภาพทางด้านสติปัญญา (cognitive competencies) โดยแยกออกจากการพัฒนาสมรรถภาพด้านเจตคติ (affective competencies) หรือมุ่งพัฒนาเจตคติโดยไม่ใส่ใจในเรื่องของความก้าวหน้าทางปัญญา

3. หลักสูตรควรกำหนดรายละเอียดต่างๆ เพื่อสนองความต้องการในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งหมด ในการจัดการเรียนการสอน ตามแนวทางดังนี้ การทำให้ช่วงระยะเวลาการเกิดประสบการณ์การเรียนรู้บรรลุผลได้ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ โดยอาศัยหลักสูตรที่มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง การมอบหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาในหลักสูตรต่างๆ และในระดับที่ต่างออกไปนอกเหนือไปจากที่คาดหวังไว้ตามระดับอายุและระดับชั้นเรียนของผู้เรียน และการตัดหลักสูตรที่ผู้เรียนเรียนรู้แล้วออกไป แล้วนำหลักสูตรอื่นๆ ที่มีความเหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียนมากกว่ามาทดแทนหลักสูตรไม่ควรลงโทษผู้เรียน โดยจำกัดโอกาสในการเรียนรู้ต่างๆ ของผู้เรียน ด้วยการไม่ใส่ใจลักษณะต่างๆ ของผู้เรียน รวมทั้งหลักสูตรควรเห็นความสำคัญของลักษณะที่แตกต่างของแต่ละบุคคลทั้งด้านความสนใจ ความต้องการ ความสามารถ และความชอบในการเรียนรู้ (learning preferences) ตลอดจนพัฒนาขึ้นมาเพื่อสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและการเลือกของบุคคลนั้นๆ (self-selection) หลักสูตรไม่ควรขาดการอธิบายสิ่งที่คาดหวังและโอกาสต่างๆ ที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนทั้งในเรื่องการจัดการของครู (teacher-directed) พอๆ กับกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้เลือก

4. หลักสูตรควรสร้างโอกาสต่างๆ ในการเรียนรู้ เพื่อสร้างความคิดรวบยอดใหม่จากความรู้ที่มีอยู่ การรับรู้สิ่งต่างๆ จากแนวคิดต่างๆ ที่หลากหลาย รวมทั้งการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวิธีการใหม่ๆ ขึ้นมา หลักสูตรไม่ควรเน้นเฉพาะในเรื่องการเพิ่มพูนความรู้หรือเสริมแรงในการเป็นผู้รอบรู้ (reinforce mastery) โดยไม่กระตุ้นผู้เรียนด้วยสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนเป็นนักคิดที่มุ่งผลิตผลงาน (productive thinkers)

5. หลักสูตรควรเตรียมประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ สำหรับผู้เรียนในการที่จะพูดถึงประเด็นต่างๆ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและปัญหาต่างๆ ของสังคม พร้อมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางสังคม ในการวิเคราะห์ แจกแจง และตอบสนอง (respond) ต่อประเด็นและปัญหาต่างๆ เหล่านั้น หลักสูตรไม่ควรเน้นเฉพาะความรู้ที่มีอยู่ในโลกนี้เท่านั้น แต่ควรกระตุ้นการพัฒนาการรับรู้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการสร้างสรรค์ (invent) เพื่อสร้างโครงสร้างของโลกใหม่ไปสู่โลกในอุดมคติตามที่ควรจะเป็น

6. หลักสูตรควรรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในการพัฒนากระบวนการคิดที่ซับซ้อน ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการสร้างผลงานที่สร้างสรรค์ และพัฒนายุทธวิธีต่างๆ ในการสร้างผลงาน หลักสูตรควรจะสอนทั้งทักษะการคิดต่างๆ ในระดับพื้นฐานและระดับสูง และเป็นส่วนประกอบเชิงบูรณาการของทุกๆ ประสบการณ์การเรียนรู้ ไม่ควรละเลยการพัฒนาทักษะพื้นฐานต่างๆ สำหรับการสร้างความเชี่ยวชาญในทักษะการคิดที่มีระดับสูงขึ้น

7. หลักสูตรควรสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม พร้อมทั้งฝึกยุทธวิธีและทักษะต่างๆ ในการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมและหลากหลาย ไม่ควรอาศัยสมมติฐานว่า ผู้เรียนที่มีความสามารถสูงจะมีความเป็นผู้นำ โดยครูไม่ได้ฝึกฝนทักษะและความเข้าใจต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดลักษณะดังกล่าว

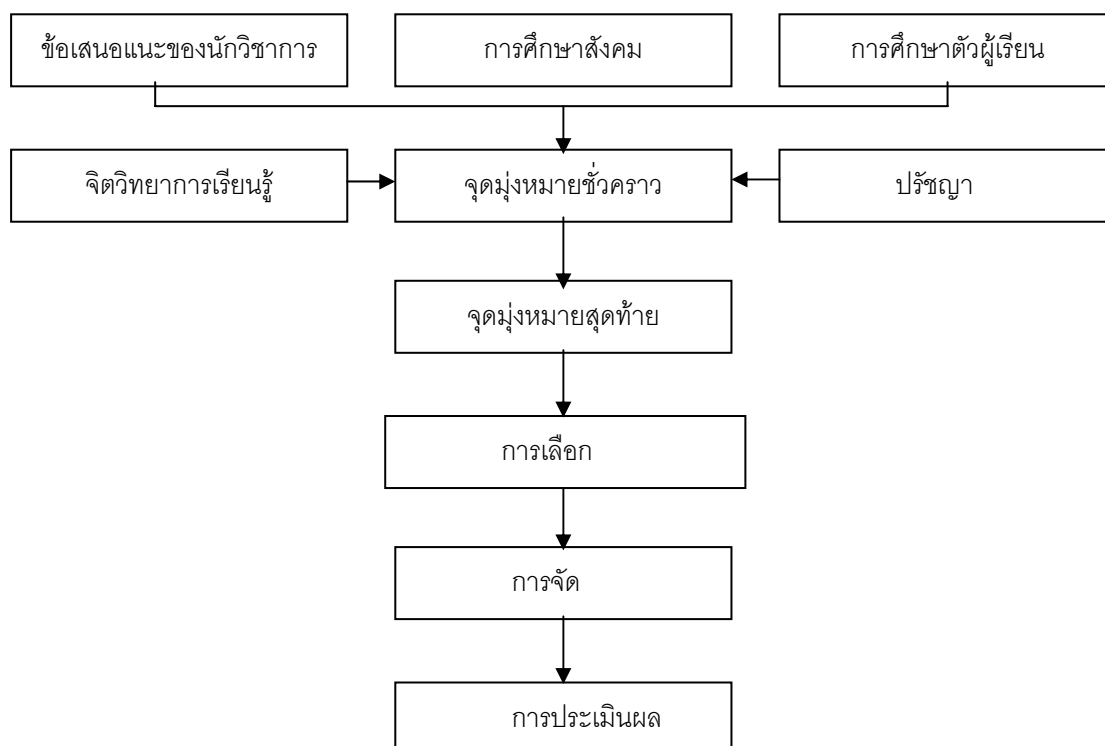
3.2.1 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ (Tyler, 1949: 1) ได้ให้แนวคิดในการวางโครงสร้างหลักสูตร โดยใช้วิธี Means – Ends Approach เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า “หลักสูตรของไทเลอร์” (Tyler’s rationals) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการจัดหลักสูตรและการสอนที่เน้นการตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการ คือมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาจะต้องกำหนดให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาควรจัดขึ้น เพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ แล้วจะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการจัดการศึกษาอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ไทเลอร์เห็นว่า คำถามทั้ง 4 ข้อนี้ต้องเรียงลำดับกันลงมา เพราะฉะนั้นการตั้งจุดมุ่งหมายจึงเป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เพราะคำตอบอีก 3 ข้อที่เหลืออยู่นั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา. 2540: 8)

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิดที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่งด้วยกัน คือศึกษาจากสังคม ผู้เรียน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา ข้อมูลที่ได้จากแหล่งทั้ง 3 ดังกล่าว จะเป็นเครื่องช่วยในการตั้งจุดมุ่งหมายชั่วคราว จุดมุ่งหมายที่ได้ในขั้นนี้ บางครั้งอาจมีมากเกินไป ที่จะจัดเข้าไว้ในหลักสูตรได้ทั้งหมดจึงควรมีการพิจารณาเลือกเฉพาะจุดมุ่งหมายที่มีความสำคัญและสอดคล้องกัน เพื่อนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติต่อไป ไทเลอร์ เสนอว่าการเลือกจุดมุ่งหมายถาวร ควรผ่านการกลั่นกรอง เพื่อคัดเอาข้อที่ไม่สำคัญและไม่สอดคล้องกันออกไป ด้วยวิธีการพิจารณาจากหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ หลักปรัชญาการศึกษาและปรัชญาสังคม จุดมุ่งหมายที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว เรียกว่า จุดมุ่งหมายขั้นสุดท้าย หรือจุดมุ่งหมายถาวรที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ในการวางโครงสร้างของหลักสูตรไทเลอร์

ได้ตั้งคำถามข้อที่ 2 ว่าจะเลือกประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไร จึงจะช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จุดมุ่งหมายที่ระบุพฤติกรรมและเนื้อหาเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่ต้องการไปถึง (Ends) แต่ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เป็นวิธีการ (Means) ที่ทำให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์ให้เป็นหน่วยจะต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดประสบการณ์เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ คือความต่อเนื่อง การเรียงลำดับขั้นตอน และการบูรณาการ ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นสุดท้ายของแนวคิดในการจัดทำหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นขั้นที่ให้ผู้วางแผนจัดทำหลักสูตรรู้ว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ สรุปรูปเป็นแผนภูมิได้ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (ชมพันธ์ คุญชร ณ อยุธยา. 2524: 49)

3.2.2 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา

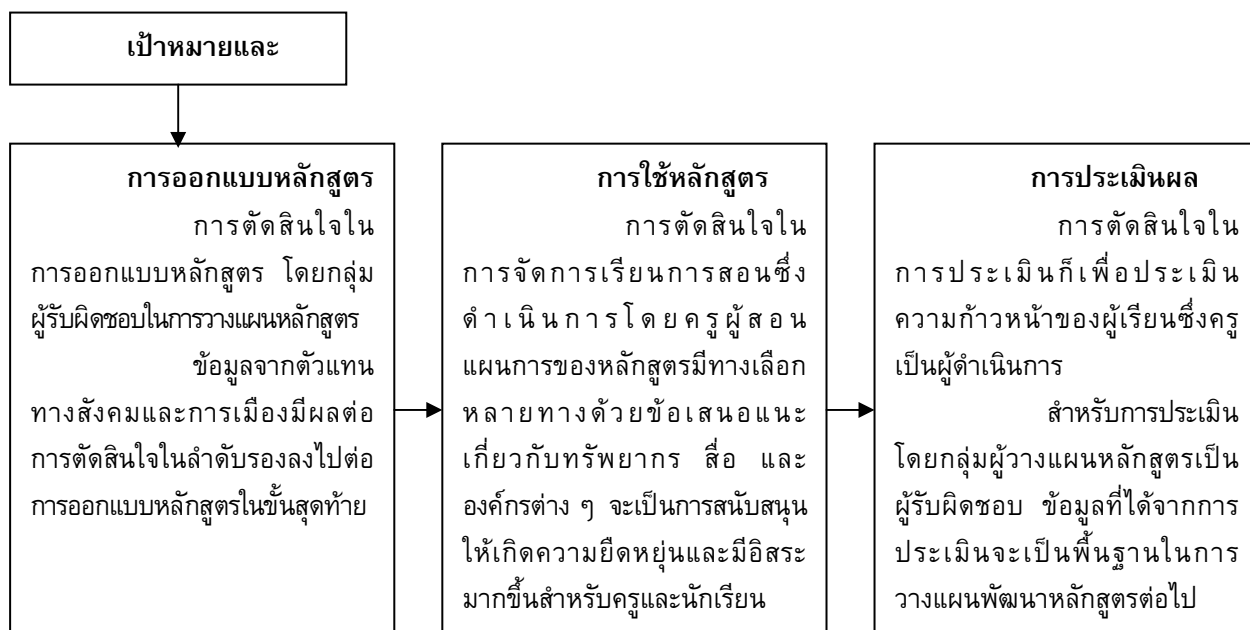
ทาบา (Taba. 1962: 12) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า “Grass roots approach” หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งทาบาเชื่อว่าผู้ที่มีหน้าที่สอนในหลักสูตรควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบานี้มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับไทเลอร์ แต่ต่างกันตรงที่วิธีการที่ไทเลอร์เสนอนั้น ค่อนข้างเป็นวิธีการแบบ “Top – down” นั่นคือ การพัฒนาหลักสูตรที่มาจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการให้ครูปฏิบัติและผู้บริหารสั่งการมายังครูผู้สอนอีกทีหนึ่ง สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา มีดังนี้ เริ่มจากการสำรวจความต้องการ (Diagnosis of needs) ครูหรือผู้ร่างหลักสูตรเริ่มกระบวนการด้วยการสำรวจความต้องการของนักเรียนที่หลักสูตรได้วางแผนไว้ แล้วกำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of objectives) หลังจากที่ได้ระบุความต้องการของนักเรียนแล้ว ครูกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผล ขั้นตอนต่อไปทำการเลือกเนื้อหา (Selection of contents) จุดมุ่งหมายที่เลือกไว้หรือที่สร้างขึ้นเป็นตัวชี้แนะแนวทางในการเลือกรายวิชาหรือเนื้อหาของหลักสูตร และควรเลือกเนื้อหาที่มีความเที่ยงตรงและสำคัญด้วย จากนั้นทำการจัดเนื้อหา (Organization of contents) เมื่อครูเลือกเนื้อหาได้แล้วต้องจัดเนื้อหาโดยเรียงลำดับขั้นตอนให้ถูกต้องโดยคำนึงถึงวุฒิภาวะของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสนใจของผู้เรียนด้วย แล้วทำการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) เมื่อได้เนื้อหาแล้ว ครูคัดเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน นำมาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of learning experiences) โดยจัดเรียงลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับเนื้อหา แต่ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย จากนั้นนำมาจัดทำการประเมินผล และวิธีการประเมินผล (Evaluation and means of evaluation) ที่ผู้ที่ย่างแผนหลักสูตรต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายได้บรรลุผลสำเร็จ และทั้งครู นักเรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

วิธีการของทาบาได้รับยกย่องมาก อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการดังกล่าวมีจุดอ่อนอยู่บ้าง เนื่องจากการให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่มีข้อจำกัดอยู่เฉพาะหลักสูตรที่ปฏิบัติจริงในห้องเรียน โดยยังไม่สามารถรับประกันได้ว่าเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพอีกประการหนึ่ง วิธีการนี้เชื่อว่าครูเป็นผู้เชี่ยวชาญและที่สำคัญคือมีเวลาพอที่จะสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ การพัฒนาหลักสูตรตามวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนของทาบา ได้ทำให้นักพัฒนาหลักสูตรทั้งหลายได้ตระหนักว่าในการพัฒนาหลักสูตรนั้นควรมีบุคคลหลายๆ ฝ่ายมาร่วมดำเนินการด้วย โดยเฉพาะครูผู้สอน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

3.2.3 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ เชยเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส

เชยเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander; & Lewis. 1981: 28–39) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเขามีแนวคิดที่ว่าหลักสูตรเป็นแผนการในการจัดโอกาสการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีการกำหนดไว้อย่างเป็นระบบ (Curriculum system) โดยรายละเอียดของการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดนี้ มีดังต่อไปนี้ เริ่มจากการกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Goals, objectives and domains) ของหลักสูตรเป็นสิ่งแรก เป้าหมายแต่ละประเด็นจะบ่งบอกถึงขอบเขตหนึ่งๆ ของหลักสูตร ซึ่งเชยเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิสได้เสนอไว้ว่ามี 4 ขอบเขตที่สำคัญ คือ พัฒนาการส่วนบุคคล (Personal development) สมรรถภาพทางสังคม (Social competence) ทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continued learning skills) และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Spacialization) นอกจากนี้อาจมีขอบเขตอื่นๆ อีก ซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรอาจจะพิจารณาตามความเหมาะสมกับผู้เรียนและลักษณะของสังคม เป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขตต่างๆ ของหลักสูตร จะได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากตัวแปรภายนอก (External variables) ซึ่งได้แก่ ทัศนคติและความต้องการทางสังคม ข้อบังคับทางกฎหมายของรัฐ ข้อค้นพบจากงานวิจัยต่างๆ ปรัชญาของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร เป็นต้น และจากแหล่งข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร ได้แก่ สังคม ผู้เรียน และวิชาความรู้ (Knowledge) การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) เมื่อกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรต้องวางแผนออกแบบหลักสูตร ตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกแล้ว เป็นต้น หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบหลักสูตรแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation) โดยครูผู้สอนต้องวางแผนและจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่างๆ ครูผู้สอนต้องเลือกวิธีการสอน และวัสดุสื่อการเรียนการสอน ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้ แล้วทำการประเมินหลักสูตร (Curriculum evaluation) ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบนี้ นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนต้องเลือกวิธีการประเมินเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร ซึ่งเป็นทั้งการประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative evaluation) และการประเมิน ผลรวมทั้งหมด (Summative evaluation) ทั้งนี้เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

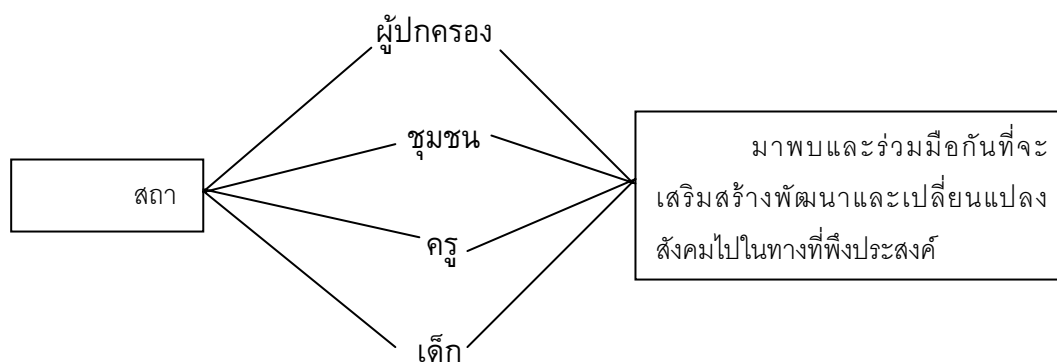
รายละเอียดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชยเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส เสนอเป็นแผนภูมิ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของเชยเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส
(Saylor, Alexander; & Lewis. 1981: 30)

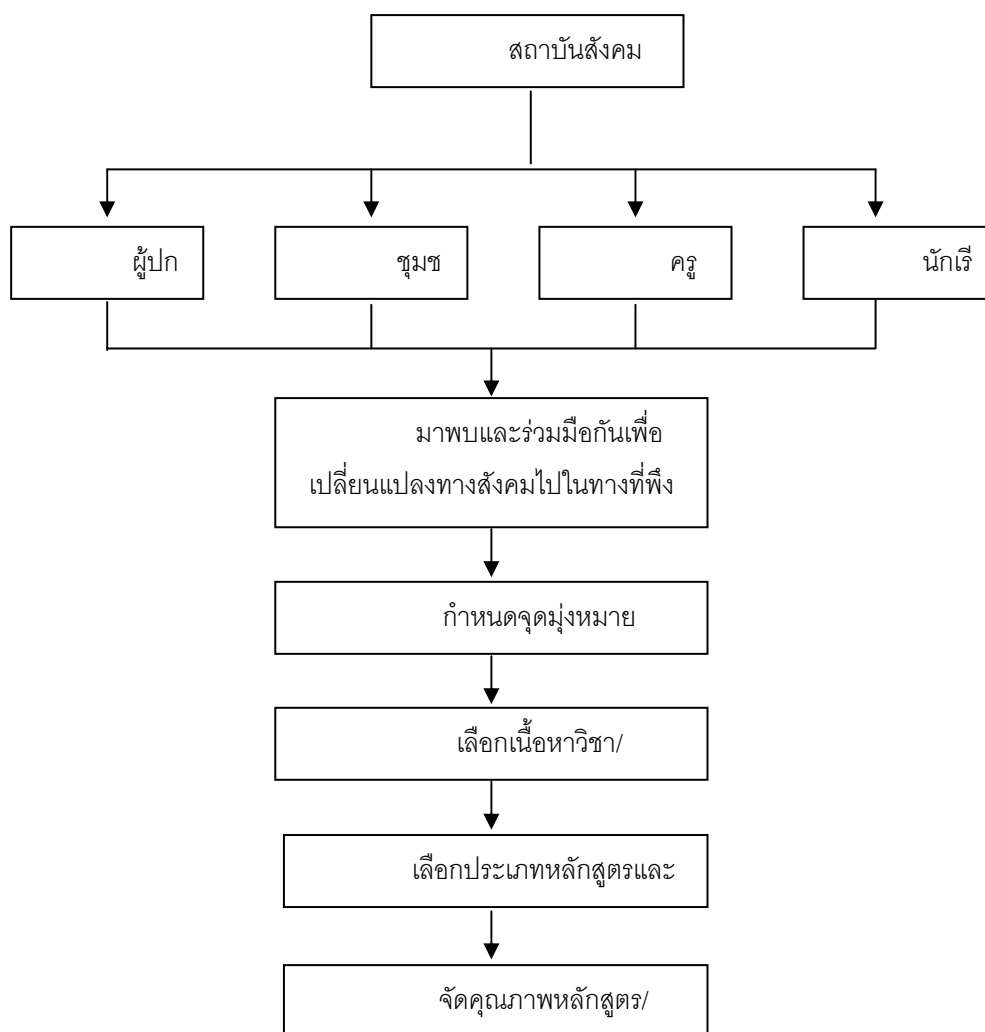
3.2.4 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของ สมิธ สแตนเลย์และชอร์ (Smith Stanley and Shores)

สมิธ สแตนเลย์ และชอร์ (Smith, Stanley; & Shores. 1976; อ้างอิงจาก วิชา วช.ใหญ่. 2525. *พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่*. หน้า 32) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้รูปแบบการศึกษาสังคมเป็นพื้นฐาน (Socialized – approach) สมิธ และคณะ มีแนวคิดที่โรงเรียนทั้งโรงเรียนเป็นสังคมหนึ่ง ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรของเขาจึงมุ่งเน้นทางด้านการศึกษาสังคมเป็นหลัก ทั้งทางด้านทักษะ ค่านิยม รูปแบบของสังคม สภาพปัญหา ความต้องการของสังคม โรงเรียนควรพยายามจัดการศึกษาเพื่อมุ่งฝึกคนให้เข้าใจสังคมและแก้ปัญหาสังคม สมิธ และคณะได้ใช้การศึกษาสังคมในปัจจุบันมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การเลือกประเภทของหลักสูตรและการสอนที่นำมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม และการจัดคุณภาพหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ สมิธและคณะได้เสนอว่าในการพัฒนาหลักสูตรและการปฏิบัติทางหลักสูตร ต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งโรงเรียนและสังคม ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและสถาบันสังคมตามแนวคิดของสมิธ สแตนเลย์ และซอร์ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2525: 31)

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของสมิธ และคณะดังกล่าว รัตนะ บัวสนธ์ (2535: 63) ได้นำมาสังเคราะห์แล้วนำเสนอเป็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ดังภาพประกอบ 4

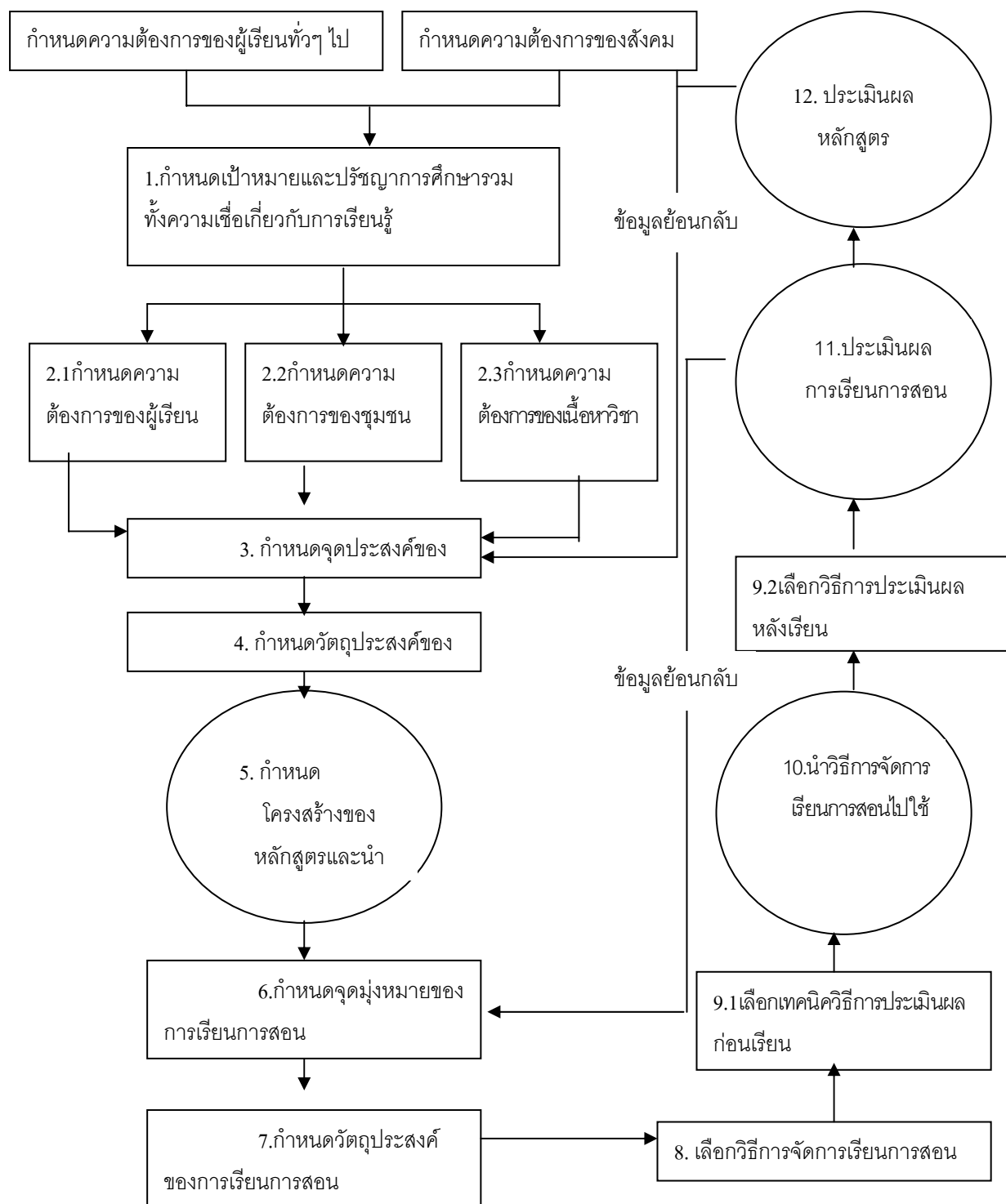

ภาพประกอบ 4 การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสมิธ สแตนเลย์ และซอร์ (รัตนะ บัวสนธ์. 2535: 63)

3.2.5 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา (Oliva)

โอลิวา (Oliva. 1992: 171 – 175) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโดยขยายความคิดของตนเอง จากที่ได้เคยเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไว้เมื่อ ค.ศ. 1976 ไว้้อย่างคร่าวๆ แล้ว กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวาในครั้งนี้ ได้เสนององค์ประกอบต่างๆ ไว้อย่างละเอียดถึง 12 องค์ประกอบ และมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนต่างๆ โดยเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษา ปรัชญาและหลักจิตวิทยาการศึกษา ซึ่งเป้าหมายนี้เป็นความเชื่อที่ได้มาจากความต้องการของสังคมและผู้เรียน แล้วทำการวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน ผู้เรียน และเนื้อหาวิชา จากนั้นจึงกำหนดจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์และจัดโครงสร้างของหลักสูตรและนำหลักสูตรไปใช้ แล้วกำหนดจุดหมาย จุดประสงค์ของการเรียน เลือกยุทธวิธีการของการเรียนการสอน และเลือกวิธีการประเมินผลก่อนและหลังเรียน แล้วนำยุทธวิธีการจัดการเรียนการสอนไปใช้ ทำการประเมินผล การจัดการเรียนการสอนและประเมินผลหลักสูตร

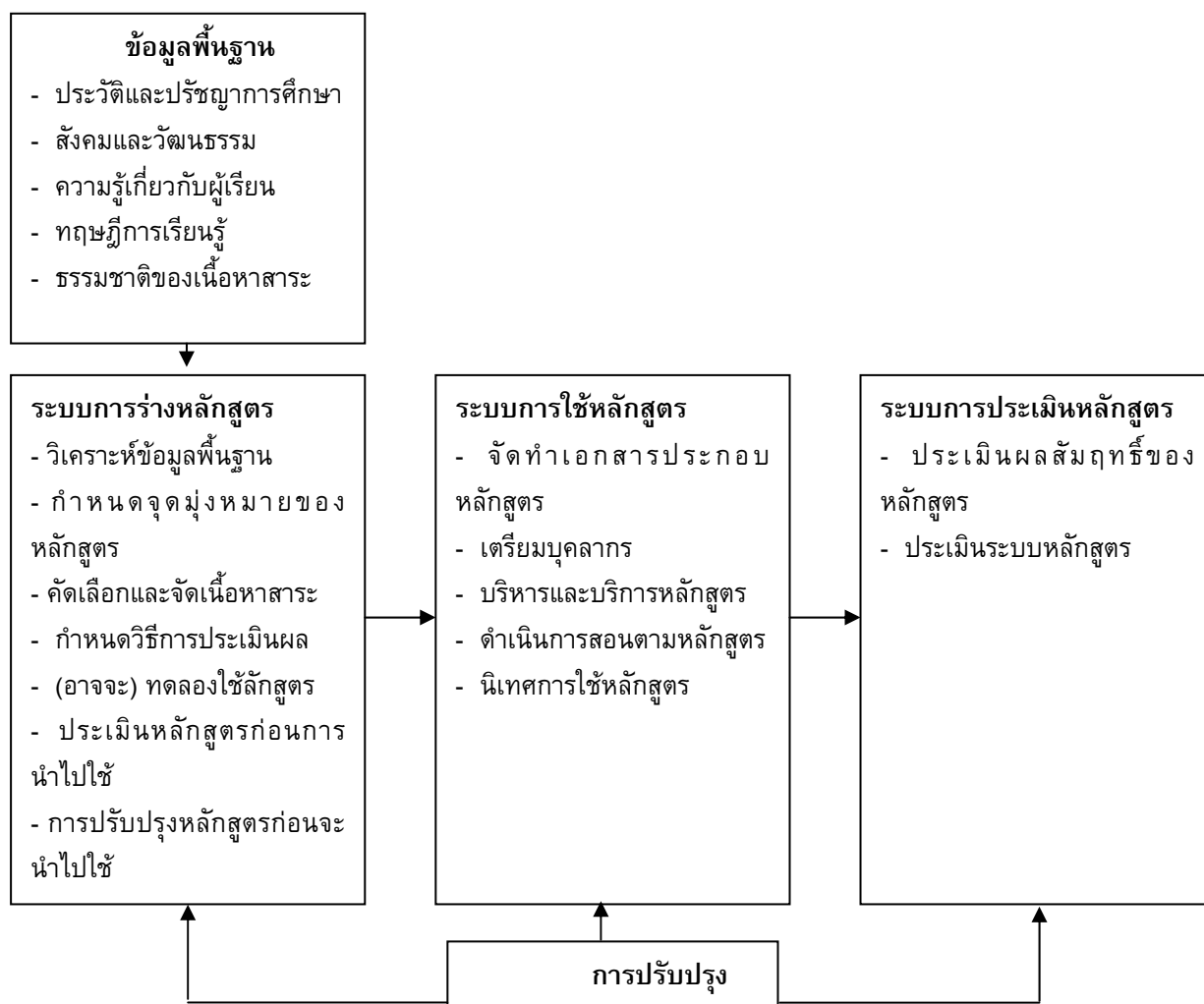
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา เสนอเป็นแผนภูมิได้ดังภาพประกอบ 5 (ขั้นตอนอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมเป็นขั้นตอนในการวางแผน, ขั้นตอนที่อยู่ในวงกลมเป็นขั้นตอนในการนำไปปฏิบัติ)

ภาพประกอบ 5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของโอลิวา (Oliva, 1992: 172)

3.2.6 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของสังัด อุทรานันท์

สังัด อุทรานันท์ (2532: 31 – 35) ได้สรุปสาระสำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้ การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย แต่โดยทั่วไปแล้วความหมายของการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร ดังนั้นจึงพบว่าในการพัฒนาหลักสูตรเริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตร การดำเนินการร่างหลักสูตร ซึ่งในส่วนของการดำเนินการร่างหลักสูตรนี้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพของสังคม การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหาสาระ และการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้ว และเมื่อได้ร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว เป็นขั้นของการนำเอาหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลที่ได้จากหลักสูตร และในขั้นตอนสุดท้ายมีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร จากกระบวนการต่างๆ ดังกล่าว สรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังภาพประกอบ 6

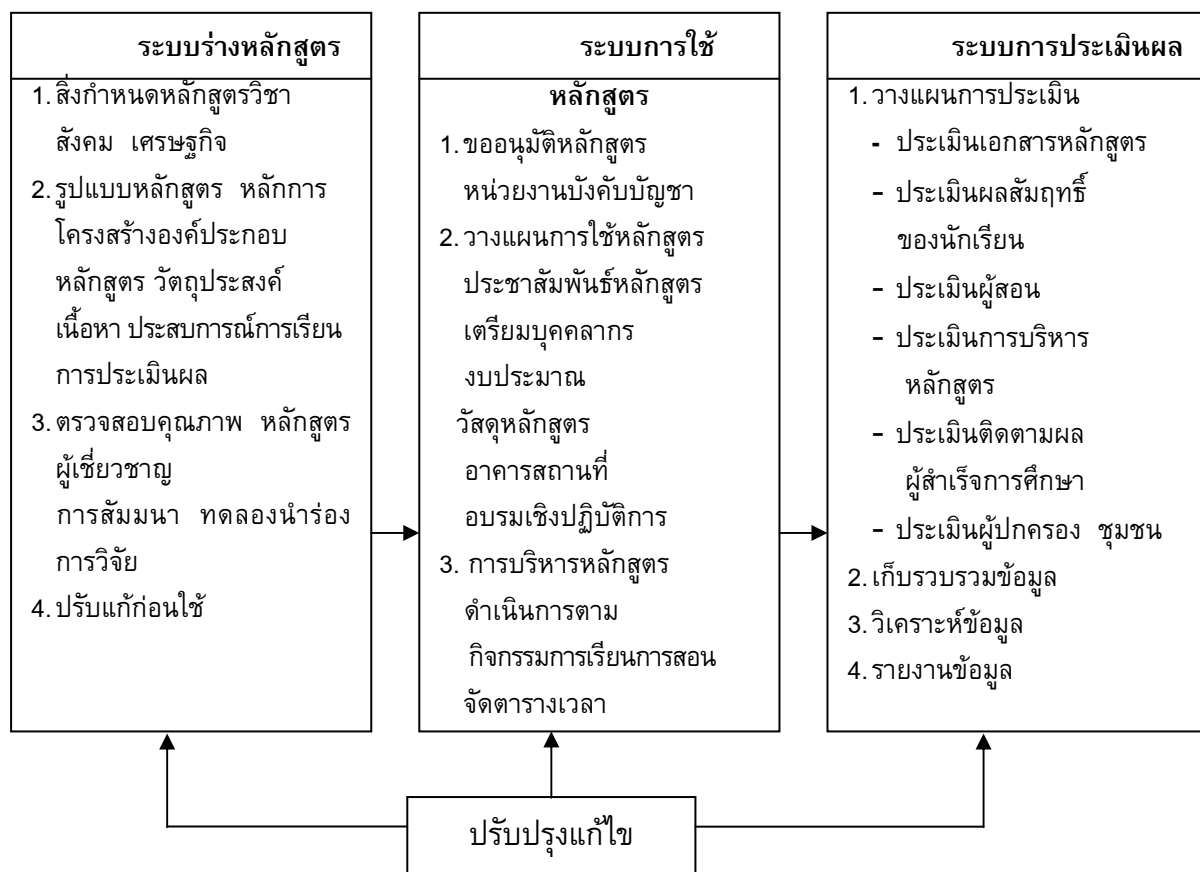

ภาพประกอบ 6 ระบบการพัฒนาหลักสูตรของสังัด อุทรานันท์ (สังัด อุทรานันท์. 2532: 35)

3.2.7 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของวิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2532) เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรซึ่งประกอบด้วยระบบที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้และระบบการประเมินหลักสูตร แต่ละระบบประกอบด้วยขั้นตอนย่อยต่างๆ ดังนี้ ระบบการร่างหลักสูตร การร่างหลักสูตรมีอยู่ 4 ขั้นตอน โดยเริ่มจากการกำหนดหลักสูตร คือการเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับหลักสูตร อาจเริ่มจากการทำการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหลายๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมเช่น ต้องการทราบสภาพความต้องการของสังคมในด้านการศึกษา ต้องการทราบสภาพการศึกษาในปัจจุบัน แนวโน้มของสังคมและความต้องการทางการศึกษาในอนาคต การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการกำหนดหลักสูตรประกอบไปด้วยสิ่งกำหนดทางวิชาการ สิ่งกำหนดทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ สิ่งกำหนดทางการเมือง หลังจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งที่กำหนดหลักสูตรแล้วก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการหรือหลักสูตรแบบแกนวิชา เป็นต้น รูปแบบหลักสูตรจะประกอบด้วยโครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้จะต้องตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อการศึกษาความเป็นไปได้พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร อาจจะใช้วิธีการประชุมสัมมนาหรือให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ช่วยพิจารณาการทดลองใช้หลักสูตรนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร และการปรับแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การปรับปรุงหลักสูตรต้องอาศัยการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจน อันจะเป็นการทำให้การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ ระบบการใช้หลักสูตร มีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การขออนุมัติหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้แล้วเสนอหน่วยงานบังคับบัญชาเพื่อให้ความเห็นชอบหลักการแล้วทำการวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตรซึ่งจะต้องคำนึงสิ่งต่างๆ ดังนี้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมงบประมาณ การเตรียมความพร้อมของบุคลากร วัสดุหลักสูตร บริการสนับสนุนและอาคารสถานที่ ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษา การประเมินผลและการติดตามการใช้หลักสูตร แล้วดำเนินการใช้หลักสูตรหรือบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ว่าเป็นศาสตร์นั้นหมายถึงการวางแผนการใช้อย่างมีระบบและใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริม ส่วนที่ว่าเป็นศิลป์นั้นหมายถึง ผู้ใช้ในที่นี้รวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน จะมีบทบาทมากในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ดังที่กล่าวว่า หลักสูตรใหม่นั้นก็ไม่ได้มีความหมายและไม่ได้ผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง และระบบการประเมินหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตรการประเมินหลักสูตรหรือกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยเริ่มจากการวางแผนประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าการประเมินหลักสูตรในส่วนใดบ้าง เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินการสอนของ

ผู้สอน ประเมินการบริหารหลักสูตรของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลการศึกษาสำเร็จ และการประเมินการยอมรับหลักสูตรจากผู้ปกครองหรือชุมชนเหล่านี้ เป็นต้น แล้วเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น จากนั้นทำการรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วโดยใช้การตีความ อธิบาย ลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น เพื่อนำข้อค้นพบจากการรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่างๆ ของหลักสูตร ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2532: 23)

3.3 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2526 สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน มีสุขภาพจิตดี มีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่งดงาม ชื่นชมและแสดงออกทางดนตรี การเคลื่อนไหว รักการออกกำลังกาย ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาที่เหมาะสมวัย มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็ก มีอายุถึงวัยนั้นๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 - 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสมขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มความสามารถ และศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 – 5 ปี มีดังนี้

เด็กอายุ 3 ปี พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กสามารถกระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ และใช้กรรไกรมือเดียวได้ ส่วนด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กสามารถแสดงอารมณ์ตามความรู้สึก ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้รับคำชม กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดน้อยลง สำหรับด้านสังคม เด็กสามารถรับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น) เล่นสมมติได้ รู้จักรอคอย และพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เด็กสามารถสำรวจสิ่งต่างๆ ที่เหมือนกันและต่างกันได้ บอกชื่อของตนเองได้ ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้นๆ ได้ สนใจนิทานและเรื่องราวต่างๆ ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองง่ายๆ และแสดงท่าทางเลียนแบบได้ รู้จักใช้คำถาม “อะไร” สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย ๆ และอยากรู้ อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว

เด็กอายุ 4 ปี พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กสามารถกระโดดขาเดียวอยู่กับที่ที่ได้รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง เดินขึ้น ลงบันไดสลับเท้าได้ เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ กระดาษกระเจิงไม่ชอบอยู่เฉย ด้านอารมณ์และจิตใจ แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์ เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถ และผลงานของตนเองและผู้อื่น ชอบท้าทายผู้ใหญ่ ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ พัฒนาการด้านสังคมสามารถแต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง เล่นร่วมกับคนอื่นได้ รอคอยตามลำดับก่อน - หลัง แบ่งของให้คนอื่น เก็บของเล่นเข้าที่ได้อีก และพัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กสามารถจำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้ พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองหลังจากได้รับคำชี้แนะ สนทนาโต้ตอบ เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น รู้จักใช้คำถาม “ทำไม”

เด็กอายุ 5 ปี พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กสามารถกระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้ รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง เดินขึ้น ลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ ตัดกระดาษตามแนวโค้งที่กำหนด ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ ยึดตัว คล่องแคล่ว พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กสามารถแสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง พัฒนาการด้านสังคม สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ พบผู้ใหญ่ รู้จักไหว้ ทำความเคารพ รู้จักขอบคุณเมื่อรับของจากผู้ใหญ่ และรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย พัฒนาการด้านสติปัญญา เด็กสามารถบอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนก และจัดหมวดหมู่สิ่งของได้ บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้ พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง สนทนาโต้ตอบ เล่าเป็นเรื่องราวได้ สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่ รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” “อย่างไร” เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม นับปากเปล่าได้ถึง 20

ระยะเวลาเรียน

ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1 – 3 ปี การศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิด หรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหาการท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบ บูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สาระการเรียนรู้ กำหนดเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) ประสบการณ์สำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทาง ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่ การทรงตัว และการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การเคลื่อนไหวอยู่กับที่และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์ การเล่นเครื่องเล่นสนาม เป็นต้น การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก เช่น การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส การเขียนภาพและการเล่นสี การปั้นและประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ด้วยดินเหนียว ดินน้ำมัน แท่งไม้ เศษวัสดุ ฯลฯ การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน เป็นต้น การรักษาสุขภาพ การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย และการรักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ดนตรี เช่น การแสดงปฏิกิริยา ตอบสนองเสียงดนตรี การเล่นเครื่องดนตรีง่ายๆ เช่น เครื่องดนตรีประเภทเคาะ ประเภทตี ฯลฯ การร้องเพลง เป็นต้น สุนทรีภาพ เช่น การชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับ เรื่องตลก ขำขัน และเรื่องราว เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่างๆ การเล่น เช่น การเล่นอิสระ การเล่น รายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เป็นต้น คุณธรรม จริยธรรม เช่น การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ เป็นต้น ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้าน สังคม เช่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการ ของ ตนเองและผู้อื่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น การแก้ปัญหาในการเล่น การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย เป็นต้น ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริม พัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่ การคิด เช่น การรู้จักสิ่งต่างๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดม กลิ่น การเลียนแบบการกระทำและเสียงต่างๆ การเชื่อมโยง ภาพถ่าย และรูปแบบต่างๆ กับสิ่งของ หรือสถานที่จริง การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และผลงาน การแสดงความคิด สร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุ ต่างๆ เป็นต้น การใช้ภาษา เช่น การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด การพูดกับ ผู้อื่นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง หรือเล่าเรื่องราว เกี่ยวกับตนเอง การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน การเขียนใน หลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนชื่อตนเอง การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อ เด็ก อ่านภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน/เรื่องราวที่สนใจ เป็นต้น การสังเกต การจำแนก และ การเปรียบเทียบ เช่น การสำรวจและอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่างๆ การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม การเปรียบเทียบ เช่น ยาว - สั้น ขรุขระ - เรียบ ฯลฯ การเรียงลำดับ การคาดคะเน

การตั้งสมมติฐาน การทดลอง การสืบค้นข้อมูลและการใช้หรืออธิบายสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เป็นต้น จำนวน เช่น การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน การนับสิ่งต่างๆ การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณ เป็นต้น มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) เช่น การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุและการเทออก การสังเกตสิ่งต่างๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่างๆ กัน การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่างๆ การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย และรูปภาพ เป็นต้น เวลา เช่น การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำโดยสัญญาณ การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ ฯลฯ การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู เป็นต้น 2) สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริง สารที่เด็กอายุ 3 – 5 ปี ควรเรียนรู้ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่างหน้าตา รู้จักอวัยวะต่างๆ วิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรได้มีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราว เกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องหรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่างๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ และการสื่อสารต่างๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการและแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. หลักการจัดประสบการณ์

จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและผลผลิต จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะ และสาระการเรียนรู้ ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กคนอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้อาณาเขตล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน รวมทั้งมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็กที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้อำนาจการไว้ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ และจัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคลแล้วนำมาไตร่ตรองและใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็ก 3 – 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที เป็นกิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ และกิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่ต้องเหนื่อยเกินไป

ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน

การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องให้ครอบคลุมด้านการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรม โดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่น

เกมต่อภอวฟ ผีก็ช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่างๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน

มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรม ให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทดลอง ศึกษาสถานศึกษาที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ และการส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้ในการเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่างๆ เช่น แท่งไม้รูปทรงต่างๆ ฯลฯ

การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 - 5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณา ปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก การประเมินพัฒนาการของเด็กให้ครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน เป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

และประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3 - 5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

3.4 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัย

แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตร กำหนดขึ้นจากจุดมุ่งหมายเฉพาะกลุ่มที่จะปฏิบัติการ อย่างเป็นอย่างหนึ่ง ตามกระบวนการทางการศึกษาในระยะเวลาอันสั้นเพื่อสนองจุดหมายนั้น ซึ่งจะแตกต่างจากความมุ่งหมายหรือจุดหมายของหลักสูตรระบบการศึกษาที่กำหนดขึ้นในระดับนโยบาย หรือระดับการศึกษาต่างๆ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการผสมผสานของแนวคิดของหลักสูตรบางประเภท หลักสูตรแบบกิจกรรมที่มีจุดเด่นเฉพาะเรื่อง เช่น ความต้องการและปัญหาของชีวิตที่เกิดขึ้น ดำเนินการจัด ประสบการณ์เรียนรู้โดยกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหลัก เนื้อหา ทักษะ ประสบการณ์ที่นำมาใช้ มุ่งตอบสนองปัญหาและความต้องการนั้น กระบวนการแก้ปัญหาที่มีความสำคัญว่าเนื้อหาที่ได้รับ และการวัดผลมุ่งดูความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากกว่าวิธีการจดจำ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่น สามารถปรับ เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมหรือตัดทอนเนื้อหาประสบการณ์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับ ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน กลุ่มสนใจ หรือชุมชนต่างๆ ดังนั้นการร่างหลักสูตรแบบนี้มีผู้ ร่างจึงไม่ควรไปยึดติดกับรูปแบบของเนื้อหาหลักสูตร ความต้องการของผู้ร่างเป็นอันขาด เพราะจะ ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างจากผู้สร้างหลักสูตรโดยตรง และเน้นใน เรื่องของกระบวนการกลุ่ม มนุษย์สัมพันธ์การสร้างเจตคติและการลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนจะได้อยู่ ร่วมกันในสถานที่ใกล้เคียงหรือในสถานการณ์ที่เป็นจริงมีโอกาสในการฝึกฝนทักษะต่างๆ ทาง สังคม การแก้ปัญหา การอยู่ร่วมกัน วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเข้าใจและเกิดแนวคิด มีเจตคติที่ดีต่อ การดำเนินชีวิต แบบคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ ที่สำคัญมีรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงและกำหนด เป้าหมายของหลักสูตรที่ชัดเจนและมุ่งแก้ไขปัญหา ข้ออุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยใช้กระบวนการ ศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาเหล่านี้ ซึ่งแตกต่างไปจากหลักสูตรของแต่ละระดับ การศึกษาที่มุ่งในเรื่องการเตรียมคน การสร้างวิชาชีพความมั่นคง และอื่นๆ หลักสูตรเกิดขึ้นจาก กลุ่มคนไม่มากนัก ผู้ร่างหลักสูตรสามารถใช้เวลาในการร่วมประชุมวางแผนแสดงความคิดเห็น ในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมทันกับเหตุการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากหลักสูตรอื่นๆ ที่ใช้ผู้สร้างหลักสูตรจำนวนมาก ระยะเวลาที่ยาวนาน เนื้อหาครอบคลุมกว้างขวางในหลายๆ ด้าน มุ่งส่งเสริมความคิด ความต้องการของนักการศึกษาที่มุ่งนำแนวความคิดทฤษฎีทางการศึกษา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างและปรับในกระบวนการคิดแล้วนำไปสู่การปฏิบัติจริงที่เห็นผลได้ ทันที

โครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วยชื่อของหลักสูตรควรมีลักษณะชัดเจนตรงกับปัญหา หน่วยงานที่จะนำหลักสูตรไปใช้ตามที่กำหนดไว้ ลักษณะและสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นข้อมูลที่เป็นสภาพความเป็นอยู่ของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติตนในลักษณะของสังคมวิทยา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ค่านิยม กฎเกณฑ์ ข้อควรพึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น ปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ควรระบุหรือกำหนดชัดเจนออกมาให้ได้โดยที่ปัญหาและความต้องการเหล่านั้น การศึกษาสามารถแก้ไขตอบสนองได้ หลักการหรือเป้าหมายของกลุ่ม เป็นแนวคิดความต้องการของกลุ่มผู้ร่างหลักสูตรว่า มีเจตนารมณ์เพื่ออะไรเป็นสำคัญ หลักการหรืออุดมคติของหลักสูตร เป็นแนวคิดที่หวังที่พึงประสงค์ทางการศึกษา แต่กำหนดชัดเจนว่าต้องการให้เกิดอะไร ความเปลี่ยนแปลงที่ได้รับจากการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร หลักสูตรนี้ร่างขึ้นเพื่อผู้เรียนหรือชุมชนนั้นสามารถพัฒนาคุณภาพในเรื่องใดเฉพาะด้าน จุดมุ่งหมายทั่วไป เป็นการนำหลักการ อุดมคติ เป้าหมายทั้งของกลุ่มผู้ร่างและหลักสูตรมากำหนดให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่เป็นรูปธรรมกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการเตรียมสิ่งต่างๆ ให้ครบถ้วน สถานภาพของผู้เรียน วัย อายุ เพศ จำนวน ซึ่งจะต้องทราบรายละเอียดก่อนการสร้างหลักสูตรครั้งนี้ผู้ใช้ได้แก่ใคร ระดับอายุเท่าไร มีจำนวนมากน้อยเพียงใดเพื่อจะได้จัดเตรียมเนื้อหา ประสบการณ์ กิจกรรม สื่อการสอน ให้มีขนาดเหมาะสมและพอเพียงกับจำนวนที่มีอยู่ และยังเป็นส่วนที่ทำให้ผู้ร่างหลักสูตรได้ตระหนักเป็นความสำคัญของการเตรียมความเข้าใจเกี่ยวกับผู้เรียนบางด้านเพิ่มเติม เช่น การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมแสดงออกของเด็กในแหล่งชุมชนแออัดที่จะนำหลักสูตรนี้ไปใช้ เป็นต้น เวลาเรียน จำนวนวัน กำหนดเวลาจำนวนชั่วโมง ควรให้เหมาะสมกับระยะเวลาความสนใจ ปัญหา และความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับผู้ร่างเป็นสำคัญ โครงสร้างของเนื้อหา การจัดเนื้อหา ประสบการณ์ต่างๆ ผู้ร่างหลักสูตรต้องไม่นำเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับมาใช้เป็นอันขาด เช่น การสอนคณิตศาสตร์ในกลุ่มวิชาจะกลายมาเป็นหัวข้อประสบการณ์ความรู้เฉพาะด้าน ซึ่งล้วนแล้วแต่เบ็ดเสร็จจบสิ้นในระยะเวลาอันสั้น โดยที่ประสบการณ์ที่จัดนั้นต้องคำนึงถึงปัญหาและความต้องการ ความน่าสนใจ การแก้ไขปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติจริงได้เป็นที่สำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอน เน้นกระบวนการคิด การอภิปรายการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริงหรือจำลอง การฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน การศึกษานอกสถานที่และอื่นๆ ซึ่งกิจกรรมที่จัดนั้นควรเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างไปจากที่สอนในห้องเรียนตามปกติ สื่อการเรียน ควรใช้วัสดุ สิ่งของ เครื่องใช้ เศษวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นเบื้องต้น ควรคำนึงถึงความปลอดภัย น่าสนใจ และการใช้ประโยชน์ได้จริงๆ เป็นสำคัญ และการวัดและประเมินผล มิได้วัดที่แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสำคัญ แต่วิธีการที่นำมาใช้อาจจะเป็นการสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ร่างควรจะได้มีการประเมินผลหลักสูตรเพื่อหาข้อปรับปรุงข้อดีข้อเสียและวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการเตรียมปฏิบัติงานว่าควรจะมีตารางเรื่องใดอาทิ กติกาข้อกำหนดของการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้ร่างหลักสูตร การจัดเตรียมสิ่งของที่จำเป็นบางประเภท หมายกำหนดการที่จำเป็น การติดต่อประสานงานกับผู้นำการศึกษา ผู้นำท้องถิ่น ข้อสังเกตที่ทุกคนควรรับทราบ เป็นต้น จากแนวคิดรูปแบบและกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่ได้กล่าว

มาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ขั้นแรกเป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการของชุมชนอันจะนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตร ข้อมูลที่รวบรวมมานั้นจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน สังคมและวัฒนธรรม ค่านิยมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่สอง เป็นการร่างโครงสร้างหลักสูตร อันประกอบไปด้วยเป้าหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประสบการณ์ วิธีการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดการประเมินผลการเรียน และขั้นตอนที่สาม เป็นการตรวจสอบความเป็นไปได้ของหลักสูตร ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้น มีประสิทธิภาพเพียงใด เป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งหรือไม่ การตรวจสอบนี้อาจกระทำโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ หรือการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริงๆ

3.5 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

มนุษย์ได้อาศัยความรู้ความสามารถจัดการกับระบบนิเวศที่ตนเองดำรงชีวิตอยู่ ความรู้ความสามารถนี้เรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (ในพจนานุกรมบัณฑิตยสถาน. 2535: 679) ภูมิปัญญาของมนุษย์ได้มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างต่อเนื่องอย่างไม่ขาดสาย และเชื่อมโยงกันทุกระบบสาขา (“ภูมิปัญญาไทย”. 2541: 16) ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ เช่น ธวัช ปุณโณทก (2531: 40) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และประสบการณ์ที่สืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม หรือประสบการณ์ด้วยตนเองซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่สะสมต่อกันมา ส่วนประเวศ วะสี (2534: 21) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียนมา แต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การศึกษาและวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกันหมด สำหรับรัตน์ บัณฑิต (2535: 7) และสามารถ จันทรสุรีย์ (2534: 9) มีความเห็นว่าภูมิปัญญา (wisdom) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) เป็นพื้นฐานความรู้ของชาวบ้านเพื่อใช้เรียกแทนกระบวนทัศน์ (Paradigm) ที่มีต่อตนเอง (ชีวทัศน์) และสิ่งแวดล้อม (โลกทัศน์) ที่ชาวบ้านได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำนองเดียวกับกรมวิชาการ (2539: 3) ได้กล่าวถึงความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า เป็นความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตโดยได้รับการถ่ายทอด และกลั่นกรองเป็นระยะเวลายาวนาน นอกจากนี้นิคม มุสิกคามะ และคณะ (2542: 161) ยังกล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ ความสามารถ และสติปัญญาในการแก้ปัญหาและวิกฤตการณ์ในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของคนเผ่าต่าง ที่คิดค้น ปรับปรุง สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากบรรพชนในอดีตมายังพวกเราในปัจจุบัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นความรู้ ความสามารถและทักษะของคนในท้องถิ่นซึ่งอาจมีความแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่สั่งสมประสบการณ์เรียนรู้ปรุงแต่ง เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตอย่างเหมาะสม และสืบทอดต่อกันมาอย่างไม่ขาดสาย

3.6 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ความสามารถ และทักษะของคนในท้องถิ่นที่ได้สั่งสม ประองต์สืบทอดกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ในการดำเนินวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เป็นหนึ่งในหลายกรณี que แสดงถึงศักยภาพของชาวบ้านในการปรับใช้วัฒนธรรม ด้วยจิตวิญญาณ ความเป็นคน ที่มีอุดมการณ์เป็นอำนาจและวิธีคิด ในการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมและการจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติ จนเป็นเอกลักษณ์ในสังคมหมู่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึง เป็นระบบหนึ่งของวัฒนธรรม และเป็นแก่นของชุมชนที่จรรโลงให้ชาติอยู่รอด (ศักดิ์ชัย เกียรติวนาคินทร์. 2542: 2; สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. 2535: 23) ซึ่งในเรื่องความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ได้มี หน่วยงาน และนักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 9 - 11) ได้สรุปความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย สามารถประยุกต์คำสอนทางศาสนาเข้ากับวิถี ชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และช่วย เปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมกับยุคสมัย ส่วนพลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (2541: 28) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นมรดกของสังคมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาเป็นระยะเวลานาน กระทั่งให้เกิดรัฐ เกิดระบบโครงสร้างแนวทางการดำเนินชีวิต และวิธีคิดแบบคนไทยเมื่อเกิดปัญหาขึ้น มักแก้ไขด้วยการกลับไปใช้ความรู้เดิม สำหรับสำเนียง สร้อยนาคพงษ์ (2535: 3) ถือว่าภูมิปัญญา เป็นทุนทางสังคมที่ชี้แนะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นสมบัติอันมีค่าของ มนุษย์ทุกหมู่เหล่า นอกจากนี้พิทยา สายหู (2534: 27) มีความคิดว่าภูมิปัญญาช่วยจำแนกให้เห็นถึง ความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ กล่าวคือมนุษย์มีการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ที่ตนสร้างขึ้นใหม่ได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ ได้ช่วยเสริมสร้างความรัก ความสามัคคีแก่คนในชุมชน และช่วย เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม กับยุคสมัย

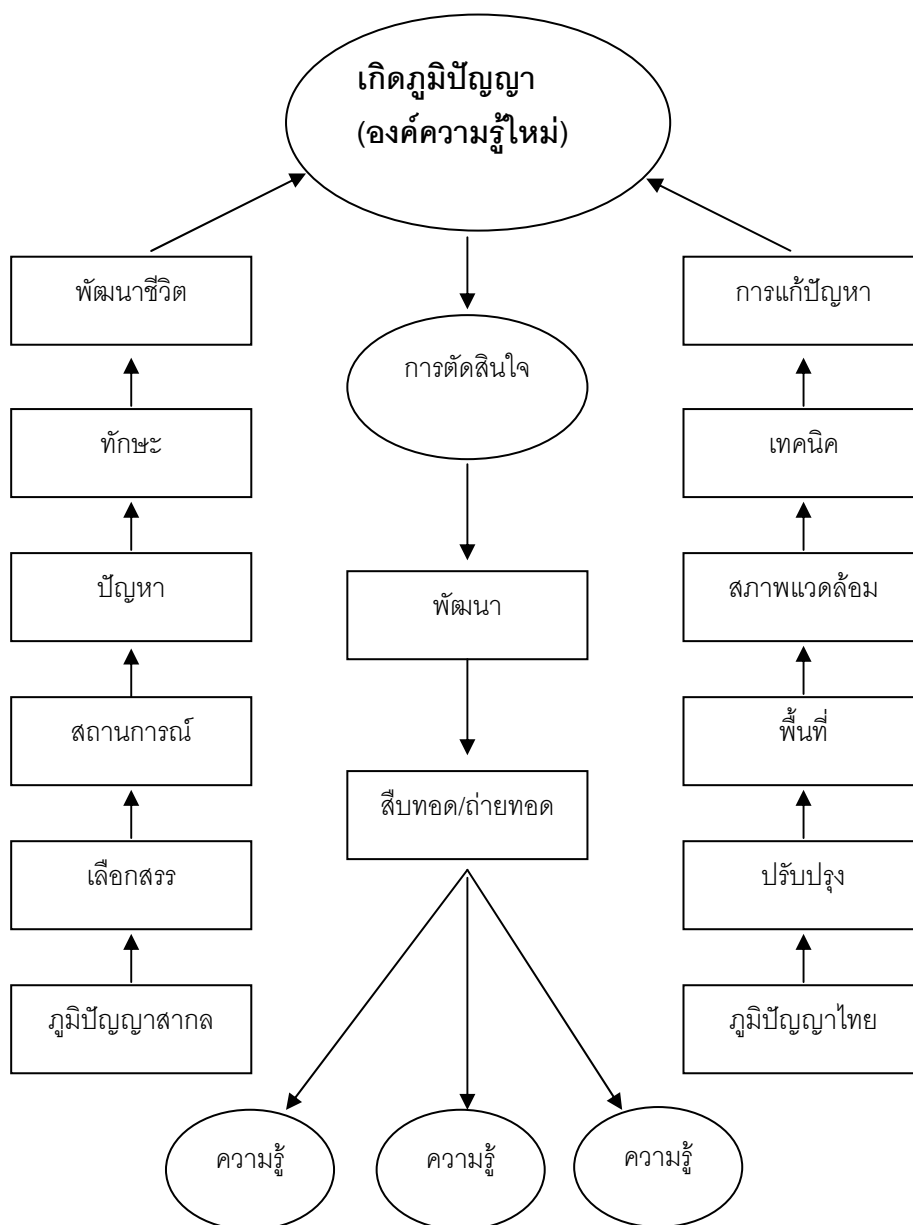
3.7 การเกิดและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเกิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา มีกระบวนการเกิดจากการใช้ความเพียรพยายามกับความคิดสร้างสรรค์ จากพื้นฐานของวัฒนธรรม และจิตวิญญาณ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ตามองค์ประกอบของความ หลากหลายทางด้านชีวภาพในระบบนิเวศชุดหนึ่ง ๆ กลั่นกรอง เลือกรสร พัฒนาปรับปรุงองค์ความรู้ เหล่านั้นจนเกิดเป็นทักษะและความชำนาญเพื่อให้สามารถแก้ไขปรับปรุงพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นและได้ พัฒนาสืบทอดต่อมาอย่างไม่มีจบสิ้น ดังปรากฏในรูปของกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบเป็นลายลักษณ์ อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด เป็นสำคัญ เช่น ถ้าเป็นการถ่ายทอดให้แก่เด็กจะใช้กิจกรรมการถ่ายทอดง่ายไม่ซับซ้อน อาจใช้

วิธีการเล่นนิทาน การลองทำ การเล่นปริศนาคำทาย ฯลฯ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ อาจใช้วิธีการบอกเล่าโดยตรง หรือผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ เช่น ในภาคกลางมีการเล่นลิเก ลำตัด ฯลฯ ภาคใต้มีการเล่นโนราห์ หนังตะลุง ภาคเหนือมีการเล่นคำซอ ฯลฯ และของภาคอีสานมีกลอนลำ คำผญา ฯลฯ ซึ่งในเนื้อหาของคำร้องเหล่านั้นจะสอดแทรกคติธรรม และเนื้อหาต่างๆ เอาไว้ เช่น การประกอบอาชีพ การเมืองการปกครองไว้เป็นต้น (สำเนียง สร้อยนาคนพงษ์. 2535: 23; สามารถ จันทรสุรีย์. 2534: 13; ยศ สันตสมบัติ. 2541: 20) สำหรับสุขสันต์ พ่วงกลัด (2539: บทคัดย่อ) ได้สรุปผลเกี่ยวกับกระบวนการทางภูมิปัญญาทางด้านดนตรีเกิดจากพื้นฐานทางชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดจากครูดนตรี และคุณลักษณะเฉพาะตัว ได้แก่ความเป็นเลิศ (Gifted) และความถนัดเฉพาะทาง (Talented)

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 16 - 17) ได้สรุปว่า กระบวนการเกิดและปัจจัยที่มีทำให้เกิดภูมิปัญญาไทย คือ 1) ความรู้เดิม และประสบการณ์ความรู้ใหม่ 2) การสั่งสมสืบทอด 3) ประสบการณ์ 4) รากฐานทางพุทธศาสนาและความเชื่อ ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 แสดงกระบวนการเกิดและการสืบทอดภูมิปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541: 16)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิได้เกิดมาลอยๆ แต่ได้เกิดมาจากความพยายามที่ตระหนักถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ที่ต้องการจะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจจึงค้นคิดวิธีการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติภายใต้กรอบทางศรัทธา ความเชื่อและบริบททางระบบนิเวศตามยุคสมัย

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลาย ๆ อย่างได้สะท้อนออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมในการดำเนินชีวิต เช่น ทางด้านอาหาร ทางด้านการแต่งกาย ทางด้านที่อยู่อาศัย ทางด้านสุขภาพอนามัยและทางด้านความคิดความเชื่อที่แสดงออกทางพิธีกรรม หรือขนบธรรมเนียมและประเพณี (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. 2543: 2549)

การกล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึงระบบของวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย เพราะภูมิปัญญาเป็นระบบหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ประกอบด้วยระบบของคุณค่าทางสังคมที่เกี่ยวกับศีลธรรม และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ระบบภูมิปัญญาเป็นระบบหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ประกอบด้วยระบบของคุณค่าทางสังคมที่เกี่ยวกับศีลธรรม และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ ระบบภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติและระบบอุดมการณ์อำนาจศักดิ์ สิทธิความเป็นมนุษย์ (ศักดิ์ชัย เกียรติธนาสินทร์. 2542: 2) สอดคล้องกับ สามารถ จันทรสุรีย์ (2534: 10) ได้อธิบายลักษณะของภูมิปัญญาใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นนามธรรม และลักษณะที่เป็นรูปธรรม ลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ดนตรี การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ และอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและสะท้อนออกมาเป็นกระบวนการทัศน์ใน 3 ประการ คือ ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างคนกับโลกสิ่งแวดล้อม สัตว์ พืชธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย ส่วนสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (กรมวิชาการ. 2542: 11; อ้างอิงจาก สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2534) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญา ว่าภูมิปัญญา เป็นความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว

เป็นความเชื่อของสังคมโดยอาจยังไม่มีข้อมูลพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรกสวรรค์ ตายแล้วไปไหน เป็นต้น ภูมิปัญญา คือความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือขนบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่างๆ ในครอบครัวจนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับว่าเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน สำหรับประเวศ วะสี (2536: 23) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ คือ มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์ มีการบูรณาการสูง มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง และเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัฒนธรรมในทำนองเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 17 - 18) ได้สรุปลักษณะของภูมิปัญญาไทยไว้ 7 ประการ คือ เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) แสดงถึงความสัมพันธ์

ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวม หรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาไทยเป็นแกนหลัก หรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาทางสังคมตลอดเวลา

จากการศึกษาสรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะเป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุ และการกระทำทั้งหลาย และลักษณะเป็นนามธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา และการป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสุขให้กับชีวิต

3.8 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยศ สันตสมบัติ (2542: 51 - 56) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะจำเพาะของแต่ละท้องถิ่น และมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นกับด้านวิทยาศาสตร์ ในแง่ที่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นจากการศึกษาเชิงประจักษ์ ผ่านการพิสูจน์การทดลองคัดสรรปรับปรุงและพัฒนาความคิดมาอย่างไม่เป็นระบบ โดยมีอาจแยกส่วนต่างๆ ออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด แต่ถ้าแยกเพื่อการวิเคราะห์จะแยกได้เป็น 4 ด้าน คือ 1) ความรู้ในเรื่องของอาหารและยา เป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่สุดเพราะในระบบนิเวศชุดหนึ่งมนุษย์จะรู้ว่ามิพืชผักใดบ้างที่กินได้ อะไรกินไม่ได้ พืชและสัตว์แต่ละชนิดมีคุณและโทษอย่างไร ในบรรดาพืชที่กินได้นั้น ควรกินส่วนใด กินอย่างไร พืชชนิดใดเป็นยาแก้โรคอะไร อย่างไร ในบรรดาพืชที่กินได้นั้น ควรกินส่วนใด กินอย่างไร พืชชนิดใดเป็นยาแก้โรคอะไร เป็นต้น โดยปกติแล้วผู้หญิงมักมีบทบาทสำคัญในการหาอาหารและยาเพื่อบรรเทาอาการป่วยเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ความรู้เรื่องอาหารและยามักจะได้รับการถ่ายทอดจากยายไปสู่แม่ นอกจากนั้นบุคคลพิเศษบางคน เช่น หมอสมุนไพร คนทรง หัวหน้าผู้ประกอบพิธีกรรม อาจมีความรู้พิเศษเกี่ยวกับคุณสมบัติและฤทธิ์ทางยาของพืชสมุนไพรบางชนิด อีกทั้งมีความรู้ในเรื่องเวทย์มนต์คาถา และเทคนิควิธีในการรักษาพยาบาล ซึ่งมีการใช้พืชสมุนไพรและคาถาร่วมกัน 2) ความรู้ในเรื่องของระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากร เป็นองค์ความรู้ที่ซับซ้อนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากความรู้ทางเทคนิคในด้านอาหารและยา ดังเช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการจัดการระบบการผลิต วิธีการคัดเลือกผืนป่าเพื่อตัดฟันโค่นเผา การพิจารณาคุณสมบัติของดิน การคัดเลือกและเก็บรักษาสายพันธุ์พืชที่สำคัญๆ เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่ว ผัก พริก และพืชอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างระบบการจัดการน้ำ เช่น เทคนิคการทำเหมืองฝาย การทดน้ำ และการควบคุมน้ำ องค์ความรู้เกี่ยวกับการจำแนกประเภทที่ดินและผืนป่า โดยพิจารณาว่าดินประเภทใดเหมาะสมกับการปลูกพืชชนิดใด การจำแนกป่าออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมและองค์กรเพื่อการจัดการการผลิตและดูแลร่วมกัน เช่น การจัดตั้งกลุ่มเหมือง ฝาย เพื่อดูแลน้ำ กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงานเพื่อจัดการผลิต คณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อดูแลควบคุมการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาป่า เป็นต้น 3) ความรู้เป็นความเชื่อ พิธีกรรม

จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติ การสร้างระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรของชุมชนทำให้เกิดความจำเป็นในการออกกฎระเบียบเพื่อใช้เป็นแบบแผนและบรรทัดฐานร่วมกันของชุมชน โดยปกติแล้วการแสดงอำนาจของชุมชนในการตรากฎระเบียบต่างๆ มักออกมาในรูปของความเชื่อ พิธีกรรม และจารีตประเพณี เช่น ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่าก่อให้เกิดการใช้ป่าอย่างยำเกรง พิธีกรรมและความเชื่อจึงเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเพื่อการจัดการกับการผลิต และการจัดการทรัพยากร โดยการเสริมสร้างความผูกพันทางศีลธรรมและการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนกับป่า ด้วยเหตุนี้ เราจึงพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จะมีกฎระเบียบ จารีตประเพณี วิถีปฏิบัติ ตลอดจนความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป 4) ความรู้ที่เป็นวิถีคิด ที่แสดงออกในรูปของระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชน ที่ผ่านกาลเวลาหลายชั่วอายุคนจนตกผลึกกลายเป็นวิถีคิดและการแสดงออกในรูประบบคุณค่าของวัฒนธรรม ยังผลให้วิถีคิดซึ่งผ่านการพัฒนามาจากความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนกับธรรมชาติ เป็นวิถีคิดที่มีระบบ มีหลักการเหตุผล ไม่ว่าจะมองวิถีคิดในลักษณะวิถีคิดของชาวบ้าน ทำให้เห็นความเชื่อบางประการที่สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ ความเชื่อนี้เป็นพื้นฐานของกฎระเบียบ และจารีตประเพณีต่างๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ใหม่ตามสภาพแวดล้อม เช่น การนำเอาความเชื่อทางศาสนามาเป็นพิธีกรรมการบวชต้นไม้ การนำเอาความเชื่อเรื่องผีขุนน้ำมาเป็นพลังการต่อต้านสัมปทานไม้ เป็นต้น

ส่วนอังกูล สมคะเนย์ (กรมวิชาการ. 2539: 6; อ้างอิงจาก อังกูล สมคะเนย์. 2535) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) เรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้โดยคติ ความคิด ความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ของคนในอดีตเกิดจากลัทธิทางศาสนาและความผูกพันกับธรรมชาติ ซึ่งเห็นได้จากการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบันตามภูมิภาคต่างๆ เช่น ชุมชนภูเขาคือมีความเชื่อในเรื่องของผีป่า เจ้าเขา เทพารักษ์ ผู้อยู่ในที่ราบก็มีความเชื่อในเรื่องของพระภูมิเจ้าที่ พระภูมินา การสืบทอด การให้ความเคารพแม่โพสพ ผู้ที่อยู่ตามแม่น้ำ ริมทะเล มักจะเชื่อในเรื่องของแม่ย่านางเรือ เป็นต้น 2) ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมและประเพณี ซึ่งเป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากความคิดของชาวบ้าน ที่แสดงให้เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิตที่สงบสุขและความเป็นระเบียบของชุมชนท้องถิ่น 3) การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นในอดีตวิถีชีวิตของคนไทยมีความเป็นอยู่โดยอาศัยธรรมชาติ มีอาชีพทางการเกษตรเพื่อมีอยู่มีกินมากกว่าที่จะทำเพื่อความมั่งมี ความร่ำรวย จึงไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมาเป็นตัวกำหนดในการผลิต แต่ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนไปมาก เนื่องมาจากแผนการพัฒนาประเทศทำให้มีระบบการผลิตแตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือระบบการผลิตผูกติดกับระบบธุรกิจ เมื่อระบบธุรกิจล้มเหลว บุคคล กลุ่มได้นำแนวคิดการพึ่งพาตนเอง พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และอาศัยความสมดุลทางธรรมชาติมาแก้ปัญหาเพื่อให้สามารถยืนหยัดต่อสู้กับความล้มเหลวได้ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้รับการยกย่องว่า เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน 4) แนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีชาวบ้าน ซึ่งเริ่มเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคม

อุตสาหกรรม ตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทำให้การดำเนินชีวิตค่อยๆ เปลี่ยนจากสภาพพอกินพอใช้ไปสู่การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงได้นำความรู้และหลักการที่เคยปฏิบัติมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตหรือประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและชุมชน ทำให้ภูมิปัญญาอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตัวเองและช่วยเหลือสังคม

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535: 78) ได้แบ่งไว้ 5 หมวด ดังนี้ หมวดที่ 1 หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา หมายถึง แบบอย่างปฏิบัติต่อกันมาเกี่ยวกับคติ ความเชื่อ ปรัชญา ศาสนา ลัทธิ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ กฎหมาย ธรรมเนียมการปกครอง การศึกษาอบรม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ จะเห็นได้ว่าแบบอย่างที่เป็นความจริงซึ่งเกิดจากสติปัญญาที่มีความเป็นเหตุเป็นผล หรือเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา หมวดที่ 2 หมวดภาษาและวรรณกรรม หมายถึง สิ่งสื่อความหมายด้วยเสียงหรืออักษรที่มีการกำหนดไว้เป็นแบบแผนเพื่อใช้เป็นสื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน หมวดที่ 3 หมวดศิลปกรรม และโบราณคดี หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความงามที่ให้คุณค่าทางจิตใจ หรือเพื่อประโยชน์ใช้สอย รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อสื่อสารทางความเชื่อของกลุ่มชน หมวดที่ 4 หมวดของเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์แสดงออกเพื่อสนองความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ หมวดที่ 5 หมวดชีวิต ความเป็นอยู่ และวิทยาการ หมายถึง กิจกรรมการดำเนินชีวิตของบุคคลหรือกลุ่มชนประกอบกับการคิดค้น และพัฒนาวิทยาการเพื่อเสริมสร้างความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยอาศัยบุคคลในท้องถิ่น หรือการรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นมาปรับปรุงพัฒนาการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ในทำนองเดียวกัน สถาบันราชภัฏสวนดุสิต (2543: 249) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 5 ด้านคือ ด้านอาหารและเครื่องดื่ม บรรพบุรุษได้คิดและจัดรูปไว้อย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงสภาพลมฟ้าอากาศ และสภาพอนามัย อาหารหลายชนิดเป็นได้ทั้งอาหารและยาในขณะเดียวกันอาหาร รูปแบบไทยจึงมีความหลากหลายตามความซับซ้อนของสังคม เช่น อาหารแบบราชสำนัก อาหารแบบพื้นเมืองที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคกลางมีแกงส้ม แกงป่า ฯลฯ ภาคเหนือมีน้ำพริกฮ่อ ขนมน้ำเงี้ยว ฯลฯ ภาคอีสานมีลาบ ส้มตำ ปลาสำ ฯลฯ ภาคใต้มีข้าวยา แกงเหลือง แกงไตปลา ผัดสะตอ เป็นต้นหลังจากรับประทานอาหารในแต่ละมื้อแล้วคนไทยนิยมรับประทานอาหารหวานต่างๆ ในการจัดอาหารในแต่ละมื้อจึงต้องจัดให้ครบทั้งอาหารคาวและอาหารหวานที่เป็นขนมชนิดต่างๆ แล้วตามด้วยผลไม้ที่มีตามฤดูกาล ด้านการแต่งกาย การที่สังคมไทยตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมจึงทำให้เกิดความหลากหลายของพืชและสัตว์นานาชนิดมาผลิตเป็นผ้า และตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น จากผ้าฝ้าย ผ้าไหม ฯลฯ ด้านที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตของผู้คน สภาพเศรษฐกิจ สุนทรียทรรศนะ คติความเชื่อของผู้สร้าง ลักษณะโดยทั่วไปของที่อยู่อาศัยของคนไทยทั้ง 4 ภาค จึงมีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม เช่น ภาคกลางจะนิยมปลูกบ้านอยู่ในบริเวณเดียวกัน การออกแบบเน้นประโยชน์ใช้สอย ภาคเหนือนิยมปลูกสร้างบ้านให้ได้รับแสงแดด ส่วนหลังคาบ้านจะมีกาแล ภาคอีสานการปลูกบ้านในภาคอีสาน

มีหลายรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติ เช่น เรือนเหย้า เป็นเรือนขนาดเล็กสำหรับผู้แต่งงานใหม่ เรือนกาย เป็นบ้านพักสำหรับผู้มีฐานะปานกลาง เรือนแฝด เป็นบ้านพักสำหรับผู้มีฐานะร่ำรวย ภาคใต้การสร้างบ้านมีหลังคาไม่เป็นรูปหน้าจั่ว เป็นต้น ด้านสุขภาพอนามัย ภูมิปัญญาไทยด้านนี้มีการบันทึกไว้ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ ในการนำเอาพืช สัตว์ และแร่ธาตุต่างๆ มาใช้เป็นประโยชน์ในการบำบัดรักษา เช่น ด้านเภสัชกรรม ต้องมีความรู้เกี่ยวกับตัวยาที่จะนำมารักษาโรค ต้องรู้สรรพคุณยา พิษตัวยา วิธีการปรุงยา ด้านเวชกรรมต้องมีความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงยา เป็นต้น และด้านความคิด ความเชื่อ ความคิดความเชื่อมีในทุกสังคมความเชื่อบางอย่างมีเหตุผล บางอย่างไม่มีเหตุผล เช่น ความเชื่อในกฎแห่งกรรม เชื่อเกี่ยวกับดวง วันเกิด การตั้งชื่อบุคคล การปลูกไม้มงคล เป็นต้น

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 104-105) ได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น 9 ด้านคือ ด้านการเกษตร ในอดีตการดำเนินชีวิตของคนไทยส่วนมากอาศัยธรรมชาติ ในการทำการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เพื่อให้มีกินในครอบครัว วิถีชีวิตโดยรวมมีความสงบ มีความสุขตามอัตภาพ ปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการเพิ่มของประชากรจากการพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การจัดระบบการผลิตจึงแตกต่างไปจากเดิม คือเป็นการผลิตเพื่อโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้ทุนและใช้วิทยาการสมัยใหม่ มาช่วยการผลิตมากขึ้น เพื่อเพิ่มการผลิตให้มีจำนวนมากพอกับความต้องการของตลาด แต่ขายได้ในราคาต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรมีหนี้สินมากขึ้น ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลายลงจนเสื่อมคุณค่า การล้มละลายทางเศรษฐกิจและสังคม วิถีชีวิตของคนในชุมชนไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีความสุขเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ทำให้คนกลุ่มหนึ่งนำเอาความล้มเหลวนั้นมาเป็นบทเรียนและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่สูญเสียไปในันกลับให้มีสภาพความอุดมสมบูรณ์ใหม่ โดยผสมผสานแนวความคิดระหว่างการเกษตรแบบเดิมกับแบบใหม่ บุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สมควรได้รับการยกย่อง และนำแนวความคิด ความรู้และประสบการณ์ ไปถ่ายทอดเผยแพร่ต่อไป การเกษตรในรูปแบบเหล่านี้ ได้แก่ 1) วนเกษตร 2) เกษตรแบบผสมผสาน 3) เกษตรธรรมชาติ 4) เกษตรยั่งยืน 5) ไร่นาสวนผสม ซึ่งการทำเกษตรทั้ง 5 ประเภท ถึงแม้จะมีเทคนิคและชื่อเรียกแตกต่างกันไปก็ตาม แท้จริงแล้วล้วนแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ชาวบ้านต้องสร้างพื้นฐานการเกษตรเพื่อตนเองและครอบครัวให้มั่นคงเสียก่อน ซึ่งเริ่มจากความคิดในเรื่องของการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. 2537: 33-34; อ้างอิงจาก เสรี พงษ์พิศ. 2534) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม งานด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมเป็นสิ่งที่ชาวบ้านสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางอย่างต้องใช้เวลาในการพัฒนาสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน และพัฒนาเข้าสู่ระบบการผลิตเป็นอุตสาหกรรม เพื่อให้ได้ปริมาณมากพอทันต่อความต้องการ และคุณภาพดีที่สุดในการใช้สอย ประเภทงานด้านหัตถกรรมตามวิธีการผลิตออกเป็น 10 ประเภท (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. 2537: 41) คือ เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ ภาชนะเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่เป็นดินเผาธรรมดา และดินเผาที่เคลือบด้วยน้ำเคลือบชนิดต่างๆ ซึ่งมีอยู่เกือบทุกภาคของประเทศ มีการมวิธีในการผลิต และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่างๆ รวมถึงการเย็บปักถักร้อย การถักถักร้อย

เพื่อตกแต่ง เช่น การทอยกดอก การทอยจก และการประดับตกแต่งด้วยลูกปัดและกระจก เป็นต้น การแกะสลัก ได้แก่ การแกะสลักวัสดุต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำครกหิน การแกะสลักไม้ การแกะสลักตัวหนังสือ การแกะงาช้าง เป็นต้น หัตถกรรมโลหะ ได้แก่ งานหัตถกรรมโลหะชนิดต่างๆ ตั้งแต่การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยเหล็ก ทองแดง สำริด ตะกั่ว รวมถึงการทำเครื่องประดับตกแต่งด้วยเงิน ทอง เป็นต้น เครื่องจักสาน ได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำขึ้นด้วยวิธีการจักสาน โดยใช้วัสดุธรรมชาติต่างๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย กระจุย ใบลำเจียก ใบเตย ป่านลิเภา เป็นต้น การก่อสร้าง ได้แก่ งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านทั่วไปตั้งแต่การสร้างอาคาร บ้านเรือน และการก่อสร้างเพิงพักชั่วคราว และการก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา งานประเภทนี้มีความแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น ภาพเขียน ได้แก่ งานจิตรกรรมหรือภาพเขียนระบายสีและลายเส้น งานประเภทนี้มักเกี่ยวกับพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก และจะมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เห็นเด่นชัด การปั้นรูปและลวดลาย ได้แก่ งานประติมากรรมทั้งหลาย เช่น การปั้นตุ๊กตาต่างๆ การปั้นลวดลายประดับอาคาร เป็นต้น การทำเครื่องกระดาษา ได้แก่ การทำกระดาษาพื้นบ้าน เช่น กระดาษาสา กระดาษาข่อย และการทำกระดาษาสำหรับตกแต่งในงานเทศกาล เป็นต้น ประเภทเบ็ดเตล็ด ได้แก่ งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่อาจจัดเข้าเป็นประเภทใดได้แน่นอน เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระดาษา เครื่องเงิน การทำเครื่องดนตรี การทำเครื่องประดับต่างๆ การทำยานพาหนะ เช่น เรือ เกวียน ล้อเลื่อน กระจาด เป็นต้น ด้านการแพทย์แผนไทย ความเจ็บป่วยและโรคภัยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกชีวิตโดยไม่หลีกเลี่ยงได้ เมื่อเกิดอาการไม่สบายก็จะต้องหาวิธีการบำบัดรักษา ในอดีตความก้าวหน้าทางด้านการแพทย์ และทางการแพทย์ยังไม่ดีพอ บรรพบุรุษไทยที่มีความรู้ทางด้านเภสัชกรรม ด้านเวชกรรม และด้านการนวดแผนไทย (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. 2543: 258) นอกจากนี้ยังได้พยายามศึกษาค้นคว้าเพื่อจะนำเอาสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ ได้แก่ พืช สัตว์ แร่ธาตุต่างๆ มาใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษา เช่น ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจะมีการรักษาความเจ็บป่วยหลายแนวผสมผสานกันไป เช่น ใช้ทั้งการดู การรักษาด้วยสมุนไพร การเสกเป่าคาถาอาคม การไหวผี การรดน้ำมนต์ไปพร้อมๆ กัน (ยศ สันติสมบัติ. 2542: 108 - 109) แม้ว่าในปัจจุบันการแพทย์แผนใหม่จะมีความก้าวหน้าและทันสมัยมากขึ้นสามารถที่จะรักษาโรคได้เกือบทุกชนิด แต่โดยสภาพแท้จริงแล้วสำหรับสภาพสังคมของคนไทย ก็ให้ความสำคัญกับการรักษาแบบพื้นบ้านอยู่มาก เพราะยังมีความเชื่อ และความเชื่อที่แฝงอยู่นั้นมีค่าทางด้านจิตใจ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์ความรู้ในเรื่องการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้พัฒนามาจากความรู้เชิงเทคนิคในการจัดการระบบผลิต วิธีการคัดเลือกผืนป่าเพื่อ ตัด ฟัน โคน เผา การพิจารณาคุณสมบัติของดิน การคัดเลือกและเก็บรักษาสายพันธุ์พืชสำคัญๆ การสร้างระบบการจัดการน้ำ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมและองค์กรเพื่อจัดการการผลิตและทรัพยากรสินส่วนรวม องค์ความรู้เหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นคติความเชื่อที่ได้ประยุกต์ออกมาสู่การพัฒนาชีวิต (ยศ สันติสมบัติ. 2542: 55) ตัวอย่างกรณีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเจ้าอธิการสมคิด จรณธมโม วัดโป่งคำ อ.สันติสุข จ.น่าน ได้พบว่า การแก้ปัญหาในการทำลายป่านั้นต้องรู้สาเหตุก่อนจากนั้นจึงแก้ไขปัญหาด้านสาเหตุ เช่น ปัญหาการทำลายป่ามาจากความยากจน และค่านิยมใหม่ จึงแก้ปัญหาที่การ

สร้างคุณค่าแทนการสร้างมูลค่า กล่าวคือให้ชุมชนได้ศึกษาถึงคุณค่าของตนไม่ว่ามีคุณประโยชน์อย่างไร มากน้อยเพียงไร การใช้พิธีกรรมนิจจิตใจ คือการรักษาทรัพยากรบนพื้นฐานความรู้เดิมโดยนำพิธีกรรมของชุมชนมาประยุกต์ เช่น การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ การเลี้ยงผีขุนน้ำประจำปี และการบิณฑบาตเพื่อรักษาสีงแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน จากสภาพวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม อันเนื่องมาจากผลของการพัฒนาประเทศ ที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อแสวงหารายได้ที่เป็นตัวเงินมากเกินไป ได้ส่งผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้น ผู้คนยากจนมากขึ้น สภาพการณ์นี้ทำให้ผู้คนทั้งหลายพยายามที่จะหาทางช่วยตนเอง โดยการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านเป็นกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้าสาธิต กลุ่มพัฒนาอาชีพหัตถกรรม รวมทั้งได้มีการประยุกต์ประเพณีต่างๆ เพื่อรวมปัจจัยที่สำคัญ เช่น บุญคุณลาน บุญประทายข้าวเปลือก ซึ่งกลุ่มเหล่านี้พัฒนาระบบและวิธีการของตนเองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน และเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณค่าของทุนโภคทรัพย์และเงินทุนขึ้น (ยุพา ทรัพย์ไตรรัตน์. 2537: 35) ด้านศิลปกรรม ศิลปกรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้างและจำเพาะเจาะจง ทั้งนี้แล้วแต่ทัศนะของนักปราชญ์แต่ละคน แต่ละสมัยที่จะกำหนด เช่น ในความหมายกว้าง ศิลปะคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่มิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งครอบคลุมทั้งผลงานที่เป็นจิตรกรรมและประติมากรรม ในความหมายเฉพาะ ศิลปะหมายถึงงานทัศนศิลป์ ซึ่งประกอบด้วยจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์และงานสร้างสรรค์อื่นๆ ที่ใช้ในการเห็นเป็นปัจจัยในการรับรู้ และศิลปะหมายถึงความมีคุณภาพ มีคุณค่าทางศิลปะของผลงาน นอกจากนี้หากมองศิลปะตามทัศนะของนักปรัชญา เช่น เพลโตได้ให้ความหมายว่า ศิลปะคือการเลียนแบบความงาม และการเป็นตัวแทน ส่วนชลูด นิมเสมอ (2542: 2) ได้แบ่งประเภทของศิลปะออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มความมุ่งหมายของการสร้าง ในกลุ่มนี้แบ่งย่อยออกเป็น 2 สาขา คือ วิจิตรศิลป์ และประยุกต์ศิลป์ กลุ่มสื่อในการแสดง กลุ่มนี้แบ่งย่อยออกเป็น 4 สาขา คือ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม และดนตรีนาฏกรรม กลุ่มจากลักษณะของการรับสัมผัส กลุ่มนี้แบ่งได้ 3 สาขา คือ ทัศนศิลป์ เป็นสิ่งที่สัมผัสด้วยการเห็น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และสถาปัตยกรรม โสตศิลป์ ได้แก่ ดนตรี และวรรณกรรม ได้แก่ นาฏกรรม ภาพยนตร์และโสตทัศนศิลป์ จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ศิลปกรรมคือผลงานที่คนสร้างขึ้นมาและจะมีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างกันไป เพื่อสะท้อนความงามซึ่งเป็นคุณค่าของศิลปะในรูปแบบที่ต่างๆ กันไปของแต่ละท้องถิ่นและยุคสมัย ด้านภาษาและวรรณกรรม ในการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน อาจใช้เสียงหรือกิริยาอาการ หรือเป็นหนังสือทั้งที่เป็นวรรณคดีและงานประพันธ์ทั่วไป ซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมของแต่ละท้องถิ่น และแบบแผนที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ ภาษาและวรรณกรรมจึงเป็นวัฒนธรรมที่มีการเคลื่อนไหวไปตามสังคมอยู่เสมอ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรม จึงหมายถึงบุคคลที่มีความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ และการใช้ภาษา ตลอดทั้งที่เป็นวรรณคดีและงานประพันธ์ทั่วไป เช่น บทเพลงต่างๆ ได้แก่ เพลงโคราช หมอลำ เพลงพวงมาลัย เพลงช้า เพลงบอก เพลงส่งฟาง เป็นต้น การใช้คำพูดเพื่อแสดงภูมิปัญญาและแง่คิดต่างๆ ได้แก่ ปริศนาคำทาย ฯลฯ ถ้อยคำที่จรรโลงใจ ได้แก่ ภาษิต สำนวน ญา คำเรียกขวัญ ฯลฯ นิทานพื้นบ้าน ได้แก่ นิทานพื้นบ้านประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ภาษาถิ่น รวมทั้ง

วัฒนธรรมในการพูด ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายของคำปรัชญาว่า วิชาที่ว่าด้วยหลักความรู้ความจริง ส่วน รัตนา ต้นบุญเต็ก (2530: 4) กล่าวว่า ปรัชญาไม่ใช่องค์ความรู้แต่เป็นกิจกรรมทางปัญญา ในการตรวจสอบตีความด้วยเหตุผล เพื่อให้กระจ่างในความเป็นจริงของความรู้ทุกชนิด ธรรมชาติของปรัชญาไม่อยู่ที่เนื้อหา แต่อยู่ที่จุดหมายและกระบวนการค้นหา ดังนั้นปรัชญาจึงเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบ ตีความ ทำความกระจ่าง และวิเคราะห์วิพากษ์ทุกสิ่งที่อยู่ในขอบเขตของสิ่งที่รู้และที่ประจักษ์ด้วยประสบการณ์ ซึ่งเป็นสิ่งให้มีการไตร่ตรองเพื่อการตัดสินใจ ปกติแล้วปรัชญากับศาสนามีความเกี่ยวข้องกัน และมีวัตถุประสงค์คล้ายกัน แต่ต่างกันที่วิธีการที่จะให้บรรลุจุดหมาย ศาสนามุ่งสอนให้เข้าใจในธรรมชาติของสากลจักรวาล และในความสัมพันธ์ของมนุษย์กับจักรวาลโดยการปลูกฝังให้เกิดศรัทธา และให้ปฏิบัติตามศรัทธาจนถึงขั้นที่สุด ผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกันย่อมดำเนินตามพิธีขนบธรรมเนียมอย่างเดียวกัน เรื่องของศาสนาจึงมีประเพณีและความเชื่อถือปะปนอยู่ด้วย (รัตนา ต้นบุญเต็ก. 2530: 93) คติความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม ในการดำเนินวิถีชีวิต จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียมและประเพณี เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง การบวช การสวดมนต์ ทอดกฐิน การทำบุญวันเกิด โกนผมไฟ ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน เป็นต้น ด้านโภชนาการ ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดขององค์ความรู้ เพราะอาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิตที่บรรพบุรุษได้ทดลองรับประทาน หรือนำมาปรุงแต่งเพื่อรับประทานทั้งอาหารจำพวกพืชและสัตว์ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคกลางมีอาหารประเภทแกงส้ม แกงป่า น้ำพริกกะปิ แกงเลียง ฯลฯ ภาคเหนือมีอาหารจำพวกน้ำพริกฮ่อ แค็บหมู ขนมหินเจียว ฯลฯ ภาคอีสานมีอาหารจำพวกลาบ ส้มตำ เนื้อย่าง ปลาร้า ฯลฯ ภาคใต้มีอาหารจำพวกข้าวยำ แกงเหลือง แกงไตปลา ผัดสะตอ ฯลฯ

จากการแบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดประเภทในการวิจัยครั้งนี้ออกเป็น 5 ประเภท ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะและการละเล่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ

3.9 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชาวบ้านได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอด ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งตลอดมาด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อในบรรพบุรุษ การถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก ใช้กิจกรรมการถ่ายทอดง่ายๆ ไม่ซับซ้อนมีความสนุกสนานและดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น การถ่ายทอดแก่ผู้ใหญ่ วิธีการถ่ายทอดมีหลายรูปแบบ เช่น การบอกเล่าโดยตรง หรือเล่าโดยการผ่านทางพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมต่างๆ ดังเห็นได้

โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่น จะมีขั้นตอนมีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาวในการครองเรือน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้วิธีการถ่ายทอดจะออกมาในรูปของคำร้องในการละเล่น ต่างๆ เช่น ลิเก ลำตัด โนราห์ หนังตะลุง กลอนลำ คำผญา คำสอย คำขอ ที่ได้สอดแทรกคติธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี การปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้าน รวมทั้งการปฏิบัติ ตามจารีตประเพณีต่างๆ (สามารถ จันทรสุรีย์. 2534: 13-14)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่น หนึ่งกระทำได้ 2 รูปแบบ คือ แบบเป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ผสม กลมกลืนกันไปในชีวิตชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ

คุณลักษณะของปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลผลิตของคนในท้องถิ่นที่มีระบบคิด และวิธีปฏิบัติผสมผสานระหว่าง “คุณค่า” กับ “มูลค่า” ได้อย่างลงตัวสั่งสมสืบทอดกันมา นานอย่างเป็นระบบ ในลักษณะองค์รวมเพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก บุคคลที่เป็นผู้ผลิต ผลงานในลักษณะนี้ คือปราชญ์ท้องถิ่น (กรมวิชาการ. 2539: 6) นักวิชาการหลายท่านได้สรุปคุณลักษณะ ของผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นไว้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 56 - 157) ได้ สรุปคุณลักษณะของผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งขององค์การยูเนสโก และของประเทศต่างๆ รวมทั้งของ ประเทศไทยไว้ ดังนี้ องค์การยูเนสโก กำหนดคุณสมบัติผู้ทรงภูมิปัญญาไว้ คือ เป็นผู้สร้างผลงาน ตนเองอย่างต่อเนื่อง พัฒนาและขยายขอบข่ายงานของตนเอง และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ ให้เป็นผู้สืบทอดต่อไป ประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาไว้ว่า เป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับการบูรณะ และรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณที่ควรแก่ การอนุรักษ์ ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ว่าเป็นนักวิชาการที่มีความรอบรู้ เกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มีมากที่สุดของแต่ละรัฐ และเป็นผู้นำการสืบสานมรดกพื้นบ้าน สำหรับประเทศฝรั่งเศส ได้กำหนดคุณสมบัติไว้คือ เป็นผู้ชำนาญการสูงสุดในสาขานั้นๆ และเป็นที่ยอมรับในหมู่ศิลปิน ประเทศฟิลิปปินส์ ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ คือ ต้องเป็นผู้มีชีวิตอยู่หรือเสียชีวิต ไปแล้ว ตั้งแต่ก่อตั้งระบบนี้ในปี ค.ศ.1974 (พ.ศ. 2517) เป็นผู้สร้างผลงานให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ และเกียรติของประเทศชาติ เป็นผู้โดดเด่นในผลงานด้านวิจัย อนุรักษ์ และสร้างผลงานวัฒนธรรม อย่างต่อเนื่อง ริเริ่มสร้างสรรค์ สนับสนุนการพัฒนารูปแบบงานศิลปะ โดยนำของเก่ามาผสมผสาน กับของใหม่ และทำให้ศิลปะดั้งเดิมเป็นที่ยอมรับและชื่นชอบจากคนรุ่นใหม่ในสังคม เสาะแสวงหา วิธีการพัฒนางานของตนในรูปแบบใหม่อย่างสม่ำเสมอ และประเทศไทย ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ คือ เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นผู้คงแก่เรียนและหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เป็นผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้สนใจปัญหาของท้องถิ่น เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร เป็นนักปกครองและประสานประโยชน์ของท้องถิ่น มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และเป็นผู้มีคู่ครองหรือบริวารดี

จากการศึกษาแนวคิดของบุคคล และองค์กรต่างๆ ที่ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของปราชญ์ ท้องถิ่น ผู้ศึกษาจึงสรุปคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่นได้ว่าเป็นบุคคลในท้องถิ่นที่มี วิธีการคิด และการกระทำ และมีผลงานจากการคิดกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

3.10 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวบ้านพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ แยกเป็นด้านต่าง ๆ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. 2544: 207 - 229) ได้ดังนี้

การเกษตร อำเภอต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยส่วนมากพื้นที่ตั้งอำเภอจะอยู่ใกล้แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง และอ่างเก็บน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับใช้ในการเกษตรกรรม ภูมิปัญญาในการทำมาหากินของชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนมากประกอบอาชีพในการทำนาเป็นงานหลักในปีหนึ่งๆ การทำนาของชาวบ้าน ได้ผลผลิตอย่างต่ำ 80% ขึ้นไป เว้นแต่ปีไหนฝนแล้งปีนั้นอาจได้ผลผลิตต่ำลง แต่ก็ได้ข้าวพอประทังชีวิตในครอบครัวไปได้ตลอดปี เว้นแต่ชาวบ้านที่มีหนี้สินมากเท่านั้น ที่ต้องลำบากไม่มีข้าวกินตลอดปี ต้องทิ้งถิ่นฐานบ้านช่องไปหารับจ้างต่างจังหวัดเพื่อให้มีกินในแต่ละวันเมื่อถึงฤดูทำนา ก็จะกลับมาถิ่นฐานเดิมเพื่อทำนาอีก เป็นวัฏจักรไปเรื่อย ๆ ไม่รู้จักสิ้นสุด การปลูกข้าวของชาวบ้านนั้นถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่ชาญฉลาดมาก เมื่อมนุษย์ยอมรับพืชตระกูลข้าวเป็นอาหารหลัก การปลูกข้าวก็มีการทดลองปลูกมาหลายวิธี หลายอายุคน ครั้งสุดท้ายภูมิปัญญาชาวบ้านจังหวัดสุรินทร์เห็นว่า วิธีที่ได้ผลมากที่สุดในการทำนาปลูกข้าว มี 4 ขั้นตอน คือ (หนังสือวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของอำเภอชุมพลบุรี) ขั้นที่ 1 การปักคันนา เพื่อรักษาระดับน้ำให้เท่ากัน หรือใกล้เคียงกัน เนื่องจากพื้นดินที่ปลูกข้าวมีระดับไม่เท่ากัน ขั้นที่ 2 การไถตะ เพื่อทำลายวัชพืชที่อยู่ในนาให้หมดไป หรือทำให้ดินร่วนซุย ขั้นที่ 3 การเพาะกล้า ต้องเลือกนาแปลงที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ หรือบริเวณใกล้หมู่บ้านมากที่สุดทั้งนี้เนื่องจากที่นาที่ติดกับหมู่บ้าน จะมีมูลสัตว์ที่ถูกลำไถไถลงไล่ไหลทับถมลงไปทำให้ดินที่อยู่ใกล้หมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ ต้นกล้าเจริญเติบโตเร็ว และขั้นที่ 4 เมื่อต้นกล้าโตพอสมควร ชาวนาเริ่มถอนกล้า โดยถอนใกล้เต็มกำมือของตัวเอง แล้วตีกับเท้าเพื่อให้ดินหลุด กองรวมกัน 3 กำมือ จึงมัดเป็นหนึ่งมัด เมื่อได้จำนวนตามต้องการจึงนำไปปักดำในที่นาที่ไถแปรที่เตรียมแปลงนาไว้

จากวิธีการขั้นตอนที่กล่าวมา เป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของชาวจังหวัดสุรินทร์ที่ทำกินติดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ได้ผลผลิตดีเป็นที่น่าพอใจ แต่ปัจจุบันวิธีการและขั้นตอนดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากค่าแรงในการทำนาสูง จึงเปลี่ยนวิธีการทำนาใหม่ โดยใช้วิธีไถหว่านแล้วคราดกลบ แต่ได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากการทำนาในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ ยังต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลักซึ่งเป็นอุปสรรคเสมอ บางครั้งหว่านข้าวเสร็จฝนตกน้ำท่วมนา ทำให้ข้าวไม่ออก ต้องคราดไถหว่านข้าวอีกครั้งเป็นรอบที่สอง บางครั้งฝนแล้งเมื่อข้าวงอกออกมาวัชพืชก็งอกออกมาตามด้วยผลผลิตที่ได้ก็ลดน้อยลง วิธีการทำนาแบบใหม่โดยวิธีไถหว่านคราดกลบ เป็นวิธีที่กำลังนิยมกันมากเพราะทำได้เร็วกว่าน้ำฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล และน้ำไม่ท่วม จะได้ปริมาณข้าวมาก อีกทั้งค่าแรงในการลงทุนทำนาก็น้อยด้วย

การทำข้าวฟ่าง คำว่าข้าวฟ่าง ภาษาทวายหรือส่วย เรียกว่า ปะ – ญั่ว สมัยก่อนพื้นที่จังหวัดสุรินทร์เกิดภาวะวิกฤตฝนไม่ตกติดต่อกันหลายปี ชาวบ้านอดอยากทำนาไม่ได้ผล ชาวบ้านได้ใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ นำเมล็ดข้าวฟ่างมาหว่านเพื่อเก็บเกี่ยวแทนข้าวที่เคยทำ วิธีการทำของชาวบ้าน

ในอดีต คือชาวบ้านจะถางป่าเป็นบริเวณที่จะหว่านข้าวฟ่าง แล้วใช้ไฟเผาเศษไม้ใบหญ้าจนเตียน จากนั้นจะนำเมล็ดข้าวฟ่างมาหว่านไว้ พอถึงเดือน 6 เดือน 10 จะไปเกี่ยว นำเมล็ดข้าวฟ่างที่เก็บเกี่ยวมาได้ไปตากแดดให้แห้ง พอแห้งดีแล้วชาวบ้านจะนำมาตำในครกใบใหญ่ แล้วตักใส่กระดังเพื่อผัดเอาเกล็ดและรำจากเมล็ดข้าวฟ่าง เมื่อได้เป็นเมล็ดข้าวฟ่างแล้วจะนำไปหุงผสมใส่ข้าวสารเพื่อให้ได้ปริมาณที่มากขึ้น บางครอบครัวจะต้มใส่ เผือก มัน และมะละกอ แล้วแบ่งปันกันรับประทาน ในช่วงประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีการห่อข้าวต้ม ชาวบ้านจะนำเมล็ดข้าวฟ่างคลุกเนื้อมะพร้าว แล้วใช้ใบมะพร้าวอ่อนห่อ จากนั้นนำไปต้มจนสุก ก็จะได้ข้าวต้มที่ทำจากข้าวฟ่างมารับประทานกัน

การกินอยู่

การทำอาหารจากหัวกลอย หรือ เปรี๊ยะ หัวกลอยกลมๆ ที่ขูดได้มาจากป่า นำมาปอกเปลือก แล้วผ่าเนื้อกลอยเป็นชิ้นบางๆ จากนั้นใส่ไผ่หมักเกลือไว้ 1 คืน รุ่งขึ้นจึงนำเอาเนื้อกลอยที่ผ่านและหมักนั้นออกมาใส่กระบุงไปแช่ในน้ำ จากนั้นจึงยกกระบุงขึ้นจากน้ำแล้วใช้เท้าที่ล้างสะอาดขึ้นเหยียบย่ำบนเนื้อกลอย เพื่อให้ยางกลอยซึมออกมาให้หมดเพราะยางกลอยจะทำให้คนที่รับประทานเมา ทำซ้ำเช่นนี้ประมาณ 3 วัน เนื้อกลอยจึงจะนุ่ม เมื่อล้างเนื้อกลอยสะอาดดีแล้ว จึงนำไปนึ่งจนสุกยกลงมาทิ้งให้เย็นจึงนำไปรับประทาน บางคนชอบรสหวานก็นำกลอยที่นึ่งสุกแล้วไปคลุกกับมะพร้าว น้ำอ้อย หรือน้ำตาล โรยเกลือสินีหน้อย ก็จะได้อาหารเลิศรสไปรับประทานตามภูมิปัญญาชาวบ้านที่เคยถือปฏิบัติกันมา

การทำขนมจากเศษข้าวที่เหลือ ทั้งข้าวเจ้า และข้าวเหนียว โดยการนำข้าวที่เหลือไปตากแดดให้แห้ง แล้วนำไปคั่วใส่กระทะให้ร้อน ยกลงมาเทใส่ครกใบใหญ่ที่ใช้ตำข้าวเปลือก ภาษาส่วยเรียกว่า ตะปัล แล้วใช้ อาเร คือ สากใหญ่ที่ใช้ตำข้าวเปลือก ตำให้ละเอียด จากนั้นนำมะพร้าว น้ำอ้อย หรือน้ำตาล โรยเกลือสินีหน้อย ตำผสม คลุกให้เข้ากัน เมื่อละเอียดแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนๆ เพื่อสะดวกในการรับประทาน การทำขนมประเภทนี้ ภูมิปัญญาชาวบ้านเรียกให้สนุกสนานตลกๆ ว่า นุ่มกลองจ้อ แปลว่า ขนมขี้หมา คุณภาพขนมที่อร่อยที่สุดต้องใช้ข้าวเหนียวจะดีกว่าข้าวเจ้า ชาวบ้านจะทำขนมประเภทนี้ขึ้นมาเพื่อแจกจ่ายกันรับประทานกันในหมู่เพื่อนบ้านใกล้เคียงเท่านั้น

การทำข้าวเม่า ภาษาส่วยท้องถิ่นว่า ตับปม แปลว่า ตำข้าวเม่า เมื่อข้าวเหนียวที่ออกรวงใหม่ๆ ชาวบ้านจะเลือกข้าวที่ยังไม่แก่จัด มาช่วยกันขูดเมล็ดข้าวเหนียวให้หลุดออกจากรวง โดยนำไม้ไผ่มาผ่าแล้วตัดเป็นแท่งเล็กๆ ยาว 1 คืบ มาใช้ขูดแล้วนำไปผัดด้วยกระดังเพื่อให้เมล็ดสีน้ำตาลออกไป จากนั้นจึงนำไปคั่วในกระทะให้สุก เมื่อสุกแล้วก็นำไปใส่ครกใหญ่ที่ใช้สำหรับตำข้าวเปลือก โดยเฉพาะ ใช้สากใหญ่ตำ มือข้างหนึ่งจับสากใหญ่ อีกมือข้างหนึ่งจะจับไม้พายสำหรับเขี่ยเป็นจังหวะ เพื่อไม่ให้ข้าวเม่าติดกันเป็นก้อน บางครั้งคนตำจะช่วยกันตำเป็นคู่ๆ ขึ้นๆ ลงๆ เป็นจังหวะ พร้อมกับใช้ไม้พายเขี่ยข้าวเม่าด้วยความชำนาญ และเป็นจังหวะที่สนุกสนานโดยเฉพาะหนุ่มสาวชาวบ้านสมัยแต่ก่อนก็จะพบรักกันด้วยภูมิปัญญาการตำข้าวเม่า ตำครั้งหนึ่งให้ละเอียดพอประมาณ ก็ตักขึ้นมาผัดด้วยกระดังเพื่อให้เกล็ดและรำปลิวออกจากเมล็ดข้าวเม่า บางส่วนเมล็ดข้าวติดกันก็ใช้มือช่วยขยี้ให้ออกจากกัน ตำครั้งที่สองนำข้าวเม่าที่ผัดเกล็ดผัดรำออกหมดแล้วอาจจะยังเหลือเป็นเมล็ดข้าวเปลือก

อยู่บ้างจึงนำมาตำอีกครั้ง เมื่อเห็นว่าละเอียดดีแล้ว ก็ตักขึ้นมาผัดด้วยกระดังง์อีกครั้งหนึ่งถึงช่วงนี้ก็จะได้ข้าวเม่าที่มีกลิ่นหอมชวนรับประทานโดยที่ไม่ต้องปรุงเครื่องปรุงอย่างอื่นก็ได้ บางคนชอบรสหวานก็จะคลุกเนื้อมะพร้าว หรือคั้นเอาแต่กะทิมะพร้าวเทลงใส่ข้าวเม่า ผสมด้วยน้ำอ้อยหรือน้ำตาล แล้วโรยเกลือนิดหน่อยก็จะได้อาหารที่มีรสอร่อยที่สุดที่ได้รับจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่แท้จริง

การจับปู หลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ น้ำในทุ่งนาจะแห้งขอดชาวบ้านจะออกหาขุดปู เพื่อนำไปปรุงเป็นอาหาร จะชวนกันไปเป็นกลุ่มๆ ละ 5 คน แต่ละคนจะแบกเสียมแขนด้วย ครูดังกระบอกใส่น้ำสำหรับตีม เดินหารูปปูที่อยู่ตามคันนา หรือในท้องนา ปูจะอาศัยอยู่ในรูที่ลึกเวลาล้างต้องระวังเพราะอาจพบสัตว์ที่มีพิษอาศัยอยู่ แต่โดยสัญชาตญาณภูมิปัญญาชาวบ้านในการทำมาหากินจะรู้ว่ารูปปูมีลักษณะอย่างไร เมื่อได้ปูมาแล้วชาวบ้านจะล้างให้สะอาด จากนั้นตำปูดๆ ให้ละเอียด คั้นเอาน้ำกะปิ 3-4 น้ำ แล้วนำไปต้มใส่หม้อ ในอดีตเครื่องปรุงไม่มีอะไรมาก จะใส่ข้าวคั่ว กับผักกะอมหรือบางครั้งเห็ด จะแกงใส่เผือกเท่านั้น และโรยเกลือเพื่อให้มีรสเค็ม

การเก็บเห็ด หรือ เกรีย ภาษาส่วย หรือกาย เรียก เห็ดว่าเกรีย ชาวบ้านเข้าป่าเป็นกลุ่มๆ แบกเสียมแขนครุ กระบอกน้ำ หาเห็ดตามป่า แล้วแต่จะพบเห็ดประเภทไหน เช่น เกรียลอง (เห็ดขอน) เกรียบลู (เห็ดปลวก) เกรียยอง(เห็ดระโงกเหลือง) เมื่อได้เห็ดมาแล้วต้องนำมาล้างน้ำจนสะอาดเสียก่อน แล้วจึงนำไปปรุงอาหาร เช่น แกง การแกงเห็ดในอดีตจะต้มน้ำแกงให้เดือด ตำพริกสดใส่ จากนั้นจึงใส่เห็ดใส่ใบแมงลักและโรยเกลือใส่ให้เค็มก็รับประทานได้

การจับจิ้งหรีด จิ้งหรีด ภาษาท้องถิ่นที่ใช้ภาษาส่วย เรียกว่า อาบริบ จิ้งหรีดมีทั้งจิ้งหรีดสีแดงปนน้ำตาล และจิ้งหรีดสีดำ ทั้งสองชนิดสามารถนำไปรับประทานได้ จิ้งหรีดจะอาศัยอยู่ในรู ชาวบ้านจะตื่นนอนแต่เช้าแบกเสียมและถือก้านไผ่มะพร้าวที่เหลาไปออกเหลือใบไว้ที่ปลายเล็กน้อย เพื่อกันจิ้งหรีดไม่ให้ตกเวลานำมาเสียบ เมื่อเจอขุดดินที่เป็นอยู่ของจิ้งหรีด ใช้เสียมเขี่ย ขุดดินออกเพื่อมองหารูจิ้งหรีดแล้วใช้เสียมขุดตามรูที่มองเห็น จิ้งหรีดจะอยู่ลึกบ้างตื้นบ้างแล้วแต่ขนาดของจิ้งหรีด จิ้งหรีดตัวใหญ่จะอยู่ลึกลำบากในการขุดและล้างจับ ระวังเวลาขุดปลายเสียมจะสับถูกตัวจิ้งหรีด ประมาทว่าจะถึงตัวจิ้งหรีดแล้วให้ใช้ปลายเสียมค่อยๆ ขุดค่อยๆ เขี่ย จากนั้นใช้มือล้วงลงไปจับจิ้งหรีด บีบขาหลังกับลำตัวจิ้งหรีดเอาไว้ แล้วใช้ก้านไผ่มะพร้าวร้อยตรงปลอกคอด้านหลังของจิ้งหรีด ร้อยเรียงขึ้นเรื่อยๆ จนเต็มก้านเวลาจับจิ้งหรีดอย่าให้หลุดมือ เพราะจิ้งหรีดจะใช้ขาหลังที่ยาวติดตัวหนีตามจับลำบาก บางคนจะจับจิ้งหรีดเวลากลางคืนเพราะจิ้งหรีดจะขึ้นมาร้องตรงปากรู ชาวบ้านจะใช้แสงไฟส่องหาตามเสียงที่จิ้งหรีดร้อง เมื่อเห็นแล้วจะค่อยๆ ย่องเข้าไปใกล้ๆ แล้วใช้เสียมสับดักรูไม่ให้จิ้งหรีดวิ่งลงไปรูได้ ก็จะสามารถจับจิ้งหรีดมาเป็นอาหารได้อีกวิธีหนึ่ง เมื่อได้จิ้งหรีดมาแล้วจะล้างทำความสะอาด แล้วนำมาคั่วใส่เกลือจนสุกดี จึงยกลงมารับประทานเป็นอาหารในแต่ละมื้อ บางครอบครัวจะตำใส่พริกเรียกว่า ตำพริกจิ้งหรีด การขุดกูดจี ภาษาท้องถิ่นที่ใช้ภาษาส่วย เรียกว่า คะโม่งกลองเกีย แปลให้ตรงคำคือแมลงชีควาย ช่วงเวลาจะพลบค่ำชาวบ้านจะไล่ควายเข้าคอกผ่านทุ่งนา ในอดีตควายจะเดินตามกันเป็นฝูงๆ ควายจะกินอ้มมากก็จะถ่ายไว้ตามท้องทุ่ง ชีควายนี้เองคือที่ชุกตัวอาศัยอยู่ของกูดจี ชาวบ้านจะนำหลักไม้มาปักลงกลางกองชีควายเป็นเครื่องหมายแสดงว่ากองชีควายนี้มีคนจองแล้วพอรุ่งเช้าจะตื่นมาแต่เช้าๆ กลัวจะมีคนอื่นมาขโมยขุดก่อน แบกเสียม

ถือขวดกลมกรอกน้ำใส่พอมมาถึงกองขี้ควายจะใช้เสียมเขี่ยกองขี้ควายก่อนเพื่อดูตัวกูดจี้ที่ยังชุกตัวอยู่ในขี้ควาย จากนั้นจึงขุดหรือเขี่ยดินที่อยู่ใต้กองขี้ควายซึ่งอาจเป็นที่ชุกตัวของกูดจี้อีกชั้นหนึ่ง เมื่อจับตัวกูดจี้ได้แล้วก็จะหยอดลงปากขวดกลมให้ไปแช่อยู่กับน้ำที่กรอกไว้ในขวดจนได้เต็มขวด เมื่อจะประกอบเป็นอาหารจะเทใส่ครุ้งตักน้ำใส่ล้างกูดจี้ที่ได้มาให้สะอาดที่สุด จากนั้นจึงนำไปคั่วใส่เกลือให้สุกแล้วยกลงมารับประทานได้ บางคนจะเคี้ยวกินทั้งปีกว่ามีรสกรอบและมัน

เทคโนโลยีพื้นบ้าน

การทำปูนขาวเกี่ยวข้องกับหมากและพลู เริ่มจากการเตรียมเปลือกหอยล้างให้สะอาด ขุดหลุมกว้าง 30 เซนติเมตร ลึก 25 เซนติเมตรวัดจากปากหลุมห่างประมาณ 1 คืบ เจาะรูข้างปากหลุมเพื่อเติมลม ใช้เสื่อวางปิดโดยใช้ของหนักๆ ทับปลายเสื่อเอาไว้ขอบเสื่อที่ทับไว้ใช้ดินโรยปิดไม่ให้มีช่องลมออกด้านบนต้องการให้ลมเข้าไปในปากกรูที่เจาะเอาไว้เท่านั้น บนปากหลุมใช้ฟืนจากก้านมะพร้าวสดหรือฟืนจากต้นสบู่ดำสด นำมาตัดเป็นท่อนยาวเกินปากหลุม เมื่อวางแล้วไม่ตกลงไปที่ก้นหลุมนำมาวางชิดกันถี่ๆ จากนั้นก็ก่อกองไฟบนฟืนที่วางไว้บนแกลบที่ก่อไฟเอาไว้ นำแกลบเทกลบเปลือกหอยอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้เปลือกหอยเผาไหม้อยู่ในแกลบ ชาวบ้านจะเพิ่มแรงลมโดยการจับเสื่อที่ปิดปากหลุมด้านที่ไม่ได้ใช้ของหนักทับยกขึ้นยกลง จะทำให้แรงลมเข้าไปสู่ก้นหลุม เพื่อช่วยให้ไฟที่อยู่บนปากหลุมลุกติดอยู่ตลอดเวลา ใช้เวลาในการเผาไหม้อยู่ประมาณ 1 ชั่วโมง สังเกตแกลบที่เผาไหม้จนเป็นสีขาว จากนั้นทิ้งไว้ให้เย็นจึงเก็บเปลือกหอยที่ไหม้ออกมาวางบนใบตองหยดน้ำสะอาดใส่แล้วใช้ไม้คนหรือบดให้เปลือกหอยเหลวเข้ากับน้ำที่หยดใส่ ทิ้งไว้ประมาณ 5 นาที ก็จะกลายเป็น ปูนขาวใช้เดียวกับหมากและพลู ที่ทำสืบทอดกันมาเรื่อยๆ จากบรรพบุรุษนับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอีกแขนงหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในครอบครัวไม่ต้องใช้เงินซื้อจากท้องตลาดที่มีราคาแพงอย่างปัจจุบันนี้

การทำข้าวหมาก ภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีท้องถิ่นในการทำมาหากินตั้งแต่บรรพบุรุษนั้นจะเป็นการสืบทอดกันมา โดยการบอกเล่าและลงมือปฏิบัติต่อกันมาเรื่อยๆ มีวิธีการทำตั้งแต่ดั้งเดิม ดังนี้ แบ่งที่ใช้ทำข้าวหมากเป็นแบ่งทำขึ้นโดยเฉพาะมีรสหวาน สูตรการทำแบ่งข้าวหมากจะใช้สูตรเดียวกันกับการทำแบ่งเหล้า แต่สูตรการทำข้าวหมากจะใช้สมุนไพรประเภทต้นชะเอมมากกว่าอย่างอื่นเนื่องจากต้นชะเอมมีรสหวาน วิธีการทำโดยหนึ่งข้าวเหนียวให้สุกยกกลงให้เย็นสักครู่แล้วใช้น้ำสะอาดล้างข้าวเหนียวให้ยางข้าวออกจนหมด จากนั้นตักใส่กระบุงเพื่อให้น้ำไหลออกให้หมด นำข้าวเหนียวที่ล้างมาใส่หม้อ บดแบ่งข้าวหมากให้ละเอียดจนเป็นผงนำมาโรยใส่ข้าวเหนียวในหม้อจนทั่วในอัตราส่วนแบ่งข้าวหมาก 1 เม็ด ต่อข้าวเหนียว 10 ถ้วยตราไก่ แล้วเก็บไว้ 3 คืน เมื่อครบกำหนดแล้วก็สามารถนำมารับประทานได้เลย บางท้องที่จะใช้ใบตองห่อ เพื่อสะดวกในการแบ่งไปรับประทานหรือแบ่งขาย

การทำสีผึ้งสีปาก เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำสมุนไพรมาสังเคราะห์ให้เกิดประโยชน์แบ่งกันใช้ในครัวเรือนชาวบ้านจะนำเอาเนื้อมะพร้าวมาต้มเคี่ยวเอาน้ำมัน แล้วนำมาต้มใส่รังผึ้งใส่ดอกอัมที่มีกลิ่นหอม คนสมุนไพรมานำเข้าด้วยกันให้ดีที่สุด ต้มไปจนกว่าน้ำที่ต้มแห้ง หลังจากนั้นจึงยกกลงมาทิ้งไว้ให้เย็น สีของสีผึ้งสีปากจะออกเป็นสีเหลืองมีกลิ่นหอมของดอกอัมชวนหยิบมาดมและหยิบมาใช้สีปาก คนแก่สมัยก่อนใช้สีปากขณะเคี้ยวหมาก หนุ่มสาวสมัยก่อนจะใช้ฉูดฉาดที่แตกแห้งในฤดูหนาว และสีริมฝีปากให้มีเสน่ห์เวลาพูดคุยกัน

การใช้สมุนไพรทำสบู่ คนสมัยแต่ก่อนอาบน้ำไม่มีสบู่ถูตัวและสระผม ต้องใช้ผลหนามแท่ง ภาษาส่วยเรียกว่า คัลละลาละเวียง เป็นต้นไม้ยืนต้นตามลำต้นและกิ่งก้าน มีหนามสีดำเป็นแท่งแหลม ยาวประมาณ 1-2 นิ้ว ใบมีขนสาก ผลสุกเป็นสีเหลืองมีขนหุ้ม ชาวบ้านนำผลสุกมาทำสบู่ โดยการนำมาถูตัวหรือถูผ้า เมื่อใช้แล้วจะเกิดฟองสะอาดเหมือนกับการใช้สบู่หรือผงซักฟอก

การทำน้ำมันทาผม การดูแลสุขภาพสุขภาพมีมาแต่สมัยโบราณ ตรงตามคำพังเพยที่มีมาแต่โบราณกาลว่า ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง โดยเฉพาะทรงผม ต้องรักษาให้สะอาดปราศจากรังแคและผมเป็นมันเงางาม ภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ก่อนจึงใช้ความรู้ความคิด หาน้ำมันมาชโลมผมให้เป็นเงางามโดยอาศัยสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น คือ น้ำมันละหุ่ง มีวิธีทำดังนี้ ใช้เมล็ดละหุ่ง ภาษาส่วยที่ให้ข้อมูลเรียกว่า กลอง ตะวอง นำมาตากให้แห้งจากนั้นจึงนำไปตำให้ละเอียดแล้วคั้นเอาน้ำมันละหุ่ง นำมาผสมรากไม้ชนิดเรียกว่า ราก กะเซล ตำผสมใส่ดอกอัม ขี้ใบเล็บครุฑที่ตากแห้งให้ละเอียดมาโรยผสมใส่ จะได้กลิ่นหอม ทั้งดอกอัมและใบเล็บครุฑ เมื่อผสมเข้ากันดีแล้วก็จะได้น้ำมันทาผมสูตรสมุนไพรโบราณที่มีคุณภาพ

การทำขี้ไต้จุดไฟ คำว่า ขี้ไต้ ภาษาท้องถิ่น กวย หรือ ส่วย เรียกว่า ตะบอง แต่ก่อนยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ชาวบ้านจะใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดจุดให้แสงสว่าง แต่ถ้ามีการจัดงานประเพณีต่างๆ เดินทางไกล หรือออกไปจับกบจับเขียดในเวลากลางคืน ชาวบ้านจะจุดขี้ไต้ เพราะแสงสว่างจากขี้ไต้ให้แสงสว่างมากกว่าตะเกียง ถ้าไฟจากขี้ไต้ลุกมากจะใช้ใบตองสดหุ้มบริเวณไฟลุก หรือใช้โคลนเหนียวๆ ทาใกล้ๆ ที่ไฟลุกได้เช่นกัน เพื่อควบคุมไม่ให้ไฟลุกมาก ไฟจะได้ลุกไหม้เชื้อขี้ไต้ไหม้ต่อไป การดับขี้ไต้ ชาวบ้านจะดับด้วยวิธีการนำส่วนที่มีไฟคว่ำลงหรือจุ่มใส่ดิน แล้วเป่าด้วยลมจากปากอีกครั้ง ไฟก็จะดับทันทีในครีวเรือนชาวบ้านจะเก็บขี้ไต้ไว้ สำหรับเป็นเชื้อก่อไฟหุงต้มอาหาร โดยวิธีทำขี้ไต้ หรือ ตะบอง ชาวบ้านจะเลือกต้นเหียง ภาษาส่วยเรียกว่า คัลลารัด แล้วจะให้เป็นรูลึกบริเวณโคนต้น ปากรูกว้างพอประมาณที่จะตักเอาน้ำยางได้ จากนั้นจะสุมไฟในรู เพื่อใช้ความร้อนให้น้ำยางไหลออกมาทิ้งเวลาไว้ประมาณ 3 วัน ชาวบ้านจะหาครุไปตักน้ำยาง ในช่วงเวลาก่อนเที่ยงวัน เมื่อได้น้ำยางมาแล้วจะใช้ไม้ผุประเภท ต้นพอก ภาษาส่วย เรียกว่า คัลโคล๊ะ เอามาตำหรือทุบให้เป็นชิ้นเล็กๆ แล้วนำไปคลุกกับน้ำยางที่ตักมาได้ใช้ใบมะพร้าวสดเย็บต่อกันเป็นแนวยาว จำนวน 10 ใบ ใช้ไม้ไผ่เหลาเล็กๆ เสียบกลัดไว้ระหว่างใบนำขี้ไต้ที่คลุกน้ำยางไว้มาใส่ในใบมะพร้าวที่เตรียมไว้ เมื่อใส่เต็มแล้วก็ห่อให้คลุมทุกด้านใช้ดอกที่ทำจากไม้ไผ่มัดขมวดเป็นช่วงๆ ตามลำของขี้ไต้ ความยาวจนสุดใบมะพร้าว ระหว่างปลายของขี้ไต้ทั้งสองข้าง ชาวบ้านจะขยี้ใบมะพร้าวเข้าหากันแล้วมัดด้วยดอกไม้ไผ่ให้แน่นที่สุด การทำขี้ไต้นี้นอกจากทำขึ้นใช้ในครีวเรือนแล้วยังนำไปแลกเปลี่ยนเงิน เพื่อซื้อสิ่งของที่ต้องการใช้แต่ก่อนแลกเงินลาละ 5 บาท ปัจจุบันนี้ไม่มีใช้แล้ว

การทำผงขมิ้น เทคโนโลยีท้องถิ่นจะสกัดสมุนไพรเป็นเครื่องหอมแทนแป้งหอมที่ใช้ในปัจจุบันนี้นำมาทาเนื้อท้าวอีกทั้งยังเป็นยาแก้ผดผื่นคันได้ดีอีกด้วย การสกัดสมุนไพรเป็นเครื่องหอมนี้ก็คือ ผงขมิ้น ภาษาส่วยเรียกว่า ผง ระ เมียด คำว่า ระเมียด ก็คือ ขมิ้นนั่นเอง นำหัวขมิ้นมาล้างน้ำให้สะอาด จากนั้นนำมาผานให้เป็นชิ้นบางๆ ตามจำนวนที่ต้องการ แล้วนำไปตากแดดให้แห้งเมื่อแห้งดีแล้วนำขมิ้นมาตำใส่เครื่องหอม เช่น ดอกอัม ใบกะซัล (ภาษาส่วย) ตำใส่กันให้ละเอียด

ที่สุด จากนั้นก็กรองเอาแต่ผงละเอียดก็จะได้ผงขมิ้นหอมตามที่ต้องการ ชาวบ้านจะเก็บผงขมิ้นหอมใส่เก็บไว้กับกระปุกไม้ไผ่ที่มีฝาไม้ไผ่ครอบ เพราะเก็บไว้ได้นานและสะดวกต่อการนำออกมาใช้

การทำผ้าจากต้นฝ้าย ชาวบ้านแถบท้องถื่นกิ่งอำเภอศรีณรงค์ จะมีการปลูกต้นฝ้ายภาษาส่วย เรียกว่า คัลกะปา ต้นฝ้ายที่ปลูกจะผลิดอกออกผลในช่วงเดือน 6 ชาวบ้านจะเก็บฝ้ายที่หุ้มเมล็ดเก็บใส่กระบุง จากนั้นนำไปใส่ไว้ในกระตัง ไปตากแดดให้แห้งเมื่อแห้งดีแล้วฝ้ายจะบานออกจากเมล็ดดึงฝ้ายออกจากเมล็ดนำมาปั่นเป็นก้อนกลมๆ เท่ากำมือเก็บใส่กระบุงจากนั้น ชาวบ้านจะนำฝ้ายไปปั่นให้เป็นเส้นด้าย ด้ายที่ปั่นออกมาจะเป็นสีขาวตามสีของฝ้ายเมื่อได้เส้นด้ายแล้ว จะนำไปมัดใส่กึ่งเพื่อทอให้ออกมาเป็นผ้าที่ทำจากฝ้าย สมัยก่อนชาวบ้านจะสวมใส่เสื้อผ้ากันด้วยผ้าที่ทำมาจากฝ้าย ซึ่งเนื้อผ้าที่ได้นั้นจะเป็นสีขาวอย่างเดียว เทคโนโลยีท้องถิ่นในการย้อมผ้าสมัยอดีตชาวบ้านจะใช้ผ้าขาวที่ทอจากฝ้ายมาย้อมสี สีที่ใช้ย้อมชาวบ้านจะทำขึ้นมาเองโดยใช้ต้นคัล คุม เป็นภาษาส่วยที่บอกสูตรการย้อมให้ฟัง เมื่อได้ต้น คุม หรือ คัล คุม มาแล้วจะนำไปแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 10 วัน เมื่อครบกำหนดชาวบ้านจะใช้มือ คนให้เปลือกไม้เปื่อยเป็นเนื้อสีที่ได้อาจเป็นสีกรมท่า จากนั้นจะกรองเอาแต่น้ำสีออกจากเศษเปลือกไม้ทิ้งไว้ให้น้ำย้อมสีจะแห้งเป็นแผ่นเป็นก้อน เวลาจะย้อมผ้าต้องต้มผ้าให้ร้อน แล้วนำก้อนสีที่แห้งใส่ในน้ำต้มสีจะละลาย จากนั้นนำผ้าฝ้ายซึ่งเป็นผ้าสีขาวลงไปย้อมก็ได้ผ้าฝ้ายที่เป็นสีกรมท่า แต่ก่อนจะเห็นแต่ชาวบ้านสวมใส่เสื้อผ้าที่มีแต่สีกรมท่าเป็นส่วนมาก เทคโนโลยีท้องถิ่นที่ย้อมผ้าฝ้ายให้เป็นสีเหลืองมีวิธีการย้อม ดังนี้ ในอดีตสีเหลืองที่ใช้ย้อมผ้าขาวจากฝ้าย ชาวบ้านจะใช้ต้นเค หรือ ต้นแคล ภาษาส่วยเรียกว่า ต้นแคล ต้นไม้ชนิดนี้แก่นของลำต้นจะเป็นสีเหลือง ชาวบ้านจะฟันเอาแก่นสีเหลืองเอามาผ่า หรือผ่าเนให้บางที่สุด จากนั้นนำไปแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 15 วัน พอครบกำหนดนำไปต้มให้เดือด เมื่อเดือดแล้วถ่ายเอาน้ำสีเหลืองจากการต้มไปเรื่อย ๆ จนน้ำที่ต้มนั้นไม่มีสีเหลือง แล้วนำน้ำสีเหลืองที่ได้จากการต้มไปย้อมผ้าขาวจากฝ้ายก็จะได้ผ้าสีเหลืองจากสีของแก่นต้นแคล

การสานไม้ไผ่เป็นครุตกน้ำ ในอดีตชาวบ้านไม่มีครุถังเหล็ก สังกะสี หรือยาง อย่างเช่นในปัจจุบันนี้ชาวบ้านจะใช้ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีคิดสร้างสรรค์จะใช้อะไรตกน้ำมาตีมาใช้ จึงทดลองและใช้ไม้ไผ่หนามที่แก่นนำมาผ่าแล้วเหลาให้เป็นเส้นๆ สำหรับไว้สานการสานจะสานให้เป็นรูปทรงกระบอกเรียงลำดับลายเส้นขึ้นไปเรื่อยๆ สูงประมาณ 50 เซนติเมตร จากนั้นจะต่อขาครุด้วยไม้ 4 มุม เป็นฐานรองรับน้ำบนปากครุ จะใช้ไม้ทำเป็นห่วงไว้สำหรับจับ หิ้ว และหาบ เพื่อไม่ให้หน้าที่ใส่ในครุสานไม้ไผ่รั่วซึมออกตามลายสาน ชาวบ้านจะหาวิธีอุดรูหรืออุดช่องไม้ให้น้ำรั่วซึมออก ด้วยวิธีการดังนี้ นำยางชันมาตำให้ละเอียดเป็นผง แล้วนำไปคลุกผสมกับน้ำมันยางจากต้นเหียง จากนั้นก็นำไปทาครุที่สานจากไม้ไผ่ทั้งข้างนอกและข้างใน ครุจะมันเงางามด้วยน้ำมันยางนำไปตากแดดให้แห้งประมาณ 1 วัน หลังจากนั้นก็สามารถนำครุที่สานด้วยไม้ไผ่ไปใช้ประโยชน์ในการตกน้ำตีมน้ำใช้โดยที่ไม่รั่วหรือซึมเลยแถมยังมีน้ำหนักเบา

เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน

แก๊ยกั้นทะน้า ภาษาเขมร เรียก แก๊ยกั้นทะน้า ภาษาส่วย เรียก ดลงซันเยีย หรือ อาแะชะ ภาษาลาว เรียก ม้าชอยยา (แก๊ยก-ม้า หั้น-หั้น ทะน้า-ยา หมายถึง ม้าหั้นยา) เป็นเครื่องมือรองใบยาสูบเพื่อจะตัดให้เป็นชิ้นเล็กๆ เป็นฝอยยาวๆ นำไปผึ่งแดดแล้วเก็บไว้ม้วนเป็นยาสูบ แก๊ยกั้นทะน้า มีไม้ประกอบสองส่วนคือไม้รองที่หั้นยา และไม้ปล่อง ไม้รองหั้นยาหรือตัวม้าใช้ไม้พินมีความยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร หนาประมาณ 1 นิ้ว ไม้ปล่องหรือหน้าม้าที่ตั้งอยู่ด้านหน้าเป็นแผ่นหนาประมาณ 2 นิ้ว ยาวประมาณ 40-70 เซนติเมตร กว้างประมาณ 10-15 เซนติเมตร ใส่ผิวให้เรียบเจาะเป็นวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 เซนติเมตร สำหรับสอดใบยาหั้นวางตั้งหน้าไม้รองหั้นวางบนรูที่เจาะไม่ให้ไผ่ล่อออกด้านหน้าเวลาหั้น การใช้แก๊ยกั้นทะน้าใช้มีดตีโต้(เป็นมีดเล่มใหญ่) เพราะเวลาหั้นไม่ต้องใช้แรงกดมาก และมีหินลับมีดสำหรับลับมีดให้คมอยู่เสมอ ใบยาสูบที่นำมาหั้นต้องบ่มให้สุกจนใบเหลืองหรือสีคล้ำใส่ไว้ในตะกร้ายา ถ้าต้องการเส้นยาสูบเป็นฝอยๆ เส้นสวยๆ ต้องดื่กก้านยาออกให้หมด นำใบยามาวางซ้อนกันหลายๆ ใบ แล้วม้วนใบยาสูบให้ขนาดพอเหมาะกับรูที่เจาะวางใบยาที่ไม้รองหั้นยา ค่อยๆ เคลื่อนใบยาสูบหั้นไปให้เป็นฝอยๆ เสร็จแล้วนำใบยาที่หั้นได้นำไปทำให้แห้งโดยใช้แสงตากยารองผึ่งแดดจนกว่าจะแห้งแล้วเก็บห่อไว้ ใช้น้ำมันเป็นยาสูบหรือขาย

ตุรุ ภาษาเขมร เรียก ตุรุ ภาษาส่วย เรียก ตุรุเท ภาษาลาว เรียก ไช(ตุรุ-ไช ความหมายในพจนานุกรมหมายความว่า เครื่องสานดักปลา) เป็นเครื่องมือสำหรับดักปลา กุ้ง ปู หอย แต่ส่วนใหญ่ มักใช้ดักปลาเป็นหลัก นิยมทำด้วยไม้ไผ่ที่แก่จัดผ่าเป็นซี่ๆ นำมาผูกร้อยด้วยเถาวัลย์ ตามโคลงสร้างโดยใช้เครือเถาวัลย์ขนาดตั้งแต่ นิ้วก้อยถึงขนาดหัวแม่มือ เหลาผิวให้เรียบมัดเป็นวงแหวนใหญ่เล็กตามที่ต้องการ 3-4 โคลงต่อไช 1 ตัว ส่วนที่กันของ ตุรุ สานให้แหลมปิดสนิทส่วนหัวจะมีลักษณะเหมือนปากขวดปล่อยช่องสำหรับเทปลาออก กลางลำตัวเจาะไชติดงาสำหรับเป็นทางเข้าของปลา และกันไม่ให้ปลาข้างในออก วิธีใช้ใช้ดักปลาบริเวณน้ำไหล ใช้หญ้าปิดหัวไชไม่ต้องใช้เหยื่อล่อจะใช้คันนากัน หรือ พรวน (เผือก) ปิดช่องทางปลาวายขึ้นลงและใช้หญ้าหมุนตรงริมปากงา เวลาดักปลาจะเฝ้าหาดูอยู่ด้านล่าง ถ้าต้องการดักปลาขึ้นต้องหันหัวไชทวนทางน้ำไหล ถ้าต้องการดักปลาวายลงก็วางหัวไชตามทางน้ำไหลใช้หญ้าอุดรูรอบๆ ไชอย่าให้มีรูเพราะปลาจะเล็ดลอดไปได้ ปล่อยทางเข้าที่งาด้านเดียวเวลาจะปล่อยสองเวลาหรือสามเวลา คือ เช้า เที่ยง เย็น หรือ เวลาปลาขึ้นลงมากก็จะกักมากกว่าเวลาดังกล่าวได้

ซาง ภาษาเขมร เรียก ซาง ภาษาลาว เรียก ไม้ซางหย่า ภาษาไทย เรียก ไม้มือเสือ (ไม้มือเสือ)เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของชาวจังหวัดสุรินทร์ ใช้สำหรับล่างหญาคา ทำด้วยไม้ไผ่เป็นซี่ๆ มี 4 – 8 ซี่ ปลายไม้แหลมคล้ายเล็บมือเสือ การทำซาง ชาวบ้านมักใช้ไม้ไผ่สีสุกยาวประมาณ 30 – 40 เซนติเมตร ใช้ไม้ไผ่อยู่ระหว่างลำแล้วผ่าเป็น 2 ซีก ตกแต่งผิวให้เรียบอยู่ในลักษณะแบน ด้านปลายเหลาให้เป็นซี่ๆ เหมือนซี่ซ้อนซ้อนที่ปลายแต่ละซี่เหลาให้แหลมเหมือนเล็บและระหว่างแต่ละซี่ก็ขึ้นซี่กันด้วยซี่ไม้ไผ่ขนาด 1 X 1 X 1 เซนติเมตร เพื่อให้ปลายซี่แยกออกจากกันหรือกางออกแต่ละซี่

มีความยาวประมาณ 15–19 เซนติเมตร ด้านมือจับเหลาเรียวที่ปลายเพื่อสะดวกแก่การใช้ วิธีการนำไปใช้ มี 2 ลักษณะ คือติดกับหลักอยู่กับที่และถือสาบ ทั้ง 2 วิธีการนำมาไปใช้จะแบ่งต้นหญ้าคาจากฟ่อนที่จะนำมาสาบด้วยการกำที่ยอดหญ้าคาไว้มือหนึ่งยกขึ้นสูงใช้มืออีกข้างจับไม้ขวางสาบหญ้าคาจากยอดลงมาที่โคน ขาง จะกวาดใบหญ้าคาจากยอดลงมาที่โคน ขาง จะกวาดใบหญ้าคาที่สั้นที่หักทิ้งเพื่อคัดเลือกเฉพาะหญ้าที่สมบูรณ์และจัดต้นให้เป็นระเบียบนำไปสานได้ง่ายและรวดเร็ว

หมิงจ๊ะ ภาษาเขมร เรียก ทิมจ๊ะ ภาษาส่วย เรียก อีแทะพูเฒ่า ภาษาลาว เรียก แขวนกเค้า ภาษาไทย เรียก คีมไม้ เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งมีขา 2 ขา คล้ายกรรไกรใช้สำหรับช่วยคืบหรือจับในการทำของใช้ต่างๆ เช่น จับขอบกระดัง จับขอบกระเชอ งานบางประเภทต้องใช้หลายคนช่วยจับช่วยกันดึง เพื่อให้ของเหล่านั้นแน่นหนา เป็นต้น คีมไม้ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้พะยูน โดยใช้ไม้ดังกล่าว 2 ท่อนเล็กๆ มีความยาวตั้งแต่ 20 - 40 เซนติเมตร เหลาผิวให้เรียบมีขนาดเท่ากัน ปลายไม้เหลากลมใช้เป็นมือจับส่วนคีมเหลาเหมือนปากนกแก้วโคนปากนกแก้วถากรอยบากให้ไม้ทั้ง 2 ท่อนประกบเข้าหากัน เจาะรูที่ปากนกแก้วให้ทะลุ ใช้ตะปูเป็นสลักเดือยสอดเข้าไปเมื่อใส่แล้วจะหลวมเล็กน้อย จะใช้จับสิ่งของเพื่อประกบเข้ากันร้อยเส้นหวายผูกมัดให้แน่น เช่น จับขอบกระเชอ จับขอบกระดัง เป็นต้น

แอ็บ ภาษาลาว เรียก จักจัน ภาษาไทย เรียก แอ็บ เป็นเครื่องสานสำหรับดักกบในช่วงปลายฤดูฝน ช่วงน้ำกำลังจะแห้งมีน้ำขังเล็กน้อยกบจะออกกินเหยื่อ เช่น กุ้ง ปู ปลาตัวเล็กๆ เป็นต้น เมื่อผ่านฤดูกบจะจำศีล จะไม่ออกหากินเหยื่อจนกว่าจะถึงฤดูฝนอีกครั้ง แอ็บ สานด้วยตอกไม้ไผ่คล้ายตะกร้าแต่ปากแคบและมีขนาดเล็กมาก รูปทรงลักษณะแบนเล็กน้อย ก้นแอ็บจะทำให้ปิดเปิดเพื่อจับกบ ใช้ตอกไม้ไผ่เหลาบางๆ สานเป็นลายขัดสานส่วนก้นเป็นลายห่างๆ แต่จะไม่ให้ห่างจนตัวกบขนาดเล็ก ขนาดกลางลอดออกไปได้พอสานกันเสร็จจักสานตัวมาเป็นลายขัดตาถี่ๆ เพราะต้องการให้กบเห็นเหยื่อล่อในแอ็บได้สะดวกจะได้หาทางเข้าไปกินเหยื่อและเข้าไปหากบตัวอื่นๆ ที่ในแอ็บนั้นปากของแอ็บทำงาใส่ไว้เมื่อกบเข้าไปทางช่องงาและออกมาข้างนอกไม่ได้ วิธีการใช้ ใช้ดักกบตามบริเวณทุ่งนาที่มีน้ำกำลังจะแห้ง หมายถึงบริเวณที่มีน้ำขังเล็กน้อยมีลูกปลาดตัวเล็กๆ เช่น ปลาชิว กุ้ง ปู ปลาชนิดอื่นๆ เป็นต้น ตามแปลงนาดังกล่าว ขุดดินให้เป็นแอ่งเท่าขนาดแอ็บ วางแอ็บลงไปให้ส่วนปากของแอ็บสูงเสมอเท่าพื้นดินกลบดินด้านก้นและด้านข้าง ทำทางตรงบริเวณงาแอ็บให้เรียบร้อยระวังอย่าให้ลูกปลาดังกล่าวอยู่นอกแอ็บ เพราะจะทำให้กบกินเหยื่ออิ่มก่อนจะไม่เข้าไปในตัวแอ็บเมื่อกบเห็นเหยื่อที่ล่อไว้จะเข้าไปกินหลายๆ ตัว

เลือน ภาษาเขมร เรียก เลือน ภาษาส่วย เรียก ลัน ภาษาลาว เรียก ลัน ภาษาไทย เรียก ลัน (เลือน – ลัน ลัน ความหมายในพจนานุกรมหมายความว่า เครื่องดักปลาไหลทำด้วยกระบอกไม้ไผ่มีงาแซง) เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของชาวจังหวัดสุรินทร์ที่นิยมใช้ดักปลาไหล ทำด้วยไม้ไผ่ การทำเลือนดักปลาไหลนั้นจะต้องเตรียมไม้ไผ่ลำไม้ไผ่ใหญ่ โดยตัดให้ยาวประมาณ 3 - 4 ปล้อง ทะลวงข้อไม้ไผ่ด้านในให้เป็นรูทะลุถึงกัน เว้นไว้เฉพาะข้อไม้ไผ่ที่ทำเป็นก้นเท่านั้น เพื่อไม่ให้ปลาไหลหนีออกไปได้ ใช้มีดกรีดลำไม้ไผ่ส่วนปล้องที่เป็นก้นให้เป็นรูเล็กๆ ทะลุเนื้อไม้ไผ่มีความกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร เพื่อไม่ให้ก้นเหยื่อที่ดักล่อปลาไหลกระจายในพื้นที่น้ำในบริเวณนั้น

อีกประการคือเป็นช่องน้ำไหลออกเมื่อเวลาถูกและเป็นช่องไหลอากาศออกจากเลื่อนเวลาตักปลาไหล ด้านปากเลื่อนสวมด้วยงาไม้ไผ่ เจาะรูที่ปากเลื่อนทะลุ 2 รู ในตำแหน่งด้านข้าง ใช้เดือยสลักยาว เสียบบนงายึดติดและปักดินเพื่อยึดเลื่อนในเวลาตักปลาด้วย วิธีตักปลาไหล ชาวบ้านจะแบกไปตัก ปลาครั้งหนึ่งๆ ไม่ต่ำกว่า 5 - 10 กระบอก ใช้เหยื่อล่อปลาไหลให้ลงดินเข้าไปกิน เช่น ทูบหอยให้แตก ทุกกระดองปูให้แตก หรือใช้ตัวปลาสับเป็นชิ้นเล็กๆ เป็นต้น แล้วนำใส่ไว้ในถังเลื่อน นำไปที่สานมา ปิดปากโดยใช้ไม้สลักสอดใส่ในรูไม้ให้งาหลุด การตักปลาไหลจะเอาไปไว้ในน้ำลึกประมาณท่วมหัวเข้า ปักเลื่อนให้อยู่ในแนวนอนกับพื้นดิน มักนิยมตักปลาไหลในบริเวณน้ำขุ่นๆ รุ่งเช้าชาวบ้านจะไปกู้ เมื่อปลาไหลติดก็จะดึงสลักไม้ที่ขังงาออกแล้วจึงดึงงาเทปลาออกจากเลื่อน

พะเนาะ ภาษาเขมร เรียก พะเนาะ ภาษาส่วย เรียก กะเลด กะป้าก ภาษาลาว เรียก อ้าว ภาษาไทย เรียก เครื่องหีบฝ้าย เป็นเครื่องมือสำหรับแยกเมล็ดออกจากเนื้อฝ้ายโดยใช้แรงมือ หมุนดันลูกหนีบให้หมุน มีลักษณะเป็นไม้ 2 ท่อน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว วางประกบกันที่ปลายด้านหนึ่งทั้งสองท่อน จะแกะหรือถากเป็นรูปเกลียวสลักกันเพื่อเป็นเฟืองหมุนหนีบแยกเมล็ดฝ้าย เครื่องหีบฝ้ายจะใช้แรงหมุนดันคันหนีบเพียงตัวเดียว วิธีการใช้โดยการป้อนฝ้ายเข้าระหว่างกลางคันหนีบพร้อมกับใช้แรงมือหมุนคันหนีบให้หมุนเพื่อที่จะแยกเนื้อฝ้ายกับเมล็ดฝ้ายออกจากกัน

ลอบ ภาษาเขมร เรียก ตูรู ภาษาส่วย เรียก ตูรู ภาษาลาว เรียก ลอบ ภาษาไทย เรียก ลอบ (ลอบ ความหมายในพจนานุกรมหมายความว่าชื่อเครื่องมือจักสานสำหรับตักปลา) เป็นเครื่องมือที่ สานด้วยไม้ไผ่ใช้เถาว์ลวดสานรัดโครงไม้ปากลอบมีช่องว่างให้ปลาเข้าไปติดอยู่ภายในมีลักษณะเป็น ทรงกระบอกกันเป็นรีๆ สามารถเปิดปิดเอาปลาออกทางก้นลอบมีความยาว 0.5 – 2 เซนติเมตร เหลาซี่ไม้ไผ่มัดด้วยเถาว์ลวดซี่ที่นำมามัดจะวางห่างกัน 0.5 – 3 เซนติเมตร ถ้าตักปลา ตัวเล็กก็จะใช้ซี่ไม้ให้ชิดกันปากลอบตักปลาทำงานสองชั้น เมื่อปลาวัยเข้าไปจะว่ายออกมาอีกไม่ได้ เพราะติดงันไว้มักใช้ตักปลาในบริเวณที่มีน้ำไหลไม่ต้องใช้เหยื่อล่อและลอบอีกประเภทหนึ่งใช้ตัก ในน้ำนิ่งในฤดูที่ปลาวางไข่ตามริมหนองเวลาถูกลอบก็จะเปิดฝาครอบด้านก้นแล้วเทปลาออก

ดวน ภาษาเขมร เรียก ดวน หรือ งอบ ภาษาส่วย เรียก หมวก ภาษาลาว เรียก งอบ ภาษาไทย เรียกงอบ ดวน ความหมายในพจนานุกรมหมายความว่า เครื่องสวมหัวกันแดดและฝน สาน ด้วยตอกไม้ไผ่ กรูด้านนอกด้วยใบลาน รูปคล้ายกระຈາดคว่ำมีรังสำหรับสวม เป็นเครื่องสวมหัว กันแดดกันฝน มีโครงทำมาจากไม้ไผ่กรูดด้วยใบตาลลักษณะกว้างเท่ากระดิ่ง ด้านในสานด้วยไม้ไผ่ เป็นรังขนาดเท่าศีรษะสำหรับครอบหัว อาชีพหลักของชาวจังหวัดสุรินทร์ส่วนมากจะประกอบอาชีพ ทำนา ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศเหมาะสมกับการเกษตร อาชีพดังกล่าวชาวบ้านต้องทำงาน กร้าแตกกร้าฝน เช่น ในฤดูทำนาฝนตกชุกมากและเมื่อฤดูเก็บเกี่ยวอากาศจะร้อนจัด ชาวบ้านจึงคิด หาวิธีป้องกันแดดและฝนในช่วงแรกจะใช้ใบไม้ใหญ่ๆ เช่น ใบตรางด ใบคลอง (ชื่อเรียกภาษาเขมร หมายถึง ต้นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งมีใบใหญ่ขนาดใบสัก) มาเย็บต่อกันเป็นรูปกรวยเพื่อสวมหัว ต่อมา มีการพัฒนารูปแบบจนเป็นดวน หรืองอบ ดวนมีลักษณะมีใบหรือปีกกว้าง มีรังสานด้วยใบตาลหรือ ไม้ไผ่เป็นรูปทรงกระบอกขนาดสวมศีรษะพอดี จะสานปีกขยายออกเป็นวงกลมมีลายขัดต่างๆ มี

โครงสร้างด้วยไม้ไผ่เป็นปีกควนเหมือนปีกหมวก วัสดุที่นำมาใช้กรุด้านนอกนั้นจะนิยมใช้ใบตาล ฉีกเป็นเส้นเล็กๆ นำมาเย็บตามโครงปีกควนอย่างประณีต

ตบัล เบาะ เซรา ภาษาเขมร เรียก ตบัล เบาะ เซรา ภาษาส่วย เรียก ตบัลเบาะ เซรา ภาษาลาว เรียก ครกตำข้าว ภาษาไทย เรียก ครกตำข้าวเปลือก ตบัล เบาะ เซรา (ตบัล - ครก เบาะ - ตำ เซรา - ข้าวเปลือก หมายถึงครกตำข้าวเปลือก ความหมายในพจนานุกรมหมายความว่า เครื่องใช้ที่มีลักษณะอย่างหลุม สำหรับตำหรือโม่ด้วยสาก) เป็นเครื่องใช้สำหรับตำข้าวเปลือก ตำแป้ง ตำข้าวเม่า ตำแป้งขนมจีน ตำข้าวคั่ว แต่ส่วนใหญ่แล้วจะตำข้าวเปลือกเป็นหลัก เพราะสมัยนั้นไม่มีโรงสีข้าว วิธีการทำครกชาวบ้านจะใช้ท่อนไม้ใหญ่ทั้งลำต้น มักเป็นต้นตราดที่นิยมใช้ตัดท่อนยาว 50 - 70 เซนติเมตร ตัดหัวตัดท้ายให้ผิวเรียบเวลาตั้งจะไม่กระดกเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ตรงกลางของท่อนเจาะให้เว้าลึกลงไปเหมือนครกหินลึกประมาณ 40 - 50 เซนติเมตร เมื่อทำครกเสร็จแล้วจะต้องมีอันเร อันเร (อันเร - สาก หมายถึง สาก ความหมายในพจนานุกรม หมายความว่า เครื่องตำอย่างหนึ่งคู่กับครก) มีลักษณะเป็นท่อนเดียวกลมยาวประมาณ 2-3 เมตร เหลาผิวให้เรียบ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 - 3 เมตร ปลายสากทั้งสองด้านใหญ่ไม่เท่ากัน ปลายสากที่เล็กใช้สำหรับตำข้าวเปลือก ปลายสากด้านที่ใหญ่ใช้สำหรับขัดข้าวสารให้ขาว

กระบวย ภาษาเขมร เรียก กระบวย ภาษาส่วย เรียก กระบอย หรือ กะบอย ภาษาลาว เรียก กระบ๊ะ ภาษาไทย เรียก กระบวย (กระบวย ความหมายในพจนานุกรม หมายถึง ภาชนะสำหรับตักน้ำทำด้วยกะลามะพร้าวมีด้ามถือ) เป็นภาชนะสำหรับตักน้ำดื่มของจังหวัดสุรินทร์มาตั้งแต่สมัยดั้งเดิมมานานจะนำไปวางคู่กับโองน้ำซึ่งอยู่ในตัวเรือน บางท้องถิ่นจะนำไปวางตั้งอยู่ทางเข้าหน้าบ้าน ใครเดินผ่านเห็นดเหนียวกระหายน้ำจะได้แวะตักดื่มแสดงถึงเจ้าบ้านที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนบ้านใกล้เคียง วิธีการทำกระบวยชาวบ้านจะนิยมใช้กะลามะพร้าวที่แก่จัด มีผลขนาดพอเหมาะ ไม่เล็กไม่ใหญ่เกินไป รูปร่างค่อนข้างกลมขัดผิวกะลาให้สะอาดเป็นเงา ใช้เลื่อยตัดส่วนบนออกประมาณ เศษ 1 ส่วน 3 ของลูก เจาะรูที่ปากกะลา 2 รู ให้อยู่ในแนวเดียวกันสำหรับสอดด้ามไม้ ยาวประมาณ 30 - 50 เซนติเมตร เป็นที่จับ ที่ปลายด้ามเจาะรูร้อยเชือกสำหรับห้อยแขวน นำไปวางคู่กับโองน้ำ

ระเต๊ะ ภาษาเขมร เรียก ระเต๊ะ ภาษาส่วย เรียก ระเภา ภาษาลาว เรียก เกียน ภาษาไทย เรียก เกวียน (ระเต๊ะ-เกวียน ความหมายในพจนานุกรมหมายถึง ยานชนิดหนึ่งมี 2 ล้อใช้ควายหรือวัวเทียม) เป็นยานพาหนะบรรทุกลำเลียงสัมภาระสิ่งของต่างๆ ในการดำรงชีวิตของชาวชนบทในจังหวัดสุรินทร์ เช่น ใช้ในการบรรทุกพืนจากป่า บรรทุกท่อนไม้ที่จะนำมาสร้างบ้านสร้างรั้ว บรรทุกข้าวเปลือกจากนาลำเลียงใส่ฉาง หรือใช้เป็นพาหนะในการเดินทางขนส่งสิ่งของต่างๆ เป็นต้น โดยใช้แรงวัวแรงควายเทียมมาลากจูงให้เคลื่อนที่ เกวียนที่มีใช้ในจังหวัดมี 3 ชนิด คือ ระเต๊ะ แปรก (ระเต๊ะ-เกวียน แปรก-คานล้อเกวียน) เป็นเกวียนที่มีลักษณะทรงเตี้ย ด้านข้างของล้อเกวียนทั้งสองล้อมีลักษณะคล้ายกับคานเพื่อสวมเพลายึดติด ภาษาถิ่นเรียกว่า แปรก เป็นเกวียนสร้างเริ่มแรก ข้อเสียของเกวียนชนิดนี้คือเวลาขับเข้าไปในสถานที่แคบๆ เช่น ขับเข้าไปในป่า แปรก มักจะชนต้นไม้ ต้นไม้ หรือสิ่งกีดขวางที่ขึ้นตามริมทาง ผู้ขับต้องบังคับวัวควายที่ใช้เทียมลากจูงหลบให้พ้นจากสิ่งดังกล่าว ระเต๊ะ ปะตรุน (ระเต๊ะ-เกวียน ปะตรุน-หลังคา หมายถึงเกวียนที่มีหลังคากันแดดกันฝน)

ลักษณะเหมือนกับระเตะแปรง เพียงแต่มีหลังคาสำหรับกันแดดกันฝน หลังคาเกวียนสามารถถอดออกหรือประกอบได้ ถ้าใช้โดยสารก็จะใส่ ถ้าจะใช้บรรทุกสิ่งของก็จะถอดออกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้งานแต่ละประเภท และระเตะ ลอ (ระเตะ-เกวียน ลอ-ล้อ หมายถึงเกวียนล้อ) เป็นเกวียนที่สร้างขึ้นรุ่นหลังก่อนที่จะหมดคนใช้เกวียนบรรทุกสิ่งของ มีลักษณะรูปทรงสูงกว่าระเตะแปรง ด้านข้างของล้อเกวียนไม่มีคานสำหรับยึดติดเพลากวียน ข้อดีของเกวียนชนิดนี้จะสะดวกในการบังคับไม่ให้ชนสิ่งกีดขวางที่อยู่ด้านข้างตามริมทาง

ตรอก ภาษาเขมร เรียก ตรอก ภาษาส่วย เรียก อากรอง ภาษาลาว เรียก ข้อง ภาษาไทย เรียก ข้อง (ตรอก-ข้อง ความหมายในพจนานุกรม หมายถึง เครื่องจักสานสำหรับใส่ปลา รูปคล้ายตะกร้าปากแคบอย่างคอกหม้อดิน กันสไล้เหลี่ยมจัตุรัสมีขนาดต่างๆ เป็นเครื่องจักสานชนิดหนึ่งของชาวชนบทที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ใช้ใส่ปลา กุ้ง ปู หอย กบ เป็นต้น มีลักษณะปากแคบอย่างคอกหม้อดิน มีฝาเปิดปิดได้บางหมู่บ้านนิยมนำกะลามะพร้าวมาทำ หรือทำด้วยเชือกในล่อนโดยสานให้เป็นรูปตาข่ายปล่อยรูตรงกลางปากข้อง หรือบางท้องถิ่นจะนิยมทำด้วยไม้ไผ่สานเป็นรูปกรวยปล่อยซี่ไม้ไผ่ไว้ไม่ต้องสานเรียกว่า ป-ระอะ (งาแซง หมายถึง งาอย่างหนึ่งคล้ายงาลอบ งาไซ เพื่อไปกันไม่ให้ทางข้างออกแต่ใส่ลงไปได้) เวลาจับปลาใส่ข้องไม่ต้องเปิดฝาข้องก็ได้เพราะฝาข้องนั้นสามารถใส่ปลาได้สะดวก

กระตื่อง ภาษาเขมร เรียก กระตื่อง ภาษาส่วย เรียก ตะปลั ภาษาลาว เรียก ครกมอ ภาษาไทย เรียก ครกกระตื่อง (กระตื่อง - กระตื่อง หมายถึงกระตื่อง ความหมายในพจนานุกรม หมายความว่าเครื่องมือที่มีลักษณะเป็นหลุมสำหรับตำหรือโขลกด้วยกระตื่อง) เป็นของใช้พื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์ใช้สำหรับตำข้าวเปลือก ตำแป้ง เป็นต้น มาตั้งแต่สมัยโบราณ ตัวครกทำด้วยไม้ทั้งท่อนขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 50 - 70 เซนติเมตร ขุดเนื้อในออกให้เป็นหลุมลึก นำไปฝังลงในหลุม ให้ปากครกพื้นดินขึ้นมาพอประมาณ ตัวครกสามารถบรรจุข้าวเปลือกครั้งละครึ่งปี๊บถึงหนึ่งปี๊บ วัสดุอุปกรณ์ตัวคานใช้เสาชาน 4.6 นิ้ว ยาว 4 - 5 เมตร ที่ต้นคานเจาะรูสอดไม้ทำเป็นแกนคาน ตั้งเสาสองต้นขนาด 6.6 ยาวประมาณ 1 เมตร เจาะรูทั้งสองต้นสำหรับสอดแกนคานนำมาฝังดินให้แน่นที่ปลายคานเจาะรูให้ตรงตัวครกสอดสากยึดกับตัวคานให้แน่น วิธีใช้นำข้าวเปลือกหรือของที่ต้องการตำใส่ในครกใช้แรงเหยียบต้นคานด้านที่ยึดกับเสากดลงไปตามสากก็จะยกขึ้น เวลาจะตำก็ปล่อยเท้าออกจากตัวสาก สากจะตำสิ่งของตามที่ต้องการ

การรักษาโรค

สืบเนื่องมาจากเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา จึงเกิดมีเรื่องฤษัติดตนหรือนิทานสมุนไพรรุ่นดังนิทานสมุนไพรรุ่นเล่าว่า “ดำเนินนิทาน ว่าคนโบราณ มีอยู่ในป่า ผมหวดเนตรหนึ่ง แดงทั้งกายา มิได้มุ่งผ้า ใบไม้กลัดพัน สูงใหญ่โตกว่า มนุษย์ธรรมดา เราทำนทุกวัน กินแต่ลูกไม้ อยู่ในไพรสณฑ์ คนเห็นสำคัญ ว่ายักษ์ตกใจ มีพระสามองค์ ไปเดินธุดงค์ พบคนโตใหญ่ เห็นเข้าวิ่งหนี สององค์พันไป องค์หนึ่งสะดุดไม้ หกล้มเหยียดยาว ความกลัวตัวสั่น ออใจไหวหวั่น หน้าซีดตาขาว ลูกขึ้นไม่ไหว กลัวเหลือจะกลัว ดิ้นเลือกมือเท้า ด้วยความหวาดกลัว คนโตเห็นเข้า ค่อนเดินเบาๆ เข้าหาขี้ม

หัว ถ้ามัวบัตเจ้า ทำไมจึงกลัว ข้าไม่เจ็บตัว ไซยักษ์ไซมาร ข้าเป็นมนุษย์ เป็นชาติบุรุษ คนเก่งโบราณ เจ้าภูมานี้ มีความต้องการ เทียวหาอาหาร หรือว่าหลงทาง พระนั้นไต่ยีน สมใจถวิล หมดอาจนาง จึงว่าพวกข้า เทียวมาตามทาง หายาสักอย่าง คือ กะเพราแดง ต้นสามอ้อมใหญ่ มีอยู่ที่ไหน เราจึงแสวง เป็นยาประเสริฐ มีคุณล้ำเลิศ เปลือกกินมีแรง ไม่แก่เจ็บตาย ตัวยามี่ 7 สิ่ง คือ แสมสาร แสมทะเล พญามือเหล็ก เถาวัลย์เปรียง (เครือตาปลา) แก่นขนุน แก่นขี้เหล็ก หัวหัวหมู หักสิ่งสิ่งละเท่าๆ กัน ต้มกินเช้าเย็น ดีนัก (แต่จะทำให้ร่างกายไม่มีโรคไม่แก่เจ็บตายนั้นอย่าหลงเชื่อ)” เรื่องแพทย์แผนโบราณดั้งเดิมเขาจะมีการพิจารณาแบบโหราศาสตร์ด้วย เช่นคนเกิดราศีต่างๆ ดังนี้ว่าจะมีธาตุอะไรประจำกาย

ราศีเมษ	(เกิด 13 เมษายน - 13 พฤษภาคม)	ธาตุไฟ
ราศีพฤษภ	(เกิด 14 พฤษภาคม - 15 มิถุนายน)	ธาตุดิน
ราศีเมถุน	(เกิด 15 มิถุนายน - 15 กรกฎาคม)	ธาตุลม
ราศีกรกฎ	(เกิด 16 กรกฎาคม - 16 สิงหาคม)	ธาตุน้ำ
ราศีสิงห์	(เกิด 17 สิงหาคม - 16 กันยายน)	ธาตุไฟ
ราศีกันย์	(เกิด 17 กันยายน - 16 ตุลาคม)	ธาตุดิน
ราศีตุลย์	(เกิด 17 ตุลาคม - 16 พฤศจิกายน)	ธาตุลม
ราศีพิจิก	(เกิด 17 พฤศจิกายน - 15 ธันวาคม)	ธาตุน้ำ
ราศีธนู	(เกิด 16 ธันวาคม - 13 มกราคม)	ธาตุไฟ
ราศีมังกร	(เกิด 14 มกราคม - 12 กุมภาพันธ์)	ธาตุดิน
ราศีกุมภ์	(เกิด 15 กุมภาพันธ์ - 13 มีนาคม)	ธาตุลม
ราศีมีน	(เกิด 14 มีนาคม - 13 เมษายน)	ธาตุน้ำ

เมื่อทราบธาตุแล้ว เขาจะแนะนำให้เลือกรับประทานอาหารเพื่อช่วยป้องกันการเจ็บป่วยด้วยดังนี้

คนธาตุดิน	ควรรับประทานอาหารที่มีรสฝาด เค็ม หวาน มัน
คนธาตุน้ำ	ควรรับประทานอาหารที่มีรสขม เปรี้ยว เปื่อ เมา
คนธาตุลม	ควรรับประทานอาหารที่มีรสขม เผ็ด ร้อน
คนธาตุไฟ	ควรรับประทานอาหารที่มีรสจืด รสเย็น

นอกจากนี้หมอยาพื้นบ้านจะมียามยา คือถุงผ้าสะพายไหล่ภายในถุงจะมียาสมุนไพรชนิดต่างๆ แก้วได้หลายโรคมีหินสำหรับฝนยารวมอยู่ด้วย ห่อด้วยผ้าเล็กๆหรือใส่รวมกันไว้ก็ได้ ความเชื่อเกี่ยวกับสมุนไพรที่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้และมีข้อห้ามดังนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพืชผักและข้อห้าม เช่น หญิงมีครรภ์ห้ามกินบอน จะทำให้สายรกเปื่อย ห้ามกินผักแว่นจะทำให้รูกพันคอเด็ก ปวดท้องนาน ห้ามกินกล้วยจีจะทำให้รูกติด ส่วนข้อแนะนำนั้นแนะนำให้กินปลีกกล้วย กินขนุนอ่อนจะช่วยบำรุงน้ำนม หญิงหลังคลอดห้ามกินผักเย็น เช่น แตงกวาทุกชนิด ห้ามกินผักหวาน ผักกาด หน่อไม้ จะทำให้เจ็บท้องทั้งแม่และลูก แต่แนะนำให้กินผักตำลึง บวบก ไพล จะทำให้มีน้ำนมมาก ไพลช่วยให้เลือดไหลเวียนดี ผู้มีคาถาอาคมกลุ่มคนเหล่านี้มีข้อปฏิบัติส่วนมากเป็นข้อห้าม

เช่น ห้ามกินมะขามป้อมอันเป็นพืชอยู่ในตำนานเรื่องทรี ทรพา ควายพ่อลูกที่ทะเลาะวิวาทกัน ทรีซึ่งเป็นลูกสู่อำนาจพ่อไม่ไหว ถูกไล่ขวิดไปชนต้นส้มป่อย ทรีก็กลับมีกำลังเพิ่มขึ้นมาใหม่ จึงไล่ทรา ผู้เป็นพ่อออกไปชนต้นมะขามป้อม ปรากฏว่ากำลังของพ่ออ่อนลงต้องพ่ายแพ้แก่ลูกไป คนมีคาถาอาคม จึงไม่กินมะขามป้อม แต่ให้กินใบส้มป่อยหรือนำใบส้มป่อยมาทำพิธีกรรมล้างเสนียดจัญไร ตัวอย่าง พืชบางชนิดที่รับประทานได้และให้ผลทางยา เช่น กระถินไทย กินแก้ท้องร่วง สมานแผล ห้ามเลือด กระเจี๊ยบแดง แก้ไอ ขับเสมหะ ขับเมือกในลำไส้ กระเจี๊ยบมอญ รักษาโรคกระเพาะอาหาร ตัวอย่าง ตำหรับยาบางอย่าง เด็กเยี่ยวรดที่นอน อายุถึง 14 ลงมาได้ผลเป็นส่วนมากคือให้ใช้น้ำผึ้งป่าแท้ๆ 2 ช้อนชา ละลายด้วยน้ำสุก พอเย็นแล้วให้เด็กดื่มก่อนนอน โดยมีข้อแม้ว่าให้เขาปัสสาวะ ก่อนจึงดื่ม และดื่มแล้วต้องนอนเลย จะมานั่งเล่นดูโทรทัศน์อยู่ไม่ได้ กินเพียง 2 - 3 ครั้งหายขาดเลย แมงมุมกัด ให้ผ่านหัวขิงเป็นแวนแปะตรงที่รอยแผล แก้อาเจียนอาช้ำ ขิง และใบตะไคร้อย่างละนิดหน่อยไม่ต้องมาก ดมให้นานหน่อยดื่มขณะที่ยังอุ่นอยู่ แก้อาเจียนได้ดีนัก ยากันยุงทำเองได้ ให้เก็บใบสาบเสือทั้งแก่ และอ่อนมาตากแดดให้แห้งบดให้ละเอียดผสมกับแป้งมันสำปะหลังให้เข้ากันดีแล้ว ใส่น้ำร้อนและ น้ำเย็นสลับกันไปนวดให้นุ่ม แล้วปั้นเป็นก้อนเท่ากำมือเด็กแล้วให้ขูดกลิ้งให้เป็นแผ่น จากนั้นใช้ มีดตัดเป็นเส้นๆ นำไปตากแดดให้แห้ง เมื่อต้องการใช้นำมาจุดไฟไฉ่ได้ กลิ่นควันจะเหม็นเขียวบ้าง แต่ไม่มีอันตราย ตู๋เย็นมีกลิ่นเหม็นใช้ใบฝรั่ง 1 - 2 กำมือขยี้และบีบพอเปียๆ เอายางรัดเป็นก้อนใส่ ตู๋แช่หรือตู๋เย็นดูกลิ่นควาเหม็นได้ สมุนไพรที่มีพิษ สมุนไพรบางอย่างบางส่วนมีพิษ ควรระวังใน การใช้มากๆ เช่น กระโดน เมล็ดเป็นพิษ กลอย ยางของห้วกลอยทำให้เมา แด เปลือก กินมากทำให้ คลื่นไส้อาเจียนได้ แดงไทย ราก ทำให้อาเจียน ทองหลวงใบมน ใบและรากทำให้นอนหลับและเสพติด ทับทิม เปลือก ราก มีพิษ น้อยหน้า ราก เป็นยาถ่ายอย่างแรง บวบหอมบวบเหลี่ยม ราก เม็ด เป็น ยาถ่าย ทำให้อาเจียน ฝักกดเขียว เมล็ด ทำให้อาเจียน พลุ กินมากๆ ทำให้เมาได้ พุทรา เปลือกและใบ กินมากทำให้อาเจียน มะเฟือง กินมากๆ ทำให้แสบได้ มะรุม ราก ทำให้อาเจียนได้ ละหุ่งเทศ เมล็ด มีพิษถึงตาย ส้มป่อย ฝักทำให้อาเจียน และหมาก เคี้ยวมากๆ ปากไม่ว่างทำให้เป็นมะเร็งในปาก

3.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรืห์ สำหรับเด็กปฐมวัยของ สมบูรณ์ ดันยะ (2524) ทำการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพ ด้านการสอนของครูประจำการระดับประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ ขั้นที่ 1 เป็นการวิจัยเพื่อสำรวจความต้องการของครูประจำการระดับประถมศึกษาที่จะสร้างเสริมความรู้ ความสามารถของคนในสมรรถภาพด้านการสอน ขั้นที่ 2 เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ ใน ขั้นที่หนึ่งมาเป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพด้านการสอน ของครูประจำการระดับประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมายหลัก จุดมุ่งหมายย่อย ความรู้พื้นฐาน เนื้อหาวิชากิจกรรม การฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดและการประเมินผล และขั้นที่ 3 เป็น การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพด้านการสอนของครู

ประจำวันระดับประถมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมาในตอนที่สองใช้การประเมินโดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตามกระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) นิภา ทองไทย (2525) ทำการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนเรียนสำหรับพ่อแม่ในชุมชนเกษตรกรรมชนบท โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดสภาพปัญหาและความจำเป็นของชุมชนเกษตรกรรมชนบทโดยสำรวจเอกสารและสำรวจชุมชน รวมทั้งการสำรวจความต้องการของผู้อบรม ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการอบรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของปัญหาและความจำเป็น ขั้นที่ 3 กำหนดหน่วยการอบรม โดยแบ่งแยกจุดมุ่งหมายเป็นเรื่องๆ และกำหนดหน่วยการอบรมให้ครอบคลุมจุดมุ่งหมายเรื่องสั้นๆ ขั้นที่ 4 กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของแต่ละหน่วยการอบรม โดยพิจารณากำหนดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ขั้นที่ 5 คัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญเนื้อหาของการอบรมโดยพิจารณาตามลำดับธรรมชาติของเนื้อหา ตามลำดับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ขั้นที่ 6 กำหนดกิจกรรม และวิธีการอบรมโดยพิจารณาจากเนื้อหาการอบรม ประกอบพิจารณาถึงความพร้อม และพื้นฐานของผู้เข้ารับการอบรม ขั้นที่ 7 กำหนดวิธีการประเมินผู้เข้ารับการอบรม โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม กิจกรรมและวิธีการอบรม ตลอดจนพิจารณาถึงบรรยากาศในการอบรมและพื้นฐานของผู้เข้ารับการอบรมด้วย และขั้นที่ 8 การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญจะดำเนินการตรวจสอบก่อนการใช้หลักสูตร ส่วนการตรวจสอบโดยผู้ใช้หลักสูตรจะทำการตรวจสอบหลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้ว สุชาติ ลีตระกูล (2532) ทำการพัฒนาหลักสูตรสำหรับลูกกรรมกรก่อสร้างก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ ขั้นที่ 1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำมาสร้างเป็นโครงร่างหลักสูตรผู้ใหญ่อายุข้อมูลประกอบด้วยกรรมกรก่อสร้างที่มีครอบครัวและบุตร ลูกกรรมกรก่อสร้าง ครูผู้สอนในศูนย์เด็กเล็กเคลื่อนที่ ใช้การสำรวจโดยแบบสังเกตแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบวัดสมรรถภาพพื้นฐานบางประการ ขั้นที่ 2 การร่างและพัฒนาหลักสูตร โดยนำร่างหลักสูตรที่ได้จากผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานในขั้นที่หนึ่ง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและสอดคล้อง โดยใช้แบบสอบถาม ภายหลังจากการประเมินแล้วนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับหลักสูตรอีกครั้งหนึ่ง ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร โดยนำไปใช้กับลูกกรรมกรก่อสร้างที่ศูนย์เด็กเล็กเคลื่อนที่ หมู่บ้านจัดสรรชวนชื่นและวัดผลจากการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบแบบและประเมินพฤติกรรม และขั้นที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตร โดยผู้วิจัยทำการปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้งหนึ่ง โดยปรับเนื้อหาและรายละเอียดบางอย่างภายในหลักสูตร อิทธิเดช น้อยไม้ (2544) ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง นครปฐมบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเพื่อจัดเตรียมข้อมูล ด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดนครปฐม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การวิเคราะห์หลักสูตรแม่บทโดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรวมทั้งเนื้อหาสาระเกี่ยวกับจังหวัดนครปฐม ที่ควรจัดไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง นครปฐมบ้านเรา จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ นักเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต คณะกรรมการโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชน รวม 50 คน ผู้วิจัยดำเนินการ

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการนำผลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมากำหนดโครงสร้างหลักสูตร แล้วนำโครงสร้างหลักสูตรมาให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในโครงสร้างหลักสูตร แล้วปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างหลักสูตร ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำหลักสูตร ไปทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น และได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนประถมฐานบินกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 2 ห้องเรียน การทดลองใช้แบบแผนการทดลองแบบnonrandomized control-group pretest-posttestdesign โดยก่อนการทดลองทำการทดสอบก่อนเรียนกับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากนั้นจึงดำเนินการสอน โดยกลุ่มทดลองได้เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น แต่เรียนเนื้อหาเกี่ยวกับจังหวัดนครปฐม ตามแผนการสอนแบบปกติ เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนการสอนให้กลุ่มตัวอย่างทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง และใช้แบบวัดเจตคติต่อจังหวัดนครปฐม เพื่อวัดเจตคติที่มีต่อจังหวัดนครปฐม หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(SD)และการทดสอบค่าที (*t-test*) และขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร การดำเนินงานในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติที่มีต่อจังหวัดนครปฐม ของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ว่าผ่านตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2545) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางบ้านและโรงเรียนตามวิถีไทยที่ส่งผลต่อความพร้อมทางด้านการเรียนของเด็กปฐมวัยในชนบท พบว่าสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนกับความพร้อมทางด้านการเรียนของเด็กปฐมวัยในชนบท พบว่า สิ่งแวดล้อมทางบ้านของเด็กและสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนที่เป็นทั้งด้านกายภาพและด้านจิตภาพ และข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก พ่อแม่ บุคลากรโรงเรียน ลักษณะบ้าน และลักษณะโรงเรียน ซึ่งเป็นตัวแปรบางตัวเท่านั้นที่ส่งผลต่อความพร้อมทางด้านการเรียนของเด็ก ตลอดจนค้นหาค่าน้ำหนักสำคัญสัมพัทธ์ของตัวแปรทุกกลุ่ม และค้นหาค่าน้ำหนักสำคัญสัมพัทธ์ของตัวแปรที่ส่งผลดีที่สุด ซึ่งข้อค้นพบของการวิจัยสะท้อนให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางบ้านและโรงเรียนที่ส่งผลดีต่อการเรียนรู้ความพร้อมทางด้านการเรียนของเด็กวัยนี้ ดังนั้น การอภิปรายผลจึงมุ่งประเด็นการอภิปรายเพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมกระตุ้นและให้การศึกษาแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางบ้านซึ่งมีสภาพท้องถิ่นในชนบทพื้นแปรร นำสภาพชนบทมาเป็นชนบทมาเป็นจุดเด่นให้การศึกษาแก่บุตรหลานของตนเอง รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับท้องถิ่น และโรงเรียนในจังหวัดนครนายกตระหนักเห็นความสำคัญของโรงเรียนเป็นแหล่งการศึกษา เป็นสิ่งแวดล้อมสำคัญศูนย์กลางที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสามารถทางด้านความพร้อมของเด็กวัยนี้ เป็นวัยของการพัฒนาและเรียนรู้ที่ดีที่สุดในช่วงชีวิตมนุษย์ ดังนั้น ถ้ามนุษย์ชาติถูกพัฒนาในวันนี้ได้สมบูรณ์ ก็จะนำไปสู่การพัฒนาพลเมืองที่

มีคุณภาพในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ ชอร์เตอร์ (ชนัท ธาตุทอง. 2550: 171; อ้างอิงจาก ยุทธนา อุทโร. 2541: 71; อ้างอิงจาก Shorter. 1982: 4629 – A) ได้วิจัยเรื่องเกี่ยวกับการสร้างชุดการสอนให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง หาประสบการณ์ด้านวิชาชีพเกษตรกรรมเรื่อง การใช้จ่ายของนักเรียน และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ชุดการสอนที่เรียนด้วยตนเองกับการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยชุดการสอนกับการสอนปกติ ฮอปคินส์ (Hopkins. 1985: 1824 – 1825 – A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับ Valley View School ผลการวิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อการจัดหลักสูตรคือ ปัญหาการปรับใช้แผนปฏิบัติการของโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนขาดหลักสูตรที่มีเฉพาะท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นไม่เรียกร้องในการจัดหลักสูตรระดับท้องถิ่นของตนไม่มีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อปรับปรุงหลักสูตร ทาแวง (Tawang. 1995: 2118 – A) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรูปแบบการคิด เรื่อง การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพแต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เมื่อนำมาสอนกับท้องถิ่นที่มีลักษณะเดียวกันยังให้ผลสัมฤทธิ์เหมือนเดิม การนำไปสอนพบว่า ด้านการฝึกอบรม ด้านเนื้อหา ด้านทักษะ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สรุปสำหรับความคิดด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจโดยรวมไม่แตกต่างกัน และ ชินกา (Zrzinka. 1996: 2314 – A) ได้ทำการศึกษา ผลกระทบของตัวแปรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของครูที่สอนเด็กสมองเรียนช้า อายุระหว่าง 6 – 13 ปี ตลอดจนการให้ข้อมูลป้อนกันของที่ปรึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและเจตคติของครู กลุ่มตัวอย่างเป็นครู 21 คน มีผู้เข้าร่วมกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้วยหลายฝ่าย เช่น ที่ปรึกษาภายใน และที่ปรึกษาภายนอก กลุ่มพัฒนาองค์กร และบุคลากรในหน่วยงานการสอนที่เน้นชุมชน การปรับปรุงพฤติกรรมและการเข้าวิปัสสนาของกลุ่มเพื่อนและการสอนเป็นระบบ มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำกับที่ปรึกษาและผู้บริหาร ผลการศึกษาพบว่าบทบาทการมีส่วนร่วมของครู การให้ข้อมูลป้อนกลับของที่ปรึกษา ตลอดจนการเข้ามามีบทบาทร่วมในการกระตุ้นส่งเสริมของผู้บริหารมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ การร่วมมือจากฝ่ายบริหาร ผู้ประสานงานและฝ่ายสนับสนุน ด้านการเงินต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาหลักสูตรมีผลกระทบทั้งในด้านเจตคติของครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจของผู้ปกครองตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่ได้นำเสนอมานี้ แสดงให้เห็นว่าขั้นตอนการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรจะคล้ายกัน โดยสรุปว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะประกอบไปด้วยขั้นตอนดังนี้คือ ขั้นที่ 1 การสร้างหลักสูตรฉบับยกร่าง เป็นการนำข้อมูลจากการสอบถามความต้องการของชุมชนมาสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัยฉบับ ขั้นที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของหลักสูตร และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์พร้อมใช้งาน และขั้นที่ 3 การขยายผลหลักสูตร เพื่อนำหลักสูตรที่ปรับปรุงไปขยายผลในโรงเรียนอื่นต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างและพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย ครั้งนี้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีการศึกษาข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 หลักสูตรภูมิปัญญาสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย
 - 2.2 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง
3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
 - ขั้นที่ 1 การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง
 - ขั้นที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร
 - ขั้นที่ 3 การขยายผลหลักสูตร
4. การดำเนินการทดลอง
5. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. การกำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรของการวิจัยในครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย อายุ 5 - 6 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1, 2 และ 3 จำนวน 22,527 คน

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะ

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัย อายุ 5 - 6 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โรงเรียนละ 1 ห้องเรียน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากโรงเรียนที่สมัครใจขอเข้าร่วมทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย จากจำนวน 11 โรงเรียน และผู้วิจัยคัดเลือก 5 โรงเรียน เฉพาะโรงเรียนที่มีครูจบสาขาการศึกษาปฐมวัย ดังนี้ โรงเรียนบ้านตอกตรา จำนวน 13 คน โรงเรียนบ้านวังปลัด จำนวน 18 คน โรงเรียนบ้านทัพทัน จำนวน 15 คน โรงเรียนบ้านเสียว จำนวน 17 คน และโรงเรียนบ้านสนบ จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 88 คน และดำเนินการคัดเลือกครูที่ใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน (ดังภาคผนวก ก) ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ได้แก่ โรงเรียนบ้านตอกตรา โรงเรียนบ้านวังปลัด โรงเรียนบ้านทัพทัน โรงเรียนบ้านเสียว และโรงเรียนบ้านสนบ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือซึ่งประกอบด้วยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย และแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภภาคภูมิใจในเด็กปฐมวัย โดยดำเนินการ ดังนี้

1. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยการศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย โดยเน้น 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมเคลื่อนไหว กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมเกมการศึกษา และศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นของอิทธิเดช น้อยไม้ (2544), วิมลลักษณ์ ตีระมาศวนิช (2544), สนั่น สะอาดถิ่น (2545), ชวลิต ชูกำแพง (2546), ยุพิน เอียะบุตร (2548) และลัดดาวัลย์ มีทอง (2548) จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความต้องการของชุมชนมาสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการที่แท้จริงของเด็กปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ ที่ได้คัดเลือกอันดับแรกและมีคำร้อยละของความต้องการของชุมชน 60 ขึ้นไป จำนวน 20 เรื่อง ประกอบด้วย การการทำนาปลูกข้าว การทอผ้าไหม การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องจักสาน แขนงโขนตา บุญผะเหวด บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ ขนบบายกรีม ขนบเนียล ขนบนางเล็ด ขนบดอกกล้าเจียก ของเล่นเด็ก นิทานพื้นบ้าน งานช่างและงานกาชาด จังหวัดสุรินทร์ ศิลปะกันตริ้ม สุรินทร์จังหวัดของหนู พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง และหน่วยหลวงปู่ดูล์ อตุโล ซึ่งผู้วิจัยได้นำเนื้อเรื่องทั้งหมดมากร่างหลักสูตรโดยมีโครงสร้างประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ระยะเวลาในการจัดประสบการณ์ แนวการจัดประสบการณ์และเอกสารประกอบ แล้วดำเนินการเขียนแผนโดยมีรายละเอียดประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ และการประเมินผล

จากนั้นทำการสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ และแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรเป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษารายละเอียดต่างๆ ของโครงสร้างหลักสูตร แล้วกำหนดประเด็นต่างๆ ที่จะทำการประเมินแล้วนำมาเขียนเป็นข้อคำถาม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้คะแนน 5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน 4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้คะแนน 2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1 คะแนน

ผู้วิจัยนำแบบประเมินไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน (ดังภาคผนวก ก) พิจารณาตรวจสอบประเด็นต่างๆ ของการประเมิน ลักษณะของข้อคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินแล้วจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ และการเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินร่างหลักสูตรครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตร พร้อมสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาการพัฒนาหลักสูตร สาขาการศึกษาปฐมวัย และสาขาการวัดผลประเมินผล แบบไม่เป็นทางการเพื่อทราบรายละเอียดเพิ่มเติม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรเสนอในรูปของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความสอดคล้องเสนอในรูปของดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

1. การประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเหมาะสมของร่างหลักสูตรตามแบบสอบถาม แล้วนำคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิมาค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมในแต่ละข้อแล้วเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้

ช่วงคะแนน	4.50 – 5.00	หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
ช่วงคะแนน	3.50 – 4.49	หมายถึง เหมาะสมมาก
ช่วงคะแนน	2.50 – 3.49	หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
ช่วงคะแนน	1.50 – 2.49	หมายถึง เหมาะสมน้อย
ช่วงคะแนน	1.00 – 1.49	หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

2. การประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ว่ามีความสอดคล้องซึ่งได้ข้อมูลมาจากรูปแบบประเมินที่เป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ โดยนำคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนมาแปลงเป็นคะแนนดังนี้

ช่วงคะแนน	0.50 - 1.00	หมายถึง สอดคล้อง
ช่วงคะแนน	-1 - 0.49	หมายถึง ไม่สอดคล้อง

2. แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยการศึกษาเอกสารการวัดและประเมินผลแนวใหม่:เด็กปฐมวัย ของสิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2545) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนของเด็กปฐมวัย แล้วนำข้อมูลมาสร้างแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย ให้ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมหลักทั้ง 6 กิจกรรม ต่อจากนั้นนำแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน (ดังภาคผนวก ก) พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาการเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

คะแนน + 1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบประเมินข้อนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร

คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบประเมินนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร

คะแนน - 1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบประเมินนั้นไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร

นำเกณฑ์การให้คะแนนของแบบประเมินที่วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อพิจารณาเครื่องมือและหาค่าความสอดคล้องพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (Index of Congruence : IOC) โดยใช้เกณฑ์คุณภาพตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าใช้ได้ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545: 89) ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.4 ถึง 1.0 (ดังภาคผนวก จ) นำแบบประเมินที่ผ่านเกณฑ์ไปทดลองกับนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้แบบประเมินความพร้อมด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยฉบับสมบูรณ์ จำนวน 20 ข้อ ที่มีค่า IOC เท่ากับ 0.6 ถึง 1.0

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างหลักสูตรฉบับยกร่าง

ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย จากนั้นทำการสำรวจสภาพความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ นักวิชาการวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนระดับอนุบาล แล้วแจกแบบสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดิมที่ได้ไปสัมภาษณ์ความต้องการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยกำหนดร่างหลักสูตรโดยอาศัยข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ บุคลากรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กำหนดเป็นร่างหลักสูตรบัญญัติท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยฉบับยกร่าง

ขั้นที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

เพื่อให้ได้ร่างของหลักสูตรที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผ่านการดำเนินการปรับปรุงและพร้อมนำไปทดลองใช้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยนำร่างหลักสูตรไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาการพัฒนาหลักสูตร สาขาการศึกษาปฐมวัย และสาขาการวัดผลการศึกษา ทำการพิจารณาตรวจสอบร่างหลักสูตร เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรก่อนที่จะนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ภายหลังจากผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลชั้นปีที่ 2 จำนวน 5 ห้องเรียน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 3 ประกอบด้วยโรงเรียนบ้านดอกตรา โรงเรียนบ้านวังปลัด โรงเรียนบ้านทับทัน โรงเรียนบ้านเสียว และโรงเรียนบ้านสนบ แล้วนำผลที่ได้ไปปรับปรุงหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกผลและวัดผลประเมินผลการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรของครูผู้สอนมาทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะในด้านสภาพความจำเป็น ระยะเวลา กิจกรรม เนื้อหาสาระต่างๆ และประโยชน์ที่ได้ เพื่อนำไปใช้ได้ตรงตามจุดมุ่งหมายยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 การขยายผลหลักสูตร

เพื่อนำหลักสูตรที่ได้ไปขยายผลผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว มาทำการขยายผลต่อไปในโรงเรียนต่างๆ จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านตาแตรวทพัตต์ โรงเรียนหนองโสนวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 3

การดำเนินการทดลอง

การดำเนินการนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นศรีนครินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุมัติการใช้หลักสูตรต่อผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 3 จำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านดอกตรา โรงเรียนบ้านวังปลัด โรงเรียนบ้านทับทัน โรงเรียนบ้านเสียว และโรงเรียนบ้านสนบ และดำเนินการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นศรีนครินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยกับนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ดังตาราง 6

ตาราง 6 กำหนดการจัดกิจกรรมการทดลอง

สัปดาห์ ที่	วัน เดือน ปี	โรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง				
		โรงเรียน บ้านตอกตรา	โรงเรียน บ้านวังปลัด	โรงเรียน บ้านทับทัน	โรงเรียน บ้านเสรียง	โรงเรียน บ้านสนบ
1	2-7 สิงหาคม 2552	การทำนา ปลูกข้าว	แซนโฌนตา	ขนมบายเกี๋ยม	ของเล่นพื้นบ้าน	พระยาสุรินทร์ ภักดีศรีณรงค์ จางวาง
2	10-14 สิงหาคม 2552	การทอผ้าไหม	บุญผะเหวด	ขนมเนยล	นิทานพื้นบ้าน	หลวงปู่ดูล อตุโล
3	17-21 สิงหาคม 2552	การทำ เครื่องเงิน	บุญสงกรานต์	ขนมนางเล็ด	งานช้างและงาน กาชาดจังหวัด สุรินทร์	สุรินทร์จังหวัด ของหนู
4	24-28 สิงหาคม 2552	การทำเครื่อง จักสาน	บุญบั้งไฟ	ขนมดอก ลำเจียก	ศิลปะกันตริม	อ่างเก็บน้ำห้วย เสนง

และทำการประเมินด้วยแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกรักภาคภูมิใจในตนเองขณะที่เด็กปฏิบัติกิจกรรม

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความต้องการของชุมชนในเชิงพรรณนา
2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความต้องการของท้องถิ่น โดยใช้ร้อยละ (Percentage)
3. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกรักภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยใช้ร้อยละ (Percentage)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาความเที่ยงตรง โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) (บุญเชิด ภิญโญนนท์พงษ์. 2545: 179) โดยใช้สูตร

$$IOC = \Sigma R / N$$

เมื่อ	IOC	แทน	ค่าดัชนีความสอดคล้อง
	R	แทน	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
	ΣR	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

2. หาค่าเฉลี่ย โดยคำนวณจากสูตร (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2526: 36)

$$\bar{X} = \frac{\Sigma X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	ΣX	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

3. หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้สูตร (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2526: 55)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	Σ	แทน	ผลรวม
	X	แทน	คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคน
	N	แทน	จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรฉบับยกร่าง

ตอนที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ตอนที่ 3 การขยายผลหลักสูตร

ตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรฉบับยกร่าง

ในการทำหลักสูตรฉบับร่างนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1.1 การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้วยการสำรวจสภาพความต้องการเบื้องต้น ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ นักวิชาการวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ปราชญ์ท้องถิ่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนระดับอนุบาล ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการสัมภาษณ์ปรากฏผล ดังนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ ผู้ให้ข้อมูลได้แนะนำเนื้อหาที่จะนำมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย ที่สำคัญได้แก่ การทำนาปลูกข้าวซึ่งจังหวัดสุรินทร์ขึ้นชื่อในเรื่องการปลูกข้าวหอมมะลิ 105 ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้อาชีพของบรรพบุรุษ การทอผ้าไหม เป็นการใช้เวลาว่างในฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ผ้าไหมเป็นผ้าทอมือ ฝีมือประณีต มีลวดลายมากมาย ที่ผ่านมาผ้าไหมสุรินทร์ ได้ใช้เพื่อตัดเสื้อให้กับผู้นำประเทศต่างๆ ในการประชุมเอเปค การทำเครื่องเงิน เป็นงานฝีมือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของสุรินทร์ ที่เรียกว่า “ประเก้อม” แหล่งที่ผลิตคืออำเภอเขวาสินรินทร์ การปลูกหัวไชเท้า เพื่อนำมาผลิตหัวไชโป๊ว ที่เป็นของฝากสุรินทร์ที่มีชื่อเสียง และมีรสชาติอร่อย การสานเครื่องจักสาน เป็นงานฝีมือของภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่นบ้านบุทม ตำบลเมืองที่อำเภอเมืองสุรินทร์ และการเลี้ยงสัตว์ใช้งาน อาทิเช่น การเลี้ยงช้าง วัว ควาย เพื่อใช้งาน โดยเฉพาะช้างเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ เป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองสุรินทร์ เด็กๆ น่าจะได้เรียนรู้ถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนกับช้าง และสัตว์อื่นๆ และจะเป็นสาระที่สร้างความภาคภูมิใจ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ผู้ให้ข้อมูลได้แนะนำเนื้อหาที่จะนำมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย ที่สำคัญได้แก่ วันแชนโฌนตา เป็นพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษของชาวไทยเขมรสุรินทร์ ที่ทำขึ้นในวันสารทเดือน 10 รำมะมวด เป็นการรำเพื่อรักษา

โรคภัยไข้เจ็บ เพื่อเรียกขวัญให้กับคนไข้ รำตรุษ เป็นการรำเพื่อขอฝน ซึ่งจะทำในช่วงก่อนฤดูทำนา เป็นการละเล่นอย่างหนึ่ง รำกลมอ เป็นการรำเพื่อรักษาอาการป่วยไข้ของชนกลุ่มส่วย การโบล คือ การเสี่ยงทายเพื่อรักษาอาการป่วย บุญบั้งไฟ เป็นประเพณีของชาวอีสาน ทำขึ้นเพื่อขอฝน บุญสงกรานต์ เป็นประเพณีรดน้ำดำหัว และขอพรจากผู้ใหญ่ บุญผะเหวด หรือบุญมหาชาติ (พระเวสสันดร) เป็นหนึ่งในฮีตสิบสองของชาวอีสานตามความเชื่อที่ว่า หากพึงเทศน์มหาชาติครบทั้ง 13 กัณฑ์แล้ว จะช่วยให้ได้รับพรพระศรีอริยเมตตรัย บุญแจกข้าว เป็นประเพณีของชาวไทยลาว เป็นการทำบุญให้กับคนตาย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้าน ผู้ให้ข้อมูลได้แนะนำเนื้อหาที่จะนำมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย ที่สำคัญได้แก่ ขนมข้าวต้ม ขนมบายกริม ขนมต้ม ขนมกวน ขนมกลอย ขนมเนืยล ขนมข้าวจี ขนมนางเล็ด ขนมก้อน ขนมผักบัว ขนมดอกจำเริญ ขนมต่างๆ เหล่านี้ทำขึ้นจากการสังสรรค์ประสมการณและภูมิความรู้ของพ่อแม่ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น การถนอมอาหารเป็นต้นว่า ปลาจ่อม ปลาส้ม ปลาร้า เป็นการแปรรูปปลาที่หามาได้จำนวนมากเพื่อเก็บไว้รับประทานและเป็นของฝาก รวมทั้งส้มตำ ซึ่งเป็นอาหารที่ขึ้นชื่อของชาวอีสาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะและการละเล่น ผู้ให้ข้อมูลได้แนะนำเนื้อหาที่จะนำมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย ที่สำคัญได้แก่ ของเล่นพื้นบ้านสุรินทร์ อาทิเช่น การเดินกะลา ปี่โหม่งพรวัว ปี่จากต้นข้าวที่ยังไม่แห้ง นิทานพื้นบ้านและตำนาน อาทิ เรื่อง ตำแยเขยอ ท้าวว้าวแดง เนียงเต๋าะทม งานช่างสุรินทร์ ซึ่งเป็นการนำเสนอการแสดงของช่างและตำนานของจังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้ยังมีการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวสุรินทร์ อาทิ กันตรึม เจริญเบริน หมอลำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลได้แนะนำเนื้อหาที่จะนำมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย อาทิ ปราสาทขอมที่มีชื่อเสียง ที่สำคัญได้แก่ ปราสาทภูมิโปน เป็นปราสาทที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ตั้งอยู่ที่บ้านภูมิโปน ตำบลดม อำเภอสังขะ พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง เป็นเจ้าเมืองสุรินทร์ ผู้ก่อตั้งเมืองสุรินทร์ เป็นบุคคลที่เด็กควรรู้จัก หลวงปู่ดุลย์ อตุโล เป็นเกจิอาจารย์ชื่อดังของชาวสุรินทร์ ที่สร้างผลงานมากมายที่ควรค่าแก่การศึกษา และคูเมืองโบราณ เป็นสถานที่ที่แนะนำให้เด็กได้เรียนรู้และค้นคว้า

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประชากรใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายตามแบบประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยประชากรที่อาศัยอยู่ในสุรินทร์นั้นมาจากชนเผ่า 4 เผ่า ประกอบด้วย เขมร ส่วย ลาว และจีน จึงควรค่าในการให้เด็กได้เรียนรู้ เพื่ออนุรักษ์สิ่งดีงามนี้ไว้

1.2 การสอบถามความต้องการของชุมชน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัยขึ้น โดยนำข้อมูลพื้นฐานจากชั้นที่แล้วมาสร้างเป็นแบบสอบถามแล้วนำไปสอบถามกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดิม รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อคัดเลือกเนื้อหาสาระมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนทั้งสิ้น 52 คน ประกอบด้วยบุคลากรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 3 คน

ผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ จำนวน 7 คน ศึกษาวิเคราะห์ที่
 รับผิดชอบงานด้านปฐมวัย ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ จำนวน 7 คน ครูผู้สอน
 ระดับปฐมวัย จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 7 คน ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย ในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 7 คน
 ประชาชนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 7 คน และบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 14 คน
 โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผลการสำรวจปรากฏผลดังตาราง 7

ตาราง 7 ผลการสอบถามความต้องการของชุมชน

รายการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ร้อยละของความต้องการ	คัดเลือกได้
1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ		
1.1 การทำนาปลูกข้าว	64.10	3
1.2 การทอผ้าไหม	71.15	1*
1.3 การทำเครื่องเงิน	68.91	2*
1.4 การปลูกหัวไชเท้า	41.02	5*
1.5 การสานเครื่องจักสาน	59.93	4*
1.6 การเลี้ยงสัตว์ใช้งาน	40.06	6
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรม		
ขนบธรรมเนียมและประเพณี		
2.1 วันแชนโฌนตา	75.21	1*
2.2 รำมะมวด	42.73	5
2.3 รำตรุษ	42.09	7
2.4 รำกลมอ	36.11	9
2.5 การโบล	31.62	10
2.6 บุญบั้งไฟ	69.23	3*
2.7 บุญแจกข้าว	42.52	6
2.8 บุญพะเหวด	69.44	2*
2.9 บุญข้าวจี	40.60	8
2.10 บุญสงกรานต์	67.73	4*

* เกณฑ์คัดเลือกอันดับแรกและมีค่าร้อยละของความต้องการของชุมชน 60 ขึ้นไป

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ร้อยละของความต้องการ	คัดเลือกได้
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้าน		
3.1 ขนมข้าวต้ม	58.08	5
3.2 ขนมบายกรีม	75.13	1*
3.3 ขนมต้ม	56.02	6
3.4 ขนมกวน	53.59	8
3.5 ขนมกลอย	45.38	14
3.6 ขนมเนื้ยล	65.13	4*
3.7 ขนมข้าวจี	54.78	7
3.8 ขนมนางเล็ด	67.31	3*
3.9 ขนมก้อน	56.02	6
3.10 ขนมผักบัว	50.90	9
3.11 ขนมดอกสำเจียก	70.51	2*
3.12 ปลาจ่อม	49.61	10
3.13 ปลาต้ม	48.46	11
3.14 ปลาร้า	46.02	13
3.15 ส้มตำ	48.08	12
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะและการละเล่น		
4.1 ของเล่นเด็ก	66.03	3*
4.2 นิทานพื้นบ้าน	71.47	1*
4.3 งานช่างสุรินทร์	70.51	2*
4.4 กัณฑ์รึม	65.06	4*
4.5 เจริญเบริน	41.99	5
4.6 หมอลำ	30.13	6
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแหล่งโบราณสถาน และบุคคลสำคัญ		
5.1 ปราสาทขอม	49.04	3
5.2 พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง	92.79	1*
5.3 หลวงปู่ดุลย์ อตุโล	77.40	2*
5.4 คูเมืองโบราณ	30.77	4

* เกณฑ์คัดเลือกอันดับแรกและมีค่าร้อยละของความต้องการของชุมชน 60 ขึ้นไป

จากผลการสำรวจข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสรุปและแนวทางในการจัดทำหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย โดยเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีร้อยละ 60 ขึ้นไป และอยู่ในสี่อันดับแรกของแต่ละด้าน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 การประกอบอาชีพ ประกอบด้วยหน่วยการทอผ้าไหม เท่ากับ 71.15 หน่วยการทำเครื่องเงิน เท่ากับ 68.91 หน่วยการทำนาปลูกข้าว เท่ากับ 64.10 และ หน่วยการทำเครื่องจักสาน เท่ากับ 59.93 กลุ่มที่ 2 พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ประกอบด้วย หน่วยแซนโฎนตา เท่ากับ 75.21 หน่วยบุญผะเหวด เท่ากับ 69.44 หน่วย บุญบั้งไฟ เท่ากับ 69.23 และบุญสงกรานต์ เท่ากับ 67.73 กลุ่มที่ 3 อาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วยหน่วยขนมบายกรีม เท่ากับ 75.13 หน่วยขนมดอกกล้าเจียก เท่ากับ 70.51 หน่วยขนมนางเล็ด เท่ากับ 67.31 และหน่วย ขนมเนยล เท่ากับ 65.13 กลุ่มที่ 4 ศิลปะและการละเล่น ประกอบด้วยหน่วยนิทานพื้นบ้าน เท่ากับ 71.47 หน่วยงานช้างสุรินทร์ เท่ากับ 70.51 หน่วยของเล่นเด็ก เท่ากับ 66.03 และหน่วยกันตรึม เท่ากับ 65.06 และกลุ่มที่ 5 แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ ประกอบด้วยหน่วยพระยาสุรินทร์ ภักดีศรีณรงค์จางวาง เท่ากับ 92.79 และหน่วยหลวงปู่ดูล์ อตุโล เท่ากับ 77.40 ส่วนอีกสองหน่วย คือหน่วยสุรินทร์จังหวัดของหนู และหน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง นั้นได้มาจากจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และเกี่ยวกับเนื้อหาสาระอื่นๆ ที่ต้องการให้จัดการเรียนรู้

1.3 การประเมินความเหมาะสม/ความสอดคล้องของหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ร่างหลักสูตรตามข้อมูลพื้นฐานโดยมีโครงสร้างประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ระยะเวลาในการจัดประสบการณ์ แนวการจัดประสบการณ์ และเอกสารประกอบหลักสูตร จากนั้นจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฉบับร่างจำนวน 7 คน (รายชื่อตั้ง ภาคผนวก ก) โดยผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของหลักสูตร ผลการ ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฉบับร่าง พบว่าด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สุรินทร์ ช่วยให้การดำเนินการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์มาใช้กับเด็กปฐมวัยได้เหมาะสม ด้านสื่อการเรียนการสอนช่วย ส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย และระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมี ความเหมาะสมมาก (ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.28) ส่วนด้านสภาพความต้องการมีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นสุรินทร์ และด้านสภาพความต้องการและความจำเป็นตรงกับสถานการณ์จริงใน สังคมมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23) ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจน ด้านเนื้อหา ครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14) และด้านหลักการของหลักสูตร เหมาะสมในการนำไปใช้จริงมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.00) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ ระหว่าง 0.48 – 0.89 และผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง พบว่าหลักสูตรที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องในทุกประเด็น โดยมีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.71 – 1.0 (ดังภาคผนวก ฉ) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี พร้อมทั้งจะนำหลักสูตรไปทดลองใช้ต่อไป

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับร่างหลักสูตรในด้านการจัดกิจกรรม สื่อการสอน ตลอดจนข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตร มาปรับปรุงเพื่อให้เป็นหลักสูตรที่พร้อมจะทดลองใช้ได้แก่ การพาเด็กไปทัศนศึกษานอกสถานที่ควรให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วม ควรพยายามใช้สื่อที่มีในท้องถิ่นและอยู่ใกล้ตัวเด็ก ในบางกิจกรรมต้องใช้เวลานาน ต้องคำนึงถึงวัยและความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ และการประเมินควรมีวิธีประเมินที่หลากหลาย

ตอนที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ในการทำนำหลักสูตรฉบับร่างไปใช้และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.1 การนำหลักสูตรไปใช้

ผู้วิจัยได้คัดเลือกเนื้อหาจากการสอบถามความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย แล้วจัดทำแผนการจัดประสบการณ์จำนวน 20 หน่วย หน่วยละ 5 วัน โดยเลือกเนื้อหาจากความต้องการสูงสุดและเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ไปใช้ทดลอง ใน 5 โรงเรียน โดยทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ด้านการประกอบอาชีพกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านตอกตรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 4 หน่วยประสบการณ์ ได้แก่ หน่วยการการทำนาปลูกข้าว หน่วยการทอผ้าไหม หน่วยการทำเครื่องเงิน และหน่วยการทำเครื่องจักสาน ด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านวังปลัด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 4 หน่วยประสบการณ์ ได้แก่ หน่วยแซนโฌนดา หน่วยบุญผะเหวด หน่วยบุญสงกรานต์ และหน่วยบุญบั้งไฟ ทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ด้านอาหารพื้นบ้าน กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านทัพทัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 4 หน่วยประสบการณ์ ได้แก่ หน่วยขนมบายกรีม หน่วยขนมเนยล หน่วยขนมนางเล็ด และหน่วยขนมดอกกล้าเจียก ทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ด้านศิลปะและการเล่นกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเสี๋ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 4 หน่วยประสบการณ์ ได้แก่ หน่วยของเล่นเด็ก หน่วยนิทานพื้นบ้าน หน่วยงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ และหน่วยศิลปะก้นดรัม และทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ด้านแหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสนบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยสุรินทร์จังหวัดของหนู หน่วยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง หน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง และหน่วยหลวงปู่ดูล อตุโล

2.1.1 ผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

ผู้วิจัยและผู้สอนได้ประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจของเด็ก ดังนี้ ผลการใช้แผนการจัดประสบการณ์ทุกแผน (ดังภาคผนวก ก) พบว่า พัฒนาการทางด้านร่างกาย คือ เด็กสามารถหยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว (ร้อยละ 84.19) รองลงมาเป็นการเล่นตามจังหวะเพลงและดนตรี (ร้อยละ 82.52) การแสดงท่าทางต่างๆ (ร้อยละ 82.29) การปฏิบัติตาม

สัญญาณ (ร้อยละ 81.91) และความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา (ร้อยละ 80.38) ด้านอารมณ์ – จิตใจ คือ การแสดงความร่าเริงแจ่มใส (ร้อยละ 83.71) รองลงมาเป็นความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่างๆ (ร้อยละ 82.07) การแสดงความชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น (ร้อยละ 81.57) การแสดงความพึงพอใจในผลงานของตนเอง (ร้อยละ 81.45) และการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ 80.05) ด้านสังคม คือ มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน (ร้อยละ 84.66) รองลงมาเป็น การรู้จักลำดับก่อน – หลังเวลาทำกิจกรรม (ร้อยละ 82.80) การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม (ร้อยละ 81.30) การแสดงความสนใจ ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม (ร้อยละ 81.26) และการเคารพกฎกติกาการเล่น (ร้อยละ 80.79) และด้านสติปัญญา เด็กสามารถทำกิจกรรมได้ถูกต้องและทันเวลา (ร้อยละ 84.44) รองลงมาให้ความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ 83.49) สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ (ร้อยละ 81.39) การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล (ร้อยละ 80.72) และแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (ร้อยละ 80.43) ตามลำดับ

ภาพรวมของพัฒนาการด้านการเรียนรู้พบว่าหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่นำไปใช้ทดลองมีความเหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน ทั้งเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้สึกรักภาคภูมิใจที่ดีต่อท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น โดยผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น มีความสนใจและติดตามสอบถามกับครูผู้สอนว่าจะเรียนเรื่องอะไรอีกในครั้งต่อไป ผู้เรียนบอกว่าชอบมากและรู้สึกตื่นเต้นสนุกสนานที่ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การได้ร่วมร้องเพลง การทำอาหาร การละเล่นพื้นบ้านอีสานและพื้นบ้านสุรินทร์ นอกจากนี้แล้วจากการสังเกตการทำกิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้สื่อในท้องถิ่นพบว่าเด็กมีส่วนในการจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ จากการสอบถามผู้เรียนหลังจากสิ้นสุดการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย นักเรียนสามารถบอกได้ว่าได้เรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง และพบว่าเด็กมีความสุข สนุกสนาน ได้รู้จักท้องถิ่นสุรินทร์มากขึ้นอีกด้วย การจัดกิจกรรมที่แยกออกเป็น 6 กิจกรรม พบว่าสามารถทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืนและเป็นขั้นตอน ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งจากการปฏิบัติจริง การศึกษา แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ การปฏิบัติการทดลอง การสาธิต การสนทนา การแสดงความคิดเห็น อภิปรายซักถามจากครูและวิทยากร ที่สำคัญผู้เรียนสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด และการปฏิบัติกิจกรรมสร้างสรรค์ตามจินตนาการ

2.1.2 การประเมินผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสรุปของครูผู้สอน และข้อมูลจากการสอบถามผู้ปกครองนักเรียนที่มา รับ-ส่ง และการออกเยี่ยมบ้านของครู ปรากฏผลการทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์รายหน่วย ดังตาราง 8 - 27

ตาราง 8 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการทำงานปลูกข้าว

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กมีพื้นฐานการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์กันมากขึ้น สนุกสนานในการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กมีความสนใจในกิจกรรม สนทนาซักถามในสิ่งที่ตนสงสัย ร่วมกิจกรรมด้วยความเป็นระเบียบตามข้อตกลง กล้าแสดงออก ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม อธิบายขั้นตอนการทำงานปลูกข้าวได้ถูกต้อง มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่นสุรินทร์ สังเกตได้จากการสนทนาทุกคนมีความสุขและสนุกสนานกับการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ มีน้ำใจ แบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน เด็กส่วนใหญ่ทำกิจกรรมได้อย่างน้อย 3 กิจกรรม เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วรู้จักช่วยกันเก็บอุปกรณ์จนเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อนจะมาเล่นตามมุม การเล่น เด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง เล่นเป็นกลุ่ม และเล่นเดี่ยว มีจินตนาการในการเล่นน้ำเล่นทราย สนุกสนานกับการเล่นอุปกรณ์กีฬา สามารถเดินตามแนวเส้นที่กำหนดให้ได้ เมื่อเล่นเสร็จสามารถทำความสะอาดร่างกายตนเองอย่างสะอาด
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูก จนประสบความสำเร็จในการเล่นเกมนี้อ มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อเล่นเกมได้สำเร็จ ครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความเรียบร้อย

ตาราง 9 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการทอผ้าไหม

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	กิจกรรมการเคลื่อนไหว เด็กมีพื้นฐานการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ มีการประสานสัมพันธ์กันมากขึ้น สนุกสนานในการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจในกิจกรรม สนทนาซักถามในสิ่งที่ตนสงสัย ร่วมกิจกรรมด้วยความเป็นระเบียบตามข้อตกลง กล้าแสดงออกให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม อธิบายขั้นตอนการทำผ้าไหมได้ถูกต้อง เด็กมีความภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่นสุรินทร์สังเกตได้จากการสนทนา ทุกคนมีความสุข และสนุกสนานกับการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ มีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน เด็กส่วนใหญ่ทำกิจกรรมได้อย่างน้อย 3 กิจกรรม เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วรู้จักช่วยกันเก็บอุปกรณ์จนเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง เล่นเป็นกลุ่ม และเล่นเดี่ยว มีจินตนาการในการเล่นน้ำเล่นทราย สนุกสนานกับการเล่นอุปกรณ์กีฬา เด็กสามารถเดินตามแนวเส้นที่กำหนดให้ได้ เมื่อเล่นเสร็จสามารถทำความสะอาดร่างกายตนเองอย่างสะอาด
กิจกรรมเกมการศึกษา	เด็กสนใจและมีสมาธิในการเล่น ลองผิดลองถูกและแก้ปัญหาในการเล่นได้ รู้จักการรอคอยตามลำดับก่อนหลัง

ตาราง 10 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการทำเครื่องเงิน

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรม เคลื่อนไหว	เด็กเคลื่อนไหวร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน มีจินตนาการ บางคนมีลอกเลียนแบบ การเคลื่อนไหวของเพื่อนบ้าง บางคนมีความคิดสร้างสรรค์ในการเคลื่อนไหวและเป็น ผู้นำในการคิดการเคลื่อนไหวในท่าต่างๆ สนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส
กิจกรรมเสริม ประสบการณ์	เด็กสนใจในกิจกรรม สนทนาแล้วตอบคำถามและร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน และครู รู้จักการสังเกตและจำแนกหมวดหมู่ เรียนรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องเงินด้วย ความสนใจ กล้าแสดงออกให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม ปฏิบัติตามข้อตกลง ได้เป็นอย่างดี เด็กมีเจตคติที่ดีภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่นสุรินทร์
กิจกรรม สร้างสรรค์	เด็กรู้จักวางแผน ตัดสินใจเลือกก่อนลงมือปฏิบัติกิจกรรม ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มี น้ำใจเอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ในการทำกิจกรรม รู้จักการรอคอยตามลำดับ ก่อนหลัง มีสมาธิในการทำงาน ผลงานคล้ายกันและแตกต่างกันตามจินตนาการและ ความคิดสร้างสรรค์ เมื่อทำงานเสร็จทุกคนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ด้วยความเรียบร้อย
กิจกรรมเล่น ตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่น เดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจ แบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของ ที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรม กลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง ร่าเริง แจ่มใส ปฏิบัติตามข้อตกลงได้เป็นอย่างดี มีน้ำใจ แก้ปัญหาในการเล่น มีจินตนาการ การเดินกะลา ส่วนใหญ่เดินได้ในระยะที่ ไกลขึ้น การเดินทรงตัวบนกะลา มีความคล่องแคล่ว ก้าวขาได้เร็ว และทรงตัวได้ดี
กิจกรรมเกม การศึกษา	เด็กสนใจและมีสมาธิในการเล่น ลองผิดลองถูกและแก้ปัญหาในการเล่นได้ รู้จักการ รอคอยตามลำดับก่อนหลัง

ตาราง 11 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการทำงานเครื่องจักสาน

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กมีพื้นฐานการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์ กันมากขึ้น สนุกสนานในการร่วมกิจกรรม เคลื่อนไหวเลียนแบบการจักตอกส่วนใหญ่ทำได้ เหมือน มีจินตนาการ มีภาวะความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีการเคลื่อนไหวกันเป็นกลุ่มๆ โดยมิตำทางการเคลื่อนไหวที่เหมือนกันและแตกต่างกัน
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กมีสมาธิและสนใจในกิจกรรม พุดแสดงความคิดเห็น สนทนาและตอบคำถามกับเพื่อนและครู รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถเลือกหัวหน้ากลุ่มตามหลักประชาธิปไตย ทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการปฏิบัติกิจกรรม ผลงานที่ได้มีความหลากหลายตามจินตนาการของแต่ละบุคคล ทำงานมีสมาธิมากขึ้นรู้จักรอคอยตามลำดับก่อนหลัง เมื่อทำงานเสร็จรู้จักเก็บอุปกรณ์เป็นระเบียบ
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กเลือกเล่นตามความสนใจ มีจินตนาการในการเล่น ส่วนมากจะเล่นกันแบบเป็นกลุ่มขณะที่เล่นมีการสนทนากันเกี่ยวกับสิ่งที่เล่น มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่น แลกของเล่นกัน เมื่อเล่นเสร็จต่างช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง เล่นเป็นกลุ่ม และเล่นเดี่ยว มีจินตนาการในการเล่นน้ำ เล่นทราย สนุกสนานกับการเล่นอุปกรณ์กีฬา เด็กสามารถเดินตามแนวเส้นที่กำหนดให้ได้ เมื่อเล่นเสร็จสามารถทำความสะอาดร่างกายตนเองอย่างสะอาด
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูก จนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เมื่อแก้ปัญหาได้จะถามครูว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องก็จะนำไปแก้ไขใหม่หลังจากที่ครูแนะนำ ถ้าถูกเด็กจะมีความภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความรวดเร็วจนเรียบร้อย

ตาราง 12 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยการเรียนรู้

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	การเคลื่อนไหวร่างกายของเด็กมีความคล่องแคล่วมากขึ้น กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ สนุกสนานกับการเคลื่อนไหว มีจินตนาการในการเคลื่อนไหว มีความคิดสร้างสรรค์ในการคิดท่าแปลกใหม่ ในการเคลื่อนไหว
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจในการสนทนา และตอบคำถาม ร่วมแสดงความคิดเห็นมีคล้ายกันและแตกต่างกันตามประสบการณ์ของแต่ละคน เด็กตื่นตัวที่ได้มีส่วนร่วมในการทำพิธี ปฏิบัติตามข้อตกลงได้เป็นอย่างดี กล่าวซักถามในสิ่งที่ตนสงสัย สนุกกับการร่วมกิจกรรมในวันจันทร์
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กมีความสุขในการเลือกทำกิจกรรม มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ผลงานที่ทำมีความแปลกใหม่ขึ้น มีจินตนาการที่หลากหลาย รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของ เครื่องใช้ รู้จักรอคอยตามลำดับก่อน-หลัง เมื่อทำกิจกรรมเสร็จทุกคนช่วยกันเก็บอุปกรณ์จนเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่นเมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กมีความสนุกสนานจากการเล่นกลางแจ้ง โดยเฉพาะเกมต่างๆ อยากให้ครูพาเล่นอีก สังเกตการเล่นมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคลื่อนไหวมีความคล่องแคล่ว และกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีประสานสัมพันธ์กันกับตา ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านอีสาน
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูก จนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อเล่นเกมได้สำเร็จ ครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความเรียบร้อย

ตาราง 13 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยบงกษะหวัด

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกาย	เด็กเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างคล่องแคล่วมีทักษะในการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายปฏิบัติตามข้อตกลงและสัญญาณได้ถูกต้อง สนุกสนานกับการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจในกิจกรรม สนทนาแล้วตอบคำถามและร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนและครู รู้จักการสังเกตและการนับเพิ่ม - ลด เรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟด้วยความสนใจกล้าแสดงออกให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม ปฏิบัติตามข้อตกลงได้เป็นอย่างดี เด็กมีเจตคติที่ดีภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่นสุรินทร์
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กรู้จักวางแผน ตัดสินใจเลือกก่อนลงมือปฏิบัติกิจกรรม ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ในการทำกิจกรรม รู้จักการรอคอยตามลำดับก่อนหลัง มีสมาธิในการทำงาน ผลงานคล้ายกันและแตกต่างกันตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เมื่อทำงานเสร็จทุกคนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ด้วยความเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง ร่าเริง แจ่มใส ปฏิบัติตามข้อตกลงได้เป็นอย่างดี มีน้ำใจ แก้ปัญหาในการเล่น มีจินตนาการ มีความคล่องแคล่ว สนุกสนานกับการเล่นเกม
กิจกรรมเกมการศึกษา	เด็กมีทักษะในการแก้ปัญหาในการเล่น เกม มีสมาธิและความตั้งใจสูง เพื่อจะได้เสร็จเร็วและนำไปเปลี่ยนเกมกับกลุ่มอื่น มีน้ำใจช่วยเหลือกันขณะที่เล่น มีความสุข สนุกสนานในการเล่น เกม หลังจากการเล่นเสร็จแล้ว เด็กช่วยกันเก็บเกมจนเสร็จเรียบร้อยในเวลาอันรวดเร็ว

ตาราง 14 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยบุญสงกรานต์

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กเคลื่อนไหวด้วยความสนุกสนาน มีทักษะในการเคลื่อนไหวที่ดีขึ้น การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกายมีความสัมพันธ์กันและคล่องแคล่วตามลำดับ มีสมาธิในการฟังและปฏิบัติตามสัญญาณได้ถูกต้อง
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจและร่วมปฏิบัติกิจกรรม ร่วมสนทนาและซักถาม ร่วมแสดงความคิดเห็นกับหัวข้อการสนทนาอย่างตั้งใจ เคารพสิทธิและมีพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย โดยการยกมือขึ้นตอบ เป็นผู้ฟัง และผู้พูดที่ดี เรียนรู้การทำบุญสงกรานต์อย่างตั้งใจและมีความสุข มีมารยาทที่ดีเมื่อมีผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการปฏิบัติกิจกรรม ผลงานที่ได้มีความหลากหลายตามจินตนาการของแต่ละบุคคล ทำงานมีสมาธิมากขึ้นรู้จักรอคอยตามลำดับก่อนหลัง เมื่อทำงานเสร็จรู้จักเก็บอุปกรณ์เป็นระเบียบ
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กเลือกเล่นตามความสนใจ มีจินตนาการในการเล่น ส่วนมากจะเล่นกันแบบเป็นกลุ่มขณะที่เล่นมีการสนทนากันเกี่ยวกับสิ่งที่เล่น มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่น แลกของเล่นกัน เมื่อเล่นเสร็จต่างช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่อย่างเป็นระเบียบ
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง เล่นเป็นกลุ่ม และเล่นเดี่ยว มีจินตนาการในการเล่นน้ำเล่นทราย สนุกสนานกับการเล่นอุปกรณ์กีฬา เมื่อเล่นเสร็จทำความสะอาดร่างกายตนเองอย่างสะอาด
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูก จนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เมื่อแก้ปัญหาได้จะถามครูว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกเด็กก็จะนำไปแก้ไขใหม่หลังจากที่ครูแนะนำถ้าถูกเด็กจะแสดงอาการดีใจและภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความรวดเร็วจนเรียบร้อย

ตาราง 15 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยบูรณาการไฟฟ้า

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน สามารถปฏิบัติตามสัญญาณได้ถูกต้อง การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายมีการประสานสัมพันธ์กัน
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กร่วมสนทนาในกิจกรรม กล่าวพูดแสดงความคิดเห็นมั่นใจในตนเอง มีความสนใจ และตั้งใจในการตอบคำถาม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ มีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน เด็กส่วนใหญ่ทำกิจกรรมได้อย่างน้อย 3 กิจกรรม เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วรู้จักช่วยกันเก็บอุปกรณ์จนเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเกม บางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กมีความสนุกสนานจากการเล่นกลางแจ้ง โดยเฉพาะเกมต่างๆ อยากให้ครูพาเล่นอีก สังเกตการเล่นมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคลื่อนไหวมีความคล่องแคล่ว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีประสานสัมพันธ์กันกับตา
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูก จนประสบความสำเร็จในการเล่นเกมน มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เมื่อแก้ปัญหาได้จะถามครูว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกเด็กก็จะนำไปแก้ไขใหม่หลังจากที่ครูแนะนำถ้าถูกเด็กจะแสดงอาการดีใจและภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความรวดเร็วจนเรียบร้อย

ตาราง 16 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยขนมพายกริม

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กมีพื้นฐานการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์ กันมากขึ้น สนุกสนานในการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจในกิจกรรม สนทนาซักถามในสิ่งที่ตนสงสัย ร่วมกิจกรรมด้วยความเป็นระเบียบตามข้อตกลง กล้าแสดงออกให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม อธิบายขั้นตอนการทำขนมพายกริมได้ถูกต้อง เด็กมีความภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่นสุรินทร์ สังเกตได้จากการสนทนา ทุกคนมีความสุข และสนุกสนานกับการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ มีน้ำใจแบ่งปัน สิ่งของให้กับเพื่อน เด็กส่วนใหญ่ทำกิจกรรมได้อย่างน้อย 3 กิจกรรม เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วรู้จักช่วยกันเก็บอุปกรณ์จนเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง เล่นเป็นกลุ่ม และเล่นเดี่ยว มีจินตนาการในการเล่นน้ำเล่นทราย สนุกสนานกับการเล่นอุปกรณ์กีฬา เมื่อเล่นเสร็จสามารถทำความสะอาดร่างกายตนเองอย่างสะอาด แล้วเดินเข้าห้องอย่างเป็นระเบียบ
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิดลองถูก จนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อเล่นเกมได้สำเร็จ ครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความเรียบร้อย

ตาราง 17 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยขนมเนย

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กมีพื้นฐานการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์ กันมากขึ้น สนุกสนานในการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจในกิจกรรม สนทนาซักถามกับวิทยากรในสิ่งที่ตนสงสัย ร่วมกิจกรรมด้วยความเป็นระเบียบตามข้อตกลง กล้าแสดงออกให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม อธิบายขั้นตอนการทำขนมเนยได้ถูกต้อง เด็กมีความภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่นสุรินทร์สังเกตได้จากการสนทนา ทุกคนมีความสุข และสนุกสนานกับการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กรู้จักวางแผน ตัดสินใจในการลงมือปฏิบัติกิจกรรม กล้าซักถามในสิ่งที่ตนเองไม่เข้าใจ ทำกิจกรรมได้คล่องแคล่วและรวดเร็วขึ้น ทำงานร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อทำงานเสร็จก็ช่วยกันเก็บอุปกรณ์อย่างเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการเล่น นำของเล่นมาคิดหาวิธีการเล่นที่แปลกใหม่ มีการเล่นคนเดียว และเป็นกลุ่ม ขณะที่เล่นมีการสนทนาเล่นบทบาทสมมติเป็นแม่ค้าขายขนม เลียนแบบชีวิตจริงในสังคม ผู้ชายส่วนใหญ่จะเล่นตัวต่อสร้างสรรค์ ผู้หญิงจะสนใจการเล่นบทบาทสมมติกับมุมหนังสือ
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง ร่าเริง แจ่มใส ปฏิบัติตามข้อตกลงได้เป็นอย่างดี มีน้ำใจ แก้ปัญหาในการเล่น มีจินตนาการ การเดินกะลา ส่วนใหญ่เดินได้ในระยะที่ไกล
กิจกรรมเกมการศึกษา	เด็กเล่นเกมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม แลกเปลี่ยนเกมกันเล่นหลังจากที่เล่นเกมเสร็จแล้ว รู้จักลองผิดลองถูกแก้ปัญหาในการเล่นเกม มีน้ำใจ เมื่อกลุ่มตนเองเล่นเสร็จก่อนแต่กลุ่มเพื่อนยังไม่เสร็จเด็กรู้จักรอคอยเกมจากเพื่อนโดยนั่งรออย่างเรียบร้อย เมื่อเล่นเสร็จเก็บเกมเข้าที่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

ตาราง 18 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยขนมนางเล็ด

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่วมีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ กับ ตา ร่วมกิจกรรมด้วยความสุข สนุกสนาน ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณได้ถูกต้อง ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจในการสนทนา และตอบคำถาม ร่วมแสดงความคิดเห็นมีคล้ายกันและแตกต่างกันตามประสบการณ์ของแต่ละคน มีความสุขจากการได้เล่าประสบการณ์ของตนเองให้เพื่อนฟัง เพื่อนๆ ชักถามในสิ่งที่ตนสงสัย เด็กทุกคนสนุกกับการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการปฏิบัติกิจกรรม ผลงานที่ได้มีความหลากหลายตามจินตนาการของแต่ละบุคคล ทำงานมีสมาธิมากขึ้นรู้จักรอคอยตามลำดับก่อนหลัง เมื่อทำงานเสร็จรู้จักเก็บอุปกรณ์เป็นระเบียบ
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กเลือกเล่นตามความสนใจ มีจินตนาการในการเล่น ส่วนมากจะเล่นกันแบบเป็นกลุ่มขณะที่เล่นมีการสนทนากันเกี่ยวกับสิ่งที่เล่น มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่น แลกของเล่นกัน เมื่อเล่นเสร็จต่างช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง เล่นเป็นกลุ่ม และเล่นเดี่ยว มีจินตนาการในการเล่นน้ำ เล่นทราย สนุกสนานกับการเล่นอุปกรณ์ เมื่อเล่นเสร็จสามารถทำความสะอาดร่างกายตนเองอย่างสะอาด
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูก จนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อเล่นเกมได้สำเร็จ ครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความเรียบร้อย

ตาราง 19 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยขนมดอกเก้ง

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องแคล่ว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์กัน มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการเคลื่อนไหว เด็กสนุกสนานกับการเคลื่อนไหว
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจในกิจกรรม สนทนาซักถามกับวิทยากรในสิ่งที่ตนสงสัย เพราะขนมหลายคนยังไม่ค่อยรู้จัก ร่วมกิจกรรมด้วยความเป็นระเบียบตามข้อตกลง กล้าแสดงออก ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม อธิบายขั้นตอนการทำขนมดอกเก้งได้ถูกต้อง เด็กมีความภูมิใจในเอกลักษณ์ท้องถิ่นสุรินทร์ ทุกคนมีความสุข และสนุกสนานกับการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการปฏิบัติกิจกรรมผลงานที่ได้มีความหลากหลายตามจินตนาการของแต่ละบุคคล เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ได้จากวัสดุธรรมชาติ การนำเศษวัสดุมาทำให้เกิดงานศิลปะอย่างสร้างสรรค์ ทำงานมีสมาธิมากขึ้นรู้จักรอคอยตามลำดับก่อนหลัง เมื่อทำงานเสร็จรู้จักเก็บอุปกรณ์เป็นระเบียบ
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กมีความสุขในการเล่นอิสระตามมุม เล่นตามมุมแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม รู้จักเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่น มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการเล่น เล่นบทบาทสมมติเกี่ยวกับหน้าที่ของคนในครอบครัว เลียนแบบพฤติกรรมของครู มุมที่เด็กสนใจมากคือมุมการละเล่นพื้นบ้าน
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่น มีความสามัคคี ช่วยเหลือแบ่งปันกันปฏิบัติตามกฎกติกาได้ ถูกต้องกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกายมีการประสานสัมพันธ์กัน และมีความคล่องแคล่วมากขึ้น มีจินตนาการในการเล่น เมื่อได้ยืนสัญญาณหมดเวลา เด็กเก็บของเล่นโดยทันที ช่วยกันเก็บอุปกรณ์และเข้าแถวทำความสะอาดร่างกายจนเรียบร้อย
กิจกรรมเกมการศึกษา	เด็กมีทักษะในการเล่นดีขึ้น รู้จักสังเกตและแก้ปัญหาได้ หลายคนสามารถแนะนำการเล่นเกมให้กับเพื่อนที่ยังไม่เข้าใจ มีน้ำใจ ช่วยเหลือแบ่งปันเกมให้เพื่อนเล่น การเล่นเกมเป็นกลุ่มทำให้เด็กรู้จักการวางแผนในการเล่น สามารถทำงานเป็นทีมจนสำเร็จ ทำให้เกิดความสามัคคีในกลุ่ม เมื่อเล่นเสร็จเด็กทุกคนช่วยกันเก็บเกมอย่างเป็นระเบียบ

ตาราง 20 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยของเล่นพื้นบ้าน

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน สามารถปฏิบัติตามสัญญาณได้ถูกต้อง การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายมีการประสานสัมพันธ์กัน
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กร่วมสนทนาอภิปรายกับเพื่อนและครูได้ กล่าวแสดงออกมีความมั่นใจในตนเอง พูดและซักถามในสิ่งที่สงสัย สนใจและมีสมาธิในการปฏิบัติกิจกรรม อ่านบัตรคำ ท่องคำคล้องจองตามครูได้ดี
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ มีน้ำใจ แบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน เด็กส่วนใหญ่ทำกิจกรรมได้อย่างน้อย 3 กิจกรรม เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วรู้จักช่วยกันเก็บอุปกรณ์จนเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กมีความสนุกสนานจากการเล่นกลางแจ้ง โดยเฉพาะเกมต่างๆ อยากให้ครูพาเล่นอีก สังเกตการเล่นมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคลื่อนไหวมีความคล่องแคล่ว และกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีประสานสัมพันธ์กันกับตา ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านอีสาน
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูกจนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อเล่นเกมได้สำเร็จ ครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความเรียบร้อย

ตาราง 21 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยนิทานพื้นบ้าน

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กมีพื้นฐานการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์ กันมากขึ้น สนุกสนานในการร่วมกิจกรรม มีการตกลงกันว่าตนเองจะแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับตัวละครตัวใด การเคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์มีจินตนาการที่คล้ายกัน และแตกต่างกัน มีความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กร่วมสนทนาอภิปรายกับเพื่อนและครูได้ กล้าแสดงออกมีความมั่นใจในตนเอง พูดและซักถามในสิ่งที่สงสัย สนใจและมีสมาธิในการปฏิบัติกิจกรรม สามารถบอกประวัติความเป็นมาของนิทานพื้นบ้าน พอสังเขป อ่านบัตรคำ ท่องคำคล้องจองตามครู สามารถแบ่งกลุ่มและเลือกหัวหน้ากลุ่มตามหลักประชาธิปไตย
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำผลงานที่แปลกใหม่ สวยงาม เลือกปฏิบัติกิจกรรมที่ตนเองสนใจแล้วลงมือปฏิบัติด้วยความตั้งใจ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในผลงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานของตนเองและเพื่อนหลังจากที่ทำสำเร็จแล้ว มีน้ำใจ ช่วยเหลือ แบ่งปันสิ่งของให้กัน เก็บอุปกรณ์ได้เรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเกม บางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กมีความสนุกสนานจากการเล่นกลางแจ้ง โดยเฉพาะเกมต่างๆ อยากให้ครูพาเล่นอีก สังเกตการเล่นมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคลื่อนไหวมีความคล่องแคล่ว และกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีประสานสัมพันธ์กันกับตา
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูกจนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อเล่นเกมได้สำเร็จ ครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความเรียบร้อย

ตาราง 22 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยงานข้างสุรินทร์

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กมีพื้นฐานการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์ กันมากขึ้น สนุกสนานในการร่วมกิจกรรมโดยเฉพาะการเลียนท่าเดินของช้าง ในรูปแบบการเคลื่อนไหวกันเป็นกลุ่ม โดยมีท่าทางการเคลื่อนไหวที่เหมือนกันและแตกต่างกันมีจินตนาการ การเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนใจในการสนทนา และตอบคำถาม ร่วมแสดงความคิดเห็นมีคล้ายกันและแตกต่างกันตามประสบการณ์ของแต่ละคน มีความสุขจากการได้เล่าประสบการณ์ของตนเองให้เพื่อนฟัง เพื่อน ๆ ชักถามในสิ่งที่ตนสงสัยกับผู้ที่เคยไปเที่ยวงานช้าง เด็กทุกคนสนุกกับการร่วมกิจกรรม
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการปฏิบัติกิจกรรม ผลงานที่ได้มีความหลากหลายตามจินตนาการของแต่ละบุคคล ทำงานมีสมาธิมากขึ้นรู้จักรอคอยตามลำดับก่อนหลัง เมื่อทำงานเสร็จรู้จักเก็บอุปกรณ์เป็นระเบียบ
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กเลือกเล่นตามความสนใจ มีจินตนาการในการเล่น ส่วนมากจะเล่นกันแบบเป็นกลุ่มขณะที่เล่นมีการสนทนากันเกี่ยวกับสิ่งที่เล่น มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่น แลกของเล่นกัน เมื่อเล่นเสร็จต่างช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง เล่นเป็นกลุ่ม และเล่นเดี่ยว มีจินตนาการในการเล่นน้ำเล่นทราย สนุกสนานกับการเล่นอุปกรณ์กีฬา เด็กสามารถเดินตามแนวเส้นที่กำหนดให้ได้ เมื่อเล่นเสร็จแล้วเด็กล้างมือทำความสะอาดตนเอง
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูกจนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เมื่อแก้ปัญหาได้จะถามครูว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกเด็กก็จะนำไปแก้ไขหลังจากที่ครูแนะนำ ถ้าถูกเด็กจะมีความภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความรวดเร็วจนเรียบร้อย

ตาราง 23 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยศิลปกัณฑ์ตรี

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กมีพื้นฐานการเคลื่อนไหว กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีการประสานสัมพันธ์กัน สนุกสนานในการรำกัณฑ์ตรี เด็กมีความภูมิใจและอนุรักษวัฒนธรรมท้องถิ่นสุนทรียะสงัดได้จากการเปิดเพลงกัณฑ์ตรีแล้วเด็กสามารถรำได้ตามจินตนาการของแต่ละคนและรำเรียง ยิ้มแย้มแจ่มใส ขณะที่รำกัณฑ์ตรี เคลื่อนไหวเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ใช้อุปกรณ์ได้คล่องแคล่วมากขึ้น
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกัณฑ์ตรีได้ มีความสนใจกับวิทยากรในการร้องกัณฑ์ตรี ร่วมกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน และตื่นตัวกับการเดินทางไปทัศนศึกษาที่หมู่บ้านดงมัน การทัศนศึกษาเด็กมีความสนใจและสนทนาซักถามวิทยากร สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงก่อนไปทัศนศึกษาได้เป็นอย่างดี ช่วยกันสรุปเกี่ยวกับการไปทัศนศึกษาในครั้งนี้ได้
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ มีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน เด็กส่วนใหญ่ทำกิจกรรมได้อย่างน้อย 3 กิจกรรม เมื่อปฏิบัติกิจกรรมเสร็จแล้วรู้จักช่วยกันเก็บอุปกรณ์จนเรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่นเมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กทุกคนสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง ปฏิบัติตามกฎกติกา และข้อตกลงได้ แก้ปัญหาในการเล่น มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกัน ชอบเกมที่ครูนำเสนอขณะที่เล่น ต้องใช้ประสาทสัมผัสในการฟังทำให้มีความสนุกสนานทั้งคนเล่นและคนที่คอยเชียร์
กิจกรรมเกมการศึกษา	เด็กสนใจและมีสมาธิในการเล่น ลองผิด ลองถูก และแก้ปัญหาในการเล่นได้ รู้จักการรอคอยตามลำดับก่อนหลัง

ตาราง 24 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน สามารถปฏิบัติตามสัญญาณได้ถูกต้อง การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายมีการประสานสัมพันธ์กัน
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กมีความสนใจ กล้าซักถามในสิ่งที่ตนเองสงสัย มีความกล้าแสดงออก สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ปฏิบัติตามข้อตกลง รู้จักการสังเกต และเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง มีความภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์ สนุกสนานเกี่ยวกับการเรียนรู้นอกห้องเรียน
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำผลงานที่แปลกใหม่ สวยงาม เลือกปฏิบัติกิจกรรมที่ตนเองสนใจแล้วลงมือปฏิบัติด้วยความตั้งใจ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในผลงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานของตนเองและเพื่อนหลังจากที่ทำสำเร็จแล้ว มีน้ำใจ ช่วยเหลือ แบ่งปันสิ่งของให้กัน เก็บอุปกรณ์ได้เรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กมีความสนุกสนานจากการเล่นกลางแจ้ง สังเกตการเล่นมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคลื่อนไหวมีความคล่องแคล่ว และกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ มีประสานสัมพันธ์กันกับตา
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูกจนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เมื่อแก้ปัญหาได้จะถามครูว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกเด็กก็จะนำไปแก้ใหม่หลังจากที่ครูแนะนำถ้าถูกเด็กจะแสดงอาการดีใจและภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความรวดเร็วจนเสร็จเรียบร้อย

ตาราง 25 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยหลวงปู่ดูลย์ อตุโล

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน สามารถปฏิบัติตามสัญญาณได้ถูกต้อง การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายมีการประสานสัมพันธ์กัน
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กมีความสนใจ กล้าซักถามในสิ่งที่ตนเองสงสัย มีความกล้าแสดงออก สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ปฏิบัติตามข้อตกลง รู้จักการสังเกต และเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติหลวงปู่ดูลย์ อตุโล มีความภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์ สนุกสนานเกี่ยวกับการเรียนรู้นอกห้องเรียน
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กสามารถเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำผลงานที่แปลกใหม่สวยงาม เลือกปฏิบัติกิจกรรมที่ตนเองสนใจแล้วลงมือปฏิบัติด้วยความตั้งใจ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในผลงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานของตนและเพื่อนหลังจากที่ทำสำเร็จแล้ว มีน้ำใจ ช่วยเหลือ แบ่งปันสิ่งของให้กัน เก็บอุปกรณ์ได้เรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กที่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์เสร็จก่อน จะมาเล่นตามมุม การเล่นเด็กบางคนเลือกเล่นเดี่ยว หลายคนเลือกเล่นกับเพื่อน สนทนา และเล่นบทบาทสมมติ รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปัน เด็กสนุกสนานกับการเล่น เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของที่เล่นด้วยความขยันขันแข็ง จนเก็บของเล่นเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กมีความสนุกสนานจากการเล่นกลางแจ้ง สังเกตการเล่นมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคลื่อนไหวมีความคล่องแคล่ว และกล้าแสดงออกส่วนต่างๆ มีประสานสัมพันธ์กันกับตา
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูกจนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เด็กมีความภาคภูมิใจในตนเองเมื่อเล่นเกมได้สำเร็จ ครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความเรียบร้อย

ตาราง 26 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยสุนทรียะจังหวัดของหนู

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่วมีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ กับตา ร่วมกิจกรรมด้วยความสุข สนุกสนาน ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณได้ถูกต้อง ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กร่วมสนทนา และแสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีภาวะความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ตอบคำถามและกล้าซักถามในสิ่งที่ตนเองสงสัย พูดเกี่ยวกับจังหวัดสุนทรียะได้ด้วยความภาคภูมิใจ และอธิบายเอกลักษณ์ความเป็นสุนทรียะได้ มีสมาธิและตั้งใจในการร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการในการปฏิบัติกิจกรรม ผลงานที่ได้มีความหลากหลายตามจินตนาการของแต่ละบุคคล ทำงานมีสมาธิมากขึ้นรู้จักรอคอยตามลำดับก่อนหลัง เมื่อทำงานเสร็จรู้จักเก็บอุปกรณ์เป็นระเบียบ
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กเลือกเล่นมุมตามความสนใจ มีจินตนาการในการเล่น ส่วนมากจะเล่นกันแบบเป็นกลุ่มขณะที่เล่นมีการสนทนากันเกี่ยวกับสิ่งที่เล่น มีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่น แลกของเล่นกัน เมื่อเล่นเสร็จต่างช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง เล่นเป็นกลุ่ม และเล่นเดี่ยว มีจินตนาการในการเล่นน้ำเล่นทราย สนุกสนานกับการเล่นอุปกรณ์กีฬา เมื่อเล่นเสร็จสามารถทำความสะอาดร่างกายตนเองอย่างสะอาด แล้วเดินเข้าห้องอย่างเป็นระเบียบ
กิจกรรมเกมการศึกษา	ขณะที่เล่นเด็กมีการเรียนรู้ ลองผิด ลองถูกจนประสบความสำเร็จในการเล่นเกม มีความพยายามและมีสมาธิ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา เมื่อแก้ปัญหาได้จะถามครูว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกเด็กก็จะนำไปแก้ไขใหม่หลังจากที่ครูแนะนำ ถ้าถูกเด็กจะมีความภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อครูให้สัญญาณหมดเวลา เด็กก็จะช่วยกันเก็บเกมด้วยความรวดเร็วจนเรียบร้อย

ตาราง 27 ผลการทดลองการใช้แผนการจัดประสบการณ์หน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง

กิจกรรม	ผลการจัดกิจกรรม
กิจกรรมเคลื่อนไหว	เด็กเคลื่อนไหวร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน มีจินตนาการ บางคนมี ลอกเลียนแบบการเคลื่อนไหวของเพื่อนบ้าง บางคนมีความคิด สร้างสรรค์ในการเคลื่อนไหวและเป็นผู้นำในการคิดการเคลื่อนไหวใน ท่าต่างๆ สนุกสนาน ร่าเริง แจ่มใส
กิจกรรมเสริมประสบการณ์	เด็กพูดร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนและครูได้ กล้าพูดกล้าถามใน สิ่งที่สงสัย สามารถทำงานเป็นกลุ่มแบ่งกลุ่มได้เองโดยการนับจำนวน สมาชิก ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ตอบคำถาม ได้ตรงประเด็น
กิจกรรมสร้างสรรค์	เด็กรู้จักวางแผน ตัดสินใจเลือกก่อนลงมือปฏิบัติกิจกรรม ทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้ในการทำ กิจกรรม รู้จักการรอคอยตามลำดับก่อนหลัง มีสมาธิในการทำงาน ผลงานคล้ายกันและแตกต่างกันตามจินตนาการและความคิด สร้างสรรค์ เมื่อทำงานเสร็จทุกคนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ด้วยความ เรียบร้อย
กิจกรรมเล่นตามมุม	เด็กมีความสนุกสนานในการเล่นอิสระ เลือกเล่นตามความสนใจของ ตนเอง มีน้ำใจ แบ่งปันของเล่น และเล่นร่วมกับผู้อื่นได้ มี จินตนาการ ในการเล่นบทบาทสมมติ บางกลุ่มผู้หญิงเล่นเป็นแม่ ผู้ชายเล่นเป็นพ่อ เลียนแบบหน้าที่ของพ่อกับแม่ได้ดี เมื่อครูให้ สัญญาณหมดเวลา เด็กช่วยกันเก็บของเล่นจนเสร็จเรียบร้อย
กิจกรรมกลางแจ้ง	เด็กทุกคนสนุกสนานกับการเล่นกลางแจ้ง ปฏิบัติตามกฎกติกา และ ข้อตกลงได้ แก้ปัญหาในการเล่น มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกัน
กิจกรรมเกมการศึกษา	เด็กสนใจและมีสมาธิในการเล่น ลองผิดลองถูกและแก้ปัญหาในการ เล่นได้ รู้จักการรอคอยตามลำดับก่อนหลัง

2.2 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ผลจากการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัยฉบับร่าง รวมทั้งข้อเสนอแนะจากครูผู้สอน ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นโดยปรับเนื้อหาบางกลุ่มที่ใกล้เคียงกันไว้ด้วยกันและตัดเนื้อหาที่มีความเหมือนกันในบางกลุ่มออกไป ดังนี้ กลุ่มที่ 1 การประกอบอาชีพ ไม่เน้นความละเอียดของเนื้อหา เพียงแค่ให้นักเรียนได้ทราบว่าการทำนาปลูกข้าว การทอผ้าไหม การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องจักสาน ทำอย่างไร และปรับเวลาในการทำกิจกรรมให้เร็วขึ้น จะทำให้เด็กไม่เกิดอาการเบื่อหน่ายประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยการทำนาปลูกข้าว หน่วยการทอผ้าไหม หน่วยการทำเครื่องเงิน และหน่วยการทำเครื่องจักสาน กลุ่มที่ 2 พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรม 4 เผ่า ประกอบด้วย เขมร ส่วย ลาว และจีน มีพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีมาก แต่บางส่วนได้สอดแทรกในหน่วยอื่นๆ บ้างแล้ว จึงนำมาเพียง 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยแซนโฎนตา หน่วยบุญผะเหวด หน่วยบุญสงกรานต์ และหน่วยบุญบั้งไฟ กลุ่มที่ 3 อาหารพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านสุรินทร์มีมากมาย แต่ผู้วิจัยได้เลือกอาหารพื้นบ้านที่เป็นแบบฉบับและภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์โดยตรง ปรับวิธีการบางขั้นตอนออกเป็นลักษณะการสาธิต เพื่อความปลอดภัย ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยขนมบายกรีม หน่วยขนมเนยล หน่วยขนมนางเล็ด และหน่วยขนมดอกกล้าเจียก กลุ่มที่ 4 ศิลปะและการละเล่น ผู้วิจัยได้เลือกเอาเฉพาะเรื่องที่มีความโดดเด่น มีความเป็นเอกลักษณ์ของสุรินทร์ ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยของเล่นเด็ก หน่วยนิทานพื้นบ้าน หน่วยงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ (ตั้งภาคผนวก ก) และหน่วยกันตริ้ม และกลุ่มที่ 5 แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ แหล่งโบราณสถานจังหวัดสุรินทร์มีมากมายที่สำคัญ เช่นปราสาทภูมิโปน ปราสาทระแงง ปราสาทบ้านพลวง ปราสาทตาเมือนตุจ ปราสาทตาเมือนทม ฯลฯ แต่ได้รวมอยู่ในหน่วยสุรินทร์จังหวัดของหนู และได้ปรับเนื้อหาบางส่วนที่มีความยากเกินไปสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยสุรินทร์จังหวัดของหนู หน่วยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง หน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง และหน่วยหลวงปู่ดุลย์ อตุโล

ตอนที่ 3 การขยายผลหลักสูตร

หลังจากทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของครูผู้สอน ในรายละเอียดทั้ง 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา ให้สอดคล้องกับวัยและสภาพท้องถิ่นของจังหวัดสุรินทร์ และเนื้อหาในลักษณะการเล่นปนเรียน โดยให้เด็กเกิดความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง และรักท้องถิ่นของเด็กปฐมวัย จากการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ และประโยชน์ที่ได้จากการบันทึกผลหลังสอนและแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย แล้วนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทำการขยายผลใน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านตาแตรวทพัตต์ และโรงเรียนหนองโสนวิทยา

ผลจากการขยายผลการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ พบว่าเด็กมีความสนใจและกระตือรือร้นในกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น เด็กกล้าที่จะสนทนาซักถามในสิ่งที่ตนสงสัย ร่วมกิจกรรมด้วยความกล้าแสดงออก ปฏิบัติตามข้อตกลง ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ด้วยดี อธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ทำให้เด็กสามารถปฏิบัติตามสัญญาณ การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้อย่างคล่องแคล่ว และกล่อมเนื้อส่วนต่างๆ ประสานสัมพันธ์ กับตา มีความพยายามและมีสมาธิสามารถเลือกทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ รู้จักช่วยเหลือตัวเองและผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้กับเพื่อน มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เรียนรู้ ลองผิด ลองถูก จนประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจ ในตนเอง เด็กเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สังกัดได้จากการสนทนาของเด็กทุกคนมีความสุขและสนุกสนานกับการร่วมทำกิจกรรม อีกทั้งเกิดความรู้สึกรักผูกพัน รักและห่วงแหน มีความเข้าใจท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้สืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ ด้านพิธีกรรม ด้านอาหารพื้นบ้าน ด้านศิลปะ และการละเล่น และด้านแหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ โดยกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นแรงจูงใจและ ผลักดันให้เด็กได้ใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ตามแบบอย่างของผู้คนในสมัยก่อน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตของเด็กที่กำลังเติบโตเป็นอนาคตที่ดีของชุมชน จังหวัด และประเทศชาติสืบต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อให้นำความรู้ในท้องถิ่นตนเองมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างความรู้สึภาคภูมิใจ ปลุกฝังจิตสำนึก ความรักในท้องถิ่นตนเองของเด็กปฐมวัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายหลักเพื่อพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย และมีความมุ่งหมายเฉพาะเพื่อสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย และเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรที่มีต่อการพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย

ประชากรที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5 - 6 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1,2 และ3 จำนวน 22,527 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5 - 6 ปี กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านดอกตรา โรงเรียนบ้านวังปลัด โรงเรียนบ้านทัพทัน โรงเรียนบ้านเสียว และโรงเรียนบ้านสนบ รวมทั้งหมด 88 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ จำนวน 100 แผน ใน 20 หน่วย ประสบการณ์ คือการทำนาปลูกข้าว การทอผ้าไหม การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องจักสาน แขนงโขนตา บุญผะเหวด บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ ขนบบายเก๋ยม ขนบเนียล ขนบนางเล็ด ขนบดอกลำเจียก ของเล่นพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้านงานช้างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ ศิลปะกันตริม พระยาสุรินทร์ ภักดีศรีณรงค์จางวาง หลวงปู่ดุลย์ อตุโล สุรินทร์จังหวัดของหนู และอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง และแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย พัฒนาการด้านร่างกาย จำนวน 5 ข้อ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ จำนวน 5 ข้อ พัฒนาการด้านสังคม จำนวน 5 ข้อ และพัฒนาการด้านสติปัญญา จำนวน 5 ข้อ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ คือ นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ นักวิชาการวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ปราชญ์ท้องถิ่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนระดับอนุบาล ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แล้วนำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามความต้องการของชุมชน เพื่อนำมาสอบถามความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย กับกลุ่มเดิมที่มีการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลความต้องการของชุมชนมาวิเคราะห์เลือกเนื้อหาที่อยู่ใน 4 อันดับแรกและมีค่าร้อยละของความต้องการของชุมชน 60 ขึ้นไป มาจัดเป็นร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย พร้อมตรวจสอบและประเมินร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน

ผู้วิจัยสร้างแผนการจัดประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ จำนวน 100 แผน ใน 20 หน่วยประสบการณ์ และนำแผนการจัดประสบการณ์ที่สร้างไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านอวอก โรงเรียนบ้านโตน้อย โรงเรียนบ้านร่มเย็น โรงเรียนบ้านศรีนวล และโรงเรียนบ้านศรีมงคล โรงเรียนทั้งหมดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้วิจัยและครูผู้สอนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ทำการจัดกิจกรรมเพื่อหาข้อบกพร่องของแผนการจัดประสบการณ์ และทำการปรับปรุงแผนให้มีความเหมาะสมในเรื่องของเนื้อหา เวลา และสื่ออุปกรณ์ รวมทั้งการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย และผู้วิจัยนำแผนการจัดประสบการณ์ที่ได้ปรับปรุงแล้ว จำนวน 100 แผน ใน 20 หน่วยประสบการณ์ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านตอกตรา โรงเรียนบ้านวังปลัด โรงเรียนบ้านทับทัน โรงเรียนบ้านเสียง โรงเรียนบ้านสนบ โรงเรียนทั้งหมดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยผู้วิจัยและครูผู้สอนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ดำเนินการจัดกิจกรรม ขณะดำเนินการจัดกิจกรรมผู้วิจัยและครูผู้สอนประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย และข้อเสนอแนะหลังแผนการจัดประสบการณ์

ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยภายหลังการทดลองใช้ คือ จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แนวการจัดประสบการณ์ใน 20 เรื่อง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้ และทำการขยายผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย อีกจำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านตาแตรวทพัตต์ และโรงเรียนหนองโสนวิทยา โรงเรียนทั้งหมดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความต้องการของชุมชนในเชิงพรรณนา วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความต้องการของท้องถิ่น และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย โดยใช้ร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่สร้างขึ้น ได้ข้อมูลจากการสอบถามความต้องการของชุมชน จำนวน 52 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เลือกเอาเฉพาะเนื้อหาที่มีความต้องการอยู่ใน 4 อันดับแรก และมีค่าเฉลี่ยความต้องการร้อยละ 60 ขึ้นไป แล้วนำเนื้อหาที่กำหนดหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย ทั้ง 5 กลุ่มเนื้อหา ดังนี้กลุ่มที่ 1 การประกอบอาชีพ ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยการทอผ้าไหม (ร้อยละ 71.15) หน่วยการทำเครื่องเงิน (ร้อยละ 68.91) หน่วยการทำนาปลูกข้าว (ร้อยละ 64.10) และหน่วยการทำเครื่องจักสาน (ร้อยละ 59.93)

กลุ่มที่ 2 พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยแซนโฎนตา (ร้อยละ 75.21) หน่วยบุญผะเหวด (ร้อยละ 69.44) หน่วยบุญสงกรานต์ (ร้อยละ 67.73) และหน่วยบุญบั้งไฟ (ร้อยละ 69.23) กลุ่มที่ 3 อาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยขนมบายกรีม (ร้อยละ 75.13) หน่วยขนมดอกกล้าเจียก (ร้อยละ 70.51) หน่วยขนมนางเล็ด (ร้อยละ 67.31) และหน่วยขนมเนยล (ร้อยละ 65.13) กลุ่มที่ 4 ศิลปะและการละเล่น ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยนิทานพื้นบ้าน (ร้อยละ 71.47) หน่วยงานช่างและงานกาชาด จังหวัดสุรินทร์ (ร้อยละ 70.51) หน่วยของเล่นเด็ก (ร้อยละ 66.03) และหน่วยกันตรึม (ร้อยละ 65.06) และกลุ่มที่ 5 แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (ร้อยละ 92.79) หน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง และหน่วยหลวงปู่ดูล อตุ (ร้อยละ 77.40) ส่วนอีกสองหน่วย คือหน่วยสุรินทร์จังหวัดของหนู และหน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง นั้นได้มาจากจากข้อเสนอนี้เพิ่มเติมและเกี่ยวกับเนื้อหาสาระอื่นๆ ที่ต้องการให้จัดการเรียนรู้

2. พัฒนาการด้านการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย จากผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย จากการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า พัฒนาการทางด้านร่างกาย คือ เด็กสามารถหยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว (ร้อยละ 84.19) รองลงมาเป็นการเดินตามจังหวะเพลงและดนตรี (ร้อยละ 82.52) การแสดงท่าทางต่างๆ (ร้อยละ 82.29) การปฏิบัติตามสัญญาณ (ร้อยละ 81.91) และความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา (ร้อยละ 80.38) ด้านอารมณ์ – จิตใจ คือ การแสดงความร่าเริงแจ่มใส (ร้อยละ 83.71) รองลงมาเป็นความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่างๆ (ร้อยละ 82.07) การแสดงความชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น (ร้อยละ 81.57) การแสดงความพึงพอใจในผลงานของตนเอง (ร้อยละ 81.45) และการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ 80.05) ด้านสังคม คือ มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน (ร้อยละ 84.66) รองลงมาเป็นการรู้จักลำดับก่อน – หลังเวลาทำกิจกรรม (ร้อยละ 82.80) การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม (ร้อยละ 81.30) การแสดงความสนใจ ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม (ร้อยละ 81.26) และการเคารพกฎกติกาการเล่น (ร้อยละ 80.79) และด้านสติปัญญา เด็กสามารถทำกิจกรรมได้ถูกต้องและทันเวลา (ร้อยละ 84.44) รองลงมา มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ 83.49) สามารถพูดคุยกตอบโต้ได้เข้าใจ (ร้อยละ 81.39) การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล (ร้อยละ 80.72) และแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (ร้อยละ 80.43) และแผนการจัดประสบการณ์ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการและความต้องการของผู้เรียน ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข มีความสนใจในกิจกรรมและต้องการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น

อภิปรายผล

ผลการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยให้บุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ได้แก่ บุคลากรของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ ศึกษาพิเศษที่รับผิดชอบงานด้านปฐมวัย ครูผู้สอนระดับปฐมวัย ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย ประชาชนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ และบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโบแชมพ์ (Beauchamp. 1968: 145) และ เดวิด จี อาร์มสตรอง (David G. Armstrong. 1989: 40) ที่ระบุว่าในการพัฒนาหลักสูตรที่ดีควรประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่ายร่วมกัน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาต่างๆ ครูผู้สอน ศึกษาพิเศษ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนของชุมชนท้องถิ่นและตัวนักเรียนเอง เช่นเดียวกับซารา อี (Sarah E. 2000: Abstract) ที่ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน พบว่าโรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันจัดทำหลักสูตร โดยการสร้างจิตสำนึกให้กับนักเรียนมีการเรียนรู้ตามสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้โรงเรียนกับชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์กันได้ระดมความคิด ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนเกิดความพึงพอใจ ทำให้หลักสูตรมีมาตรฐาน สามารถนำไปใช้ได้ตามสถานการณ์ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น

ผลการนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัยไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านตอกตรา โรงเรียนบ้านวังปลัด โรงเรียนบ้านทับทัน โรงเรียนบ้าน เสี่ยง และโรงเรียนบ้านสนบ โรงเรียนทั้งหมดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 5 โรงเรียน โดยใช้แผนการจัดประสบการณ์โรงเรียนละ 1 เรื่อง 4 หน่วย ทำการทดลองใช้โรงเรียนละ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน รวม 20 แผน โดยยึดหลักให้เด็กนักเรียนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา สามารถส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งผู้เรียนให้ความสนใจและมีพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุข มีความพึงพอใจในกิจกรรม สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ วิมลลักษณ์ ตีระมาศวิช (2525) ที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยจังหวัดอุบลราชธานี ยุพิน เอียะบุตร (2548) ที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยศึกษาจังหวัดอุดรธานี และธีรพร อเนกศิลป์ ที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยจังหวัดสระแก้ว โดยจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยผ่านกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม สามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น เช่นเดียวกับกรมวิชาการ (2540: 5) และปราณี สังขะตะวรรณ (2536: 308-309) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจะให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่น เกิดความรัก ความภาคภูมิใจท้องถิ่นของตนเอง จะต้องให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมและสังคมท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

เพื่อให้ผู้เรียนอยู่ในห้องถิ่นได้อย่างมีความสุขจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยเฉพาะการสร้างลักษณะนิสัยหรือการปลูกฝังแนวคิด ค่านิยมเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในห้องถิ่นให้กับเยาวชนซึ่งมีอายุน้อย สามารถปลูกฝังได้ง่ายทำให้เกิดความภาคภูมิใจตั้งแต่ยังเด็ก เช่นเดียวกับ คอรีน เอ็ม (Corinne M. 2005: Abstract) ที่ทำวิจัยเรื่องการประเมินทัศนคติของครูที่สอนวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาในห้องถิ่นที่มีผลกระทบต่อหลักสูตรและวิธีการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐแมริแลนด์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความตั้งใจมีพฤติกรรมเรียนดีขึ้นโดยได้ศึกษาตามสภาพห้องถิ่นและมีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในห้องถิ่น

จากการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัยในแต่ละวันกับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นสามารถส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งผลการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม มีดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ พบว่า การใช้เพลงและเครื่องประกอบจังหวะพื้นบ้าน เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น สามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนได้ผลดี ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ กล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุขสนุกสนาน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมโดยใช้คำคล้องจอง คำบรรยาย คำขวัญที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดสุนทรียะทำให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดและการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

2. การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ พบว่า การจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายให้เด็กได้เลือกปฏิบัติตามความสนใจ ได้สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง โดยใช้วัสดุต่างๆ ที่มีในห้องถิ่น และเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดริเริ่มและจินตนาการในการสร้างผลงาน เช่น การประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ โดยใช้รังไหมมาทำเป็นดอกไม้ แมลงปอ ผีเสื้อ การร้อยมาลัยด้วยดอกไม้และใบไม้ การสานกระดาดเป็นเสื้อเล็กๆ การทำปี่จากใบมะพร้าว เหล่านี้เป็นการฝึกการทำงานอย่างครบกระบวนการ โดยเริ่มจากเตรียมวัสดุ การคิด สำรวจ ตรวจสอบ แล้วลงมือสร้างสรรค์ผลงานให้สัมพันธ์กับวัสดุ ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง และเมื่อผลงานสำเร็จก็มีการประเมินผลงานด้วยความชื่นชมอย่างภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่องานศิลปะในห้องถิ่น เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการความสนใจ และเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหา ด้วยตนเอง

3. การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่หลากหลายตามแผนการจัดประสบการณ์ทั้งการปฏิบัติจริง การทัศนศึกษา การชมวีดิทัศน์ การสาธิต การทดลอง การศึกษาจากเอกสาร รูปภาพ การระดมความคิด การสัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นการเปิดกว้างให้ผู้เรียนได้ใช้แหล่งค้นคว้าข้อมูลอย่างหลากหลาย ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่น สามารถเล่าเรื่องราวและแสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการที่ครูจัดให้และที่สั่งสมมาในชีวิตประจำวันของตัวเด็ก

4. การจัดกิจกรรมการเล่นตามมุม โดยใช้สื่ออุปกรณ์ที่มีในห้องรวมทั้งรูปภาพ หนังสือ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาจัดมุมประสบการณ์ให้ผู้เรียนเข้าศึกษาเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีความสนใจ เข้าเล่นตามมุมด้วยความกระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ในการเล่นอย่างอิสระโดยไม่ต้องมีครู คอยชี้แนะ เพราะวัสดุอุปกรณ์และสื่อต่างๆ สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน เมื่อนำมาจัดตกแต่งให้น่าสนใจก็สามารถดึงดูดความสนใจของเด็กในการเล่นได้เป็นอย่างดี

5. การจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง ได้จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตจริงที่เป็นอยู่ในท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์ และพื้นบ้านอีสาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเล่นได้อย่างอิสระ มีวัสดุอุปกรณ์ของใช้ในชีวิตประจำวันเป็นของจริง รวมทั้งการนำเกมเบ็ดเตล็ดของท้องถิ่นมา จัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเล่น อย่างมีความสุข สามารถคิดแก้ปัญหาจากการเล่น มีการชมเชยและให้กำลังใจแก่เพื่อนๆ อีกทั้งยังรู้จักระวัง รักษาความปลอดภัยทั้งของตนเองและผู้อื่น

6. การจัดกิจกรรมเกมการศึกษา ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้ในแต่ละ หน่วยประสบการณ์ รวมทั้งการใช้ภาพกิจกรรมจากสถานที่ สื่อ วัสดุ ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นจังหวัด สุรินทร์ โดยยึดหลักการสร้าง/การเล่นเกม จากคู่มือการใช้เกมการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ทำให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในการเล่นเกมที่ได้ง่าย และสามารถเล่นได้เอง อย่างอิสระ สามารถเก็บเข้าที่ได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

จากการที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย มีจุดเน้น คือ

1. เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากความต้องการของชุมชน
2. เน้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. นำข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ ได้เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น มีความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง
4. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องราวและการมีเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น
5. เน้นการนำสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่มีในห้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็ก เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นว่าสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้ ครูผู้สอนควรมีความ ตระหนักและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ดังนี้

1. ในการนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กไปใช้ ต้องคำนึงถึงฤดูกาล เทศกาล ประเพณี ของท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการจัดเตรียมสื่อ/อุปกรณ์ วิทยาการท้องถิ่น อีกทั้งเป็นเหตุการณ์ที่เด็กกำลังประสบพบเจออีกด้วย
2. กิจกรรมที่เสนอไว้ในหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์เป็นเพียงแนวทางในการจัดกิจกรรมเท่านั้น ครูผู้สอนระดับปฐมวัยควรศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ โดยละเอียด และสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรม เพื่อให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและชุมชนของผู้เรียนได้ตามสภาพโอกาสของการนำไปใช้
3. ลักษณะกิจกรรมต่างๆ ในแผนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมที่เด็กได้เรียนรู้จากของจริง ได้ลงมือปฏิบัติและคิด ได้แสดงออกในการนำเสนอสิ่งที่เด็กพบเห็นมาและคิดค้น เรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้สิ่งใกล้ตัวและมีอยู่ในท้องถิ่น ส่งผลต่อความรู้สึภาคภูมิใจในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่
4. เวลาในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย อาจยืดหยุ่นได้ความเหมาะสม เพราะบางกิจกรรมเด็กมีความสนใจและสนุกกับการเรียนรู้
5. แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง สามารถนำไปปรับใช้ในประเมินในการใช้หลักสูตรท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัยในหลักสูตรปฐมวัยอื่นๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัยของจังหวัดอื่นๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของท้องถิ่น
2. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย ในระดับชั้นอนุบาลและต่อเนื่องในระดับชั้นประถมศึกษาในทุกภาคของประเทศไทย เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ความรัก ความหวงแหน ต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นของเด็กตั้งแต่ยังเยาว์วัย
3. ควรมีการศึกษาและวิจัยผลของการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นของเด็กปฐมวัย ในระยะยาวเพื่อติดตามผลและขยายผลการพัฒนาหลักสูตรที่มีผลต่อพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย
4. ควรมีการศึกษาและวิจัยติดตามความคงทนของพฤติกรรมความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย อาจมีการทดลองในระยะยาวเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น
5. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยกับพัฒนาการด้านอื่นๆ ของเด็กปฐมวัย เช่น ความสามารถทางคณิตศาสตร์ ทักษะทางภาษา ความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อมือ เป็นต้น
6. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัยกับการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรอื่นๆ เพื่อศึกษาข้อแตกต่างที่เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรองกาญจน์ ใจชื่อตรง. (2548). องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความภาคภูมิใจในการศึกษา
ระดับบัณฑิตศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา คุณารักษ์. (2535). **หลักสูตรและการพัฒนา**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร,
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542). **การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน3-5 ขวบ**. กรุงเทพฯ: โชติสุขการพิมพ์.
กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรและสื่อทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา. (2535). เอกสารและ
ผลงานวิจัยการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- (2545). **รูปแบบการเรียนปฐมวัยศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). **ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21 แนวคิดปฏิบัติการศึกษาไทย**.
กรุงเทพฯ: ซีเอสเอ็มเดีย.
- กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรและสื่อทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา. (2535). เอกสารและ
ผลงานวิจัยการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ขจิตพรรณ ทองคำ. (2536). **การเล่นบทบาทสมมติโดยเด็กมีส่วนร่วมในการจัดสื่อการเล่น
ที่มีผลต่อการคลายการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและความสามารถทางภาษา**.
ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ขวัญนุช บุญอยู่. (2546). **การส่งเสริมทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดย
การเล่นิทานคณิต**. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ขวัญแก้ว ดำรงค์ศิริ. (2539). **ผลการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยเน้นจุดประสงค์
ที่มีต่อความพร้อมทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย**. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษา
ปฐมวัย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2528). **การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์พัฒนา
เด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: ศรีเดชา.
- (2541). **ภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน. (2541). รายงานการวิจัยแนวทางส่งเสริม

ภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

----- (2544). **ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2528). **ความพร้อมในการเรียน.**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

----- (2529). **เอกสารชุดอบรมบุคลากรทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หน่วยที่
6 การจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กและการศึกษาดูงาน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.

----- (2531). **คู่มือการนิเทศระดับก่อนประถมศึกษา สำหรับ สน. สปช.** กรุงเทพฯ:
ม.ป.พ.

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). (เอกสาร สน. ที่ 38).

----- (2534). **คู่มือการวัดและประเมินความพร้อมในการเรียนระดับก่อนประถมศึกษา.**
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

----- (2536). **แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว.

----- (2537 ก). **แนวการจัดประสบการณ์อนุบาลศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

----- (2546). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 พุทธศักราช 2546.**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

คณะกรรมการวัฒนธรรม, สำนักงาน. (2526). **คู่มือการปลูกฝังค่านิยม.** กรุงเทพฯ: กราฟิเคอาร์ท.

----- (2529). **วิทยาการกับการปลูกฝังและการเสริมสร้างค่านิยม.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภา.

----- (2535). **ความหมายและขอบข่ายของงานวัฒนธรรมพื้นบ้าน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภา.

----- (2537). **การสร้างเสริมวินัย คู่มือแนะแนวทางปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.

ฉันท ชาติทอง. (2550). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.** นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.

จันทร์ฉาย พัทธ์ศิริกุล. (2532). **ผลของการจัดโปรแกรมความกล้าแสดงออกต่อความรู้สึก
เห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.** วิทยานิพนธ์ ค.ม.

(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- จิตรา ชนะกุล. (2539). **ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อย**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฉวีวรรณ นิยมชาติ. (2538). **การพัฒนาความพร้อมทางคณิตศาสตร์ของเด็กก่อนวัยประถมศึกษาที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นมุมคณิตศาสตร์อย่างมีแบบแผน**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐนันท์ คัมภีร์ภัทร. (ม.ป.ป.). **เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ชะลูด นิ่มเสมอ. (2534). **องค์ประกอบของศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชมพันธ์ ภูยธร ณ อยู่ธยา. (2525). **เอกสารเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร.
- (2540). **การพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ.
- ชูศรี สุวรรณโชติ. (2542). **หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- ไชยรัตน์ ปราณี. (2545). **การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดลชัย ศรีสำราญ. (2537). **ผลของการฝึกแบบสถานีกับเครื่องเล่นสนามที่มีต่อสมรรถภาพทางกลไกของนักเรียนชายก่อนประถมศึกษา**. ปรินญานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ธวัช ปุณโณทก. (2531). **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ธำรง บัวศรี. (2540). **ทฤษฎีหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์.
- (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- ทัศนิตา ระเบียบดี. (2531, มิถุนายน - กันยายน). **การพัฒนาการความภาคภูมิใจในตนเอง**. วารสารศึกษาศาสตร์. ฉบับพิเศษ : 12.
- ทิพย์สุดา นิลสินธพ. (2523). **ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทิสนา แหมมณี; และคณะ. (2536). **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตแบบไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เทิดศักดิ์ สุพันธุ์. (2544). การพัฒนาแบบประเมินเชาว์อารมณ์โดยใช้กิจกรรมเกมสำหรับ
 เด็กเรียนระดับปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การวัดและประเมินผลการศึกษา).
 ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2540). การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิคม มุสิกคามะ; วีระ โรจน์พจน์; และสุคนธ์ ศิริวงศ์วัฒน์. (2542). วัฒนธรรม อารย
 ธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี. กรุงเทพฯ: มีดีเนตเวิร์ก.
- นิตยา คชภักดี; และคณะ. (2545). การส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการของเด็กโดยการ
 มีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน. กรุงเทพฯ: กราฟวันแอดเวอร์ไทซิง.
- นิตยา ประพฤติกิจ. (2539). การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นิภา ทองไทย. (2529). รูปแบบหลักสูตรการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนสำหรับพ่อแม่ใน
 ชนบททั้ง 4 ภาคของไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. (2526). การวัดและประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
 พื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- . (2545). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ การวัดประเมินการเรียนรู้. ศูนย์ศึกษาตาม
 แนวพระราชดำริ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญเยี่ยม จิตรดอน. (2526). หนังสือชุดคู่มือครู การจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ:
 หน่วยศึกษานิเทศก์ กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุศรินทร์ สิริปัญญาธร. (2541). แนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมร่วมมือของ
 เด็กปฐมวัยที่เกิดจากกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
 (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2534). การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง
 ภูมิปัญญากับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ:
 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- . (2536). “การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น” ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา
 ชนบท. บรรณาธิการโดย เสรี พงศ์พิศ. หน้า 31-32. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ประไพจิตร เนติศักดิ์. (2529). การสอนคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษา. ลำปาง:
 ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาลัยครูลำปาง.

- ประสาธ อิศรปรีดา. (2523). จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน. กรุงเทพฯ: กราฟฟิคอาร์ต.
- ปรารธนา ช้อนแก้ว. (2542). การพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของเยาวชนชายใน
สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดยะลา โดยใช้กิจกรรมการออกกำลังกายเป็นสื่อ. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปิยรัตน์ โพธสอน. (2542). การพัฒนาความสามารถทางคณิตศาสตร์ของเด็กอนุบาลโดยใช้
การประเมินผลแบบพอร์ทโฟลิโอ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2523). เด็กก่อนวัยเรียน เรียนรู้อะไร อย่างไร. นนทบุรี: โรงพิมพ์
สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.
- (2540, มกราคม). เด็กปฐมวัยในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง. วารสาร
การศึกษาปฐมวัย. 1(1): 43 – 45.
- (2535). การเล่นของเด็ก. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณี ช. เจนจิต. (2528). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วรุณการพิมพ์.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. (2535). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. (2541, 16-31 ตุลาคม). ภูมิปัญญาศึกษา. ปฏิรูปการศึกษา. 1(3): 28-31.
- พรรณี ชุทัย เจนจิต. (2537). การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการ
พัฒนาพฤติกรรมเด็ก เล่ม 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัชรี สวนแก้ว. (2536). การแนะแนวผู้ปกครองเด็กปฐมวัย. ภาควิชาโรงเรียนสาธิต
คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- พัชรี สวนแก้ว. (2545). จิตวิทยาพัฒนาการและการดูแลเด็ก. กรุงเทพฯ: ดวงกมล (2520).
- พัทยา สายหู. (2534). การพัฒนาวัฒนธรรมพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพชุมชน.
ในภูมิปัญญาชาวนครราชสีมา. บรรณาธิการโดยปรีชา อุตระกุล และนฤมล ปิยวิทย์.
หน้า 28. กรุงเทพฯ: ชมรมภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย.
- พัฒนา ชัชพงศ์. (2536). การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา. เอกสารประกอบการอบรม
เชิงปฏิบัติการครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาห้องเรียนใหม่ ปีการศึกษา 2536.
หน้า 4 – 13. กาญจนบุรี: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี.
- (2541). ทฤษฎีและปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ:
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พูนสุข บุญยสวัสดิ์. (2529, ตุลาคม – มกราคม). การเตรียมความพร้อม. วารสารการศึกษา.
10(1): 53 – 62.

- ยศ สันตสมบัติ. (2542). ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนา
อย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: นพบุรุษการพิมพ์.
- ยุพา ทรัพย์ไตรรัตน์. (2537). การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานการศึกษาออกโรงเรียนภาค
ตะวันออก. ปรินญาณินพนธ์ ค.ม. (การศึกษาออกโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ยุพิน เอียะบุตร. (2548). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยศึกษาจังหวัดอุดรธานี.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2524 ก). เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมวัยเด็ก
เล่ม 3. กรุงเทพฯ: วิเคเตอร์การพิมพ์.
- (2526). เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมเด็กปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 6–10.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กราฟฟิคอาร์ต.
- (2537 ข). เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มะลิ อุดมภาพ. (2538). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความภาคภูมิใจ
ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2542). หลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เยาวพรรณ ทิมทอง. (2535). การพัฒนาสติปัญญาของเด็กปฐมวัยด้วยเกมการศึกษามิติสัมพันธ์.
ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เอฟ กราฟฟิกส์
ดีไซด์.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- (2542). การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เอฟ กราฟฟิกส์ ดีไซด์.
- (2542). กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. (2537). การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการศึกษาออกระบบ
โรงเรียนภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ยุทธนา อุทโร. (2541). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการสาน
กระติบข้าว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

- รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์. (2533). เอกสารคำสอนวิชา วผ 306 การวัดทัศนคติเบื้องต้น.
ชลบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัชนี้ รัตนา. (2533). ผลของการใช้กิจกรรมจากชุดให้ความรู้ผู้ปกครองที่มีต่อความสามารถ
ในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รัชดาภรณ์ อินทะนิน. (2544). การศึกษาแนวโน้มนและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทาง
สังคมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนล่าง. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ด.
(การวิจัยและพัฒนา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- รัตนา ดันบุญเต็ก. (2530). ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุจิรา กี่สวัสดิ์คอน. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความพร้อมทาง
การเรียนรู้ของเด็กอนุบาล 1. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). ขอนแก่น:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). ปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วราภรณ์ รักวิจัย. (2527). การศึกษาก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วศินี อิศรเสนา ณ อยุธยา. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการสอนวิชา ปว.321 การจัดโปรแกรม
สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน (ปฐมวัย). กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิณี ชิตเชตวงศ์. (2537). การศึกษาเด็ก. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณการ.
- วิมลลักษณ์ ตีระมาศวนิช. (2545). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. กรุงเทพฯ: ธเนศวรการพิมพ์.
----- (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
----- (2532). การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิชาการ, กรม. (2540). **คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- (2540). **ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2541). **รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา.
- (2541). **สรุปผลการประชุมสัมมนา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา.
- วัฒนา บุญญสิทธิ์. (2531). **การยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางด้านอารมณ์และความรู้สึกของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต่างกัน**. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2542). **การวิจัยทางการศึกษาปฐมวัย**. สกลนคร: โปรแกรมวิชาการวัดผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- วาสนา บุญจันทร์. (2539). **พฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการจัดกิจกรรมหนังสือแบบไทย**. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัลนา ธารจักร. (2544). **ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยกิจกรรมเกมการศึกษาประกอบการประเมินสภาพจริง**. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วันเพ็ญ ปุลงพัฒน์. (2539). **การเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย**. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วรรณคดี ม้าลำพอง. (2525). **การประเมินผลการเรียนการสอนระดับอนุบาลศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โรงเรียนสตรีเนติศึกษา.
- วนิดา บุญยะกนิษฐ์. (2532). **ผลของการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการกับแบบปกติที่มีต่อทักษะการเปรียบเทียบของเด็กปฐมวัย**. ปรินุญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศศิกานต์ ธนะโสธร. (2529). **ผลของการมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าห้องต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศักดิ์ชาย เกียรติจินาจันทร์. (2542, กันยายน). **ภูมิปัญญาชาวบ้านยาชุดพิเศษในการพัฒนาวัฒนธรรมไทย**. 36: 2-4.

- ศรีสุตา คัมภีร์ภัทร. (2534). ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์และความเชื่อมั่นในตนเองของ
เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะที่เห็นองค์ประกอบ
พื้นฐาน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2540). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม :แนวคิดเชิงทฤษฎี
วัยเด็กตอนกลาง. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2545). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถิต ภัศระ. (2532). ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลวัยรุ่น.
ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. (2543). วิถีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- สงัด อุทรานันท์. (2527). พื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: วงเดือนการพิมพ์.
- สงัด อุทรานันท์. (2528). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: เซนต์เตอร์พับลิเคชั่น.
- (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.
- สงบ สัพโส. (2544). ผลการเล่นเกมการศึกษาต่อพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ
และด้านความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สรรพมงคล จันทรตั้ง. (2544). การเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย
ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน
ทางคณิตศาสตร์แบบรายคู่และแบบรายบุคคล. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สามารถ จันทรสุริย์. (2534). ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร. ในภูมิปัญญาชาวบ้านนครราชสีมา.
บรรณาธิการโดยปรีชา อุยตระกูล และนฤมล ปิยวิทย์. หน้า 13. กรุงเทพฯ: ชมรม
ภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย.
- สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. (2545). การวัดและประเมินผลแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ:
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2545). ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางบ้านและโรงเรียนตามวิถีไทยที่ส่งผลต่อความพร้อม
ทางการเรียนของเด็กปฐมวัยในชนบท. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2550). การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

- สุจิตรา เฟื่อนอารีย์. (2533). ปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและรูปแบบ
ผลย้อนกลับในคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา
ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์. (2532). การใช้เพื่อนผู้ให้การช่วยเหลือในกลุ่มเพื่อการเพิ่มความรู้สึก
เห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
(การวิจัยการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุพรรณิ จันทน์วิเศษ. (2539). การวิเคราะห์องค์ประกอบความภาคภูมิใจในตนเองของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุรเกียรติ์ ลิ้มเจริญ. (2533). ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นของตนเอง ความวิตกกังวล
กับระเบียบวินัยในชั้นเรียน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุขสันต์ พ่วงกลัด. (2539). การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับภูมิปัญญาในการบรรเลง
ซอสามสาย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สารัตถศึกษา). นนทบุรี: บัณฑิตวิทยา
มหาวิทยาลัยโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- สุชาติ ลีตระกูล. (2528). การพัฒนาหลักสูตรสำหรับลูกกรรมกรก่อสร้างวัยก่อนเรียนในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุณี ธีรดากร. (2523). จิตวิทยาพัฒนาการ. นนทบุรี: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.
- สุมิตร คุณานุกร. (2523). หลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- สุนทร บำเรอราช. (2536). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร. ชลบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและ
การสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุทวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2540, กุมภาพันธ์ – กรกฎาคม). ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. **ทักษิณคดี**.
4(3): 21-41.
- สมบูรณ์ ดันยะ. (2530). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสมรรถภาพการสอนครู
ประจำการระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. (2535, กุมภาพันธ์-มีนาคม). การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม
การศึกษา. **ปฏิรูปการศึกษา**. (8) 1-2.

- ธรรมชาติ นิลวิเชียร. (2535). **ปฐมวัยศึกษา หลักสูตรและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
 อรุณี เอี่ยมพงษ์ไพฑูรย์. (2538). **ความพร้อมทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการ
 จัดกิจกรรมโดยการเสริมประสบการณ์คณิตศาสตร์เป็นสื่อ**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.
 (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.
 อัญชลี แจ่มเจริญ. (2526). **วิธีการสอนกลุ่มทักษะ “คณิตศาสตร์” (ระบบชุดการสอน)**.
 กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
 อิทธิเดช น้อยไม้. (2544). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง นครปฐมบ้านเราสำหรับ
 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
 อังกุล สมคะเนย์. (2535). **สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตร
 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี**.
 ปรินญานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
 อารี สัตนหวี. (2535). **นวัตกรรมปฐมวัยศึกษา**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
 อุทัย ดุลยเกษม; และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). **ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบแนวคิด
 และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย**. กรุงเทพฯ: แปลนพลันติ้ง.
 อุษา กลแกม. (2531). **การเปรียบเทียบความสามารถในการจำแนกด้วยสายตาของนักเรียน
 หูหนวกที่ได้รับการฝึกทักษะโดยใช้เกมการศึกษาและแบบฝึกหัด**. ปรินญานิพนธ์
 กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.
 เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2521). **ข้อคิดเรื่องหลักสูตร ใน คู่มือนิเทศการศึกษา** หน้า 108.
 กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
 อัมพร ทองจรรยา. (2547). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของครูศูนย์การ เรียน
 ชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 1**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.
 (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.
 อรุมา สงวนญาติ. (2544). **การศึกษาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบทดสอบความ
 ภาคภูมิใจในตนเอง ที่มีรูปแบบการตอบและวิธีวิเคราะห์ต่างกัน**. ปรินญานิพนธ์
 กศ.ม. (วัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.

- Abeldabasit Abedalhafiz. (2004, June). The Relationship between Psychological Activity and Self-Esteem in Arab-American Students. **Dissertation Abstracts International**. 64/42: 4403.
- Albrencht, S.L. (1979). **Social Psychology**. 2nd ed. New Jersey: Prentice – Hall , Inc.
- Atwater, Eastwood. (1979). **Psychology of Adjustment : Personal Growth in A ChangingWorld**. New Jersey: Prentice – Hall.
- Bandura, A. (1979). **Social Foundations of Thought and Action** : A social cognitive theory. New jersey: Englewood Cliff, N.J. : Prentice – Hall
- Bass, B.M (1960). **Leadership, Psychology and Organizational Behavior**. London: Harper & Row, Ltd.
- Beane, Jame A., Conrad F. Toepfer and Samuel Alessi. (1986). **Curriculum Planning and Development**. Boston: Allyn and Bacon, Inc.
- Beauchamp, George A. (1981). **Curriculum Theory**. 4th ed. Illinois: F.E. Peacock.
- Branden, N. (1969). **The Psychology of Self-Esteem**. Los Angeles: Nash Publishing.
- . (1981). **The Psychosocial of Self – Esteem**. 15th ed. New York: Bantam Bookinc.
- . (1994). **The Six Pillars of Self-Esteem**. New York: Bantam Books.
- Clark, Barbara. (1997). **Growing Up Gifted**. 5th ed. New Jersey: Prentice – Hall.
- Coopersmith, S. (1967). **The Antecedents of Self – Esteem**. San Francisco: Freeman.
- Crow, L.D.; & A. Crow. (1962). **Child Development and Adjustment**. New York: Macmillan.
- Gesell Arnold; & Lig. (1964). F.L. **The Child From Five to Ten**. New York: Harpers and Brothers Publishers.
- Donaldson, W.; & Magarat, B.G. (1968, November). Less is More : A Study of Language Comprehension in Children. **British Journal of Psychology**. 7(59): 461–171.
- Feist, J. (1990). **Theories of Personality**. 2nd ed. Forth Worth: Holt, Rinehart and Winston.
- Gordon, A. M.; & Browne, K. W. (1993). **Beginnings & Beyond : Foundations in Early Childhood Education**. 3rd ed. Albany. New York: Delmar.
- Good, Crater V. (1973). **Dictionary of Education**. 3rd ed. New York: McGraw-Hill Book Company .
- Hamacheck, Don E. (1978). **Encounters with the Self**. 2nd ed. New York: L Holt, Rinehart and Winston.

- Hammond, Robert L. (1973). Evaluation at the Local Level. in **Educational Evaluation : Theory and Practice**. p. 117 – 120, Belmont, California, Wadsworth Publishing Company.
- Hong, Zuway-R. (2002, July). An Investigation of Self-Esteem and School Achievement of Taiwanese Secondary Students. **Dissertation Abstracts International**. 63/01: 82.
- Hopkins, W.W. (1985, January). A Case Study of Curriculum Planning under the 45.15 Plan and the Traditional School Year plan in the Velley View School District. **Dissertation Abstracts International**. 58(7): 1668.
- Hurlock, H. L. (1978). **Child Development**. 8th ed. New York: Mc Graw – Hill.
- Kerlinger , N. Fred. (1986). **Foundation of Behavioral Research**. 3rd ed., Fort Wotr : Holt, Rinchart and Winston.
- Kirova, Anna; & Bhargava, Ambiha. (2002). **Learning to Guide Preschool Children's Mathematical Understanding : A Teacher's Professional Growth**. Retrieved October 7, 2003, from <http://www.ecrp.uiuc.edu/v4n1/Kirova.html>. Retrieved
- Krogh Lowell Suzane. (1994). **Educating Young Children (Infancy to Grade Three)**. USA: McGraw – Hill, Inc .
- Krug, Edward A. (1957). **Curriculum Planning**. New York: Harper and Row.
- Lawrence, Daniel Howard. (2003, September). The Effect of Reality Therapy Group Counseling on The Self-Determination of Persons with Developmental Disabilities. **Dissertation Abstracts International**. 64/03: 811..
- Maslow, Abraham M. (1970). **Motivation and Personality**. 2nd New York: Harper & Row
- Marascuilo, Leonard A.; & Maryellen McSweeney. (1977). **Nonparametric and Distribution – Free Methods for the Social Sciences**. California: Brooks/Cole Publishing Campany
- McNeil, Joseph. (1975). **The Psychology of Being Human**. San Francisco. California: Canfield Press.
- Mussen and others. (1969). **Child Development and Personnality**. 3rd ed. New York: Harper & Row Publishers.
- Newman, B.M. (1986). **Adolescent Development**. Columbia Merrill Publishing Company.
- Mussen, P.H.; Others. (1969). **Child Development and Personality**. 3rd ed. New York: Harper and Row.
- Oliva, P.F. (1982). **Developing the Curriculum**. Boston: Brown and Company.
- Oliva, Peter F. (1992). **Developing The Curriculum**. 3rd ed. New York: Harper Collins.

- Patington Kimberley. (2004,October). **The Impact of Self-Esteem on Academic Achievement and Aspirations of Urbun Minority Adolescents. Dissertation Abstracts International.** 65/40: 2128.
- Posner; George J. (1995). **Analyzing the Curriculum.** 2nd ed. New York: McGraw – Hill.
- Provus, Mulcolm M. (1973). Evaluation of Ongoing Programs in the Public School System. in **Educational Evaluation : Theory and Practice.** P. 170 – 217, Belmont, California, Wadsworth Publishing Company.
- Rice, Phillip F. (1996). **The Adolescent : Development Relationship and Culture.** New Jersey : Prentice – Hall.
- Reasoner, Robert. (2006). **The True Meaning of Self-Esteem.** (Online).
- Rogers,CarlR. (1959). **Psychotherapy and Personality Change.** Chicago: University Press.
- Sasse, Connie R. (1978). **Person.** San Francisco: Chas A . Bemnett.Co.Inc.
- Saylor, J. Galen, Alexander, william M.; & Lewis, Arthur J. (1981). **Curriculum Planning for Better Teacher and Learning.** 4th ed. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Seefeldt, C. (1980). **Teaching Young Children.** New Jersey: Prentice-Hall.
- (1990). Continuing Issues in Early Childhood Education. Columbus: Merrill Publishing.
- Shorter, G.S. (1982 September). Effects of Supervisor Occupational Experience Involment. **Dissertation Abstracts International.** 42(11): 4692.
- Smith, Bannie O.,William O. Stanley,; & J. Harlan Shores. (1957). **Fundamentals of Curriculum Development.** New York: Henry,Holt.
- Stagner, Ross. (1961). **Psychology of Personality.** New Jersey: Prentice – Hall.
- Stake, Robert E. (1973). The Countenance of Educational Evaluation. in **Educational Evaluation : Theory and Practice.** P. 170 – 217, Belmont, Californai , Wadsworth Publishing company.
- Stufflebeam, Daniel L. (1973). Education Evaluation and Decision – Making. in **Educational Evaluation : Theory and Practice .** P. 128 – 142, Belmont, Californai, Wadsworth Publishing Company.
- Taba, Hilda. (1962). **Curriculum Development : Theory and Practice.** New York: Harcourt Brace & World.

- Tawang, Vivian. (1995, January). **Curriculum Development and Cognitive Style : Cultural Competency Ingenetic Counscling**. Dissertation Abstracts International. 56(6): 2118.
- Tyler, Ralph W. (1949). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago: University of Chicago Press.
- Wilkes, C.N. (1977). The Effects of a Six Weeks Motor Fitness Program on the Performance of Selected Sport for Boys in the Lower Elementary Grades. **Dissertation Abstracts International**. 38: 6252 – A ; November.
- White, Robert W. (1972). **The Enterprise of Living : Growth and Organization in Personality**. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย

1. ดร.วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์	อาจารย์สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. ดร.ชวลิต ชูกำแหง	อาจารย์สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. ดร.พัชชา มหาปัญญานนท์	อาจารย์สาขาวิจัยและวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
4. อาจารย์ทองอินทร์ เอี่ยมสะอาด	ประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
5. อาจารย์นิคม ชมภูหลง	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงาน เขตพื้นที่มหาสารคาม เขต 2
6. อาจารย์ทองเหลือง บุญพร้อม	ครูชำนาญการพิเศษ (ข้าราชการบำนาญ) โรงเรียนบ้านดงวิทยาคาร อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
7. อาจารย์มนตรี ดอกแก้ว	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3

2. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแผนการจัดประสบการณ์ และแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย

1. อาจารย์สุดใจ สะอาดยิ่ง	รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
2. ดร.ทิพย์จุฬา สุภิมารส	อาจารย์โปรแกรมการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
3. ดร.ภัทราพร เกษสังข์	อาจารย์สาขาวิจัยและวัดผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
4. ดร.ดาร์รัตน์ อุทัยพยัคฆ์	ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานเขต พื้นที่ราชบุรี เขต 1
5. อาจารย์รุ่งนภา รทสา	อาจารย์โรงเรียนบางมด (ตันเปาว์วิทยาการ) กรุงเทพมหานคร

3. ครูผู้สอนในการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

1. อาจารย์ชุตติกาญจน์ ประเจริญ โรงเรียนบ้านตอกตรา ตำบลขอนแก่น
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
2. อาจารย์แสงเดือน ไชยา โรงเรียนบ้านวังปลัด ตำบลทัพทัน
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
3. อาจารย์อุษา บุษบา โรงเรียนบ้านทัพทัน ตำบลทัพทัน
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
4. อาจารย์นิตยา มหานาม โรงเรียนบ้านเสี๋ยง ตำบลทัพทัน
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
5. อาจารย์รัชณี พันบน โรงเรียนบ้านสนบ ตำบลดม
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ภาคผนวก ข

- แบบสัมภาษณ์ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร
ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย
- แบบสอบถามความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร
ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

แบบสัมภาษณ์ความต้องการของชุมชน ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ประเด็นการสัมภาษณ์

1. เริ่มดำเนินการสนทนา

1.1 ก่อนที่เราจะได้คุยกัน ขอแนะนำสมาชิกให้รู้จัก (ผู้วิจัยแนะนำผู้ช่วยผู้วิจัยให้สมาชิกรู้จัก)

1.2 การพูดคุยของพวกเราวันนี้ผมขออนุญาตบันทึกเทปนะครับ เพื่อผมจะได้นำไปเปิดภายหลังจากการคุยกัน

1.3 ขณะที่เราคุยกันก็ขอให้ตามสบายนะครับเชิญดื่มกินของที่อยู่บนโต๊ะตามสะดวก

2. ชี้แจงวัตถุประสงค์การสนทนา

2.1 ที่ผมนัดแต่ละท่านมาคุยกันวันนี้ ก็อย่างที่ผมได้บอกท่านไว้ล่วงหน้าบ้างแล้ว (ผู้วิจัยได้บอกวัตถุประสงค์ให้สมาชิกทราบล่วงหน้าขณะดำเนินการติดต่อนัดหมาย) นั่นคือ ผมอยากให้แต่ละท่านช่วยกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นเรื่องที่ท่านคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า สำหรับให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ หรือเรื่องที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้แต่ละท่านคงจะสงสัยว่าหมายถึงอะไรผมขออธิบายคร่าวๆ ครับ คำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จริงก็หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่าสิ่งที่ดีในท้องถิ่นนี้เองอาจจะเป็นการทำมาหากิน การกระทำของชาวบ้านหรือของใครคนใดคนหนึ่ง ในหมู่บ้านเราหรืออื่นๆ ที่ท่านอยากให้ทางโรงเรียนนำมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย

2.2 สาเหตุที่อยู่ๆ ผมนัดหมายให้แต่ละท่านมาช่วยกันแสดงความคิดเห็นก็เนื่องจากทางหน่วยงานส่วนกลางมุ่งหวังให้โรงเรียนได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่น ดังนั้นการที่จะจัดกิจกรรมเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่นนั้นผู้ที่จะให้ความเห็นหรือวางแผนดำเนินการได้ดีที่สุดก็คือ คนที่อยู่ในหมู่บ้านนั่นเองซึ่งก็คือแต่ละท่านที่นี่ ที่ผมคิดว่าเป็นผู้รู้และมีความคิดกว้างขวางเกี่ยวกับเรื่องของท้องถิ่นและการวางแผนจัดกิจกรรม ไม่ทราบว่าที่ผมพูดมามีข้อสงสัยตรงไหนบ้างครับ

3. ประเด็นต่างๆ ไปที่ผ่านๆ มา

3.1 ไม่ทราบว่าทางโรงเรียนได้มีการนำเรื่องของท้องถิ่นเข้ามาจัดกิจกรรมในเด็กปฐมวัยบ้างหรือไม่

3.2 สอนเป็นอย่างไรครับ ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไร (ใช้ถามในกรณีที่สมาชิกที่สมาชิกตอบว่าเคยจัดกิจกรรม แต่ถ้าสมาชิกตอบว่าไม่เคยก็ข้ามไปถามประเด็น 3.3

3.3 ทำไมจึงไม่ได้จัดกิจกรรมครับ มีปัญหาอะไร จริงๆ แล้วท่านต้องการให้ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมหรือไม่ คิดว่าจัดกิจกรรมแล้วจะมีประโยชน์หรือไม่อย่างไร

4. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหา

4.1 คิดว่าถ้าจะจัดกิจกรรมที่ดีมีคุณค่าของท้องถิ่นสู่รินทร์ ให้กับเด็กปฐมวัย ได้เรียนรู้ทางโรงเรียนควรจัดกิจกรรมเรื่องอะไรบ้างครับ

5. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (วัตถุประสงค์การเรียนรู้)

5.1 ทำไมต้องการให้จัดกิจกรรมเรื่องนั้นๆ ครับ (ถามแยกตามเรื่องที่สมาชิกเสนอ)

5.2 ถ้าเด็กปฐมวัยเรียนเรื่องนั้นๆ แล้ว ต้องการให้เด็กปฐมวัยเป็นอย่างไรบ้างหรือมุ่งหวังให้เด็กปฐมวัยทำอะไรได้บ้าง

6. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดวิธีการสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ

6.1 ถ้าจะสอนให้เด็กปฐมวัยเป็นอย่างไรที่ต้องการหรืออย่างที่มีมุ่งหวังนั้นควรสอนอย่างไร (ถามแยกตามเรื่องและวัตถุประสงค์ที่เสนอ)

6.2 สถานที่ที่จะจัดการเรียนการสอนเรื่องต่างๆ นั้นควรจะใช้สถานที่ใด (ถามแยกตามเรื่องที่เสนอ)/ทำๆ ไม่

6.3 ถ้าจะจัดกิจกรรมเรื่องนั้นๆ ใครจะเป็นผู้สอนจึงจะก่อให้เกิดผลดี/ทำไม (ถามแยกเรื่องที่เสนอ)

6.4 การสอนแต่ละเรื่องควรใช้เวลาเท่าใด/ช่วงใด/ทำไม (ถามแยกตามเรื่องที่เสนอ)

7. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียน

7.1 เราจะรู้ได้อย่างไรว่านักเรียนเป็นไปอย่างที่เรต้องการให้เรียนในเรื่องนั้นๆ (ถามแยกตามเรื่องที่เสนอ)

7.2 ใช้วิธีการอะไรที่จะตรวจสอบว่านักเรียนเรียนรู้ตามเรื่องนั้นๆ หรือไม่

8. ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาที่คาดว่าจะมีและวิธีการแก้ไขอย่างไร

8.1 คิดว่าเรื่องราวต่างๆ ที่เราช่วยกันเสนอผ่านมาเมื่อนำไปปฏิบัติจริงๆ จะมีปัญหาอะไรบ้าง/ทำไมเรามีวิธีการป้องกันแก้ไขอย่างไรบ้าง

9. ประเด็นสรุปปิดการสนทนา

9.1 คิดว่ามีจุดใดที่เรายังไม่ได้พูดคุยกันบ้างมีความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างไรบ้างครับ

9.2 ถ้าไม่มีแล้วผมขอขอบคุณทุกท่านที่ช่วยมาร่วมเสนอแนะความคิดเห็นพูดคุยกันวันนี้ ผมคงต้องไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมจากท่านอีกนะครับ

**แบบสอบถามความต้องการของชุมชน
ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย**

แบบสอบถามชุดนี้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความต้องการเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองกับความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 พุทธศักราช 2546 คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาประมวลผล และใช้ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ
 ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
 ส่วนที่ 2 เป็นความต้องการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ส่วนที่ 3 เป็นส่วนที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำสั่ง จงกาเครื่องหมาย / ลงใน ☐ หน้าข้อความ

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

☐ ผู้บริหารสถานศึกษา	☐ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล
☐ ครูผู้สอนอนุบาล	☐ ผู้ปกครอง
☐ กรรมการสถานศึกษา	☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 เป็นความต้องการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสั่ง ให้ท่าน เรียงลำดับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ เรื่องที่เหมาะสมที่จะนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กปฐมวัย จากที่สำคัญที่สุดให้หมายเลข 1 รองลงมาคือ หมายเลข 2 3 4 5 ตามลำดับ โดยเติมตัวเลขลงใน ☐ หลังข้อความที่กำหนดให้

2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ

รายการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น
2.1.1 การทำนาปลูกข้าว (ข้าวหอมมะลิ 105)	
2.1.2 การทอผ้าไหม (ผ้าไหม)	
2.1.3 การทำเครื่องเงิน (ประเก้อม)	
2.1.4 การปลูกผัก (หัวไชเท้า)	
2.1.5 การสานเครื่องจักสาน (ตุง, แก้ว, เลื่อน)	
2.1.6 การเลี้ยงสัตว์ใช้งาน (ช้าง, วัว, ควาย)	
2.1.7 อื่น (ระบุ).....	

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี

รายการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น
2.2.1 แชนโขนตา	
2.2.2 มะมวด	
2.2.3 รำตรุษ	
2.2.4 รำกลมอ	
2.2.5 การโบล	
2.2.6 บุญบั้งไฟ	
2.2.7 บุญแจกข้าว	
2.2.8 บุญพะเหวด	
2.2.9 บุญข้าวจี	
2.2.10 บุญสงกรานต์	
2.2.11 อื่น ๆ (ระบุ).....	

2.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้าน

รายการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น
2.3.1 ขนมข้าวต้มใบมะพร้าว	
2.3.2 ขนมขี้หมา (บายเกรียม)	
2.3.3 ขนมต้ม	
2.3.4 ขนมกวน	
2.3.5 ขนมกลอย	
2.3.6 ขนมกะลา (เนื้ยล)	
2.3.7 ขนมข้าวจี	
2.3.8 ขนมนางเล็ด	
2.3.9 ขนมก้อน (โกเรียน)	
2.3.10 ขนมผักบัว (โชค)	
2.3.11 ขนมดอกคำเจียก (เรียมเจก)	
2.3.12 ปลาจ่อม	
2.3.13 ปลาต้ม	
2.3.14 ปลาร้า	
2.3.15 ส้มตำ	
2.3.16 อื่น ๆ (ระบุ).....	

2.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะและการละเล่น

รายการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น
2.4.1 ของเล่นท้องถิ่น (เดินกะลา, ปีนก้านกล้วย, ปี่ใบมะพร้าว, ปลาตะเพียน, ม้าก้านกล้วย)	
2.4.2 นิทานพื้นบ้าน (อายัย, ตำแรยสอ, เขียงเหมียง, ผาแดงนางไอ่, เนียงเต๊ะทม, ท้าวว้าวทอง)	
2.4.3 งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์	
2.4.4 ศิลปะกัณฑ์ตรีม	

2.4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะและการละเล่น (ต่อ)

รายการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น
2.4.5 เจริญเบริน	
2.4.6 หมอลำ	
2.4.7 อื่น ๆ (ระบุ).....	

2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ

รายการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น
2.5.1 ปราสาทขอม (ภูมิโปน, เมืองที, ศรีขรภูมิ, ยายเหงา)	
2.5.2 พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง	
2.5.3 หลวงปู่ดุลย์ อตุโล	
2.5.4 คูเมืองโบราณ	
2.5.5 อื่น ๆ (ระบุ).....	

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ หรือความคิดเห็นอื่น ๆ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ท่านคิดว่าควรนำมาจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

...ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม...

ภาคผนวก ค

- แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร
- แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร
- ผลการพิจารณาความเหมาะสมของร่างหลักสูตร
- ผลการประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร

แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงตามความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. สภาพความต้องการมีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสู่รินทร์.....					
2. สภาพความต้องการและความจำเป็นตรงกับสถานการณ์จริงในสังคม.....					
3. หลักการของหลักสูตรเหมาะสมในการนำไปใช้จริง.....					
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจน.....					
5. เนื้อหาสาระของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์ ช่วยให้การดำเนินการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย.....					
6. เนื้อหาครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้.....					
7. กิจกรรมการเรียนการสอนสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่รินทร์ มาใช้กับเด็กปฐมวัยได้เหมาะสม.....					
8. สื่อการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย.....					
9. วิธีการวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร.....					
10. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม.....					

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

แบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงตามความคิดเห็นของท่าน

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	สอดคล้อง (1)	ไม่แน่ใจ (0)	ไม่สอดคล้อง (-1)
1. สภาพความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร กับหลักการของหลักสูตร.....			
2. สภาพความต้องการและความเป็นของ หลักสูตรกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร.....			
3. หลักสูตรกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร.....			
4. หลักการของหลักสูตรกับกิจกรรมการเรียน การสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์.....			
5. หลักการของหลักสูตรกับการประเมินผล หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์.....			
6. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับเนื้อหา.....			
7. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับกิจกรรมการ เรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์.....			
8. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรกับการประเมินผล หลักสูตร.....			
9. เนื้อหากับกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิ ปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์.....			
10. เนื้อหากับสื่อการเรียนการสอนภูมิปัญญา ท้องถิ่นสุรินทร์.....			
11. เนื้อหากับการประเมินผลหลักสูตร.....			
12. กิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญา ท้องถิ่นสุรินทร์กับสื่อ.....			
13. กิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญา ท้องถิ่นสุรินทร์กับการประเมินผลหลักสูตร.....			

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ
(.....)

ตาราง 28 ผลการพิจารณาความเหมาะสมของร่างหลักสูตร

รายการประเมิน	ความถี่ของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ							$\bar{X}$	S.D
	1	2	3	4	5	6	7		
1. สภาพความต้องการมีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสุรินทร์	5	4	4	5	4	5	4	4.23	0.53
2. สภาพความต้องการและความจำเป็นตรงกับสถานการณ์จริงในสังคม	5	4	3	4	5	5	5	4.23	0.79
3. หลักการของหลักสูตรเหมาะสมในการนำไปใช้จริง	4	4	3	4	4	4	5	4.00	0.58
4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจน	4	4	3	4	4	5	5	4.14	0.69
5. เนื้อหาสาระของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ ช่วยให้การดำเนินการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย	5	5	3	4	4	5	4	4.28	0.75
6. เนื้อหาครอบคลุมทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้	4	5	3	4	5	4	4	4.14	0.75
7. กิจกรรมการเรียนการสอนสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ มาใช้กับเด็กปฐมวัยได้เหมาะสม	4	5	3	4	5	5	4	4.28	0.75
8. สื่อการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมาย	4	4	4	4	5	5	4	4.28	0.48
9. วิธีการวัดและประเมินผลสามารถตรวจสอบการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5	3	3	4	4	5	5	4.14	0.89
10. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	5	3	4	4	5	5	5	4.28	0.78

ตาราง 29 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียน
และความรู้สึภกาศภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

พัฒนาการ	จุดประสงค์	คะแนนการพิจารณา					Σ	IOC
		คนที่ ที่ 1	คนที่ ที่ 2	คนที่ ที่ 3	คนที่ ที่ 4	คนที่ ที่ 5		
ด้าน ร่างกาย	1. การแสดงท่าทางต่าง ๆ ได้	1	1	1	1	1	5	1
	2. การเต้นตามจังหวะเพลงและดนตรีได้	1	1	1	1	1	5	1
	3. การปฏิบัติตามสัญญาณ	1	1	1	1	1	5	1
	4. ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา	1	1	1	1	1	5	1
	5. เล่นอิสระกับอุปกรณ์ เครื่องเล่นต่าง ๆ ได้ถูกต้องปลอดภัย	1	0	1	0	1	3	0.60
	6. การใช้กล้ามเนื้อมือในการปฏิบัติงาน	1	1	0	1	1	4	0.80
	7. หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว	1	1	1	1	1	5	1
ด้าน อารมณ์- จิตใจ	8. การแสดงความร่าเริงแจ่มใส	1	1	1	1	1	5	1
	9. การแสดงความพึงพอใจในผลงาน ตนเอง	1	1	1	1	1	5	1
	10. การรู้จักรอคอย และยอมรับกติกา	1	1	1	1	1	4	0.80
	11. การร่วมแสดงความคิดเห็น	0	1	1	0	1	3	0.60
	12. ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราว ต่าง ๆ	1	1	0	1	1	4	0.80
	13. การแสดงความชื่นชมต่อผลงานของ ผู้อื่น	1	1	1	1	1	5	1
	14. การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	1	1	5	1
ด้านสังคม	15. การแสดงความสนใจ ร่วมมือในการ ทำงานกลุ่ม	1	1	1	1	1	5	1
	16. การแสดงความชื่นชมในผลงานของ ตนเอง	0	0	1	0	1	2	0.40
	17. เคารพกฎกติกาการเล่น	1	1	1	1	1	5	1
	18. การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ขณะทำกิจกรรม	1	1	1	1	1	5	1

ตาราง 29 (ต่อ)

พัฒนาการ	จุดประสงค์	คะแนนการพิจารณา					Σ	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
ด้านสังคม (ต่อ)	19. การเก็บของ หรืออุปกรณ์เมื่อเลิกใช้แล้ว	0	1	1	1	1	4	0.80
	20. รู้จักลำดับก่อน – หลังเวลาทำกิจกรรม	1	1	1	1	1	5	1
	มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน	1	1	1	1	1	5	1
ด้านสติปัญญา	21. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	1	1	1	1	1	5	1
	22. การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ	1	1	1	1	1	5	1
	23. การรู้จักจังหวะสัญญาณ	0	1	0	1	1	3	0.60
	24. สนทนาเกี่ยวกับภาพ เรื่องราวในเกมการศึกษา	1	0	1	1	1	4	0.80
	25. สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ	1	1	1	1	1	5	1
	26. เล่นเกมได้ถูกต้องตามวิธี และทันเวลา	1	1	1	1	1	5	1
	27. มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	1	1	5	1

ภาคผนวก ง

- ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินพัฒนาการเรียนรู้และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
- แบบประเมินพัฒนาการเรียนรู้และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย

ตาราง 30 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินความพร้อมด้านการเรียน
และความรู้สึกรักภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย กับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ความพร้อม	ความพร้อมด้านการเรียน	คะแนนการพิจารณา					Σ	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
ด้านร่างกาย	1. การแสดงท่าทางต่างๆ ได้	1	1	1	1	1	5	1
	2. การเต้นตามจังหวะเพลงและดนตรีได้	1	1	1	1	1	5	1
	3. การปฏิบัติตามสัญญาณ	1	1	1	1	1	5	1
	4. ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา	1	1	1	1	1	5	1
	5. เล่นอิสระกับอุปกรณ์ เครื่องเล่นต่างๆ ได้ถูกต้องปลอดภัย	1	0	1	0	1	3	0.60
	6. การใช้กล้ามเนื้อมือในการปฏิบัติงาน	1	1	0	1	1	4	0.80
	7. หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว	1	1	1	1	1	5	1
ด้านอารมณ์- จิตใจ	8. การแสดงความร่าเริงแจ่มใส	1	1	1	1	1	5	1
	9. การแสดงความพึงพอใจในผลงาน ตนเอง	1	1	1	1	1	5	1
	10. การรู้จักรอคอย และยอมรับกติกา	1	1	1	1	1	4	0.80
	11. การร่วมแสดงความคิดเห็น	0	1	1	0	1	3	0.60
	12. ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่างๆ	1	1	0	1	1	4	0.80
	13. การแสดงความชื่นชมต่อผลงานของ ผู้อื่น	1	1	1	1	1	5	1
	14. การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	1	1	5	1
ด้านสังคม	15. การแสดงความสนใจ ร่วมมือในการ ทำงานกลุ่ม	1	1	1	1	1	5	1
	16. การแสดงความชื่นชมในผลงานของ ตนเอง	0	0	1	0	1	2	0.40
	17. เคารพกฎกติกาการเล่น	1	1	1	1	1	5	1
	18. การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ขณะทำกิจกรรม	1	1	1	1	1	5	1

ตาราง 30 (ต่อ)

ความพร้อม	ความพร้อมด้านการเรียน	คะแนนการพิจารณา					Σ	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
ด้านสังคม (ต่อ)	19. การเก็บของ หรืออุปกรณ์เมื่อเลิกใช้แล้ว	0	1	1	1	1	4	0.80
	20. รู้จักลำดับก่อน – หลังเวลาทำกิจกรรม	1	1	1	1	1	5	1
		1	1	1	1	1	5	1
	21. มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน							
ด้านสติปัญญา	22. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	1	1	1	1	1	5	1
	23. การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ	1	1	1	1	1	5	1
	24. การรู้จักจังหวะสัญญาณ	0	1	0	1	1	3	0.60
	25. สนทนาเกี่ยวกับภาพ เรื่องราวในเกมการศึกษา	1	0	1	1	1	4	0.80
	26. สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ	1	1	1	1	1	5	1
	27. เล่นเกมได้ถูกต้องตามวิธี และ ทันเวลา	1	1	1	1	1	5	1
	28. มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะ เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	1	1	5	1

แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย

หน่วย.....

ชื่อ.....ชั้นอนุบาล 2 โรงเรียน.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. 2552

พัฒนาการด้านการเรียน	ระดับคะแนน		
	2	1	0
ด้านร่างกาย 1. การแสดงท่าทางต่าง ๆ ได้ (กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ) 2. การเดินตามจังหวะเพลงและดนตรีได้ (กิจกรรมเคลื่อนไหว) 3. การปฏิบัติตามสัญญาณ (กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ) 4. ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา (กิจกรรมสร้างสรรค์) 5. หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว (กิจกรรมเสรี กิจกรรมเกมการศึกษา)			
ด้านอารมณ์-จิตใจ 6. การเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นได้อย่างร่าเริงแจ่มใส (กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ) 7. การแสดงความพึงพอใจในผลงานตนเอง (กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมเกมการศึกษา) 8. ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ (กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์) 9. การแสดงความชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น (กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมประสบการณ์) 10. การมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ทุกกิจกรรม)			

พัฒนาการด้านการเรียน	ระดับคะแนน		
	2	1	0
ด้านสังคม 11. การแสดงความสนใจ ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม (ทุกกิจกรรม) 12. เคารพกฎกติกาการเล่น (ทุกกิจกรรม) 13. การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม (กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเกมการศึกษา) 14. รู้จักลำดับก่อน - หลังเวลาทำกิจกรรม (ทุกกิจกรรม) 15. มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน (ทุกกิจกรรม)			
ด้านสติปัญญา 16. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล (ทุกกิจกรรม) 17. การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ (กิจกรรมสร้างสรรค์) 18. สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ (ทุกกิจกรรม) 19. ร่วมกิจกรรมได้ถูกต้องตามวิธี และทันเวลา (ทุกกิจกรรม) 20. มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กิจกรรมเสริมประสบการณ์)			

เกณฑ์การประเมิน

2	หมายถึง	ทำได้อย่างคล่องแคล่ว และถูกต้อง
1	หมายถึง	ทำได้บ้าง และยังไม่คล่องแคล่ว
0	หมายถึง	ทำไม่ได้เลย

บันทึกเพิ่มเติม.....

ผู้ประเมิน.....

(.....)

ภาคผนวก จ

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุนทรียะสำหรับเด็กปฐมวัย

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์สำหรับเด็กปฐมวัย

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัยฉบับนี้ พัฒนาขึ้นมาจากการสำรวจความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย คำนึงถึงการมีส่วนร่วมและบริบทของสังคมไทยในท้องถิ่น รวมถึงความต้องการในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยศึกษาในท้องถิ่นโดย นำสภาพภูมิศาสตร์เอกลักษณ์ทางธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้าน การประกอบอาชีพและสถานที่สำคัญรวมทั้งการใช้สื่อวัสดุต่างๆ ที่มีในท้องถิ่นเพื่อมุ่งพัฒนาเด็กให้มีความพร้อม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยบูรณาการกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น การประกอบอาชีพ สถานที่สำคัญและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวและมีเจตคติที่ดี มีความรักความหวงแหนมรดกของท้องถิ่น ตลอดจนการรู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ที่สร้างขึ้นนี้ มุ่งหวังที่จะเสนอแนวทางให้ครูผู้สอนในระดับปฐมวัยที่อยู่ในสภาพวัฒนธรรมและสังคมแวดล้อมที่แตกต่างกันต้องยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของเด็กเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เด็กอาศัยอยู่สามารถอยู่ในสังคมท้องถิ่นอย่างมีความสุข โดยส่งเสริมให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น โดยมีสาระสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

หลักการ

1. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้เด็กพัฒนาการมีเจตคติที่ดี รักและหวงแหนมรดกของท้องถิ่น ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน
2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาเด็ก อายุ 4-5 ปี ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย
3. เป็นการพัฒนาเด็กโดยให้ผู้ปกครองและท้องถิ่นมีส่วนร่วม
4. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้เด็กมีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้เด็กอายุ 4-5 ปี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคุณลักษณะตามวัยต่อไปนี้
คุณลักษณะที่พึงประสงค์

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย
2. กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง สัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และทักษะในการแสวงหาความรู้
13. มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวท้องถิ่น มีเจตคติที่ดีมีความรักความภาคภูมิใจใน

ท้องถิ่นดังนี้

1. การประกอบอาชีพ
2. พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี
3. อาหารพื้นบ้าน
4. ศิลปะและการละเล่น
5. แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ

คุณลักษณะตามวัย ดังกระทรวงศึกษาธิการ (2546: 33 - 35) เด็กอายุ 4 - 5 ปี

อายุ พัฒนาการ	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
1. ด้านร่างกาย 1.1 กล้ามเนื้อใหญ่	- รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ - กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ - วิ่งและหยุดได้อย่างคล่องแคล่ว	- รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสองข้าง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว - กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่อง - วิ่งได้เร็วและหยุดได้ทันที
1.2 กล้ามเนื้อเล็ก	- ให้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงตามที่กำหนดได้ - เขียนรูปตามแบบสี่เหลี่ยมได้ - ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้	- ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงตามที่กำหนดได้ - เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ - ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้ - ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ
1.3 สุขภาพอนามัย	- มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์อายุ	- มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์อายุ
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ 2.1 การแสดงออกทางด้านอารมณ์	- ชอบทำทนายผู้ใหญ่ - เริ่มควบคุมอารมณ์ได้บางขณะ	- รักครู/ผู้สอน - ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น เข้าใจง่าย
2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น	- รับทบทวนหน้าที่ของตน - รู้จักเลือกสิ่งที่ตนเองชอบ สนใจ - เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเอง	- รับทบทวนหน้าที่ของตนเอง และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - รู้จักเลือกเล่น ทำงานตามที่ตนเองชอบ สนใจและทำได้

คุณลักษณะตามวัย (ต่อ)

อายุ พัฒนาการ	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
2.3 คุณธรรมและ จริยธรรม	- เริ่มแสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง - ไม่ทำร้ายผู้อื่นและทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน - ไม่แย่งหรือไม่หยิบของของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง - รู้จักเก็บของเล่นเข้าที่ - รोजการรอยเหมาะสมกับวัย - รู้จักการตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ และเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น	- รู้จักชื่นชมในความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น - แสดงความรักเด็กที่เล็กกว่าและสัตว์ต่างๆ - ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ - ไม่หยิบของของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง - รู้จักเก็บของเล่นเข้าที่ - รู้จักรอยและเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง - รู้จักการตัดสินใจเรื่องง่ายๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้น
3. ด้านสังคม 3.1 การช่วยเหลือ ตนเอง	- แต่งตัวได้ด้วยตนเอง - รับประทานอาหารได้ด้วยตนเองโดยไม่หกเลอะเทอะ - รู้จักทำความสะอาดหลังจากเข้าห้องน้ำ ห้องส้วม	- เลือกเครื่องแต่งกายของตัวเองได้และแต่งตัวได้ - ใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ในการรับประทานอาหาร - ทำความสะอาดร่างกายได้
3.2 กายอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นและการมี คุณธรรมจริยธรรม	- เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ - เริ่มช่วยเหลือผู้อื่น - ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกาที่ตกลงร่วมกัน - ความรับผิดชอบงานที่มอบหมาย	- เล่นหรือทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อย - รู้จักการให้และการรับ - ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสถานศึกษา - ตั้งใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

คุณลักษณะตามวัย (ต่อ)

อายุ พัฒนาการ	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
3.3 การอนุรักษ์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	- รู้จักแสดงความเคารพ	- แสดงความเคารพได้เหมาะสมกับโอกาส - ทิ้งขยะได้ถูกที่
4. ด้านสติปัญญา	- ฟังและปฏิบัติตามคำสั่งที่ต่อเนื่องได้ - บอกชื่อ-นามสกุล ของตนเองได้ - ชอบถาม “ทำไม” - เขียนภาพและสัญลักษณ์ตามความต้องการของตนเองได้ - ชี้และบอกสีได้ประมาณ 4-6 สี - พูดเกี่ยวกับ “เมื่อวาน” “วันนี้” “พรุ่งนี้” ได้ - จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ - สำรวจและทดลองเล่นกับของเล่นหรือของต่างๆ ตามความคิดของตนเองได้ - วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ - เล่านิทานหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้ - เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้ - เรียนรู้จากการสังเกต การฟัง ด้วยตนเองได้	- ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ - ฟังแล้วสามารถนำมาเล่าถ่ายทอดต่อได้ - บอกชื่อ-นามสกุล อายุ ที่อยู่ของตนเองได้ - ชอบถาม “ทำไม” “อย่างไร” “ที่ไหน” - เขียนชื่อ-นามสกุล ของตนเองตามแบบได้ - บอกและจำแนกสีต่างๆ ได้ - บอกเวลา “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้” ได้ - จำแนกสิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ดี - สามารถใช้สิ่งของที่อยู่รอบๆ ตัวที่เป็นสิ่งสมมติในการเล่น/เล่นบทบาทสมมติตามจินตนาการ - วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ - เล่านิทาน เล่าสิ่งที่ตนคิดหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้ - เคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการได้ - เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้

โครงสร้าง

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาจากหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (2546: คำนำ) ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของผู้เรียน รายละเอียดของโครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. การประกอบอาชีพ
2. พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี
3. อาหารพื้นบ้าน
4. ศิลปะและการละเล่น
5. แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ

ระยะเวลาในการจัดประสบการณ์

หลักสูตรแม่บทกำหนดจัดประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 40 สัปดาห์ใน 1 ปีการศึกษา โดยในส่วนของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับนี้จัดทำรายละเอียดเนื้อหาไว้ครอบคลุมทั้ง 5 กลุ่มเนื้อหา 20 เรื่อง ใช้ในการจัดการเรียนรู้ 20 สัปดาห์

แนวการจัดประสบการณ์

หลักสูตรฉบับนี้ มุ่งกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ คือ ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางจัดให้สอดคล้องเหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดประสบการณ์แบบบูรณาการโดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ภายใต้กรอบความคิดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิด การเล่นและมีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ให้เด็กได้มีโอกาสมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

1. กิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมประจำวันจัดให้เด็ก ครอบคลุม ดังนี้

- การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก
- การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
- การพัฒนาสังคมนิสัย
- การพัฒนาการคิด
- การพัฒนาภาษา
- การส่งเสริมการเลือกและการตัดสินใจ
- การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

โดยมีขอบข่ายในการจัดกิจกรรมภายใน 1 วัน ดังนี้

1.1 การรับเด็ก ครูควรมาถึงโรงเรียนก่อนเด็ก เพื่อที่จะทักทาย พูดคุย สนทนา โอบกอด สัมผัสเด็ก ตรวจสุขภาพร่างกาย การแต่งกาย และบันทึกการสนทนา

1.2 การสนทนาข่าวสารและเหตุการณ์ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กกล้าแสดงออก การเล่าข่าวสารหรือเหตุการณ์ต่างๆ ในท้องถิ่นที่เด็กได้พบเห็นและได้รับฟัง การวางแผนการจัดกิจกรรมในวันนี้และวันต่อไปตามสถานการณ์

1.3 การเคลื่อนไหวและจังหวะ ใช้เครื่องดนตรีหรือวัสดุต่างๆ ที่หาได้ในท้องถิ่นนำมาเคาะให้จังหวะ การเคลื่อนไหวพื้นฐาน การเลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี เนื้อร้อง ทำนองในท้องถิ่น การทำท่าทางตามคำบรรยายในเรื่องราวต่างๆ ของท้องถิ่น ตามจินตนาการของเด็ก ฝึกความจำ การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี อีกทั้งให้ได้รับประสบการณ์ สนุกสนานรื่นเริงจากการเล่นกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะแบบต่างๆ

1.4 กิจกรรมสร้างสรรค์ การวาดภาพระบายสี การเล่นและการทดลองเกี่ยวกับสีจากธรรมชาติจากการนำส่วนต่างๆ ของพืชมาทำเป็นสี การปั้นจากดินเหนียว การฉีก ตัด ปะ พับ กระบวนการคิดสร้างสรรค์ การรับรู้เกี่ยวกับความงามและส่งเสริมกระตุ้นให้เด็กแต่ละคนได้แสดงออกตามความรู้สึกและความสามารถของตนเอง

1.5 การเล่นตามมุม โดยการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อต่างๆ ในท้องถิ่นจัดประกอบในแต่ละมุมให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระ เช่น

มุมบ้าน จัดหาเครื่องครัวในท้องถิ่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของบุคคลอาชีพต่างๆ เช่น ชุดชาวบ้าน ตลอดจนอุปกรณ์การประกอบอาชีพของบุคคลแต่ละอาชีพ เช่น ข้อง เข็ม ไซ

มุมหนังสือ จัดหาหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ ตลอดจนเนื้อหาที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ในเรื่องนิทานพื้นบ้าน ที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาแต่ละหน่วยประสบการณ์

มุมบล็อก จัดหาอุปกรณ์ที่มีรูปทรงต่างๆ จากท้องถิ่นให้เด็กเล่นร่วมกับรูปทรงเรขาคณิตประเภทต่างๆ

มุมดนตรี จัดหาเครื่องดนตรีที่มีในท้องถิ่นหรือเพลงของท้องถิ่นประกอบการเคลื่อนไหวและจังหวะ เช่น พิณ แคน โหวด กรับ กลอง ซอ

มุมธรรมชาติหรือมุมวิทยาศาสตร์ จัดหาวัสดุต่างๆ สำหรับการทดลองการเจริญเติบโตของพืช เมล็ดผักชนิดต่างๆ ดิน หิน ทราย น้ำ จัดไว้ให้เป็นหมวดหมู่ให้เด็กได้สังเกต

มุมสินค้า OTOP จัดหาผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดที่แต่ละชุมชนผลิตขึ้นมาเพื่อจำหน่ายทำรายได้แก่ท้องถิ่น ให้เด็กได้เห็นสัมผัสกับของจริงที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

มุมเล่นน้ำเล่นทราย จัดหาน้ำ ทรายและภาชนะบรรจุน้ำรูปทรงต่างๆ ให้เด็กเล่นอิสระ

1.6 กิจกรรมเสริมประสบการณ์ โดยจัดกิจกรรมตามหน่วยประสบการณ์ขอบข่ายของการจัด ได้แก่ การสนทนา ชักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของเด็ก การศึกษานอกสถานที่ การเชิญผู้รู้/วิทยากรมาร่วมกิจกรรม การเล่าเรื่องราวต่างๆ การเล่านิทาน ข่าวและเหตุการณ์ต่างๆ การเล่นเกมบทบาทสมมติตามหน่วยประสบการณ์ การท่องคำคล้องจองตามหน่วยประสบการณ์ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น การร้องเพลง การปฏิบัติ การสาธิตและการทดลอง

1.7 กิจกรรมกลางแจ้ง จัดให้เด็กได้เล่นทั้งในร่มและกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม อุปกรณ์การเล่นของพื้นบ้านในท้องถิ่น รวมทั้งจัดพื้นที่สำหรับการเล่นพื้นบ้านอีสานเพื่อเป็นการอนุรักษ์การเล่นในท้องถิ่นโดยพิจารณาการเล่นที่สอดคล้อง เหมาะสมกับวัยพัฒนาการและความสนใจของเด็ก เช่น เดินกะลา หมากเก็บ ฯลฯ

1.8 เกมการศึกษา จัดหาและผลิตเกมการศึกษาจากสภาพภูมิศาสตร์ แผนที่จังหวัด สุรินทร์ กิจกรรมประเพณี การประกอบอาชีพของคนในจังหวัดสุรินทร์ สถานที่สำคัญของจังหวัด ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง มาจัดทำเป็นเกมการศึกษาที่มีกระบวนการในการเล่นตามชนิดของเกม ประเภทต่างๆ เพื่อให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้และความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน

2. สารการเรียนรู้

สำหรับสารการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ได้กำหนดไว้ 2 ส่วน คือ

2.1 ประสพการณ์สำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสพการณ์สำคัญมีดังนี้

2.1.1 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

- 1) การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่
- 2) การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก
- 3) การรักษาสภาพ
- 4) การรักษาความปลอดภัย

2.1.2 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ ได้แก่

- 1) ดนตรี
- 2) สุนทรีภาพ
- 3) การเล่น
- 4) คุณธรรม จริยธรรม

2.1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมได้แก่

- 1) การเรียนรู้ทางสังคม

2.1.4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่

- 1) การคิด
- 2) การใช้ภาษา
- 3) การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ
- 4) จำนวน
- 5) มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ)
- 6) เวลา

2.2 สารที่ควรเรียนรู้ หรือเนื้อหาหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนด สารที่ควรเรียนรู้ ดังนี้

- 1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก
- 2) เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
- 3) ธรรมชาติรอบตัว
- 4) สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก

ในส่วนหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ ได้กำหนดส่วนที่สารที่ควรเรียนรู้ไว้ 5 กลุ่มเนื้อหาแต่ละกลุ่มเนื้อหาอยู่ในกรอบของหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 โดยกลุ่มเนื้อหา มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแม่บท ดังนี้

เรื่อง	อยู่ในสารที่ควรเรียนรู้
1. การทำนาปลูกข้าว	เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว
2. การทอผ้าไหม	เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว
3. การทำเครื่องเงิน	เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
4. การทำเครื่องจักรสาน	เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
5. แชนโฌนตา	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
6. บุญพะเหวด	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
7. บุญสงกรานต์	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
8. บุญบั้งไฟ	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
เรื่อง	อยู่ในสารที่ควรเรียนรู้
9. ขนบบายเกี๋ยม	เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
10. ขนบเนืยล	เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
11. ขนบนางเล็ด	เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
12. ขนมดอกลำเจียก	เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
13. ของเล่นพื้นบ้าน	เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
14. นิทานพื้นบ้าน	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
15. งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
16. ศิลปะกันตริม	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
17. พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
18. หลวงปู่ดุลย์ อตุโล	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
19. สุรินทร์จังหวัดของหนู	เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
20. อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง	เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว

โดยแต่ละหัวข้อจะมีแนวคิดที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็กหลังจากทำกิจกรรมที่หลากหลายแล้ว รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ให้เป็นไปตามเนื้อหาทั้งในส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญที่เด็กทุกคนควรได้รับและส่วนที่เป็นเนื้อหาและแนวคิด

3. การประเมินพัฒนาการ

กำหนดให้ใช้วิธีประเมิน ดังนี้

1. การสังเกตพฤติกรรม ของเด็กเป็นรายบุคคลขณะทำกิจกรรมในแต่ละวันทั้งระหว่างการทำงานรายบุคคลและการทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือการร่วมกิจกรรมอื่น ๆ นอกจากนี้ยังใช้การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระเบียบ

2. สภาพการประเมินมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน

3. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกเป็นหลักฐาน

4. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลายด้าน

ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมในแต่ละวันที่เสนอไว้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ โดยยึดหลักการจัดให้มีความสมดุล คือ มีทั้งกิจกรรมภายในห้องเรียนและกิจกรรมนอกห้องเรียน กิจกรรมเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่สงบ กิจกรรมที่เคลื่อนไหว กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม เด็กและครู ร่วมกันคิดและครูเป็นผู้ริเริ่ม ทั้งนี้ควรจัดให้ครอบคลุมกิจกรรมประจำวัน

เอกสารประกอบหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้น ได้กำหนดส่วนที่เป็นเนื้อหาไว้ 5 กลุ่มเนื้อหา แต่ละกลุ่มเนื้อหาจัดอยู่ในกรอบเนื้อหาของหลักสูตรระดับปฐมวัยศึกษา พุทธศักราช 2546 โดยแบ่งกลุ่มเนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่น 20 หน่วยประสบการณ์ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การประกอบอาชีพ ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยการทำนาปลูกข้าว หน่วยการทอผ้าไหม หน่วยการทำเครื่องเงิน และหน่วยการทำเครื่องจักสาน

กลุ่มที่ 2 พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยแซนโฎนตา หน่วยบุญผะเหวด หน่วยบุญสงกรานต์ และหน่วยบุญบั้งไฟ

กลุ่มที่ 3 อาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยขนมบายกรีม หน่วยขนมเนยล หน่วยขนมนางเล็ด และหน่วยขนมดอกกำเียน

กลุ่มที่ 4 ศิลปะและการละเล่น ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยของเล่นเด็ก หน่วยนิทานพื้นบ้าน หน่วยงานช่างสุรินทร์ และหน่วยกันตริ้ม

กลุ่มที่ 5 แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ ประกอบด้วย 4 หน่วยประสบการณ์ คือ หน่วยสุรินทร์จังหวัดของหนู หน่วยพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง หน่วยอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง และหน่วยหลวงปู่ดูล อตุโล

ในการใช้แผนการจัดประสบการณ์เพื่อทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย 20 หน่วยประสบการณ์เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่บูรณาการเนื้อหาท้องถิ่น โดยผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะกิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม) กิจกรรมเสรี (เล่นตามมุม) กิจกรรมกลางแจ้งและเกมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องทุกกิจกรรมกำหนดตามตารางการจัดกิจกรรมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.เดิม) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของนักเรียนไปพร้อมๆ กัน

ในการนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน ผู้วิจัยขอเสนอกรอบการจัดกิจกรรมโดยสังเขปของแต่ละหน่วย ประสบการณ์ที่ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ของผู้เรียน เพื่อให้เกิดผลที่ดีที่สุดในการพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้าน

กลุ่มที่ 1 การประกอบอาชีพ

หน่วย การทำนาปลูกข้าว

สาระสำคัญ

การทำนาเป็นอาชีพหนึ่งที่สร้างรายได้ให้ชาวสุรินทร์ และเป็นอาชีพที่ทำมาช้านาน ข้าวที่สร้างรายได้ให้ชาวสุรินทร์ ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ

เนื้อหา

1. ความหมายและความสำคัญของการทำนา
2. ข้าวที่ปลูกในจังหวัดสุรินทร์
3. วิธีการและขั้นตอนในการปลูกข้าว
4. ประโยชน์ของการปลูกข้าว
5. ข้อจำกัดในการปลูกข้าว

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
6. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
7. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
8. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
9. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
10. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอนของการทำนาได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- เคลื่อนไหวตามกติกา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลงได้
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง ฯลฯ
- การสานใบมะพร้าว ใบกล้วย ต้นกก
- การพิมพ์ภาพ
- การประดิษฐ์เศษวัสดุ และวัสดุจากธรรมชาติ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือ(สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับการทำนา)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- ชมวิดีโอ “การทำนา”
- การแสดงบทบาทสมมติ
- การเล่าประสบการณ์
- การไปแหล่งประกอบการ “การทำนา”

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์ “ขี่ม้าก้านกล้วย”, “แย้หลงฮู”
- การเล่นน้ำ การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ
- การเดินทรงตัวบนกระดาน

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อการทำนา
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่
- เกมจับคู่ภาพกับจำนวนเมล็ดข้าว
- เกมจับคู่ภาพกับเงา
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพการปลูกข้าว

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับการทำนา
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อการทำนา เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ เกมจับคู่ภาพกับจำนวนเมล็ดข้าว เกมจับคู่ภาพกับเงา เกมจัดหมวดหมู่ภาพการปลูกข้าว

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย การทอผ้าไหม

สำรละสำคัญ

การทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมที่ทำได้และชื้อเสี่ยงให้ชาวสุรินทรมาช้านาน เป็นการทออาชีพหลังฤดูเก็บเกี่ยวที่ว่างเว้นจากการทำนา บ้านท่าสว่าง เป็นหมู่บ้านที่ทอผ้าไหม และจำหน่ายในรายาย่อมเยา เป็นสถานที่ที่ชาวสุรินทร์ และนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมและชื้อสินค้าพื้นเมือง

เนื้อหา

1. ความหมายและความสำคัญของการทอผ้าไหม
2. ชนิดผ้าไหมที่ทอในจังหวัดสุรินทร์
3. วิธีการและขั้นตอนในการทอผ้าไหม
4. แหล่งจำหน่ายผ้าไหมสุรินทร์
5. ประโยชน์ของผ้าไหม
6. ข้อจำกัดในการทอผ้าไหม

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ได้
7. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว

8. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
9. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
10. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
11. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
12. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
13. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
14. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
15. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
16. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
17. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
18. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
19. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
20. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
21. เรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอนของการทอผ้าไหมได้
22. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
23. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลง
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การสร้างรูปจากกระดานปักหมุด
- การพับสี
- การขุดสี
- การสานใบมะพร้าว ใบตอง ด่านกก

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ การแต่งกายพื้นเมือง
- มุมของเล่นในท้อง
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับผ้าไหมสุรินทร์และสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์)

- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสานจังหวัดสุรินทร์
- มุมร้านค้า
- มุมบล็อกสร้างสรรค์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์ “แนะนำจังหวัดสุรินทร์”
- การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- การสืบค้นข้อมูลจากห้องสมุด
- การเล่นเกมบทบาทสมมติการไปเที่ยวบ้านทำสาว

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์ “เดินกะลา”
- การเล่นน้ำ การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- เกมพื้นฐานการบวก 1-10
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน
- เกมตารางสัมพันธ์รูปร่างและสี
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือ/เอกสารเกี่ยวกับผ้าไหมสุรินทร์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น

- เกมภาพตัดต่อหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เกมพื้นฐานการบวก 1-10 เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เกมตารางสัมพันธ์รูปร่างและสี เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย การทำเครื่องเงิน

สาระสำคัญ

การทำเครื่องเงินเป็นอาชีพหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้ชาวสุรินทร์ และเป็นอาชีพที่สืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นปู่ย่าตายาย ทำมาช้านาน เครื่องเงินสุรินทร์ นับเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของสุรินทร์ที่สร้างความภาคภูมิใจ

เนื้อหา

1. ความหมายและความสำคัญของการทำเครื่องเงิน
2. วิธีการและขั้นตอนในการทำเครื่องเงิน
3. แหล่งผลิตและจำหน่ายเครื่องเงินสุรินทร์
4. ประโยชน์ของเครื่องเงิน
5. ข้อจำกัดในการทำเครื่องเงิน

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ได้
7. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
8. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
9. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
10. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
11. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
12. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
13. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
14. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
15. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
16. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
17. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
18. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
19. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
20. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ไว้ได้
21. เรียนรู้เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอนของการทำเครื่องเงินได้
22. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
23. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลง
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การสร้างรูปจากกระดานปักหมุด
- การพับสี
- การชุดสี
- การสานใบมะพร้าว ใบตอง ดินกอก

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมุติ การแต่งกายพื้นเมือง
- มุมของเล่นในท้อง
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับเรื่องเงินสุรินทร์และสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์)
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสานจังหวัดสุรินทร์
- มุมร้านค้า
- มุมบล็อกสร้างสรรค์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์ “แนะนำจังหวัดสุรินทร์”
- การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- การสืบค้นข้อมูลจากห้องสมุด
- การเล่นเกมบทบาทสมมติการไปเที่ยวบ้านทำสว่าน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์ “เดินกะลา”
- การเล่นน้ำ การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- เกมพื้นฐานการบวก 1-10
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน
- เกมตารางสัมพันธ์รูปร่างและสี
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือ/เอกสารเกี่ยวกับเครื่องเงินสุรินทร์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เกมพื้นฐานการบวก 1-10 เกมเรียงลำดับ

ขนาดเล็ก-ใหญ่ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เกมตารางสัมพันธ์รูปร่างและสี เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสถิติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญา
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย การทำเครื่องจักสาน

สาระสำคัญ

การทำเครื่องจักสาน เป็นงานที่ชาวบ้านท้องถิ่นอีสานทำเมื่อว่างเว้นจากการทำงานส่วนมากจะเป็นการสร้างเครื่องใช้ครัวเรือน เช่น กระติบข้าว กระตัง หวด ตะกร้า พัด ฯลฯ วัสดุที่ใช้ได้แก่ไม้ไผ่ หวาย ต้นกก เป็นต้น

เนื้อหา

1. ประโยชน์ของเครื่องจักรสาน
2. แหล่งการทำเครื่องจักสาน
3. สถานที่จำหน่ายเครื่องจักสาน
4. การทำเครื่องจักสานด้วยวัสดุท้องถิ่น

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลงได้
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
6. เกิดความรู้รักสามัคคีในจังหวัดสุรินทร์
7. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
8. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
9. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
10. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน

12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องจักสาน และประโยชน์ของเครื่องจักสานได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน เคลื่อนไหวมือ แขน และนิ้วมือ
- เคลื่อนไหวตามกติกากา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการ “การจักตอก”
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ตามคำบรรยาย
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย เปลือกหอยแครง ฯลฯ
- การขุดขีดสีกระดาษที่มีพื้นราบต่างกัน
- การเป่าสี
- การสานด้วยไม้ไผ่

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมุติการแต่งกายที่บ้าน
- มุมบล็อกสร้างสรรค์
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน
- มุมมุมนั้นค้าพื้นเมือง OTOP

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- สอบถามสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
- ทัดนศึกษาแหล่งทำเครื่องจักสานในท้องถิ่น
- เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ความรู้
- การทดลองปฏิบัติจริงการทำเครื่องจักสาน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “ข้ามคูแท”, “เสือแหกกอก”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- กานเล่นอิสระ
- การเดินตามแนว

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน
- เกมพื้นฐานการบวก 1-10
- เกมจับคู่ภาพที่ซ่อนอยู่ในรูปเรขาคณิต
- เกมโดมิโนผสม 6
- เกมจัดหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน เกมพื้นฐานการบวก 1-10 เกมจับคู่ภาพที่ซ่อนอยู่ในรูปเรขาคณิต เกมโดมิโนผสม 6 เกมจัดหมวดหมู่ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่างๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

กลุ่มที่ 2 พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี

หน่วย แชนโฌนตา

สาระสำคัญ

แซนโฌนตา หรือ การทำบุญวันสารท เป็นประเพณีสำคัญในเดือนสิบของไทย เพื่อเป็นการทำบุญให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และนับเป็นวันรวมญาติอีกวันหนึ่งของชาวอีสานใต้

1. ความและความสำคัญของวันแซนโฌนตา
2. กิจกรรมในวันแซนโฌนตา
3. ประเพณีปฏิบัติในวันแซนโฌนตาของชาวสุรินทร์
4. การปฏิบัติตนเมื่อไปร่วมกิจกรรมวันแซนโฌนตา

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเมื่อปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
19. เรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีแซนโฌนตาได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- การเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลง “ว่าว”
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย เปลือกหอยแครง ฯลฯ
- การละเลงสี การสร้างจากกระดานปักหมุด

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ การแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับประเพณีชนโกลนตา
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับการทำบุญชนโกลนตา
- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- การสัมภาษณ์พูดคุยกับวิทยากรผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน
- การเล่นเกมบทบาทสมมติการเล่นสงกรานต์
- การทดลองปฏิบัติจริงการรดน้ำดำหัว เพื่อขอพรจากผู้ใหญ่

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “หมากรุก”, “กิ้งก่องแก้ว”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อประเพณีแซนโฎนตา
- เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์
- เกมภาพคู่ภาพลูกเต๋าและรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่าง ๆ
- เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
 - วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
 - หนังสือเกี่ยวกับประเพณีแซนโฎนตา
 - อุปกรณ์ในการเล่นมุม
 - อุปกรณ์การเล่นกลางแจ้ง
 - เกมภาพตัดต่อการเล่นสงกรานต์ เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ เกมจับคู่ภาพลูกเต๋าและรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่าง ๆ เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม
- การวัดและประเมินผล**

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็นได้
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ไว้ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวดหรือบุญมหาชาติได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกันหรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลง
- เคลื่อนไหวตามกติกากำหนด
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย เปลือกหอยแครง ฯลฯ
- การเป่าสี การร้อยลูกปัด ดอกไม้ และวัสดุจากธรรมชาติ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ การแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับประเพณีผะเหวด หรือบุญมหาชาติ
- มุมบล็อกสร้างสรรค์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน
- มุมร้านค้า

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- การสอบถามสัมภาษณ์ผู้ปกครอง พูดคุยกับวิทยากรผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน
- สืบค้นข้อมูลจากห้องสมุด
- การเล่นเกมบทบาทสมมติหารแห่ผะเหวด
- การทดลองปฏิบัติการทำขนมที่ใช้ในงานบุญผะเหวด

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “ขว้างเอาลูกแหล่ง”, “แย้หลงฮู”
- การเล่นน้ำ, การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม, การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อการแห่ผะเหวด
- เกมโดมิโนสิ่งของที่ใช้ในบุญผะเหวด
- เกมจัดหมวดหมู่รายละเอียดของภาพเครื่องกัณฑ์
- เกมจับคู่ภาพตามที่กำหนด
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ขนมข้าวต้มมัด

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ดินกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวด
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น

- เกมภาพตัดต่อการแห่ผะเหวด เกมโดมิโนในสิ่งของที่ใช้ในบุญผะเหวด เกมจัดหมวดหมู่รายละเอียดของภาพเครื่องกัณฑ์ เกมจับคู่ภาพตามที่กำหนด เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ ขนมข้าวต้มมัด

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นเกมกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย บุญสงกรานต์

สาระสำคัญ

บุญสงกรานต์ หรือบุญเนา เป็นประเพณีสำคัญในฮีตสิบสองของชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ โดยกำหนดเอาวันที่ 13 เมษายน ของทุกปีเป็นมหาสงกรานต์

เนื้อหา

1. ความและความสำคัญของบุญสงกรานต์
2. ระยะเวลาในการจัดงานบุญสงกรานต์
3. ประเพณีปฏิบัติในวันสงกรานต์ของชาวสุรินทร์
4. การปฏิบัติตนเมื่อไปร่วมกิจกรรมบุญสงกรานต์

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่างๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเมื่อปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
19. เรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวดหรือบุญมหาชาติได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- การเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลง “ว่าว”
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ “การเล่นสงกรานต์”
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย เปลือกหอยแครง ฯลฯ
- การละเลงสี การสร้างจากกระดานปักหมุด

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ การแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับประเพณีบุญสงกรานต์
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับบุญสงกรานต์
- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- การสัมภาษณ์พูดคุยกับวิทยากรผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน
- การเล่นเกมบทบาทสมมติการเล่นสงกรานต์
- การทดลองปฏิบัติจริงการรดน้ำดำหัว เพื่อขอพรจากผู้ใหญ่

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “หมากอี”, “กิ้งก่องแก้ว”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อการเล่นสงกรานต์
- เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์
- เกมภาพคู่ภาพลูกเต๋าและรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่าง ๆ
- เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับประเพณีบุญสงกรานต์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- อุปกรณ์การเล่นกลางแจ้ง

- เกมภาพตัดต่อการเล่นสงกรานต์ เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ เกมจับคู่ภาพลูกเต๋าและรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่าง ๆ เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 3) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 4) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 5) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 6) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย บุญบั้งไฟ

สาระสำคัญ

บุญบั้งไฟเป็นประเพณีหนึ่งของชาวอีสานตามความเชื่อที่ว่า พญาแทน (เทวดา) จะประทานน้ำฝนเพื่อการทำไร่ ทำนา จึงมีการจุดบั้งไฟเพื่อกล่าวพญาแทนให้ทราบว่าเป็นเวลาฝนตกแล้ว ชาวโลกยังมีความเคารพในพระองค์อยู่

เนื้อหา

1. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ
2. ทศนศึกษาเกี่ยวกับการทำบั้งไฟ
3. การเห่ (ตกแต่ง) บั้งไฟ
4. การแห่บั้งไฟ
5. ข้อควรระวังในการเล่นบั้งไฟ

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเมื่อปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
19. เรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวดหรือบุญมหาชาติได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- การเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ประกอบ “การเซ็งบั้งไฟ”
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง
- การร้อยดอกไม้วัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น
- การสานใบมะพร้าว ใบตอง ดั่นกก
- การขยำกระดาษ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ การแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมวิทยาศาสตร์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับบุญบั้งไฟ
- ฟังนิทานเกี่ยวกับบุญบั้งไฟ เช่น เรื่องพญาแทน
- สนทนา อภิปราย ชักถาม ผู้รู้ในชุมชน
- การเล่นเกมบทบาทสมมติ “การเซ็งบั้งไฟ”
- ทักษะศึกษานอกสถานที่ศึกษาวิธีการทำบั้งไฟจากผู้รู้ในชุมชน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “เสือแหกคอก”, “ขว้างเอาลูกแหล่ง”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อประเพณีบุญบั้งไฟ
- เกมสังเกตรายละเอียดของภาพการแห่บั้งไฟ
- เกมจับคู่ภาพรูปทรงเรขาคณิต
- เกมเรียงลำดับภาพบั้งไฟต่ำ-สูง
- เกมเรียงลำดับเหตุการณ์การทำบั้งไฟ

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- อุปกรณ์การเล่นกลางแจ้ง
- เกมภาพตัดต่อประเพณีบุญบั้งไฟ เกมสังเกตรายละเอียดของภาพการแห่บั้งไฟ เกมจับคู่ภาพรูปทรงเรขาคณิต เกมเรียงลำดับภาพบั้งไฟต่ำ-สูง เกมเรียงลำดับเหตุการณ์การทำบั้งไฟ

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจ และการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

กลุ่มที่ 3 อาหารพื้นบ้าน

หน่วย ขนบบายเกรียม

สาระสำคัญ

ขนบบายเกรียม เป็นการถนอมอาหารโดยภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำเอาข้าวที่กินไม่หมด มาตากให้แห้ง แล้วนำมาคั่วไฟ แล้วนำมาตำให้ละเอียด แล้วเอามะพร้าวขูดฝอยและน้ำตาลมา คลุก ปั้นเป็นก้อนคล้ายชี้หมา

เนื้อหา

1. ความหมายของการแปรรูปอาหาร
2. วิธีการทำขนบบายเกรียม
3. คุณค่าทางอาหารของขนบบายเกรียม
4. ประโยชน์ของการถนอมอาหาร

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
6. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
7. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
8. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
9. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
10. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิต และถนอมอาหารแบบพื้นบ้านได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- เคลื่อนไหวตามกติกากา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลงได้
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง ฯลฯ
- การพับกระดาษ
- การพิมพ์ภาพ
- การประดิษฐ์เศษวัสดุ และวัสดุจากธรรมชาติ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- ชมวีดิทัศน์ “สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
- การแสดงบทบาทสมมติ
- การเล่าประสบการณ์
- การไปแหล่งประกอบการ “การทำขนมบายเกี๋ยม” ของกลุ่มแม่บ้าน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “ลิงหยาดกะเบา”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ
- การเดินทรงตัวบนกระดาน

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อขนมบายเกรียม
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่
- เกมจับคู่ภาพกับจำนวนผลิตภัณฑ์
- เกมจับคู่ภาพกับเหงา
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพผลิตภัณฑ์จากข้าว

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อผลิตภัณฑ์จากข้าว เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ เกมจับคู่ภาพกับจำนวนผลิตภัณฑ์ เกมจับคู่ภาพกับเหงา เกมจัดหมวดหมู่ภาพผลิตภัณฑ์จากข้าว

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ไว้ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับขนมเนยล และกรรมวิธีการทำขนมเนยลได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- เคลื่อนไหวตามกติกากา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางเลียนแบบ “การปั้นขนม”
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย เปลือกหอยแครง ฯลฯ
- การพับกระดาษ
- การขยำกระดาษ
- การสร้างรูปจากกระดองปากมุด

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมุติการแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับขนมพื้นเมือง)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- การวางแผนสืบค้นข้อมูล
- การเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้
- การสอบถามสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ
- การทดลองปฏิบัติจริงการทำขนมเนยล

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “เดินกะลา”
- การเล่นน้ำ การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- กานเล่นอิสระ
- การเดินถอยหลัง

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อขนมเนยล
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ ขนมเนยล
- เกมสังเกตรายละเอียดของภาพสมุนไพรพื้นบ้าน
- เกมโดมิโนผสม 1-5
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับพืชสมุนไพร
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น

- เกมภาพตัดต่อขนมเนยล เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ ขนมเนยล เกมสังเกต
รายละเอียดของภาพขนมเนยล เกมโดมิโนผสม 1-5 เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย ขนนางเล็ด

สาระสำคัญ

ขนนางเล็ด เป็นการถนอมอาหารโดยภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำเอาข้าวเหนียวสุกมาปั้นเป็น
รูปวงกลมตามขนาดที่ต้องการ แล้วนำไปตากให้แห้ง หลังจากที่ได้แห้งแล้วก็นำมาทอดให้กรอบและ
นำมาโรยน้ำตาลทรายขาวหรือน้ำตาลแดงที่ได้จากการเคี้ยวไฟให้เหนียว

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของขนนางเล็ด
2. วิธีการทำขนนางเล็ด
3. การปั้นข้าวเหนียว
4. คุณค่าทางอาหารของขนนางเล็ด

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
6. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
7. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
8. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
9. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
10. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
19. เรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำขนมนางเล็ด และทำขนมนางเล็ดได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- เคลื่อนไหวตามกติกา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลงได้
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง ฯลฯ
- การพับกระดาษ
- การพิมพ์ภาพ
- การประดิษฐ์เศษวัสดุ และวัสดุจากธรรมชาติ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- ชมวีดิทัศน์ฯ “สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
- การแสดงบทบาทสมมติ
- การเล่าประสบการณ์
- การไปแหล่งประกอบการ “การทำขนมนางเล็ด” ของกลุ่มแม่บ้าน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “ลิงหยาดกะเบา”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ
- การเดินทรงตัวบนกระดาน

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อขนมบายเกี๋ยม
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่
- เกมจับคู่ภาพกับจำนวนผลิตภัณฑ์
- เกมจับคู่ภาพกับเหงา
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพผลิตภัณฑ์จากข้าว

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ตันกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อผลิตภัณฑ์จากข้าว เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ เกมจับคู่ภาพกับจำนวนผลิตภัณฑ์ เกมจับคู่ภาพกับเหงา เกมจัดหมวดหมู่ภาพผลิตภัณฑ์จากข้าว

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย ขหมดอกลำเจียก

สาระสำคัญ

ขนมดอกลำเจียก เป็นขนมที่ทำจากแป้งข้าวเหนียว ใส่ในทำจากมะพร้าวคั่วคั้น เป็นขนมพื้นเมืองสุรินทร์ ที่ใช้ในงานพิธีต่าง ๆ

เหื่อหา

1. ประวัติความเป็นมาของขนมดอกลำเจียก
2. วิธีการทำขนมดอกลำเจียก
3. การพับและม้วนในการทำขนมดอกลำเจียก
4. คุณค่าทางอาหารของขนมดอกลำเจียก

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
6. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
7. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
8. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
9. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
10. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้

18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับการขึ้นตอนและวิธีการทำขนมดอกกล้าเจียกได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- เคลื่อนไหวตามกติกา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลงได้
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง ฯลฯ
- การพับกระดาษ
- การพิมพ์ภาพ
- การประดิษฐ์เศษวัสดุ และวัสดุจากธรรมชาติ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับขนมพื้นเมืองสุรินทร์)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- ชมวีดิทัศน์ “สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
- การแสดงบทบาทสมมติ
- การเล่าประสบการณ์
- การไปแหล่งประกอบการ “การทำขนมดอกกล้าเจียก” ของกลุ่มแม่บ้าน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “สิงหยาดกะเบา”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ
- การเดินทรงตัวบนกระดาน

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อขนมดอกจำเริญ
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่
- เกมจับคู่ภาพกับจำนวนผลิตภัณฑ์
- เกมจับคู่ภาพกับเหงา
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพผลิตภัณฑ์จากข้าว

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อผลิตภัณฑ์จากข้าว เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ เกมจับคู่ภาพกับจำนวนผลิตภัณฑ์ เกมจับคู่ภาพกับเหงา เกมจัดหมวดหมู่ภาพผลิตภัณฑ์จากข้าว

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 1.1 ด้านร่างกาย
 - 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
 - 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
 - 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
 - 4) การเล่นตามมุม
 - 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

กลุ่มที่ 4 ศิลปะและการละเล่น

หน่วย ของเล่นพื้นบ้าน

สาระสำคัญ

ของเล่นพื้นบ้านสุรินทร์ ก็มีการเล่นที่คล้ายกันกับของเล่นที่มีมาแต่สมัยโบราณ ซึ่งเด็กไทยก็เล่นสืบทอดกันมาเรื่อย ๆ ทั้งในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอื่น ๆ ทั่วทั้งประเทศไทย ของเล่นพื้นบ้านได้แก่ เตินกาะลา ปีนก้านกล้วย ปี่ใบมะพร้าว ม้าก้านกล้วย เป็นต้น

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของเล่นพื้นเมือง
2. วัตถุประสงค์ที่นำมาใช้ในการทำของเล่นพื้นเมือง
3. วิธีการเล่นของเล่นพื้นเมือง
4. การเก็บรักษาของเล่น
5. การปฏิบัติตนเมื่อเล่นของเล่น

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
6. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
7. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
8. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
9. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
10. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่

19. เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับของเล่นพื้นเมืองสุรินทร์
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- เคลื่อนไหวตามกติกา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลงได้
- ทำท่าทางเลียนแบบ “การเดินกะลา”

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง ฯลฯ
- การละเล่นสืด้วยนิ้วมือ
- การร้อยทราย
- การพิมพ์ภาพ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ
- มุมสินค้า OTOP
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับของเล่นพื้นเมืองสุรินทร์)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน
- มุมมุมสินค้าพื้นเมือง

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- ชมวีดิทัศน์ “การละเล่นพื้นเมืองสุรินทร์”
- ทักษะศึกษาดูงานการทำของเล่น
- การสัมภาษณ์พูดคุยกับวิทยากรในสถานที่
- การแสดงบทบาทสมมติ

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ
- การปาเป้า

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อของเล่นพื้นเมืองสุรินทร์
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพสัญลักษณ์
- เกมจับคู่ภาพภาพของเล่นพื้นเมืองสุรินทร์
- เกมจับคู่ภาพสมบูรณกับภาพชิ้นส่วน
- การหาความสัมพันธ์ภาพแบบอุปมา-อุปมัย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับของเล่นพื้นเมืองสุรินทร์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น

- เกมภาพตัดต่อของเล่นพื้นเมืองสุรินทร์ เกมจัดหมวดหมู่ภาพสัญลักษณ์ เกมจับคู่ภาพของเล่นพื้นเมืองสุรินทร์ เกมจับคู่ภาพสมบูรณกับภาพชิ้นส่วน การหาความสัมพันธ์ภาพแบบอุปมา-อุปมัย

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงหรือตัวละครในนิทานได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ได้
7. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
8. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
9. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
10. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
11. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
12. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
13. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
14. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
15. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
16. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
17. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
18. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
19. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
20. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
21. เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และการปฏิบัติตนเมื่อฟังนิทานจบ และสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
22. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
23. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงและตัวละครในนิทาน
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การสร้างรูปจากกระดานปักหมุด
- การพับสี
- การชุดสี
- การสานใบมะพร้าว ใบตอง ตันกก

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมุติ การแต่งกายพื้นเมือง
- มุมของเล่นในท้อง
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านสุรินทร์)
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสานจังหวัดสุรินทร์
- มุมร้านค้า
- มุมบล็อกสร้างสรรค์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์ “แนะนำจังหวัดสุรินทร์”
- การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านสุรินทร์
- การสืบค้นข้อมูลจากห้องสมุด
- การเล่นเกมบทบาทสมมติของตัวละครที่ฟังจากการเล่านิทาน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นสุรินทร์
- การเล่นน้ำ การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อนิทานพื้นบ้านสุรินทร์
- เกมพื้นฐานการบวก 1-10
- เกมเรียงลำดับขนาดเล็ก-ใหญ่ของนิทานพื้นบ้านสุรินทร์
- เกมตารางสัมพันธ์รูปร่างและสี
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ตันกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับสวนสาธารณะหนองประจักษ์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อนิทานพื้นบ้านสุรินทร์ เกมพื้นฐานการบวก 1-10 เกมเรียงลำดับขนาด เล็ก-ใหญ่ของนิทานพื้นบ้านสุรินทร์ เกมตารางสัมพันธ์รูปร่างและสี เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับ สัญลักษณ์

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

สาระสำคัญ

งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ เป็นงานประจำปีของจังหวัดที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะจัดในช่วงสัปดาห์ที่สองของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งในงานก็จะมีแสดงของช่างหลายอย่าง เช่น ขบวนช่างในสงคราม(ช้างศึก) ช่างลากซุง การคล้องช้าง ฯลฯ นอกจากนั้นในบริเวณงานจะมีงานกาชาด จะมีการออกร้านของอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัด หน่วยงานห้างร้าน บริษัทเพื่อแสดงนิทรรศการผลงาน จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและอื่น ๆ ในงานนี้จะมีชาวไทยและชาวต่างชาติมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
2. ระยะเวลาในการจัดงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
3. ประเพณีปฏิบัติในงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
4. การปฏิบัติตนเมื่อไปงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเมื่อปฏิบัติ

14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- การเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลง “ช้าง”
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ “เพลงช้าง”
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย เปลือกหอยแครง ฯลฯ
- การละเลงสี การสร้างจากกระดานปักหมุด

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ การแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- การสัมภาษณ์พูดคุยกับวิทยากรผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน
- การเล่นเกมบทบาทสมมติทำเดินของช้าง

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “หมากร้อ”, “กิ้งก่องแก้ว”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อช้าง
- เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์
- เกมภาพคู่ภาพลูกเต๋าและรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่าง ๆ
- เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- อุปกรณ์การเล่นกลางแจ้ง
- เกมภาพตัดต่อช้าง เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์

เกมจับคู่ภาพลูกเต๋าและรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่าง ๆ เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการร่วมเล่นกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 3) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 4) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 5) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 6) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกรักภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึกรักภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย ศิลปะก้นดรีม

สาระสำคัญ

ก้นดรีม เป็นการละเล่นของชาวสุรินทร์ เพื่อการผ่อนคลายที่ว่างเว้นจากฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว บ้านดงมัน เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีการสืบทอดและอนุรักษ์ศิลปะก้นดรีม และเป็นเอกลักษณ์เด่นอีกอย่างหนึ่งของชาวสุรินทร์

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของศิลปะก้นดรีม
2. ทักษะศึกษาหมู่บ้านดงมัน
3. ฝึกบทร้องก้นดรีม
4. ชมการแสดงก้นดรีมพื้นบ้าน

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้

4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเมื่อปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได
19. เรียนรู้เกี่ยวกับการแสดงศิลปะกันตรึมได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- การเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ประกอบ “เพลงกันตรึม”
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง
- การร้อยดอกไม้วัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น
- การสานใบมะพร้าว ใบตอง ดั่นกก
- การขยำกระดาษ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ การแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับศิลปะกัณฑ์ตรี
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมวิทยาศาสตร์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับบุญบั้งไฟ
- ฟังนิทานเกี่ยวกับท้องถิ่นสุรินทร์ “ดำเรือสอ”
- สนทนา อภิปราย ชักถาม ผู้รู้ในชุมชน
- การเล่นเกมบทบาทสมมติ “การรำกัณฑ์ตรี”
- ทักษะศึกษานอกสถานที่ศึกษาบ้านดงมัน และสอบถามผู้รู้ในชุมชน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “เสือแหกคอก”, “ขว้างเอาลูกแหล่ง”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นเกม
- การเล่นเกมกีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเกมเล่นสนาม
- การเล่นเกมอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อศิลปะกัณฑ์ตรี
- เกมสังเกตรายละเอียดของภาพการแสดงกัณฑ์ตรี
- เกมจับคู่ภาพรูปทรงเรขาคณิต
- เกมเรียงลำดับภาพบั้งไฟต่ำ-สูง
- เกมเรียงลำดับเหตุการณ์การรำกัณฑ์ตรี

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับการแสดงกัณฑ์ตรี
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- อุปกรณ์การเล่นกลางแจ้ง
- เกมภาพตัดต่อภาพศิลปะกัณฑ์ตรี เกมสังเกตรายละเอียดของภาพการแสดงกัณฑ์ตรี

เกมจับคู่ภาพรูปทรงเรขาคณิต เกมเรียงลำดับภาพกล่องต่ำ-สูง เกมเรียงลำดับเหตุการณ์

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจ และการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

กลุ่มที่ 5 แหล่งโบราณสถานและบุคคลสำคัญ

หน่วย พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง

สาระสำคัญ

พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง เป็นบุคคลที่มีความสำคัญของชาวสุรินทร์ เป็นผู้ก่อตั้งเมืองสุรินทร์ โดยมีการก่อสร้างอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวางขึ้น เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้สักการบูชา เพื่อเป็นสิริมงคล

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง
2. ความสำคัญของพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวางต่อชาวสุรินทร์
3. อนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง
4. การปฏิบัติตนเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพ่อเมือง

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
6. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
7. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
8. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่างๆ ได้
9. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
10. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
19. เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1 - 8 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- เคลื่อนไหวตามกติกา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลงได้
- ทำท่าทางเลียนแบบ “การเคลื่อนที่ของยานพาหนะชนิดต่าง ๆ” ได้

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง ฯลฯ
- การเลาะเล็ด้วยนิ้วมือ
- การโรยทราย
- การพิมพ์ภาพ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมติ
- มุมสินค้า OTOP
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับประวัติพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน
- มุมมุมสินค้าพื้นเมือง

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- ชมวิดีโอ “เกี่ยวกับอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง”
- ทศนศึกษาอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง
- การสัมภาษณ์พูดคุยกับวิทยากรในสถานที่
- การแสดงบทบาทสมมติ

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “แย้หลงฮู”, “กิ้งก้องแก้ว”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ
- การปาเป้า

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อโบราณวัตถุบ้านเชียง
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพสัญลักษณ์
- เกมจับคู่ภาพกับเงาโบราณวัตถุบ้านเชียง
- เกมจับคู่ภาพสมบูรณ์กับภาพชิ้นส่วน
- การหาความสัมพันธ์ภาพแบบอุปมา-อุปมัย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อโบราณวัตถุบ้านเชียง เกมจัดหมวดหมู่ภาพสัญลักษณ์ เกมจับคู่ภาพกับเงาอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง เกมจับคู่ภาพสมบูรณ์กับภาพชิ้นส่วน การหาความสัมพันธ์ภาพแบบอุปมา-อุปมัย

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

สาระสำคัญ

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล เป็นพระนักพัฒนา และเป็นเกจิอาจารย์ชื่อดัง ที่ชาวสุรินทรีให้ความเคารพ
เหือหา

1. ประวัติหลวงปู่ดูลย์ อตุโล
2. ความสำคัญของหลวงปู่ดูลย์ อตุโล ต่อชาวสุรินทรี
3. รูปหล่อของหลวงปู่ดูลย์ อตุโล
4. การปฏิบัติตนเพื่อแสดงความเคารพต่อหลวงปู่ดูลย์ อตุโล

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างของร่างกาย
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึภกาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทรี
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน

13. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
15. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
16. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
17. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็น
18. เอื้อเฟื้อแบ่งปันของเล่นของใช้
19. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
20. เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และการปฏิบัติตนเพื่อแสดงความเคารพต่อหลวงปู่
ดูลย์ อตุโล ได้
21. สังเกตสิ่งเหมือนกันหรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐานประกอบเพลง “ลมหายใจ”
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลง “ลมหายใจ”
- ทำท่าทางเลียนแบบการเดินจงกรม
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การพับกระดาษ , การชุบสี
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย เปลือกหอยแครง ฯลฯ
- การร้อยลูกปัดดอกไม้ และวัสดุจากธรรมชาติ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมุติการแต่งกายที่บ้าน
- มุมเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับประวัติหลวงปู่ดูลย์ อตุโล
- มุมบล็อกสร้างสรรค์
- มุมหมอ , มุมบ้าน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับประวัติหลวงปู่ดูลย์ อตุโล
- การสอบถามสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
- สืบค้นข้อมูลจากห้องสมุด
- การสนทนาซักถาม จากวิทยากรในสถานที่
- การเล่นเกมบทบาทสมมติ

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อหลวงปู่ดูลย์ อตุโล
- เกมจับคู่ภาพสิ่งที่เป็นโลหะกับอโลหะ
- เกมสังเกตรายละเอียดภาพ
- เกมเรียงลำดับภาพพระยะใกล้-ไกล
- เกมจับคู่ภาพเต็มส่วนกับภาพแยกส่วน

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ดินกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับประวัติหลวงปู่ดูลย์ อตุโล
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- อุปกรณ์ในการเล่นกลางแจ้ง
- เกมการตัดต่อหลวงปู่ดูลย์ อตุโล เกมจับคู่ภาพสิ่งที่เป็นโลหะกับอโลหะ เกมสังเกต

รายละเอียดภาพ เกมเรียงลำดับภาพพระยะใกล้-ไกล เกมจับคู่ภาพเต็มส่วนกับภาพแยกส่วน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่างของร่างกาย
- 2) การเคลื่อนไหวส่วนต่างของร่างกาย
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. เคลื่อนไหวแขน เท้า และปลายเท้าได้
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามการเคลื่อนไหวประกอบคำคล้องจองได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
6. เคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์ตามกติกาข้อตกลงได้
7. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
8. ใช้กล้ามเนื้อมือในการปฏิบัติงานได้
9. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
10. ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณได้
11. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
12. ร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง
14. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเมื่อปฏิบัติ
15. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
16. แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์
17. ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
18. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
19. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
20. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
21. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นใช้
22. รอคอยตามลำดับก่อนหลังได้
23. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
24. รู้จักเล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน
25. เรียนรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา คำขวัญจังหวัด ผู้ก่อตั้ง สถานที่และผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์
26. สังเกตสิ่งที่เหมือนกันหรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
27. บอกค่าจำนวน 1-10
28. สังเกตจำแนกความเหมือน-ความแตกต่างได้
29. เปรียบเทียบขนาดใหญ่-เล็กได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- เคลื่อนไหวพื้นฐานเคลื่อนไหวแขน เท้าและปลายเท้า
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำผู้ตามการเคลื่อนไหวประกอบคำคล้องจอง “ คำขวัญสุรินทร์”
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลง “ช้าง”
- ทำท่าทางตามจินตนาการการไปเที่ยวชมเมืองสุรินทร์
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ตามเสียงเพลง “ช้าง”

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง
- การพิมพ์ภาพ
- การติดสี, ขูดสี
- การร้อยลูกปัด และเศษวัสดุ เช่น เม็ดบัว ฯลฯ
- การสานใบมะพร้าว, ใบตอง, ตันกก

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์ “แนะนำจังหวัดสุรินทร์”
- การสอบถามสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
- สืบค้นข้อมูลจากห้องสมุด
- ไปแหล่งประกอบการ “การทำกาละแม” ของแม่บ้านอำเภอศีร์ชภุมิ
- การสัมภาษณ์พูดคุยกับวิทยากรในสถานที่
- การสนทนา อภิปราย ชักถาม

กิจกรรมการเล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมุติอาชีพในท้องถิ่น, การแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือเกี่ยวกับจังหวัดสุรินทร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสานจังหวัดสุรินทร์
- มุมมุมนั้นค้าพื้นเมือง OTOP
- มุมบล็อกสร้างสรรค์, มุมบ้าน, มุมร้านค้า, มุมเครื่องเล่นสัมผัส

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านสุรินทร์
- การละเล่นพื้นเมือง
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อ “จังหวัดสุรินทร์”
- เกมพื้นฐานการบวก 1-10
- เกมเรียงลำดับการเจริญเติบโตของต้นพืช
- เกมจับคู่ภาพกับเงาสถานที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกัน

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ต้นกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับจังหวัดสุรินทร์
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่อสถานที่ในจังหวัดสุรินทร์ เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ตัวเลข เกม

สังเกตรายละเอียดของภาพ เกมจับคู่ภาพสถานที่ในจังหวัดสุรินทร์ตามที่กำหนด เกมจับคู่ภาพกับภาพที่ตรงข้ามกัน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภกาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

หน่วย อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง

สาระสำคัญ

อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง เป็นเขื่อนดินขนาดเล็ก เป็นที่กักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกร
ในจังหวัดสุรินทร์ และเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวสุรินทร์ และนักท่องเที่ยว
เนื้อหา

1. ที่ตั้ง/ลักษณะโดยทั่วไปของอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง
2. ประวัติความเป็นมาของอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง
3. ความสำคัญของอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง
4. การอนุรักษ์อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง

จุดประสงค์

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
5. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
6. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
7. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
8. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
9. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
10. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
11. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
12. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
13. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
14. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
15. รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
16. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่
19. เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญของอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน การเคลื่อนที่
- เคลื่อนไหวตามกติกา/ข้อตกลง
- ทำท่าทางตามจินตนาการได้เมื่อไปพักผ่อนที่อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง
- ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลง “ห้วยเสนง”

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง ฯลฯ
- การร้อยดอกไม้ วัสดุจากธรรมชาติ ลูกปัด ฯลฯ
- การเป่าสี
- การพิมพ์ภาพ

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมุติ
- มุมสินค้า OTOP
- มุมหนังสือ (สัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง)
- มุมวิทยาศาสตร์
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- สืบค้นข้อมูลจากห้องสมุด
- ทักษะการอ่านอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่ออ่างเก็บน้ำห้วยเสนง
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ตัวเลข
- เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ
- เกมจับคู่ภาพสัตว์น้ำตามที่กำหนด
- เกมจับคู่ภาพกับภาพที่ตรงข้ามกัน

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- สีเทียน สีน้ำ สีจากพืช ผัก ผลไม้
- วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ใบตอง ตันกก ฯลฯ
- หนังสือเกี่ยวกับอ่างเก็บน้ำห้วยเสนง
- อุปกรณ์ในการเล่นมุม
- สนามเด็กเล่น
- เกมภาพตัดต่ออ่างเก็บน้ำห้วยเสนง เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ตัวเลข เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ เกมจับคู่ภาพสัตว์น้ำตามที่กำหนด เกมจับคู่ภาพกับภาพที่ตรงข้ามกัน

สังเกตรายละเอียดของภาพ เกมจับคู่ภาพสัตว์น้ำตามที่กำหนด เกมจับคู่ภาพกับภาพที่ตรงข้ามกัน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ด้านร่างกาย

- 1) การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
- 2) ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 3) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 4) การเล่นตามมุม
- 5) การเล่นกลางแจ้ง

1.2 ด้านอารมณ์-จิตใจ

- 1) การแสดงออกอย่างมีความสุขสนุกสนาน
- 2) การกล้าแสดงออก
- 3) การควบคุมตนเอง
- 4) การมีความรับผิดชอบ
- 5) ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ

1.3 ด้านสังคม

- 1) การปรับตัวในการเล่นร่วมกับเพื่อน
- 2) การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม
- 3) การเล่น/อยู่ร่วมกับเพื่อน
- 4) การมีวินัยในตัวเอง
- 5) ความมีน้ำใจและการรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น

1.4 ด้านสติปัญญา

- 1) การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ
- 2) การปฏิบัติตามกติกาและข้อตกลง
- 3) การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 4) การสนทนา อภิปราย ชักถาม
- 5) การเล่นเกมการศึกษา

2. เครื่องมือในการวัดและประเมินผล

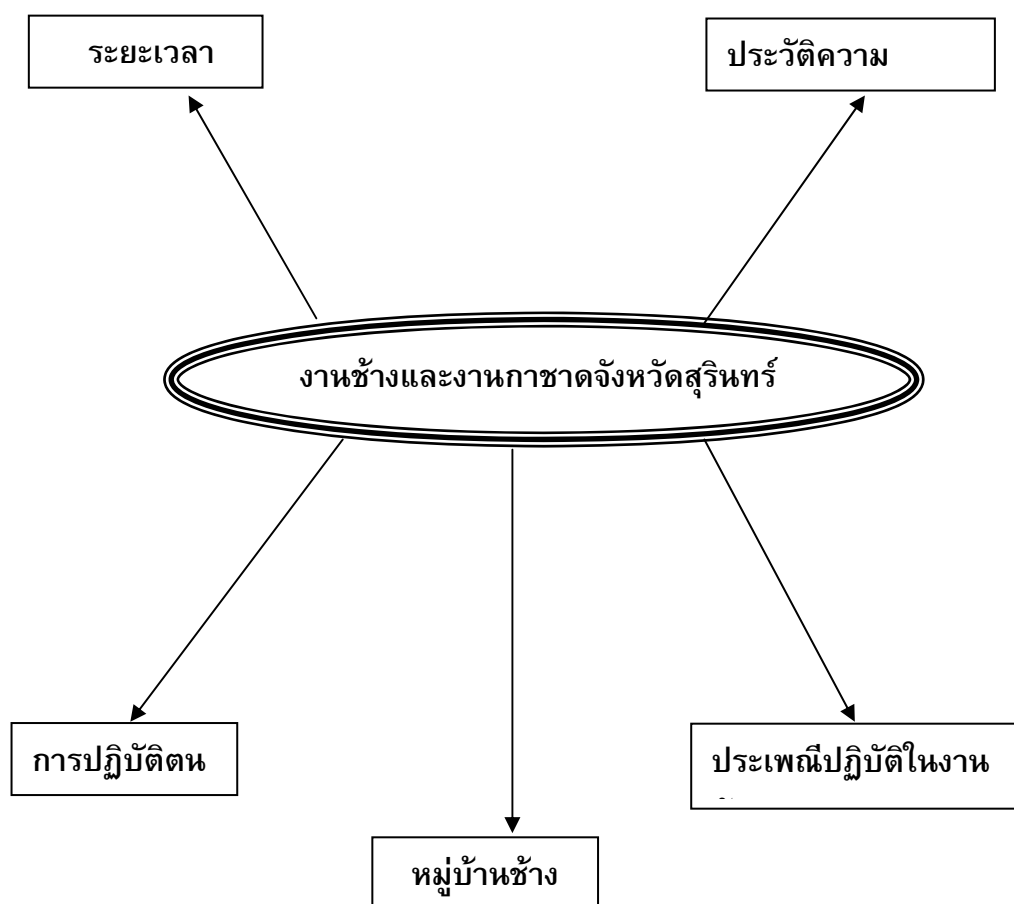
2.1 แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองและ
ความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

2.2 ตรวจผลงาน

ภาคผนวก จ

**ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์เรื่อง
งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์**

การวางแผนการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- การเคลื่อนไหวพื้นฐาน
- การเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ
- ทำท่าทางประกอบเพลง “ช้าง”
- เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ “เพลงช้าง”
- ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตาม

กิจกรรมสร้างสรรค์

- การปั้นจากดินน้ำมัน, แป้งโด
- การวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่าง ๆ ของพืช ผัก ผลไม้
- การฉีก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง
- การพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้านกล้วย เปลือก หอยแครง ฯลฯ
- การละเลงสี

กิจกรรมเสริมประสบการณ์

- ชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
- สนทนา อภิปราย ชักถาม
- การสัมภาษณ์พูดคุยกับวิทยากรผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน
- การเล่นเกมทายสมมติท่าเดินของช้าง
- การไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน

กิจกรรมการเล่นตามมุม

- มุมบทบาทสมมุติ การแต่งกายพื้นบ้าน
 - มุมของเล่นในท้องถิ่น
 - มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาด
- จังหวัดสุรินทร์
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
 - มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กิจกรรมกลางแจ้ง

- การละเล่นพื้นบ้านอีสาน “หมากอี”, “กิ้งก่องแก้ว”
- การเล่นน้ำ
- การเล่นทราย
- การเล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็ก
- การเล่นเครื่องเล่นสนาม
- การเล่นอิสระ

เกมการศึกษา

- เกมภาพตัดต่อช้าง
- เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ
- เกมจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์
- เกมจับคู่ภาพลูกเต๋าและรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่าง ๆ
- เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม

สาระสำคัญ

งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ เป็นงานประจำปีของจังหวัดที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะจัดในช่วงสัปดาห์ที่สองของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งในงานก็จะมีแสดงของช่างหลายอย่าง เช่น ขบวนช่างในสงคราม(ช้างศึก) ช่างลากซุง การคล้องช้าง ฯลฯ นอกจากนั้นในบริเวณงานจะมีงานกาชาด จะมีการออกร้านของอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัด หน่วยงานห้างร้าน บริษัทเพื่อแสดงนิทรรศการผลงาน จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและอื่น ๆ ในงานนี้จะมีชาวไทยและชาวต่างชาติมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
2. ระยะเวลาในการจัดงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
3. ประเพณีปฏิบัติในงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
4. การปฏิบัติตนเมื่อไปงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
5. หมู่บ้านช่าง

แผนการจัดประสบการณ์หลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยศึกษาจังหวัดสุรินทร์

หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

วันที่ 1 : ประวัติความเป็นมาของงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

สาระสำคัญ

บริเวณตอนเหนือของจังหวัดสุรินทร์ในแถบตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม และตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี เป็นถิ่นที่อยู่ของชนพื้นเมืองชาว 'กวย' หรือ 'ส่วย' นิยมเลี้ยงช้างมาแต่โบราณกาล เพื่อนำไปใช้ในและพิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะที่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ ซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดสุรินทร์หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ใกล้กับลำน้ำมูลและลำน้ำชี เดิมพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า มีความอุดมสมบูรณ์มาก เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2503 นายวินัย สุวรรณภาส นายอำเภอท่าตูม ได้จัดงานแสดงช้างขึ้นที่บริเวณสนามบินเก่า อำเภอท่าตูมเพื่อเฉลิมฉลองที่ว่าการอำเภอหลังใหม่ ในงานมีการแสดง ขบวนแห่ช้าง การแข่งขันช้าง วิ่งเร็ว การคล้องช้าง ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นจำนวนมาก มีการแพร่ภาพประชาสัมพันธ์ทั้งทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ทำให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศ เกิดความสนใจเป็นอย่างมาก

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่

19. เรียนรู้เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

เนื้อหา

ชนพื้นเมืองชาว 'กวย' หรือ 'ส่วย' นิยมเลี้ยงช้างมาแต่โบราณกาล เพื่อนำไปใช้ในและพิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะที่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ หน่วย งานช่างและงานภาษาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณได้
3. ร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. แนะนำท่าทางการเคลื่อนไหวแบบต่างๆและสนทนาถึงวิธีการเคลื่อนไหว
2. เด็กเคลื่อนไหวร่างกายไปรอบ ๆ บริเวณอย่างอิสระตามจังหวะ เมื่อได้ยินสัญญาณ “หยุด” ให้หยุดการเคลื่อนไหว
3. ตกลงสัญญาณการเคลื่อนไหวร่างกาย ดังนี้
 - สัญญาณกลอง 1 ครั้งให้เด็ก ๆ เดิน
 - สัญญาณกลอง 2 ครั้งให้เด็ก ๆ วิ่ง
 - สัญญาณกลอง 3 ครั้งให้เด็ก ๆ นอน
4. เคาะสัญญาณตามที่ตกลงไว้สลับกันไป แล้วให้เด็กปฏิบัติตามสัญญาณ 2 - 3 ครั้ง

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เครื่องเคาะจังหวะ
2. กลอง

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย 2. การฟังและปฏิบัติตามสัญญาณ 3. การร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน	การสังเกต	แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภกภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมการสนทนาและแสดงข้อคิดเห็นได้
2. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. บอกประวัติความเป็นมาของงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “ช่าง”
2. เด็กและครูร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะของช่าง
3. ครูเปิดวีดิทัศน์เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ให้เด็กดู
4. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาซักถามเกี่ยวกับรายละเอียดของงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
5. ครูและเด็กร่วมกันสรุปถึงประวัติความเป็นมาของงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
6. ครูและเด็กร่วมกันร้องเพลง “ช่าง”

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เพลง ช่าง
2. วีดิทัศน์งานช่าง

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น 2. การทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. การสังเกตการดูวีดิทัศน์ 4. บอกประวัติความเป็นมาของงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการ เรียนและความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมสร้างสรรค์ หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติได้
2. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
3. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
4. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
5. ทำความสะอาด และจัดเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันทบทวนถึงประวัติความเป็นมาของงานช่างว่ามีความสำคัญอย่างไร
2. เด็กและครูช่วยกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้
 - กิจกรรมการปั้นดินน้ำมันงานเดี่ยว
 - กิจกรรมพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ
 - กิจกรรมวาดภาพ
 - กิจกรรมฝ่ามือสร้างภาพ
3. เด็กและครูสนทนาร่วมกันถึงการปฏิบัติกิจกรรม พร้อมระดมความคิดจากเด็ก ๆ ว่าจะทำอะไร และมีวิธีการทำอย่างไรจึงจะได้ผลงานที่ต้องการที่แปลกและสวยงาม
4. เด็กบอกสิ่งที่ต้องการจะทำ และวิธีการจะทำกิจกรรมที่ช่วยกันคิด
5. อาสาสมัครออกมาสาธิตให้เพื่อนดู
6. เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ตามความคิดและจินตนาการของตนเอง
7. ขณะเด็กปฏิบัติกิจกรรม ครูคอยกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาและชมเชยให้กำลังใจ พร้อมช่วยเหลือเด็กที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมให้ได้รับความสำเร็จบ้าง
8. เด็กเล่าผลงานของตนเองให้เพื่อน ๆ และครูฟัง ครูบันทึกเรื่องที่เด็กเล่า วัน เดือน ปี ที่เล่าและเปิดโอกาสให้เพื่อนซักถามถึงผลงาน
9. เด็กประเมินผลงานตนเอง เพื่อนประเมินผลงาน และนำกลับบ้านให้ผู้ปกครองประเมิน (ครูนำผลงานเด็กติดแสดงไว้ที่ป้ายนิเทศหลังจากที่เด็กนำกลับมาจากบ้าน)
10. เด็กช่วยกันเก็บวัสดุอุปกรณ์ เมื่อทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. ดินน้ำมัน แผ่นรองปั้น
2. วัสดุจากธรรมชาติ
3. ดินสอ สีเทียน สีน้ำ
4. ถังน้ำ แท่นพิมพ์ฟองน้ำขนาดเท่าฝ่ามือเด็ก
5. ฝ่าเช็ดมือ

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ 2. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ 3. การอยู่ร่วมกับผู้อื่น 4. การแสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น 5. การทำความสะอาด และจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์	การสังเกต ตรวจผลงาน	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการ เรียนและความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
2. เล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อนได้
3. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
4. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ได้
5. ออดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลังได้
6. จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง“เล่นกัน”
2. แนะนำมุมเล่นต่างๆในห้องเรียนและมารยาทในการเล่นว่าไม่ควรแย่งกัน ให้รู้จักอดทนรอคอย รู้จักแบ่งปันของเล่น และเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้งหลังจากเลิกเล่น

3. เด็กเลือกเล่นมุมต่าง ๆ ตามความสนใจ ได้แก่
 - มุมบทบาทสมมติการแต่งกายพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์
 - มุมของเล่นในท้องถิ่น
 - มุมหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
 - มุมบล็อกสร้างสรรค์
 - มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

ฯลฯ

4. ขณะเด็กเล่นมุมครูคอยสังเกตพฤติกรรม การแสดงอารมณ์ความรู้สึก การอดทนรอคอย การแบ่งปันของเล่นและการปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน

5. เตือนเด็กก่อนหมดเวลา พร้อมให้เด็ก ๆ สรุปการเล่นมุมของตนเองและเพื่อน ๆ
6. เด็กช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

มุมต่าง ๆ ในห้องเรียน ได้แก่ มุมบทบาทสมมติการแต่งกายพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์
มุมของเล่นในท้องถิ่น มุมหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ มุมบล็อก
สร้างสรรค์ มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน ฯลฯ

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน 2. การเล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน 3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง 4. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ 5. การอดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลัง 6. การจัดเก็บของเล่นเข้าที่เมื่อเลิกเล่น	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกลึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

กิจกรรมกลางแจ้ง หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
2. ปฏิบัติตามกติกาข้อตกลงได้
3. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน
4. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. รู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเองได้
6. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
7. เล่นการละเล่นพื้นบ้าน “กิ้งก่องแก้ว” ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นำเด็กไปที่สนามโล่งแจ้ง พร้อมกับร้องเพลง“เล่นกัน”
2. ครูเตรียมอุปกรณ์การเล่นให้เด็ก (หมี่ยางถักต่อกันยาวๆ)
3. ครูอธิบายและสาธิตวิธีการเล่นดังนี้
 - ขออาสาสมัคร 2 คน ยืนจับหมี่ยาง
 - เริ่มกระโดดข้ามหมี่ยาง ครั้งที่ 1 พร้อมกับพูดคำว่า “กิ้ง”
 - เริ่มกระโดดข้ามหมี่ยาง ครั้งที่ 2 พร้อมกับพูดคำว่า “ ก่อง”
 - เริ่มกระโดดข้ามหมี่ยาง ครั้งที่ 3 พร้อมกับพูดคำว่า “ แก้ว”
4. ถ้ามีเด็กคนใดกระโดดไม่ข้ามหมี่ยางก็จะถูกคัดออกมาจับหมี่ยาง (หรือจะแบ่งเป็นทีมก็ได้)
5. เล่นอิสระโดยครูคอยดูแลแนะนำและสังเกตพฤติกรรมการเล่น
6. เมื่อเลิกเล่นเด็กทำความสะอาดร่างกาย และจัดเครื่องแต่งกายให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. นกหวีด
2. การละเล่นพื้นบ้าน “กิ้งก่องแก้ว”
3. สนาม

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว 2. การปฏิบัติตามกติกาข้อตกลง 3. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน 4. การเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น 5. การรู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง 6. การเล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย 7. การละเล่นพื้นบ้าน “กิ้งก่องแก้ว”	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

เกมการศึกษา หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. สังเกตสิ่งเหมือนกันหรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
2. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
4. จัดเก็บของและเล่นของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “ ช่าง ”
2. แนะนำให้เด็กรู้จักเกมภาพตัดต่อช่าง สนทนาเกี่ยวกับภาพ
3. อธิบายวิธีเล่นประกอบการสาธิตการเล่นเกมภาพตัดต่อ ดังนี้
 - 1) ขอเด็กอาสาสมัคร 2-3 คน ทดลองเล่นเกม โดยให้เด็กสังเกตภาพตัดต่อการช่าง แล้วแยกเป็นชิ้นส่วนย่อย เด็กนำชิ้นส่วนของภาพช่างมาต่อกันให้เป็นภาพที่สมบูรณ์
 - 2) เด็กแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 3-4 คน เล่นเกมภาพตัดต่อ “ช่าง” และเกมที่เคยเล่นมาแล้ว
 - 3) ขณะเด็กเล่นครูคอยสังเกตพฤติกรรมการเล่น การแก้ปัญหาและแนะนำเด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเล่น
 4. เมื่อเล่นเสร็จ เด็กและครูร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องและสรุปการเล่นจากนั้นเด็กช่วยกันเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เกมภาพตัดต่อช่าง
2. เกมที่เคยเล่นมาแล้ว

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การสังเกตสิ่งที่เหมือนกันหรือต่างกันเกี่ยวกับ สี รูปร่าง ขนาด 2. การเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้ 4. การจัดเก็บของเล่นเข้าที่เมื่อเลิกเล่น	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการ ด้านการเรียนและความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

แผนการจัดประสบการณ์หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสุรินทร์ สำหรับเด็กปฐมวัย
หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
วันที่ 2: ระยะเวลาในการจัดงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

สาระสำคัญ

จัดในช่วงสัปดาห์ที่สองของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งในงานก็จะมี การแสดงของช่างหลายอย่าง เช่น ขบวนช่างในสงคราม(ช้างศึก) ช้างลากซุง การคล้องช้าง

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
15. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ที่ได้
16. เรียนรู้เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ได้
17. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
18. บอกค่าจำนวน 1-8 ได้

เนื้อหา

จัดในช่วงสัปดาห์ที่สองของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งในงานก็จะมี การแสดงของช่างหลายอย่าง เช่น ขบวนช่างในสงคราม(ช้างศึก) ช้างลากซุง การคล้องช้าง และได้กำหนดจัดงานแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์เป็นวันเสาร์ - อาทิตย์ที่ 3 ของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ หน่วย งานช่างและงานภาษาจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
2. เคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการได้
3. ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณได้
4. ร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กเคลื่อนไหวร่างกายไปรอบ ๆ บริเวณอย่างอิสระตามจังหวะเมื่อได้ยินสัญญาณ “หยุด” ให้หยุดการเคลื่อนไหวในท่ายืนที่โดยมีข้อตกลงในการเคลื่อนไหวดังนี้
เมื่อครูเคาะจังหวะ 1 จังหวะ ให้เคลื่อนไหวร่างกายไปเรื่อย ๆ
เมื่อครูเคาะจังหวะ 2 จังหวะติดต่อกัน ให้หยุดการเคลื่อนไหวในท่ายืนที่
เมื่อครูเคาะจังหวะเร็วขึ้นให้เคลื่อนไหวร่างกายเร็วขึ้นตามจังหวะ
2. ครูบรรยายและให้เด็กทำตามจินตนาการดังนี้
วันหนึ่งเด็กเดินเล่นรอบ ๆ สระน้ำในบริเวณใกล้ ๆ บ้าน เด็ก ๆ เดินไปเจอกับเด็ก ๆ ก็ร้อง
ทักท้วง เด็ก ๆ เดินไปเจอปลา ก็ร้องทักปลา เดินไปเรื่อย ๆ เด็ก ๆ เห็นนกนอนพักใต้ต้นไม้ หลับลึก
พักก็ได้ยินเสียงช่างอยู่ใกล้ ๆ ก็เลยตื่นมา แล้วก็วิ่งหนีช่างกลับบ้าน
3. เด็ก ๆ ปฏิบัติกิจกรรมซ้ำอีก 2-3 ครั้ง

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

เครื่องเคาะจังหวะ

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย 2. การเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ 3. การฟังและการปฏิบัติตามสัญญาณ 4. การร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการ ด้านการเรียนและความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติได้
2. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็นได้
3. ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้
4. บอกระยะเวลาในการจัดงานช่างได้
5. มีเจตคติที่ดี มีภาคภูมิใจในประเพณีของจังหวัดสุรินทร์ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูและเด็ก ๆ ร่วมกันร้องเพลง “ช่าง”
2. ครูใช้คำถามในการสนทนากับเด็กดังนี้
 - เด็ก ๆ เคยเห็นช่างหรือไม่
 - เด็ก ๆ เคยเห็นที่ไหน
 - เด็ก ๆ เคยไปเที่ยวงานช่างหรือไม่
 - เด็ก ๆ คิดว่างานช่างจะจัดในช่วงฤดูใด
3. ครูและเด็ก ร่วมกันสนทนาถึงระยะเวลาในการจัดงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
4. ครูให้อาสาสมัครออกมาเล่าประสบการณ์การไปเที่ยวงานช่างให้เพื่อน ๆ ฟัง
5. ครูและเด็ก ร่วมกันสรุปถึงระยะเวลาในการจัดงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เพลง ช่าง

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ 2. การร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น 3. การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น 4. การบอกระยะเวลาในการจัดงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ 4. การมีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจในประเพณีของจังหวัดสุรินทร์	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมสร้างสรรค์ หน่วย งานช่างและงานภาษาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติได้
2. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
3. ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้
4. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
5. ทำความสะอาด และจัดเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “ช่าง”
2. เด็กและครูช่วยกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้
 - 1) กิจกรรมวาดภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ สีจากส่วนต่างๆของพืช ผัก ผลไม้
 - 2) กิจกรรมการเป่าสี
 - 3) กิจกรรมการโรยทรายสี
 - 4) กิจกรรมชุดสีมีภาพ
3. เด็กและครูสนทนาร่วมกันถึงการปฏิบัติกิจกรรม พร้อมระดมความคิดจากเด็ก ๆ ว่าจะทำอะไร และมีวิธีการทำอย่างไรจึงจะได้ผลงานที่ต้องการที่แปลกและสวยงาม
4. เด็กบอกสิ่งที่ต้องการกระทำ และวิธีทำกิจกรรมที่ช่วยกันคิด
5. อาสาสมัครออกมาสาธิตให้เพื่อนดู
6. เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ความคิดและจินตนาการของตนเอง
7. ขณะเด็กปฏิบัติกิจกรรม ครูคอยกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาและชมเชยให้กำลังใจพร้อมช่วยเหลือเด็กที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมให้ได้รับความสำเร็จบ้าง
8. เด็กเล่าผลงานของตนเองให้เพื่อนๆและครูฟัง ครูบันทึกเรื่องที่เด็กเล่า วัน เดือน ปี ที่เล่าและเปิดโอกาสให้เพื่อนซักถามถึงผลงาน
9. เด็กประเมินผลงานตนเองเพื่อนประเมินผลงาน และนำกลับมาจากบ้านผู้ปกครองประเมิน (ครูนำผลงานเด็กติดแสดงไว้ที่ป้ายนิเทศหลังจากเด็กนำกลับมาจากบ้าน)
10. เด็กช่วยเก็บวัสดุอุปกรณ์ เมื่อทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เพลงช้าง
2. สีเทียน สีน้ำ
3. สีผสมอาหาร
4. ทรายสี

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ 2. การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ 3. ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น 4. การแสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น 5. การทำความสะอาด และจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์	การสังเกต ตรวจผลงาน	- แบบประเมินพัฒนาการ ด้านการเรียนรู้และความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
2. เล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อนได้
3. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
4. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ได้
5. ออดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลังได้
6. จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง“เล่นกัน”
2. แนะนำมุมเล่นต่างๆในห้องเรียนและมารยาทในการเล่นว่าไม่ควรแย่งกัน ให้รู้จักอดทนรอคอย รู้จักแบ่งปันของเล่น และเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้งหลังจากเลิกเล่น

3. เด็กเลือกเล่นมุมต่าง ๆ ตามความสนใจ ได้แก่

- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
- มุมบล็อกสร้างสรรค์
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมวิทยาศาสตร์

ฯลฯ

4. ขณะเด็กเล่นมุมครูคอยสังเกตพฤติกรรม การแสดงอารมณ์ความรู้สึก การอดทนรอคอย การแบ่งปันของเล่นและการปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน

5. เตือนเด็กก่อนหมดเวลา พร้อมให้เด็ก ๆ สรุปการเล่นมุมของตนเองและเพื่อน ๆ

6. เด็กช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

มุมต่าง ๆ ในห้องเรียน ได้แก่ มุมของเล่นในท้องถิ่น มุมหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ มุมบล็อกสร้างสรรค์ มุมเครื่องเล่นสัมผัส มุมวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน 2. การเล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน 3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง 4. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ 5. การอดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลัง 6. การจัดเก็บของเล่นเข้าที่เมื่อเลิกเล่น	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึภกาศภูมิใจ ในตนเอง

กิจกรรมกลางแจ้ง หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
2. ปฏิบัติตามกติกาข้อตกลงได้
3. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน
4. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. รู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเองได้
6. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
7. สามารถเล่นน้ำ เล่นทรายได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นำเด็กไปมุมเล่นน้ำ เล่นทราย พร้อมกับร้องเพลง“เล่นกัน”
2. ครูเตรียมอุปกรณ์และอธิบายการเล่น “มุมเล่นน้ำ เล่นทราย” ดังนี้
3. เด็กๆแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม โดยเล่นน้ำ และเล่นทราย โดยครูคอยดูแลการเล่นเกมอย่างใกล้ชิด
4. เด็กๆสลับกันเล่นมุมน้ำ มุมทราย เมื่อเด็กๆเล่นเสร็จแล้ว เด็กๆเล่นเครื่องอิสระ โดยครูคอยดูแลแนะนำและสังเกตพฤติกรรมการเล่น
5. เมื่อเลิกเล่นเด็กทำความสะอาดร่างกาย และจัดเครื่องแต่งกายให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. กระบะน้ำ กระบะทราย
2. อุปกรณ์การเล่นน้ำ ทราย

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว 2. การปฏิบัติตามกติกาข้อตกลง 3. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน 4. การเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น 5. การรู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง 6. การเล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย 7. การเล่นน้ำ เล่นทราย	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

เกมการศึกษา หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. สังเกตรายละเอียดของภาพได้
2. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
4. จัดเก็บของและเล่นของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “ ช่าง ”
2. แนะนำให้เด็กรู้จักเกมสังเกตรายละเอียดของภาพ
3. อธิบายวิธีเล่นประกอบการสาธิตการเล่นเกมนสังเกตรายละเอียดของภาพดังนี้
 - 1) ขอเด็กอาสาสมัคร 2-3 คน ทดลองเล่นเกม โดยให้เด็กสังเกตรายละเอียดของภาพ
 - 2) เด็กแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 3-4 คน เล่นเกมนสังเกตรายละเอียดของภาพและเกมที่เคยเล่นมาแล้ว
 - 3) ขณะเด็กเล่นครูคอยสังเกตพฤติกรรมการเล่น การแก้ปัญหาและแนะนำเด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเล่น
 4. เมื่อเล่นเสร็จ เด็กและครูร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องและสรุปการเล่นเกมนจากนั้นเด็กช่วยกันเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เกมสังเกตรายละเอียดของภาพ
2. เกมที่เคยเล่นมาแล้ว

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การสังเกตรายละเอียดของภาพ 2. การเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้ 4. การจัดเก็บของเล่นเข้าที่เมื่อเลิกเล่น	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

แผนการจัดประสบการณ์หลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยศึกษาจังหวัดสุรินทร์
หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
วันที่ 3 : ประเพณีปฏิบัติในงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

สาระสำคัญ

งานกาชาดสุรินทร์ ณ บริเวณสนามกีฬาศรีณรงค์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
 งานแสดงช้าง ณ สนามแสดงช้าง ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ก็จะมีงานช่างและ
 กาชาดสุรินทร์ (งานช่างแฟร์) งานแสดงช้าง งานต้อนรับช้าง และเลี้ยงอาหารช้าง การแข่งขันวิ่ง
 เมืองช้างมินิฮาล์ฟมาราธอน

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเลือกปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

เนื้อหา

งานช่างและกาชาดสุรินทร์ (งานช่างแฟร์) งานแสดงช้าง งานต้อนรับช้าง และเลี้ยงอาหาร
 ช้าง การแข่งขันวิ่งเมืองช้างมินิฮาล์ฟมาราธอน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ หน่วย งานช่างและงานภาษาชาติจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. ทำท่าทางประกอบเพลงช่างได้
3. ร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
4. มีเจตคติที่ดี มีความรักและความภาคภูมิใจในประเพณีของชาวจังหวัดสุรินทร์

กิจกรรมการเรียนรู้

1. กิจกรรมพื้นฐาน เด็กๆเคลื่อนไหวร่างกายทั่วบริเวณห้องเรียน อย่างอิสระตามที่ครูเคาะจังหวะ เมื่อได้ยินสัญญาณหยุด ให้หยุดเคลื่อนไหวในท่านั้นทันที โดยมีข้อตกลงในการเคลื่อนไหวดังนี้

เมื่อครูเคาะ 1 จังหวะ ให้เคลื่อนไหวร่างกายไปเรื่อย ๆ

เมื่อครูเคาะจังหวะเร็วขึ้นให้เคลื่อนไหวร่างกายเร็วขึ้นตามจังหวะ

เมื่อครูเคาะจังหวะ 2 ครั้งติดต่อกัน ให้หยุดการเคลื่อนไหวในท่านั้นทันที

- แบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่มและให้เด็กประจำกลุ่มที่ครูแบ่งให้ร้องเพลง “ช่าง”
- กลุ่มที่ 1 ร้องเพลง
- กลุ่มที่ 2 ประบมือ
- กลุ่มที่ 3 ทำท่าทางประกอบ

2. ปฏิบัติซ้ำอีก 2 – 3 ครั้ง

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เครื่องเคาะจังหวะ
2. เพลง ช่าง

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย 2. การเคลื่อนไหวหรือท่าทางตามจินตนาการ 3. การร่วมกิจกรรมได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน 4. มีเจตคติที่ดี มีความรักและความภาคภูมิใจในประเพณีของชาวสุรินทร์	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็นได้
2. เล่าเรื่องจากสิ่งที่เคยพบเห็นได้
3. สามารถสัมภาษณ์พูดคุยกับวิทยากรผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนได้
5. มีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจในประเพณีของชาวจังหวัดสุรินทร์

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูฟังเพลง “ช่าง”
2. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเพลงที่ฟัง
3. ครูเชิญวิทยากรผู้เฒ่ามาพูดคุยกับเด็ก ๆ ถึงเรื่องประเพณีที่ปฏิบัติในงานช่าง
5. เด็กและครูช่วยกันสรุปถึงประเพณีการปฏิบัติในงานช่าง
6. ครูให้การบ้านเด็กไปถามผู้ปกครองถึงเรื่องการปฏิบัติตนในงานช่างและงานกาชาด

จังหวัดสุรินทร์

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เพลง “ช่าง”
2. วิทยากร

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น 2. การเล่าเรื่องจากสิ่งที่เคยพบเห็น 3. พุดคุยสนทนากับวิทยากรได้ 4. มีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจในประเพณีชาวสุรินทร์	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมสร้างสรรค์ หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติได้
2. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่างๆได้
3. ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้
4. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
5. ทำความสะอาด และจัดเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร้องและทำท่าทางประกอบเพลง “ช่าง”
2. เด็กและครูช่วยกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้
 - 1) กิจกรรมการนึก ตัด ปะ จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ เมล็ดแห้ง ฯลฯ
 - 2) กิจกรรมการโรยทรายสี
 - 3) กิจกรรมหยดสีบนกระดาษเปียก
 - 4) กิจกรรมขีดเชือกบนกระดาษ
3. เด็กและครูสนทนาร่วมกันถึงการปฏิบัติกิจกรรม พร้อมระดมความคิดจากเด็ก ๆ ว่าทำอะไร และมีวิธีการทำอย่างไรจึงจะได้ผลงานที่ต้องการที่แปลกและสวยงาม
4. เด็กบอกสิ่งที่ต้องการกระทำ และวิธีทำกิจกรรมที่ช่วยกันคิด
5. อาสาสมัครออกมาสาธิตให้เพื่อนดู
6. เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ความคิดและจินตนาการของตนเอง
7. ขณะเด็กปฏิบัติกิจกรรม ครูคอยกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาและชมเชยให้กำลังใจ
8. เด็กเล่าผลงานของตนเองให้เพื่อนๆ และครูฟัง ครูบันทึกเรื่องที่เด็กเล่า วัน เดือน ปี ที่เล่าและเปิดโอกาสให้เพื่อนซักถามถึงผลงาน
9. เด็กประเมินผลงานตนเองเพื่อนประเมินผลงาน และนำกลับมาจากบ้านผู้ปกครอง ประเมิน (ครูนำผลงานเด็กติดแสดงไว้ที่ป้ายนิเทศหลังจากเด็กนำกลับมาจากบ้าน)
10. เด็กช่วยเก็บวัสดุอุปกรณ์ เมื่อทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เพลง “ช่าง”
2. ทรายสี
3. สีเทียน สีน้ำ
4. เชือก

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การรู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ 2. การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ 3. การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น 4. การแสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น 5. การทำความสะอาด และจัดเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ	การสังเกต ตรวจผลงาน	- แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
2. เล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อนได้
3. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
4. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ได้
5. ออดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลังได้
6. จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง“เล่นกัน”
2. แนะนำมุมเล่นต่างๆในห้องเรียนและมารยาทในการเล่นว่าไม่ควรแย่งกัน ให้รู้จักอดทนรอคอย รู้จักแบ่งปันของเล่น และเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้งหลังจากเลิกเล่น

3. เด็กเลือกเล่นมุมต่าง ๆ ตามความสนใจ ได้แก่

- มุมหนังสือสัปดาห์นี้จัดหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
- มุมบทบาทสมมติการแต่งกายพื้นบ้าน
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

ฯลฯ

4. ขณะเด็กเล่นมุมครูคอยสังเกตพฤติกรรม การแสดงอารมณ์ความรู้สึก การอดทนรอคอย การแบ่งปันของเล่นและการปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน

5. เตือนเด็กก่อนหมดเวลา พร้อมให้เด็ก ๆ สรุปการเล่นมุมของตนเองและเพื่อน ๆ
6. เด็กช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

- มุมหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ มุมบทบาทสมมติการแต่งกาย
พื้นบ้าน มุมของเล่นในท้องถิ่น มุมเครื่องเล่นสัมผัส มุมดนตรีพื้นบ้านอีสาน ฯลฯ

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน 2. การเล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน 3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง 4. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ 5. การอดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลัง 6. การจัดเก็บของเล่นเข้าที่เมื่อเลิกเล่น	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

กิจกรรมกลางแจ้ง หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
2. เล่นอุปกรณ์กีฬาสำหรับเด็กได้
3. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน
4. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. รู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเองได้
6. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นำเด็กไปที่สนามโล่งแจ้ง สนามเด็กเล่นและอบอุ่นร่างกาย
2. ครูสาธิตวิธีการเล่นอุปกรณ์กีฬาแต่ละอย่าง
3. เด็กแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5-6 คน ทดลองเล่นอุปกรณ์ที่ครูเตรียมให้
4. ครูกระตุ้นให้เด็กแต่ละกลุ่มเล่นอุปกรณ์กีฬาแข่งกัน
5. เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ เล่นอิสระที่เครื่องเล่นสนาม บ่อทราย ที่เล่นน้ำ ในขณะที่เด็กเล่นอิสระ ครูคอยสังเกตพฤติกรรมการเล่น การรอคอยตามลำดับก่อนหลัง การช่วยเหลือเพื่อนในการทำกิจกรรม การระมัดระวังความปลอดภัยในขณะที่เล่น
6. เตือนเด็กก่อนหมดเวลา และร่วมกันสนทนาซักถามความรู้สึกในการเล่น
7. แนะนำเด็กทำความสะอาดร่างกายและจัดเครื่องแต่งกายให้เรียบร้อย กลับชั้นเรียน

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เครื่องเล่นสนาม
2. บ่อทราย
3. ที่เล่นน้ำ
4. อุปกรณ์กีฬา
5. เครื่องเล่นทราย

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว 2. การเล่นอุปกรณ์กีฬา 3. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน 4. การเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น 5. การรู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง 6. การเล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

เกมการศึกษา หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. สังเกตและจัดหมวดหมู่ภาพกับสัญลักษณ์ได้
2. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ได้
4. จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “ช่าง”
2. แนะนำให้เด็กรู้จักเกมจับคู่ภาพกับสัญลักษณ์และ ร่วมกันสนทนา

เกี่ยวกับภาพ

3. ครูอธิบายวิธีเล่นประกอบการสาธิตการเล่น เกม ดังนี้

1) ขอเด็กอาสาสมัคร 2 – 3 คน ทดลองเล่นเกมโดยการนำเกมจับคู่ภาพกับสัญลักษณ์

2) เมื่อเด็กเข้าใจวิธีเล่นแล้ว เด็กแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 3 - 4 คน เกมจับคู่ภาพกับสัญลักษณ์ และเกมที่เคยเล่นมาแล้ว

3) ขณะเด็กเล่นครูคอยสังเกตพฤติกรรมการเล่น การแก้ปัญหาและแนะนำเด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเล่น

4) เมื่อเล่นเสร็จ เด็กและครูร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องและสรุปการเล่น เกม จากนั้นเด็ก ช่วยกันเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เกมจับคู่ภาพกับสัญลักษณ์
2. เกมที่เล่นมาแล้ว

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. สังเกตเกมจับคู่ภาพกับจำนวนเมล็ดข้าว 2. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้ 4. จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่	การสังเกต	- แบบประเมินความพร้อม ในการเรียนและเจตคติของ ปฐมวัย

แผนการจัดประสบการณ์หลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยศึกษาจังหวัดสุรินทร์

หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

วันที่ 4 : การปฏิบัติตนเมื่อไปงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

สาระสำคัญ

การไปเที่ยวงานช่าง ต้องระมัดระวังในเรื่องการวิ่งราว การฉกกระเป๋่า ถ้ามีบุตรหลานไปด้วยต้องระมัดระวังอย่าให้หลงทางกันเพราะว่าคนมาเที่ยวกันเยอะ

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเลือกปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

เนื้อหา

การปฏิบัติเมื่อไปเที่ยวชมระมัดระวังในเรื่องทรัพย์สิน การพลัดหลงกัน

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ หน่วย งานช่างและงานภาษาจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
2. ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณได้
3. เคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์ “เพลงช้าง” ได้
4. มีเจตคติที่ดี มีความรักและความภาคภูมิใจในประเพณีชาวสุรินทร์

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กเคลื่อนไหวร่างกายไปรอบ ๆ บริเวณอย่างอิสระตามจังหวะเมื่อได้ยินสัญญาณ “หยุด” ให้หยุดการเคลื่อนไหวในท่ายืนทันที
2. ครูเตรียมอุปกรณ์ให้เด็กเชนริบบิ้นผ้า
3. ครูและเด็กร่วมกันร้องเพลง “ช้าง”
4. เด็กทำท่าทางประกอบเพลงช้างพร้อมกับเคลื่อนไหวอุปกรณ์ ตามจังหวะเพลง โดยครูคอยให้คำแนะนำ เสริมแรง
5. ปฏิบัติซ้ำอีก 2 รอบ

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

เครื่องเคาะจังหวะ

เพลงช้าง

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย 2. การฟังและปฏิบัติตามสัญญาณ 3. ท่าทางตามเพลง “ช้าง” 4. การมีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจใน ประเพณีชาวจังหวัดสุรินทร์	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการ ด้านการเรียนและความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ หน่วย งานช้างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมการสนทนาและแสดงข้อคิดเห็นได้
2. แสดงบทบาทสมมติทำเดินของช้างได้
3. มีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจในประเพณีของชาวสุรินทร์ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “ช้าง” และร่วมกันสนทนาถึงเนื้อเพลง
2. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาถึงท่าเดินของช้าง
3. ขออาสาสมัครประมาณ 5 คน ออกมาทำท่าทางเดินของช้าง
4. ครูให้เด็กออกแสดงบทบาทสมมติท่าเดินของช้างให้ครบทุกคน
5. เด็กๆออกมาเล่าประสบการณ์การได้พบเจอช้างให้เพื่อนๆฟัง
6. เด็กๆและครูสรุปถึงท่าเดินของช้าง และกล่าวถึงการปฏิบัติตนเมื่อไปเที่ยวงานช้าง

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เพลง “ช้าง”

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมการสนทนาและแสดงข้อคิดเห็น 2. การเล่าประสบการณ์ให้ผู้อื่นเข้าใจ 3. แสดงท่าทางการเดินของช้าง 4. มีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจในอาชีพประเพณีของชาวสุรินทร์	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมสร้างสรรค์ หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติได้
2. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
3. ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้
4. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
5. ทำความสะอาด และจัดเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร้องและทำท่าทางประกอบเพลง “ช่าง”
2. เด็กและครูช่วยกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้
 - 1) กิจกรรมการพิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติ เช่นใบไม้ ก้านกล้วย เปลือก

หอยแครง

- 2) กิจกรรมทาบสี
- 3) กิจกรรมวาดภาพด้วยสีน้ำ
- 4) กิจกรรมการกลิ้งสี

3. เด็กและครูสนทนาร่วมกันถึงการปฏิบัติกิจกรรม พร้อมระดมความคิดจากเด็ก ๆ
ว่าจะทำอะไร และมีวิธีการทำอย่างไรจึงจะได้ผลงานที่ต้องการที่แปลกและสวยงาม

4. เด็กบอกสิ่งที่ต้องการกระทำ และวิธีทำกิจกรรมที่ช่วยกันคิด
5. อาสาสมัครออกมาสาธิตให้เพื่อนดู
6. เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ความคิดและจินตนาการของตนเอง
7. ขณะเด็กปฏิบัติกิจกรรม ครูคอยกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาและชมเชยให้

กำลังใจ

8. เด็กเล่าผลงานของตนเองให้เพื่อน ๆ และครูฟัง ครูบันทึกเรื่องที่เด็กเล่า วัน เดือน ปี
ที่เล่าและเปิดโอกาสให้เพื่อนซักถามถึงผลงาน

9. เด็กประเมินผลงานตนเองเพื่อนประเมินผลงาน และนำกลับมาจากบ้านผู้ปกครอง
ประเมิน

10. เด็กช่วยเก็บวัสดุอุปกรณ์ เมื่อทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. สีน้ำ
2. วัสดุจากธรรมชาติ เช่นใบไม้
3. กระดาษ
4. ก้านกล้วย
5. สีเทียน
6. ลูกแก้ว

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ 2. การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ 3. การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น 4. การแสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น 5. การทำความสะอาด และจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์	การสังเกต ดูจากผลงาน	- แบบประเมินพัฒนาการ ด้านการเรียนรู้และความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
2. เล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อนได้
3. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
4. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ได้
5. ออดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลังได้
6. จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง“เล่นกัน”
2. แนะนำมุมเล่นต่างๆในห้องเรียนและมารยาทในการเล่นว่าไม่ควรแย่งกัน ให้รู้จักอดทนรอคอย รู้จักแบ่งปันของเล่น และเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้งหลังจากเลิกเล่น

3. เด็กเลือกเล่นมุมต่าง ๆ ตามความสนใจ ได้แก่

- มุมเครื่องเล่นสัมผัส
- มุมของเล่นในท้องถิ่น
- มุมหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
- มุมบล็อกสร้างสรรค์
- มุมดนตรีพื้นบ้าน

ฯลฯ

4. ขณะเด็กเล่นมุมครูคอยสังเกตพฤติกรรม การแสดงอารมณ์ความรู้สึก การอดทนรอคอย การแบ่งปันของเล่นและการปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน

5. เตือนเด็กก่อนหมดเวลา พร้อมให้เด็ก ๆ สรุปการเล่นมุมของตนเองและเพื่อน ๆ
6. เด็กช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

มูมต่าง ๆ ในห้องเรียน ได้แก่ มูมเครื่องเล่นสัมผัส มูมของเล่นในท้องถิ่น
มูมหนังสือเกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ มูมบล็อกสร้างสรรค์ มูมดนตรี
พื้นบ้าน ฯลฯ

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน 2. การเล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน 3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง 4. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ 5. การอดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลัง 6. การจัดเก็บของเล่นเข้าที่เมื่อเลิกเล่น	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกาภกภูมิใจ ในตนเอง

กิจกรรมกลางแจ้ง หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
2. ปฏิบัติตามกติกาข้อตกลงได้
3. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน
4. รู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเองได้
5. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
6. เล่นเครื่องเล่นสนามได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กๆเดินแถวลงสนามเด็กเล่น
2. เด็กๆจับมือกันเป็นวงกลม อาสาสมัครออกมานำเพื่อนๆอบอุ่นร่างกาย อย่างอิสระ
3. หลังจากอบอุ่นร่างกายแล้วครูคอยดูแล และสังเกตพฤติกรรมการเล่นเรียบร้อยแล้ว
เด็กๆเล่นเครื่องเล่นสนามได้อย่างอิสระ โดยครูคอยดูแลอย่างใกล้ชิด
4. สัญญาณหมดเวลา เด็กๆทำความสะอาดร่างกาย และเดินแถวกลับห้องเรียน

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เครื่องเล่นสนาม

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว 2. การปฏิบัติตามกติกาข้อตกลง 3. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน 4. การคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง 5. การเล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย 6. การเครื่องเล่นสนาม	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

เกมการศึกษา หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. สังเกตและเปรียบเทียบรูปร่างที่เหมือนกัน - ต่างกันได้
2. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ได้
4. จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. แนะนำให้เด็กรู้จักเกมจับคู่ภาพลูกเต๋า และรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่างๆ ร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับภาพ
2. ครูอธิบายวิธีเล่นประกอบการสาธิตการเล่นเกม ดังนี้
 - 1) ขอเด็กอาสาสมัคร 2 – 3 คน ทดลองเล่นเกมจับคู่ภาพลูกเต๋า และรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่างๆ มาวางเรียงกันเป็นคู่ ๆ
 - 2) เมื่อเด็กเข้าใจวิธีเล่นแล้ว เด็กแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 3 - 4 คน เล่นเกมจับคู่ภาพลูกเต๋า และรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่างๆ และเกมที่เคยเล่นมาแล้ว
3. ขณะเด็กเล่นเกมครูคอยสังเกตพฤติกรรมการเล่น การแก้ปัญหาและแนะนำเด็ก ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเล่น
4. เมื่อเล่นเสร็จ เด็กและครูร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องและสรุปการเล่น จากนั้นเด็กช่วยกันเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เกมจับคู่ภาพลูกเต๋า และรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่างๆ
2. เกมที่เคยเล่นมาแล้ว

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การสังเกตเกมจับคู่ภาพลูกเต๋า และรูปเรขาคณิตที่อยู่ด้านต่างๆ 2. การเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ 4. การจัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

แผนการจัดประสบการณ์หลักสูตรท้องถิ่นระดับปฐมวัยศึกษาจังหวัดสุรินทร์

หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

วันที่ 5 หมู่บ้านช่าง

สาระสำคัญ

หมู่บ้านช่างคือหมู่บ้านตากกลาง มีการเลี้ยงช้างไว้เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีช้างเลี้ยงเกือบทุกบ้าน และเป็นหมู่บ้านที่มีช้างมากที่สุดในประเทศไทย ปัจจุบันในหมู่บ้านมีศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับช้างในหมู่บ้าน เรียกว่า ศูนย์ศึกษา ตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ต้องการศึกษามาศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับช้าง มีการแสดงของช้าง การจัดนิทรรศการประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับช้าง และของที่ระลึกเกี่ยวกับช้าง

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้
2. ฟังและปฏิบัติตามข้อตกลง
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำ-ผู้ตามได้
4. ทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวประกอบเพลงได้
5. ทำท่าทางตามจินตนาการได้
6. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
7. เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในจังหวัดสุรินทร์
8. ร่วมสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
9. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่าง ๆ ได้
10. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
11. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
12. แสดงออกได้อย่างมีความสุขสนุกสนาน
13. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และเลือกปฏิบัติ
14. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
18. จัดเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ได้
19. เรียนรู้เกี่ยวกับงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ได้
20. สังเกตสิ่งเหมือนกัน หรือต่างกันเกี่ยวกับสี รูปร่าง ขนาดได้
21. บอกค่าจำนวน 1-10 ได้

เนื้อหา

บ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม เป็นชุมชนที่เลี้ยงช้างเพื่อไว้ใช้งาน และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับช้างเหมือนครอบครัวเดียวกัน มีประเพณี และวิถีปฏิบัติมากมายในชุมชนแห่งนี้

กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ หน่วย งานช่างและงานภาษาชาติจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้
2. การปฏิบัติตนเป็นผู้นำผู้ตามได้
3. เล่นหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
4. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. กิจกรรมพื้นฐาน เด็กๆเคลื่อนไหวร่างกายทั่วบริเวณห้องเรียน อย่างอิสระตามที่ครูเคาะจังหวะ เมื่อได้ยินสัญญาณหยุด ให้หยุดเคลื่อนไหวในท่ายืนทันที โดยมีข้อตกลงในการเคลื่อนไหวดังนี้

ครูเคาะ 1 ครั้ง ให้เคลื่อนไหวร่างกายไปเรื่อย ๆ

ครูเคาะจังหวะเร็วขึ้นให้เคลื่อนไหวร่างกายเร็วขึ้นตามจังหวะ

ครูเคาะจังหวะ 2 ครั้ง ติดต่อกันให้หยุดการเคลื่อนไหวในท่ายืนทันที

2. เด็ก ๆ จับมือกันเป็นวงกลมและให้อาสาสมัครออกมาลงวงนำเพื่อนออกกำลังกายท่าละ 10 ครั้ง โดยให้เพื่อนทำตาม

3. หมุนเวียนกันออกมาทำกิจกรรมจนครบทุกคน

4. เด็กๆปฏิบัติตามข้อ 2 ซ้ำอีก

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เครื่องเคาะจังหวะ

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย 2. การปฏิบัติตนเป็นผู้นำผู้ตามได้ 3. การเล่นหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่น 4. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมการสนทนาและแสดงความคิดเห็นได้
2. เล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์ให้ผู้อื่นเข้าใจได้
3. สามารถบอกแหล่งเรียนรู้หมู่บ้านช่างได้
4. นับเพิ่มและลดภายในจำนวน 1 – 6 ได้
5. มีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจในประเพณีของจังหวัดสุรินทร์

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูและเด็กร่วมกันร้องเพลง “ช่าง”
2. ครูสร้างข้อตกลงในการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน
3. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาถึงการไปศึกษานอกห้องเรียน
4. ครูขออาสาสมัครออกมาเล่าประสบการณ์จากการไปศึกษานอกห้องเรียน
5. ครูและเด็กร่วมกันสรุปถึงการไปศึกษานอกห้องเรียนที่หมู่บ้านช่าง

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. หมู่บ้านช่าง
2. เพลงช่าง

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมการสนทนาและแสดงความคิดเห็น 2. การเล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์ให้ผู้อื่นเข้าใจ 3. เล่าประสบการณ์การไปศึกษานอกห้องเรียน 4. การนับเพิ่มและลดภายในจำนวน 1 – 6 5. การมีเจตคติที่ดี มีความรักและภาคภูมิใจในประเพณีของจังหวัดสุรินทร์	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมสร้างสรรค์ หน่วย งานช่างและกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. รู้จักการวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติได้
2. แสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อ วัสดุต่างๆ ได้
3. ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้
4. แสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่นได้
5. ทำความสะอาด และจัดเก็บอุปกรณ์ต่างๆ ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร้องและทำท่าทางประกอบเพลง “ช่าง”
2. เด็กและครูช่วยกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้
 - 1) กิจกรรมการละเลงสี
 - 2) กิจกรรม ฉีก ตัด ปะ ภาพช่าง
 - 3) กิจกรรมประดิษฐ์ หุ่นช่างจากดินน้ำมัน
 - 4) กิจกรรมโมบายใบไม้
3. เด็กและครูสนทนาร่วมกันถึงการปฏิบัติกิจกรรม พร้อมระดมความคิดจากเด็กๆ ว่าทำอะไร และมีวิธีการทำอย่างไรจึงจะได้ผลงานที่ต้องการที่แปลกและสวยงาม
4. เด็กบอกสิ่งที่ต้องการกระทำ และวิธีทำกิจกรรมที่ช่วยกันคิด
5. อาสาสมัครออกมาสาธิตให้เพื่อนดู
6. เด็กเลือกปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ความคิดและจินตนาการของตนเอง
7. ขณะเด็กปฏิบัติกิจกรรม ครูคอยกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาและชมเชยให้กำลังใจ
8. เด็กเล่าผลงานของตนเองให้เพื่อนๆ และครูฟัง ครูบันทึกเรื่องที่เด็กเล่า วัน เดือน ปี ที่เล่าและเปิดโอกาสให้เพื่อนซักถามถึงผลงาน
9. เด็กประเมินผลงานตนเองเพื่อนประเมินผลงาน และนำกลับมาจากบ้านผู้ปกครองประเมิน
10. เด็กช่วยเก็บวัสดุอุปกรณ์ เมื่อทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. สีเทียน สีน้ำ
2. ภาพจากดาษนิตยสาร กระดาษหนังสือพิมพ์
3. กาว กรรไกร
4. ดินน้ำมัน
5. ใบไม้แห้งชนิดต่างๆ
6. เข็มปลายมน ด้าย

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ 2. การมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ 3. การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น 4. การแสดงความชื่นชมผลงานของตนเองและผู้อื่น 5. การทำความสะอาด และจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์	การสังเกต ดูจากผลงาน	- แบบประเมินพัฒนาการ ด้านการเรียนรู้และความรู้สึก ภาคภูมิใจในตนเอง

กิจกรรมเสรี/เล่นตามมุม หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
2. เล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อนได้
3. ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้
4. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ได้
5. อุดหนุนรอยตามลำดับก่อนหลังได้
6. จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง“เล่นกัน”
2. แนะนำมุมเล่นต่างๆในห้องเรียนและมารยาทในการเล่นว่าไม่ควรแย่งกัน ให้รู้จักอดทน รอคอย รู้จักแบ่งปันของเล่น และเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้งหลังจากเลิกเล่น
3. เด็กเลือกเล่นมุมต่าง ๆ ตามความสนใจ ได้แก่
 - มุมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้
 - มุมบทบาทสมมติการแต่งกายพื้นบ้าน
 - มุมของเล่นในท้องถิ่น
 - มุมหนังสือเกี่ยวกับการงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์
 - มุมบล็อกสร้างสรรค์
 ฯลฯ
4. ขณะเด็กเล่นมุมครูกคอยสังเกตพฤติกรรม การแสดงอารมณ์ความรู้สึก การอดทน รอคอย การแบ่งปันของเล่นและการปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน
5. เตือนเด็กก่อนหมดเวลา พร้อมให้เด็ก ๆ สรุปการเล่นมุมของตนเองและเพื่อน ๆ
6. เด็กช่วยกันเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

มุมต่าง ๆ ในห้องเรียน ได้แก่ มุมดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ มุมบทบาทสมมติการแต่งกายพื้นบ้าน มุมของเล่นในท้องถิ่น มุมหนังสือเกี่ยวกับการงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ มุมบล็อกสร้างสรรค์ ฯลฯ

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน 2. การเล่นและปรับตัวเมื่ออยู่กับเพื่อน 3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง 4. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันของเล่นของใช้ 5. การอดทนรอคอยตามลำดับก่อนหลัง 6. การจัดเก็บของเล่นเข้าที่เมื่อเลิกเล่น	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

กิจกรรมกลางแจ้ง หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. ใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว
2. ปฏิบัติตามกติกาข้อตกลงได้
3. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน
4. รู้จักคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเองได้
5. เล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย
6. สามารถเล่นอย่างอิสระได้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. เด็กๆเดินแถวลงสนามโล่ง
2. เด็กๆจับมือกันเป็นวงกลม อาสาสมัครออกมานำเพื่อนๆอบอุ่นร่างกาย
3. หลังจากอบอุ่นร่างกายแล้ว ครูก็ให้เด็กๆเล่นอย่างอิสระโดยครูสังเกตพฤติกรรมการเล่นอย่างใกล้ชิด
4. เมื่อเล่นอิสระเรียบร้อยแล้วก็ให้นักเรียนเล่นเครื่องเล่นสนาม
5. เมื่อสัญญาณหมดเวลา เด็กๆทำความสะอาดร่างกาย และเดินแถวกลับห้องเรียน

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

เครื่องเล่นสนาม

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่ว 2. การปฏิบัติตามกติกาข้อตกลง 3. การร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและความสนุกสนาน 4. การคิดตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยตนเอง 5. การเล่นอย่างถูกวิธีและมีความปลอดภัย 6. การเล่นอย่างอิสระ	การสังเกต	- แบบประเมิน พัฒนาการด้านการเรียน และความรู้สึกภาคภูมิใจ ในตนเอง

เกมการศึกษา หน่วย งานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

จุดประสงค์ เพื่อให้เด็ก

1. สังเกตและจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้ามได้
2. เล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้
4. จัดเก็บของและเล่นของใช้เข้าที่

กิจกรรมการเรียนรู้

1. แนะนำให้เด็กรู้จักเกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม ร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับภาพที่ตรงกันข้าม
2. ครูอธิบายวิธีเล่นประกอบการสาธิตการเล่น เกม ดังนี้
 - 1) ขอเด็กอาสาสมัคร 2 – 3 คน ทดลองเล่นเกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม ออกเป็นพวก ๆ ตามประเภทของภาพ แล้วจัดเรียงเป็นพวกตามแนวตั้งหรือแนวนอน
 - 2) เมื่อเด็กเข้าใจวิธีเล่นแล้ว เด็กแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 3 – 4 คน เล่นเกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม และเกมที่เคยเล่นมาแล้ว
 - 3) ขณะเด็กเล่นเกมครูคอยสังเกตพฤติกรรมการเล่น การแก้ปัญหาและแนะนำเด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเล่น
4. เมื่อเล่นเสร็จ เด็กและครูร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องและสรุปการเล่นจากนั้นเด็กช่วยกันเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. เกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม
2. เกมที่เคยเล่นมาแล้ว

การประเมินผล

รายการ	วิธีการ	เครื่องมือที่ใช้
1. การสังเกตและเกมจับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม 2. การเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของเล่นของใช้ 4. การจัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่	การสังเกต	- แบบประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึก ทัศนคติในตนเอง

เพลงประกอบแผนการจัดประสบการณ์
 เรื่องงานช่างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์

เพลง เล่นกัน

(ศรีนวล รัตนสุวรรณ)

เล่นกัน เล่นกันดี ดี	ต้องสามัคคีเราเป็นเพื่อนกัน
ของเล่นเราเล่นด้วยกัน	เมื่อเลิกเล่นพลันช่วยกันเก็บเอ๋ย

เพลง ช้าง

(ไม่ทราบนามผู้แต่ง)

ช้าง ช้าง ช้าง	น้องเคยเห็นช้างหรือเปล่า
ช้างมันก็ตัวไม่เบา	จมูกยาว ยาว เรียกว่างวง
มีเขี้ยวโค้งงอเรียกว่างา	มีหูมีตาหางยาว

ภาคผนวก ข

- ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านดอกตรา
- ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านวังปลัด
- ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านทับทัน
- ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านเสรียง
- ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านสนบ
- สรุปผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนรู้และความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัยของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยภาพรวม 5 โรงเรียน

ตาราง 31 ผลการประเมินด้านพัฒนาการการเรียนรู้และความรู้สึภภาคภูมิใจในตนเองของ
เด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านตอกตรา

ความพร้อมด้านการเรียน	การทำนา	การทำผ้าไหม	การทำเครื่องเงิน	เครื่องจักสาน	ค่าเฉลี่ย
ด้านร่างกาย					
1. การแสดงท่าทางต่าง ๆ ได้	84.62	83.08	84.62	83.08	83.85
2. การเดินตามจังหวะเพลงและดนตรีได้	83.85	83.08	84.62	80.77	83.08
3.การปฏิบัติตามสัญญาณ	82.31	83.85	82.31	84.62	83.27
4.ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา	80.00	82.31	79.23	81.54	80.77
5.หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว	85.38	85.38	85.38	86.92	85.77
ด้านอารมณ์-จิตใจ					
6.การแสดงความรักแรงแถมใส	85.38	85.38	78.46	86.92	84.04
7.การแสดงความรักพอใจในผลงานตนเอง	81.54	80.77	76.92	86.15	81.35
8.ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ	80.00	80.00	82.31	85.38	81.92
9.การแสดงความรักชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น	82.31	81.54	87.69	84.62	84.04
10.การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	80.77	78.46	76.15	79.23	78.65
ด้านสังคม					
11.การแสดงความรักสนใจ ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม	80.77	77.69	77.69	83.85	80.00
12.เคารพกฎกติกาการเล่น	76.92	79.23	76.92	82.31	78.85
13.การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม	78.46	76.92	82.31	83.85	80.38
14.รู้จักลำดับก่อน - หลังเวลาทำกิจกรรม	83.08	84.62	80.77	83.08	82.88
15.มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน	85.38	86.92	87.69	86.92	86.73

ตาราง 31 (ต่อ)

ความพร้อมด้านการเรียน	การทำนา	การทำผ้าไหม	การทำ เครื่องเงิน	เครื่องจักสาน	ค่าเฉลี่ย
ด้านสติปัญญา					
16.การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	80.77	78.46	80.00	81.54	80.19
17.การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ และ จินตนาการ	80.00	80.00	78.46	80.00	79.62
18.สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ	81.54	81.54	75.38	80.77	79.81
19.ทำกิจกรรมได้ถูกต้อง และทันเวลา	88.46	85.38	83.85	86.15	85.96
20.มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	83.08	86.15	83.85	85.38	84.62

ตาราง 32 ผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภภาคภูมิใจในตนเองของ
เด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านวังปลัด

ความพร้อมด้านการเรียน	แขนงโน้ต	บุณยพะเหวด	บุณยสงกรานต์	บุณยไฟ	ค่าเฉลี่ย
ด้านร่างกาย					
1. การแสดงท่าทางต่าง ๆ ได้	79.44	77.78	77.78	80.56	78.89
2. การเต้นตามจังหวะเพลงและดนตรีได้	78.89	80.00	80.00	81.67	80.14
3.การปฏิบัติตามสัญญาณ	79.44	80.56	77.78	77.78	78.89
4.ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา	79.44	77.78	77.78	77.78	78.19
5.หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว	81.67	81.67	81.11	82.22	81.67
ด้านอารมณ์-จิตใจ					
6.การแสดงความรักแ่แม่ใส	81.67	81.67	81.67	81.67	81.67
7.การแสดงความรักพอใจในผลงานตนเอง	78.89	78.89	78.89	78.89	78.89
8.ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ	79.44	79.44	82.22	80.00	80.28
9.การแสดงความรักชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น	75.56	78.89	78.89	78.89	78.06
10.การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	78.89	81.67	78.89	78.89	79.58
ด้านสังคม					
11.การแสดงความรักสนใจ ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม	78.89	78.89	78.89	81.67	79.58
12.เคารพกฎกติกาการเล่น	80.00	78.89	78.89	81.67	79.86
13.การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม	77.78	77.78	77.78	80.00	78.33
14.รู้จักลำดับก่อน - หลังเวลาทำกิจกรรม	81.67	81.67	81.67	81.11	81.53
15.มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน	77.78	80.56	80.56	80.56	79.86

ตาราง 32 (ต่อ)

ความพร้อมด้านการเรียน	แขนงวิชา	บัญชีหมวด	บัญชีงบกลาง	บัญชีงบไฟ	ค่าเฉลี่ย
ด้านสติปัญญา					
16.การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	80.56	78.89	78.89	78.89	79.31
17.การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ และ จินตนาการ	81.67	78.89	78.89	78.89	79.58
18.สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ	79.44	82.22	79.44	82.22	80.83
19.ทำกิจกรรมได้ถูกต้อง และทันเวลา	78.89	81.67	81.67	81.67	80.97
20.มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	82.22	79.44	82.22	81.67	81.39

ตาราง 33 ผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภภาคภูมิใจในตนเองของ
เด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านทับทิม

ความพร้อมด้านการเรียน	บายกริม	ขหมเหียล	ขหมหางเล็ด	ดอกล้าเจียก	ค่าเฉลี่ย
ด้านร่างกาย					
1. การแสดงท่าทางต่าง ๆ ได้	79.33	78.00	86.67	84.67	82.17
2. การเดินตามจังหวะเพลงและดนตรีได้	78.67	78.00	85.33	82.67	81.17
3.การปฏิบัติตามสัญญาณ	77.33	78.00	82.00	82.67	80.00
4.ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา	76.00	78.67	82.00	82.00	79.67
5.หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว	78.67	79.33	83.33	86.67	82.00
ด้านอารมณ์-จิตใจ					
6.การแสดงความรักแ่รงแจ่มใส	78.67	78.00	86.67	86.67	82.50
7.การแสดงความรักพอใจในผลงานตนเอง	78.00	76.00	82.67	86.00	80.67
8.ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ	78.00	78.67	86.00	84.67	81.83
9.การแสดงวามชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น	76.00	76.00	81.33	84.67	79.50
10.การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	76.00	76.00	81.33	81.33	78.67
ด้านสังคม					
11.การแสดงวามสนใจ ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม	78.00	78.67	85.33	86.67	82.17
12.เคารพกฎกติกากการเล่น	78.00	78.67	86.67	83.33	81.67
13.การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม	78.00	78.00	86.67	83.33	81.50
14.รู้จักลำดับก่อน - หลังเวลาทำกิจกรรม	78.00	78.00	86.00	81.33	80.83
15.มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน	78.67	79.33	84.67	86.00	82.17

ตาราง 33 (ต่อ)

ความพร้อมด้านการเรียน	บายกริม	ขนมเหี่ยว	ขนมหางเล็ด	ดอกลำเจียก	ค่าเฉลี่ย
ด้านสติปัญญา					
16.การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	75.33	75.33	82.00	86.00	79.67
17.การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ	73.33	75.33	81.33	83.33	78.33
18.สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ	76.00	78.00	86.67	85.33	81.50
19.ทำกิจกรรมได้ถูกต้อง และทันเวลา	79.33	78.67	84.67	88.00	82.67
20.มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	76.67	78.00	84.00	84.00	80.67

ตาราง 34 ผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภภาคภูมิใจในตนเองของ
เด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านเสารียง

ความพร้อมด้านการเรียน	ของเล่นเด็ก	นิทานพื้นบ้าน	งานช่างและงานภาษา จังหวัดสุรินทร์	ศิลปะกัณฑ์ธรรม	ค่าเฉลี่ย
ด้านร่างกาย					
1. การแสดงท่าทางต่าง ๆ ได้	82.35	85.29	83.53	81.76	83.24
2. การเดินตามจังหวะเพลงและดนตรีได้	83.53	85.88	84.71	86.47	85.15
3.การปฏิบัติตามสัญญาณ	83.53	82.94	81.76	88.24	84.12
4.ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา	86.47	83.53	80.00	80.00	82.50
5.หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว	85.88	82.94	87.65	86.47	85.74
ด้านอารมณ์-จิตใจ					
6.การแสดงความรู้สึกแฉะใจ	87.65	84.71	86.47	86.47	86.32
7.การแสดงความรู้สึกพอใจในผลงานตนเอง	87.65	82.94	87.06	82.35	85.00
8.ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ	84.71	84.12	84.12	84.71	84.41
9.การแสดงความรู้สึกชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น	81.76	80.00	84.71	82.35	82.21
10.การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	80.59	85.88	85.29	87.06	84.71
ด้านสังคม					
11.การแสดงความรู้สึก ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม	87.06	84.12	85.29	81.76	84.56
12.เคารพกฎกติกาการเล่น	84.71	87.06	85.29	81.76	84.71
13.การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำกิจกรรม	86.47	88.24	85.29	83.53	85.88
14.รู้จักลำดับก่อน - หลังเวลาทำกิจกรรม	85.88	85.88	86.47	85.29	85.88
15.มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน	87.65	87.65	87.65	88.24	87.79

ตาราง 34 (ต่อ)

ความพร้อมด้านการเรียน	ของเล่นเด็ก	นิทานพื้นบ้าน	งานช่างและงานภาค จังหวัดสุรินทร์	ศิลปะกัณฑ์ตรีม	ค่าเฉลี่ย
ด้านสติปัญญา					
16.การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	83.53	83.53	85.29	84.71	84.26
17.การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ และ จินตนาการ	85.29	85.88	85.29	83.53	85.00
18.สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ	85.29	86.47	83.53	84.71	85.00
19.ทำกิจกรรมได้ถูกต้อง และทันเวลา	88.24	84.12	87.06	87.06	86.62
20.มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	87.06	85.29	86.47	85.88	86.18

ตาราง 35 ผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเองของ
เด็กปฐมวัยของโรงเรียนบ้านสนบ

ความพร้อมด้านการเรียน	สุริยจันทร์จรัสหวัดของหนู	พระยาสุริยจันทร์ภักดี ศรีรงค์จางวาง	อ่าเง็บน้ำห้วยแสง	หลวงปู่ดุลย์ อตุโล	ค่าเฉลี่ย
ด้านร่างกาย					
1. การแสดงท่าทางต่าง ๆ ได้	82.40	83.60	83.60	83.60	83.30
2. การเต้นตามจังหวะเพลงและดนตรีได้	83.85	83.08	84.62	80.77	83.08
3. การปฏิบัติตามสัญญาณ	82.31	83.85	82.31	84.62	83.27
4. ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา	80.00	82.31	79.23	81.54	80.77
5. หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว	85.38	85.38	85.38	86.92	85.77
ด้านอารมณ์-จิตใจ					
6. การแสดงความร่าเริงแจ่มใส	85.38	85.38	78.46	86.92	84.04
7. การแสดงความพึงพอใจในผลงานตนเอง	81.54	80.77	76.92	86.15	81.35
8. ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ	80.00	80.00	82.31	85.38	81.92
9. การแสดงความชื่นชมต่อผลงานของผู้อื่น	82.31	81.54	87.69	84.62	84.04
10. การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	80.77	78.46	76.15	79.23	78.65
ด้านสังคม					
11. การแสดงความสนใจ ร่วมมือในการทำงานกลุ่ม	80.77	77.69	77.69	83.85	80.00
12. เคารพกฎกติกาการเล่น	76.92	79.23	76.92	82.31	78.85
13. การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนขณะทำ กิจกรรม	78.46	76.92	82.31	83.85	80.38
14. รู้จักลำดับก่อน - หลังเวลาทำกิจกรรม	83.08	84.62	80.77	83.08	82.88
15. มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน	85.38	86.92	87.69	86.92	86.73

ตาราง 35 (ต่อ)

ความพร้อมด้านการเรียน	สุนทรียะจิตของหนู	พระยาสุริยทรรักษ์ ศรีรงค์จางวาง	อ่างเก็บน้ำห้วยเสนง	หลวงปู่ดุลย์ อตุโล	ค่าเฉลี่ย
ด้านสติปัญญา					
16.การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	80.77	78.46	80.00	81.54	80.19
17.การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ และ จินตนาการ	80.00	80.00	78.46	80.00	79.62
18.สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ	81.54	81.54	75.38	80.77	79.81
19.ทำกิจกรรมได้ถูกต้อง และทันเวลา	88.46	85.38	83.85	86.15	85.96
20.มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	83.08	86.15	83.85	85.38	84.62

ตาราง 36 สรุปผลการประเมินพัฒนาการด้านการเรียนและความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง
ของเด็กปฐมวัยของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โดยภาพรวม 5 โรงเรียน

ความพร้อมด้านการเรียน	โรงเรียน บ้าน ดอก ตรา	โรงเรียน บ้าน วังปลัด	โรงเรียน บ้าน ทับทัน	โรงเรียน บ้าน เสรียง	โรงเรียน บ้าน สนบ	ค่าเฉลี่ย
ด้านร่างกาย						
1. การแสดงท่าทางต่าง ๆ ได้	83.85	78.89	82.17	83.24	83.30	82.29
2. การเดินตามจังหวะเพลงและดนตรีได้	83.08	80.14	81.17	85.15	83.08	82.52
3.การปฏิบัติตามสัญญาณ	83.27	78.89	80.00	84.12	83.27	81.91
4.ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือกับตา	80.77	78.19	79.67	82.50	80.77	80.38
5.หยิบจับอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่ว	85.77	81.67	82.00	85.74	85.77	84.19
ค่าเฉลี่ย	83.35	79.56	81.00	84.15	83.24	82.26
ด้านอารมณ์-จิตใจ						
6.การแสดงความรู้สึกแฉะแฉะ	84.04	81.67	82.50	86.32	84.04	83.71
7.การแสดงความรู้สึกพอใจในผลงาน ตนเอง	81.35	78.89	80.67	85.00	81.35	81.45
8.ความสนใจและตั้งใจฟังเรื่องราวต่าง ๆ	81.92	80.28	81.83	84.41	81.92	82.07
9.การแสดงความรู้สึกชื่นชมต่อผลงานของ ผู้อื่น	84.04	78.06	79.50	82.21	84.04	81.57
10.การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	78.65	79.58	78.67	84.71	78.65	80.05
ค่าเฉลี่ย	82.00	79.69	80.63	84.53	82.00	81.77

ตาราง 36 (ต่อ)

ความพร้อมด้านการเรียน	โรงเรียน บ้าน ตอกตรา	โรงเรียน บ้าน วังปลัด	โรงเรียน บ้าน ทับทัน	โรงเรียน บ้าน เสรียง	โรงเรียน บ้าน สนบ	ค่าเฉลี่ย
ด้านสังคม						
11.การแสดงความสนใจ ร่วมมือในการ ทำงานกลุ่ม	80.00	79.58	82.17	84.56	80.00	81.26
12.เคารพกฎกติกาการเล่น	78.85	79.86	81.67	84.71	78.85	80.79
13.การร่วมแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ขณะทำกิจกรรม	80.38	78.33	81.50	85.88	80.38	81.30
14.รู้จักลำดับก่อน - หลังเวลาทำกิจกรรม	82.88	81.53	80.83	85.88	82.88	82.80
15.มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อเพื่อน	86.73	79.86	82.17	87.79	86.73	84.66
ค่าเฉลี่ย	81.77	79.83	81.67	85.76	81.77	82.16
ด้านสติปัญญา						
16.การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	80.19	79.31	79.67	84.26	80.19	80.72
17.การแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ	79.62	79.58	78.33	85.00	79.62	80.43
18.สามารถพูดคุยโต้ตอบได้เข้าใจ	79.81	80.83	81.50	85.00	79.81	81.39
19.ทำกิจกรรมได้ถูกต้อง และทันเวลา	85.96	80.97	82.67	86.62	85.96	84.44
20.มีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะ เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	84.62	81.39	80.67	86.18	84.62	83.49
ค่าเฉลี่ย	82.04	80.42	80.57	85.41	82.04	82.09
ค่าเฉลี่ยโดยรวม						82.07

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายศิริมงคล ทนทอง
วันเดือนปี	17 กันยายน พ.ศ. 2519
สถานที่เกิด	อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	73 หมู่ 10 ตำบลเจนีง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 32000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู คศ. 1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านตอกตรา ตำบลขอนแก่น อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ 32150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2532	ประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนบ้านศรีมงคล อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
พ.ศ. 2538	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนสังขะ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
พ.ศ. 2542	ครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย จาก สถาบันราชภัฏสุรินทร์
พ.ศ. 2546	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน จาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2553	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ